

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ฉบับสมบูรณ์

โครงการแนวทางการเพิ่มปริมาณกุ่มเคยเพื่อทำกะปิ
ของชุมชนบ้านดอนหาร หมู่ที่ 2
ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โดย
นางสมาพร ลิมนันทพงศ์ และคณะ

มีนาคม 2554

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการแนวทางการเพิ่มปริมาณกุ้งเคยเพื่อทำกะปิ
ของชุมชนบ้านดอนหาร หมู่ที่ 2
ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

คณะผู้วิจัย

1. นางสาวพร	ลิมปนนทพงศ์
2. นายสมหมาย	ลั่นนาวา
3. นางสาวลักษณ	นิลเวช
4. นางสาวสนา	จันทร์แจ่ม
5. นางนวบ	ลั่นนาวา
6. นาวสุวิภา	วิชัยดิษฐ์
7. นางสาวโรจน์	พรหมทัศน์
8. นางเขียว	วิชัยดิษฐ์
9. นางหนูลับ	นุชคนึง
10. นางหนูทิพย์	ทองจันทร์
11. นางมาริน	คงแก้ว
12. นางนงลักษณ	ลั่นวานา
13. นายโชติ	นิยะกิจ
14. นายเลิศเชาว์	รอดนิทย์
15. นายเกริก	นุ้ยน้อย

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป” กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาของตนเองและสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่นๆ ในท้องถิ่นโดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พุดคุย ถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้ แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่นๆ หรือพื้นที่อื่นๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่สงสัย” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวตนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.สำนักงานภาค ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่าชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงานเป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้นักวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.สำนักงานภาค จึงได้ปรับรูปแบบการเขียนรายงานวิจัยให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนองานออกมาในรูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของ

รายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยให้มีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้นคือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าว ได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัย ผู้การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหาศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

คำนำ

บ้านดอนหารในอดีตมีป่าชายเลนที่สมบูรณ์ ชุมชนมีวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับการทำประมงกุ้งเคย และประมงชายฝั่งเพื่อการยังชีพมาอย่างช้านาน จนกระทั่งปี 2522 ได้เริ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น เมื่อกลุ่มทุน และชาวบ้านเริ่มบุกรุกพื้นที่เพื่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำ และขยายพื้นที่ขึ้นเรื่อยๆ จนป่าชายเลนไม่เหลือสภาพเดิม ทำให้ทรัพยากรเริ่มเสื่อมโทรมลง สัตว์น้ำลดลงอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะกุ้งเคยที่แทบจะหายไปจากพื้นที่ ส่งผลกระทบระยะยาวต่อวิถีชีวิตของชาวประมงกุ้งเคย และประมงชายฝั่งในพื้นที่ ทั้งนี้ กลุ่มทำกะปิบ้านดอนหาร และกลุ่มราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (รสทช.) ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการดูแล และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งโดยตรง ได้ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และร่วมกันแก้ไขปัญหาโดยใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือ โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการทำกิจกรรมจาก สกว. ฝ่ายวิจัยท้องถิ่น

สำหรับเนื้อหาในรายงานเล่มนี้จะเป็นการบอกเล่า เรื่องราวการทำงานของโครงการฯ โดยใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งผู้อ่านจะได้ทราบถึงรายละเอียดต่างๆ ของการทำกิจกรรม ความร่วมมือในการทำงานระหว่างทีมวิจัย ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลความรู้ที่ได้รวบรวมไว้ตลอดระยะเวลาการดำเนินงาน ทั้งผลจากการดำเนินงาน และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการทำงาน ทั้งนี้ทีมวิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านได้ไม่มากนักน้อย หากเกิดความผิดพลาดประการใดต้องขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย

สมาพร ลิ้มปັນทพงศ์ และคณะ

กิตติกรรมประกาศ

โครงการแนวทางการเพิ่มปริมาณกึ่งเคยเพื่อการทำกะปิของชุมชนบ้านดอนหารหมู่ที่ 2 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี สามารถดำเนินการเสร็จสิ้นไปได้ด้วยดี แม้จะใช้เวลาดำเนินการนานพอสมควร แต่ก็ได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับทีมวิจัยและผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เป็นอย่างดี ซึ่งงานต่างๆ เหล่านี้ไม่อาจสำเร็จลงได้ หากปราศจากความร่วมมือจากหลายภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ต้องขอขอบคุณ นางสาววรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ และนางสาวสุคนธ์ทิพย์ รักแก้ว พี่เลี้ยงในพื้นที่ ที่ให้การติดตามและหนุนเสริมการทำงานตลอดมา ขอขอบคุณสถานี่พัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 14 ที่สนับสนุนพันธุ์ไม้ในการปลูกป่าชายเลน และเรือในการเฝ้าระวัง ขอขอบคุณคณะครู นักเรียน โรงเรียนในพื้นที่อำเภอดอนสักทุกโรง ที่เข้าร่วมทำกิจกรรมเสมอมา รวมถึงบุคคลอื่นๆ ที่ไม่อาจกล่าวถึงได้หมดในที่นี้ ที่มีส่วนในการช่วยผลักดัน สนับสนุนการทำงานในพื้นที่ และมีส่วนในการช่วยให้โครงการดำเนินไปได้ ต้องขอคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ทั้งนี้ ที่ขาดไม่ได้คือความร่วมมือ ร่วมใจของเพื่อนสมาชิกทีมวิจัยทุกคน ทั้งกลุ่มทำกะปิบ้านดอนหาร และกลุ่มรสทช. ที่ร่วมเป็นแกนในการช่วยคิด ช่วยทำ มาตลอดจนเสร็จสิ้นโครงการ และต้องขอขอบคุณอย่างยิ่ง คือ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยท้องถิ่น ที่ได้ให้โอกาสกับชุมชน โดยการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม ขอขอบคุณศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานี และเจ้าหน้าที่ทุกคน ที่คอยเป็นพี่เลี้ยง ให้คำปรึกษาและหนุนในการทำงานวิจัยให้สำเร็จไปได้ด้วยดี

สมาพร ลิ้มปันทวงศ์ และคณะ

บทคัดย่อ

โครงการแนวทางการเพิ่มปริมาณกึ่งเคยเพื่อการทำกะปิของชุมชนบ้านดอนหาร หมู่ที่ 2 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นโครงการที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านกลุ่มทำกะปิบ้านดอนหาร และ กลุ่มอาสาสมัครรักษาทรัพยากรชายฝั่ง (รสทช.) ที่เล็งเห็นการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ของพื้นที่ โดยเฉพาะทรัพยากรทางทะเล และชายฝั่ง ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนในปัจจุบัน คือ การประกอบอาชีพประมงกึ่งเคย ซึ่งถือได้ว่าเป็นอาชีพดั้งเดิมของพื้นที่ ที่อาจหายไปถ้าไม่ได้มีการจัดการเรื่องการฟื้นฟูทรัพยากรและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอย่างเหมาะสม ทั้งนี้โครงการมีคำถามวิจัยว่า “แนวทางการเพิ่มปริมาณกึ่งเคย เพื่อการทำกะปิของชุมชนบ้านดอนหาร ควรเป็นอย่างไร” และมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาการทำประมงกึ่งเคยและการแปรรูปกึ่งเคยของบ้านดอนหาร, ศึกษาแนวทางการเพิ่มปริมาณกึ่งเคยโดยพึ่งพาระบบนิเวศป่าชายเลน, ศึกษาแนวทางการพัฒนามาตรฐานสินค้าและบรรจุภัณฑ์ และ ศึกษากระบวนการเรียนรู้ในการสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนและทรัพยากรสัตว์น้ำเพื่อใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างยั่งยืน

จากการทำกิจกรรมที่ผ่านมา พบว่า การหากึ่งเคยมาแปรรูปเป็นกะปิ นั้นอยู่คู่กับวิถีชีวิตของชุมชนบ้านดอนหารมาอย่างช้านาน โดยจะหาบริเวณคลองต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่ เป็นคลองสาขาของคลองดอนสัก การหากึ่งเคยในอดีตจะใช้โพรงฟาง แต่จากทรัพยากรที่เสื่อมโทรมลง และความเจริญที่เข้ามาในพื้นที่ ปัจจุบันจึงใช้เรืออวนรุน ขนาด ตั้งแต่ 4-10 เมตร ในการออกรุ่นกึ่งเคยบริเวณคลองต่างๆ โดยใช้เวลาในช่วงที่น้ำขึ้น ประมาณ 4-5 ชั่วโมง จนน้ำเริ่มลงก็หยุดรุน กึ่งเคยที่ได้มีเพียง 4 ชนิด คือ กึ่งสายส้มโอ กึ่งสายไหม กึ่งตาดำ และกึ่งน้ำขาว กึ่งแต่ละชนิดจะหาได้ในช่วงฤดูกาลที่ต่างกัน และเมื่อนำมาแปรรูปเป็นกะปิ แล้วจะได้สีที่แตกต่างกันตามสีของกึ่งเคย ทั้งนี้กึ่งเคยสด 3 กิโลกรัม จะสามารถแปรรูป เป็นกะปิ ได้ 1 กิโลกรัม

ทั้งนี้การเก็บข้อมูลตั้งแต่ ปี 2532 – ปี 2554 พบว่า ชุมชนสามารถหะกะปิได้ลดน้อยลงเรื่อยๆ คือ จาก ในปี 2532 หาได้ประมาณ 150 กิโลกรัม/วัน หลังจากนั้นก็ลดลงเรื่อยๆเนื่องจากทรัพยากรเสื่อมโทรมลง และลดลงจนเหลือเพียง 20 กิโลกรัม/วัน ในปี 2550 เนื่องจากในช่วงนั้นมีการเปิดพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน การใช้สารเคมีต่างๆ ที่เกิดขึ้นอาจกลายเป็นสารพิษลงสู่แหล่งน้ำส่งผลให้กึ่งเคยในพื้นที่มีน้อยลง หลังจากนั้นตั้งแต่ ปี 2551-2554 เริ่มมีการทำงานเรื่องการอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรอย่างจริงจังมากขึ้น ทำให้สภาพน้ำและทรัพยากรฟื้นตัว ปริมาณกึ่งเคยที่ได้ตั้งแต่ ปี 2551 เป็นต้นมา จึงค่อนข้างคงที่ คือ ประมาณ 80 กิโลกรัม/วัน นอกจากนี้ยังมีผลพลอยได้ที่ติดมากับอวนรุนกึ่งเคยจะเป็นลูกปลาหลายชนิดสามารถนำไปขาย และนำมาแปรรูปเป็นกะปิปลา (เคยปลา) ได้ ซึ่งปริมาณกึ่งเคยที่ได้ในปัจจุบันสามารถสร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการอาชีพประมงกึ่งเคยได้ค่อนข้างดี คือ วันละประมาณ 2,000 บาท และถ้านำกึ่งเคยที่ได้มาแปรรูปเป็นกะปิ ก็จะได้เงินจากการขายหลังหักต้นทุนแล้ว ประมาณ 2,800 บาท

ในด้านการตลาดของกะปิบ้านดอนหารที่ผ่านมา พบว่า กะปิที่ผลิตได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของท้องตลาด อย่างไรก็ตามยังมีเรื่องน่าเป็นห่วง คือ มีกะปิ คุณภาพต่ำ เข้ามาตีตลาด ทำให้กะปิจากหลายพื้นที่ประสบปัญหาขายยากกว่าเดิม แม้ปัญหาดังกล่าวจะยังไม่ได้เกิดกับกะปิในพื้นที่ แต่ทีมวิจัย ก็ได้ร่วมกันพัฒนามาตรฐานสินค้า และบรรจุภัณฑ์ของพื้นที่ ให้มีเอกลักษณ์โดดเด่นน่าสนใจขึ้น โดยการบรรจุในโถแก้ว และกระปุกพลาสติก และติดตราสัญลักษณ์ เพื่อให้ผู้บริโภครู้ถึงที่มาของกะปิ ซึ่งก็ได้รับความสนใจจากผู้บริโภคเป็นอย่างดี แต่ก็ต้องหยุดชะงักไปเนื่องจากกะปิในพื้นที่บ้านดอนหารในปัจจุบันยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของลูกค้า

ทั้งนี้ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงในการทำอาชีพประมงกุ้งเคย ที่สำคัญ ประกอบด้วย ความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ต้นทุนในการประกอบอาชีพ ราคากุ้งเคย ราคากะปิ และคู่แข่งกะปิในท้องตลาด ซึ่งปัจจัยทุกด้านมีผลต่อการตัดสินใจในการประกอบอาชีพการทำประมงกุ้งเคยเป็นอย่างมาก เนื่องจาก ถ้าสิ่งที่ลงทุน ลงแรงไป ได้ผลตอบแทนที่ไม่คุ้มค่า ก็อาจต้องหยุดอาชีพประมงกุ้งเคยได้ ซึ่งทั้งหมดเป็นปัจจัยที่สามารถควบคุมได้ยาก แต่สิ่งที่ทีมวิจัย ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยกันทำได้ คือ การดูแลรักษาทรัพยากรป่าชายเลนให้มีความสมบูรณ์ซึ่งเอื้อต่อการเกิดกุ้งเคยต่อไป โดยการปลูกป่าชายเลน การเฝ้าระวังพื้นที่จากการตัดไม้ทำลายป่าและการใช้เครื่องมือประมงที่ทำลายทรัพยากร และการกำหนดแนวเขตอนุรักษ์ แม้ว่าการทำงานที่ผ่านมาจะสามารถแก้ไขปัญหาในพื้นที่ได้ไม่มากนัก แต่ก็เริ่มมีจุดเริ่มต้นที่ดี ในการดึงหน่วยงาน ชุมชน และเยาวชน มาเข้าร่วมทำกิจกรรม และในปัจจุบันก็พบว่าความร่วมมือของชุมชน เยาวชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ก็มีแนวโน้มไปในทางที่ดีขึ้นเรื่อยๆ

ดังนั้น จากคำถามวิจัยที่ว่า “แนวทางการเพิ่มปริมาณกุ้งเคย เพื่อการทำกะปิของชุมชนบ้านดอนหาร ควรเป็นอย่างไร” นั้น เชื่อว่าถ้าหากยังมีการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ทั้งการเฝ้าระวัง ร่วมกันแจ้งข้อมูลข่าวสาร และการประกอบอาชีพที่ไม่ทำลายทรัพยากร ชาวประมงกุ้งเคยบ้านดอนหารก็จะยังคงมีกุ้งเคยเพียงพอที่จะเป็นแหล่งรายได้ของครอบครัวต่อไป

สมาพร ลิมนันทพงศ์ และคณะ

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 บริบทชุมชนพื้นที่บ้านดอนหาร	4
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	
■ ขอบเขตการวิจัย	21
■ กระบวนการในการดำเนินกิจกรรม	25
■ แหล่งข้อมูล และวิธีการเก็บข้อมูล	50
■ การวิเคราะห์ข้อมูล	52
บทที่ 4 การทำประมงกุ้งเคยและการแปรรูปกุ้งเคยของชุมชนบ้านดอนหาร	
■ การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรที่มีผลต่อการทำประมงกุ้งเคย	53
■ การทำประมงกุ้งเคยของชุมชนบ้านดอนหาร	55
■ ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในการทำอาชีพประมงกุ้งเคย	65
บทที่ 5 การพัฒนามาตรฐานสินค้าและบรรจุภัณฑ์กะปิ	
■ สถานการณ์ตลาดกะปิในปัจจุบัน	68
■ ทิศทางการพัฒนามาตรฐานสินค้า และบรรจุภัณฑ์กะปิบ้านดอนหาร	71
บทที่ 6 แนวทางการเพิ่มปริมาณกุ้งเคยโดยพึ่งพาระบบนิเวศป่าชายเลน	
■ การปลูกต้นจากเพื่อฟื้นฟูลำคลอง	80
■ การกำหนดพื้นที่เขตอนุรักษ์ และเขตอภัยทาน	82
■ การเฝ้าระวังและดูแลรักษาป่าชายเลน	82
■ การเสริมสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน	98
บทที่ 7 สรุปผลการวิจัย	100
ภาคผนวก ภาคผนวก ก. ประวัติทีมวิจัย	
ภาคผนวก ข. ภาพการทำกิจกรรม	
ภาคผนวก ค. การใช้ประโยชน์จากงานวิจัย (RE)	

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

บ้านดอนหนารตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทิศเหนือและทิศตะวันออกติดต่อกับหมู่ที่ 9 บ้านห้วยเสียด ทิศใต้ติดต่อกับหมู่ที่ 1 บ้านน้ำฉา และทิศตะวันตกติดต่อกับหมู่ที่ 4 บ้านห้วย ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลาดลงสู่ชายฝั่ง เหมาะสำหรับการประกอบอาชีพทำนา ทำสวน และประมงชายฝั่ง มีบ้านเรือนตั้งอยู่ประมาณ 156 ครัวเรือน จำนวนประชากรประมาณ 700 คน

สภาพพื้นที่มีลำคลองที่สำคัญไหลผ่านชุมชนหลายสาย ได้แก่ คลองท่าล้าฎ คลองท่าเกา และ คลองบางโสม ทำให้มีทรัพยากรสัตว์น้ำที่อุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านสามารถอาศัยแหล่งอาหารจากธรรมชาติ ในการดำรงชีวิต โดยทุกครัวเรือนในชุมชนบ้านดอนหนารจะมีการทำกะปิไว้กินเองได้ตลอดปี ซึ่งการหา กุ้งเคยของชาวบ้านจะใช้เพียงโพงพางผูกกับต้นไม้ปลายคลอง (บาง) แล้วทิ้งไว้ประมาณ 1 คืน จึงกลับมา ยกโพงพาง โดยไม่ต้องออกเรือไปหาถึงในทะเลก็ได้กุ้งเคยในปริมาณที่มากพอจะทำกะปิ เฉลี่ยครั้งละ ประมาณ 20-30 กิโลกรัมต่อครัวเรือน แทบจะไม่ต้องลงทุนอะไรนอกจากแรงงานภายในครัวเรือน

อดีตบ้านดอนหนารมีพื้นที่ป่าชายเลนประมาณ 3,000 ไร่ ต่อมาช่วงปลายปี 2522 กลุ่มทุนและ ชาวบ้านบางส่วนเริ่มมีการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลน โคนต้นไม้ ปรับเปลี่ยนสภาพป่าชายเลนเป็นบ่อ กุ้ง เพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำประมาณ 50-60 % ของพื้นที่ และในปี พ.ศ.2528 – 2531 ราคากุ้งแพง จึงมีผู้นิยม สนใจหันมาเลี้ยงกุ้งกันมากขึ้น ทำให้มีการขยายพื้นที่เพิ่มจากเดิมเป็น 100% ทำให้ไม่เหลือพื้นที่ป่าชายเลน ส่งผลให้ป่าชายเลนอยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรมอย่างหนัก แหล่งอาหารและแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำโดนทำลาย “กุ้งเคย” และทรัพยากรสัตว์น้ำลดลงจนเกือบสูญพันธุ์ กุ้งเคยที่เป็นแหล่งอาชีพร่อยหรอลงและเกือบจะ สูญพันธุ์ ทำให้หลายคนต้องหยุดอาชีพการทำกะปิและหันไปประกอบอาชีพรับจ้างอื่น

ช่วงปี พ.ศ.2532 ได้มีการก่อตั้ง “กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านดอนหนาร” และได้เริ่มฟื้นฟู ทรัพยากรป่าชายเลนโดยการประสานความร่วมมือกับภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาต่างๆ มีกิจกรรม การปลูกป่าเสริม ใฝ่ระวังผู้เข้ามาใช้ประโยชน์แบบทำลายล้างและการสร้างความร่วมมือระหว่างคนใน ชุมชนมากขึ้น ซึ่งจากการดูแลกว่า 10 ปี ผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นพบว่าทรัพยากรป่าชายเลนเริ่มฟื้นตัว ทรัพยากรสัตว์น้ำเริ่มกลับมา ซึ่งในช่วงปี พ.ศ.2548 – พ.ศ.2549 ชาวบ้านสามารถหาจับกุ้งเคยได้มาก พอที่ทำกะปิเพื่อเป็นรายได้เสริมของครอบครัวได้ แต่สมาชิกยังเห็นการลักลอบการทำลายป่าอยู่บ่อยครั้ง สมาชิกส่วนใหญ่มีความกังวลในการทำลายป่า ถ้าไม่สามารถหยุดยั้งการทำลายป่าได้ก็จะทำให้ทรัพยากร กุ้งเคยและทรัพยากรอื่นๆ หายไปเหมือนในอดีต

เมื่อปี 2551 สมาชิกในชุมชนจำนวน 12 คน ได้มีการรวมกลุ่มชื่อว่า “กลุ่มทำกะปิบ้านดอนหาร” มีกิจกรรมออมทรัพย์ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง และได้ทำประชาคมหมู่บ้านเสนอโครงการ SML ได้รับการสนับสนุนกองทุนอาชีพทำกะปิบ้านดอนหาร เป็นเงินจำนวน 70,000 บาท ซึ่งเงินส่วนนี้ชาวบ้านได้จัดสรรเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์ และแบ่งให้แก่สมาชิกเป็นเงินหมุนเวียนซื้อวัตถุดิบในการทำกะปิ การทำกะปิที่ผ่านมาชาวบ้านจะแยกกันทำแต่มีระบบการดูแลภายในกลุ่ม เช่น สูตรการทำกะปิ การรักษาความสะอาดในการทำกะปิ การกำหนดราคากะปิที่เท่ากัน เป็นต้น นอกจากนี้กลุ่มทำกะปิบ้านดอนหารยังมีบทบาทสำคัญในการร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ร่วมพัฒนาหมู่บ้าน ร่วมพัฒนาโรงเรียน ร่วมพัฒนาวัดมาอย่างต่อเนื่อง

ช่วงเดือนกันยายน พ.ศ.2551 บ้านดอนหารมีเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันในหลายๆเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาบ้านดอนหารให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง การร่วมคิดแต่ละครั้งก็มีองค์กรพัฒนาเอกชนโครงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยองค์กรชุมชนภาคใต้(กลุ่มสายรุ้ง) คณะทำงานโครงการประสานความร่วมมือแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างสุขภาวะจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้ร่วมแลกเปลี่ยนและสร้างกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาโดยใช้งานวิจัยเป็นเครื่องมือประมาณ 4 – 5 ครั้ง หลังจากนั้นได้ประสานงานให้ตัวแทนบ้านดอนหารเข้าร่วมเวทีเสวนา การจัดการทรัพยากรชายฝั่งภาคใต้กรณีศึกษา “อ่าวบ้านดอน” ในวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ.2551 ณ โรงแรมรอยเกาะ จ.สุราษฎร์ธานี ตัวแทนผู้เข้าร่วมเวทีเห็นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการแก้ไขปัญหาโดยใช้งานวิจัยเป็นเครื่องมือชัดเจนขึ้น ได้กลับมานำเสนอต่อชุมชน ชุมชนมีความสนใจที่จะใช้งานวิจัยเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้สู่การแก้ไขปัญหาทุเลาลดลง และได้ประสานงานศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานีมาร่วมแลกเปลี่ยนพร้อมกับพัฒนาใจวิทยุ จมมีข้อสรุปร่วมกันของบ้านดอนหารจัดทำโครงการแนวทางการเพิ่มปริมาณกุ้งเคยเพื่อการทำกะปิของชุมชนบ้านดอนหาร หมู่ที่ 2 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ขึ้น

คำถามวิจัย

แนวทางการเพิ่มปริมาณกุ้งเคย เพื่อการทำกะปิของชุมชนบ้านดอนหาร ควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการทำประมงกุ้งเคยและการแปรรูปกุ้งเคยของบ้านดอนหาร
2. เพื่อการศึกษาแนวทางการพัฒนามาตรฐานสินค้าและบรรจุภัณฑ์
3. เพื่อศึกษาแนวทางการเพิ่มปริมาณกุ้งเคยโดยพึ่งพาระบบนิเวศป่าชายเลน
4. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ในการสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนและทรัพยากรสัตว์น้ำเพื่อให้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างยั่งยืน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านดอนหาร
2. ได้ความรู้การทำประมงกึ่งเคยและการแปรรูปกึ่งเคยของบ้านดอนหาร
3. ได้แนวทางการเพิ่มปริมาณกึ่งเคยโดยพึ่งพาระบบนิเวศป่าชายเลน
4. เกิดแนวทางการพัฒนามาตรฐานสินค้าและบรรจุภัณฑ์
5. คนในชุมชนและนอกชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ในการสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนและทรัพยากรสัตว์น้ำเพื่อใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างยั่งยืน

ระยะเวลาในการดำเนินงาน

18 เดือน

งบประมาณ

269,850 บาท

บทที่ 2

บริบทชุมชนบ้านดอนหาร

1. สภาพพื้นที่

1.1 ประวัติศาสตร์ชุมชน

คำว่า “ดอนหาร” มีประวัติความเป็นมาเล่าต่อกัน เป็นที่มาของบ้านดอนหารไว้หลายเรื่องต่างๆ กัน สามารถสรุปที่มาได้ดังนี้

ที่มาแรก คำว่า “บ้านดอนหาร” มีการเล่าต่อกันมาว่ามีพื้นที่เป็นดอน มีสัตว์ร้ายมากมาย คนไม่กล้าเข้ามาทำมาหากินและอยู่อาศัย อยู่มาหลายปีมีผู้กล้าหาญคนหนึ่ง ซึ่งมีภูมิปัญญาชาวบ้านได้มาทำพิธีขอพื้นที่ทำมาหากินและอยู่อาศัย ต่อมาทำให้เกิดชุมชนขึ้นมาเรียกที่นี้ว่า “ดอนกล้าหาญ” ต่อมาเรียกสั้นๆ ว่า “ดอนหาญ” ต่อมาการแจ้งชื่อหมู่บ้านกับทางการเป็น “ดอนหาร” เป็นชื่อเรียกถึงปัจจุบัน

ที่มาที่สอง คำว่า “บ้านดอนหาร” มีการเล่าต่อกันมาว่าตอนนี้มีทั้งพันธุ์พืช สัตว์ป่า สัตว์น้ำชุมชุมถือเป็นแหล่งอาหารสำคัญของสัตว์และคน คนที่เข้ามาใช้ประโยชน์ในพื้นที่ตอนนี้เรียกต่อกันว่า “ดอนอาหาร” ความคุ้นชินของชาวบ้านชอบเรียกสั้นๆ จาก “ดอนอาหาร” มาเป็น “ดอนหาร” จึงเรียกว่าบ้านดอนหารจนถึงปัจจุบัน

ที่มาที่สาม คำว่า “บ้านดอนหาร” มีการเล่าต่อกันมาว่าเมื่อก่อนเรียกกันว่าดอนสักบน ดอนสักล่าง ต่อมาสักกระยะหนึ่งมีการแบ่งเขตบ้าน เขตเมืองให้ชัดเจนขึ้น ก็ได้ใช้ลำธารห้วยละหานในการแบ่งเขต (“หาน” ใหญ่กว่า “ห้วย” แต่สั้นกว่า) จึงเรียกดอนนี้ว่า “ดอนหาน” ต่อมามีการแจ้งชื่อหมู่บ้านเป็นทางการเป็น “ดอนหาร” เป็นชื่อที่เรียกมาตั้งแต่นั้นจนถึงปัจจุบัน

ที่มาที่สี่ คำว่า “บ้านดอนหาร” มีการเล่าต่อกันมาว่าเมื่อก่อนการแบ่งเขตบ้านเขตเมือง จะเน้นสายน้ำลำธาร ห้วยละหาน ภูเขาเป็นหลัก การแบ่งเขตบ้านเขตเมืองในสมัยก่อนเรียกว่า การหารแบ่งครึ่ง การหารออกมาเป็นส่วนๆ ของแต่ละบ้านแต่ละเมืองจึงเรียกดอนนี้ว่า “ดอนหาร” จนถึงทุกวันนี้

ที่มาที่ห้า คำว่า ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2 นายถึก เกลี้ยงวงน พบเหตุการณ์งูกัด ตะขาบ สัตว์มีพิษจำนวนมาก จึงชักชวนให้ลูกบ้านเลี้ยง “หาน” เพราะจะทำให้ช่วยป้องกันสัตว์ร้าย สัตว์มีพิษได้ จึงเรียกดอนแห่งนี้ว่า ดอนหาน ต่อมาเพี้ยนมาเป็น “ดอนหาร”

1.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

บ้านดอนหารหมู่ที่ 2 ต.ดอนสัก อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี มีอาณาเขตดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ จดคลองดอนสักและหมู่ที่ 9 บ้านห้วยเสียดบางส่วน (เขตป่าชายเลน)

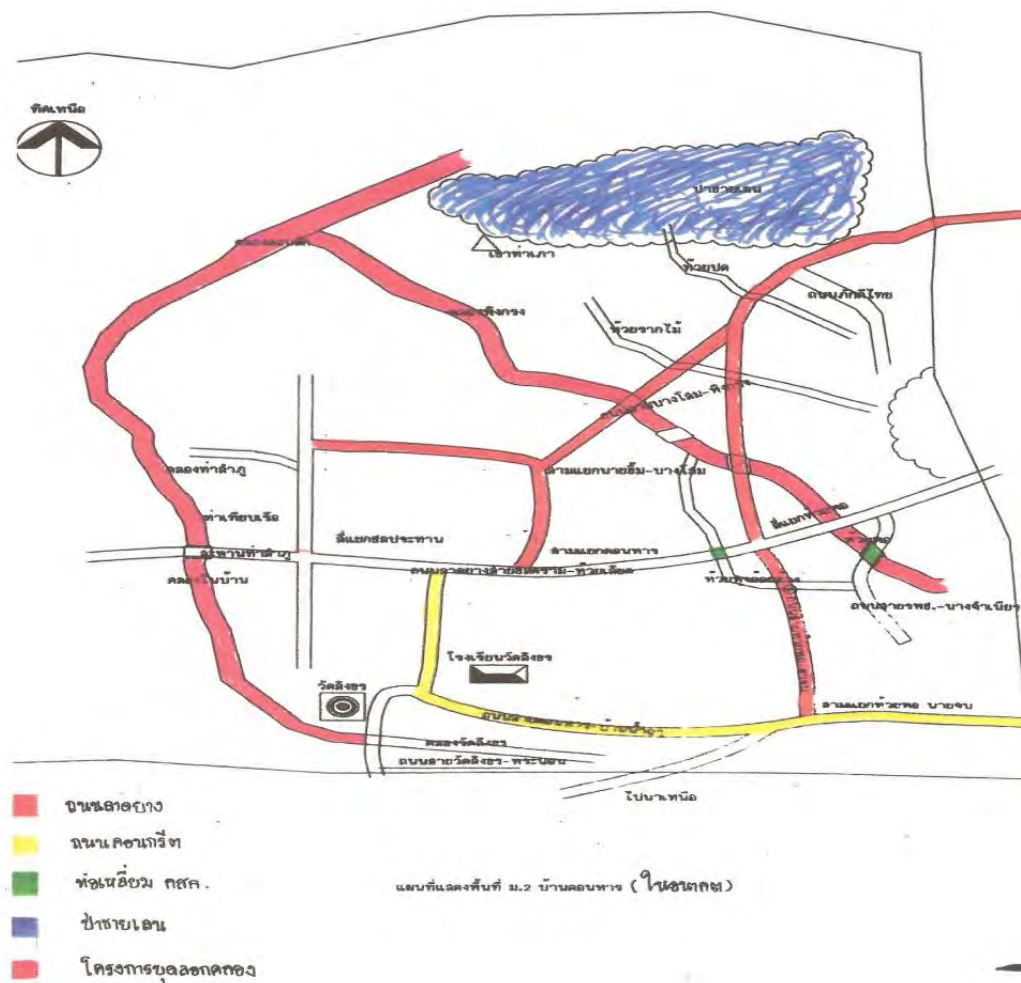
ทิศใต้ จดหมู่ที่ 1 บ้านนาตาดี ต.ดอนสัก

ทิศตะวันออก จดหมู่ที่ 9 บ้านห้วยเสียด ต.ดอนสัก

ทิศตะวันตก จดหมู่ที่ 4 บ้านห้วย ต.ดอนสัก

ห่างจากสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลดอนสักประมาณ 2 กิโลเมตร ระยะห่างจากที่ว่าการอำเภอดอนสักประมาณ 8 กิโลเมตร ระยะห่างจากตัวจังหวัดสุราษฎร์ธานีประมาณ 52 กิโลเมตร มีครัวเรือน 237 ครัวเรือน มีประชากร 688 คน ประกอบด้วยชาย 337 คน ประกอบด้วยหญิง 351 คน

แผนที่หมู่บ้าน บ้านดอนหาร

1.3 สภาพภูมิศาสตร์

ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลาดลงสู่ชายฝั่ง เหมาะสำหรับการประกอบอาชีพทำนา ทำสวนและประมงชายฝั่ง สภาพพื้นที่มีลำคลองที่สำคัญไหลผ่านชุมชนหลายสาย ได้แก่ คลองท่าลำภู คลองท่าเกา และคลองบางโสม และมีป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์อย่างมากในอดีตกว่า 3,000 ไร่ แต่ได้ถูกทำลายเพื่อใช้

ประโยชน์ในการเลี้ยงกุ้ง ทรัพยากรสัตว์น้ำลดลงน้อยบางชนิดก็สูญหายไป ปัจจุบันสามารถฟื้นฟูกลับมาได้ในระดับหนึ่ง ทำให้สัตว์น้ำเริ่มกลับมาอุดมสมบูรณ์พอสมควร

2. สังคมและวัฒนธรรม

บ้านดอนหารมีคำขวัญ คือ “แหล่งการเกษตร เขตป่าชายเลน เด่นวัดเก่าแก่ แนวแนวประเพณี มีถ้ำพระเก่า” ทั้งมีวิสัยทัศน์การพัฒนาหมู่บ้าน คือ “หมู่บ้านดอนหาร ประสานสามัคคี มีมนุษย์สัมพันธ์ มุ่งมั่นการทำงาน บริหารโปร่งใส ประชาธิปไตยแบ่งปัน การเกษตรพอเพียง เลี้ยงอบายมุข อนุรักษ์ป่าชายเลน”

2.1 ประชากร

มีบ้านเรือนตั้งอยู่ประมาณ 156 ครัวเรือน จำนวนประชากรประมาณ 700 คน

2.2 ลักษณะการตั้งบ้านเรือน

มีการตั้งชุมชนมานานพอสมควร ตั้งแต่ก่อนปี 2500 มีครัวเรือนราว 50 หลัง คนประมาณ 300-400 คน ผ่านมาประมาณ 10 ปี (พ.ศ. 2501-2510) บ้านเรือนเพิ่มขึ้นสองเท่าตัว ประมาณ 100 – 120 ครัวเรือน จำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะในอดีตเนื้อที่บ้านดอนหารครอบคลุมไปถึง ม.9 ในปัจจุบันด้วยบางส่วน ทั้งคนจากเกาะสมุยเข้ามาทำนาข้าวที่บ้านท่าลำพูจึงมีคนอยู่กันมาก ประมาณ ช่วงปี 2519 – 2520 คนในพื้นที่มีการย้ายถิ่นฐานไป อ.ท่าแซะ จ.ชุมพร , อ.ท่าฉาง อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี , ต.ลำเลียง อ.กระบุรี จ.ระนอง ประมาณ 30 ครัวเรือน เพื่อไปทำสวนยาง สวนกาแฟ ส่วนคนใหม่มีคนย้ายเข้ามาบ้างเล็กน้อย ช่วงปี พ.ศ. 2521-2530 มีการย้ายออกเพิ่มประมาณ 10 ครัวเรือน เช่น นายทวย วิชัยดิษฐ์ , นายโชติ นิยะกิจ , นายสอน ขำแก้ว , นายห้อง นนทดี , นายล้วน สมุนทร , นายจรง สมบูรณ์ เป็นต้น

ปี 2526 เริ่มมีการย้ายเข้ามาทำงานคือทำนากุ้ง เช่น กลุ่มทุน ลูกน้องเลี้ยงกุ้ง จากสมุทรปราการ จ.นครศรีธรรมราช จ.ชุมพร คนในชุมชนเดิมบางรายที่ย้ายไปทำสวนกลับมาทำนากุ้ง เช่น นายโชติ นิยะกิจ นางสุวิภา วิชัยดิษฐ์ นางสมาพร ลิ้มปันทพวงศ์ (ย้ายจากชุมพร) ปัจจุบันบ้านดอนหารมี 158 ครัวเรือน

2.3 การประกอบอาชีพ

เดิมในช่วง ปี 2500 ชุมชนมีอาชีพทำนา โดยใช้แรงงานคนและควายไถนา ใช้การดำข้าวเปลือก (ทิม) ด้วยครกและนำไปสีมือโดยใช้ครกสี ทำสวนมะพร้าว หาของป่า ทำประมงโดยใช้คนจับมือ เครื่องมือง่ายๆ เช่น ยอ โพงพาง ตะขอ ช่วงปี 2501-2510 เริ่มมีการปลูกยางพาราพันธุ์พื้นบ้าน การทำนาเริ่มเปลี่ยนแปลงวิธีการใช้แรงงานคนและเครื่องทุ่นแรงรถไถนา(ควายเหล็ก) โดยเข้ามาใช้ช่วงประมาณปี 2518 ปี 2526 นากุ้งเข้ามาทำให้ชาวบ้านบางส่วนเปลี่ยนนาข้าวเป็นนากุ้ง บางส่วนยังทำนาจึงมีปัญหา น้ำเค็มรุกเข้าแปลงนา หลังจากนั้นการทำนาข้าวได้หมดไป มีการทำนากุ้งเข้ามาแทน ในช่วงปี 2531 – 2544 รายได้จากนากุ้งดี ทำให้เศรษฐกิจดี แต่มีเหตุการณ์ที่เป็นวิกฤตของนากุ้ง คือปี 2536 เกิดโรคกุ้ง

หัวเหลือง แต่ยังมีสวนกาแฟประมาณ 50 ไร่ สวนยางแปลงใหญ่บริเวณบางโสมประมาณ 500 ช่วงปี 2541-2550 ชาวบ้านเริ่มทำสวนปาล์ม สวนยางเพิ่มมากขึ้น มีฟาร์มหมู ฟาร์มไก่ นาทุ่งพัฒนาเหลือเล็กน้อยเท่านั้นเพราะส่วนใหญ่จะขาดทุน ปัจจุบันอาชีพมีหลากหลาย ทั้งทำสวนยาง สวนปาล์ม ประมง ชายฝั่ง ปลุกผักผลไม้ รับจ้าง เปิดร้านค้า เป็นต้น

2.4 การครอบครองที่ดิน

แต่เดิมการจับจองที่ดิน ใช้เพียงเจ้าของที่ดินใกล้ๆ รับรองกันเองภายในชุมชน และให้ผู้ใหญ่บ้านรับรองที่ดิน หลังจากนั้นประมาณ ปี 2519 รัฐได้เข้ามาออกใบจอง (สค.1) ให้ แล้วเปลี่ยนมาเป็นหนังสือรับรองการทำประโยชน์หรือ น.ส.2 หรือ น.ส. 3 ช่วงปี 2520-2530 การย้ายออกของคนในชุมชนมีการขายที่ดิน จำนวนกว่า 1,000 ไร่ หลังจากนั้นมีการขายที่ดินของคนในชุมชนอีกประมาณ 600 ไร่ เนื่องจากทำนาทุ่งประสบโรคภัยหัวเหลืองขาดทุน ในปี 2536 ทำให้ต้องขายที่ดินใช้นี้ล้นซื้อที่ดิน ทำให้คนนอกที่มาซื้อที่ดินลงทุนนาทุ่งแต่เมื่อขาดทุนก็ขาย ที่ดินถูกเปลี่ยนมือจำนวนมาก หลังจากนั้นนาทุ่งขาดทุน ปาล์ม น้ำมันได้เข้ามาแทน ที่ดินถูกเปลี่ยนมือและปลูกปาล์ม ปัจจุบันที่ดินส่วนใหญ่เป็นโฉนดแล้ว

2.5 การศึกษา

ในช่วง 50 ปีก่อนคนในชุมชนส่วนใหญ่เรียนจบแค่ ป.4 เรียนโรงเรียนวัดใช้กระดานชนวน ดินสอหิน ดินสอพอง มีส่วนน้อยมีคนในพื้นที่ไปเรียนต่อที่ อ.กาญจนดิษฐ์ และที่จังหวัดนครศรีธรรมราช จนสำเร็จการศึกษาสูงขึ้น คนในชุมชนได้ทำงานราชการ เช่น เป็นครู ทำงานป่าไม้ เป็นต้น หลังจากนั้นก็มีโรงเรียนวัดสิงขรเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2508 การศึกษาในหมู่บ้านในช่วงนั้นมีชั้น ป.1 – ป.7 คนส่วนใหญ่จบเพียง ป.4 แต่หลังปี 2521 คนในชุมชนส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับ มศ.3 และมีโอกาสเรียนต่อในตัวจังหวัดสุราษฎร์ธานีมากขึ้นเพราะคนในชุมชนให้ความสนใจกับการศึกษา โดยนั่งรถไม่ สองแถวเข้าไปในตัวเมืองค่ารถคนละ 5 บาท หรือถ้าเป็นรถตุ๊ก ค่าโดยสารคนละ 1 บาท ปัจจุบันโรงเรียนวัดสิงขรมีการเรียนการสอนในระดับชั้น ป.1 – ป.6 เด็กนักเรียนประมาณ 100 คน ที่เหลือส่วนมากเด็กไปเรียนในตลาดดอนสัก เพราะค่านิยมของโรงเรียนเอกชนและความสะดวกของถนนหนทาง อีกทั้งโรงเรียนมีแค่ระดับประถมเท่านั้น

2.6 สาธารณูปโภค

การเดินทาง เริ่มแรกมีถนนดินเท้าที่คนในชุมชนรวมแรงกันทำขึ้น หลังจากนั้นได้เปลี่ยนเป็นถนนลูกรัง ใช้เรือและลากเกวียนในการไปมาสู่ ใช้หนวน ใช้ช้าง ใช้เรือ ใช้ม้า ช่วงปี 2521-2530 การสัญจรเดินทาง รถจักรยานประมาณ 10 คัน รถมอเตอร์ไซด์ประมาณ 20 คัน น้ำมันน้อยแล้ว เริ่มมีรถยนต์ใช้ประมาณ 5 คัน ช่วงปี 2531-2540 มีถนนดำสายคราม – ห้วยเสียด

น้ำ ใช้น้ำคลอง น้ำบ่อ น้ำฝน

ไฟฟ้า เดิมใช้ได้ ใช้ทอ (น้ำชั้นใส่กระบอกล้อมแล้วมีผ้าอุด “ตะเกียงขลุ่ย”) และพัฒนาเป็น ตะเกียงน้ำมันก๊าด ช่วงปี 2521-2530 มีเครื่องปั่นไฟ มีแบตเตอรี่ มีโทรทัศน์ขาว – ดำ 3 เครื่อง คือ นายประสิทธิ์ ชูพยักษ์ นายภพ นิลเวช และ นายเจียม จันทะ ช่วงปี 2531-2540 มีไฟฟ้าใช้เกือบทุก เครื่องเรือนประมาณ 70 %

การสื่อสาร ช่วงปี 2521-2530 มีการส่งจดหมายหรือโทรเลข โดยใช้ไปรษณีย์ ประมาณปี 2545 – 2546 เริ่มมีโทรศัพท์สาธารณะ 1 ตู้(TOT) จนถึงปัจจุบันมีจำนวน 3 ตู้แต่ไม่สามารถใช้งานได้ ปัจจุบันการติดต่อสื่อสารสะดวกสบายมีโทรศัพท์มือถือเกือบทุกเครื่อง

2.7 สาธารณสุข

คนในสมัยก่อนไม่ค่อยมีโรคเหมือนสมัยนี้ การรักษาโรคคนสมัยก่อนอาศัยหมอพื้นบ้าน เช่น หมอ ปิบ หมอตำยาสมุนไพร การคลอดลูกใช้หมอดำแย ประมาณปี 2525 มี อสม. ไปรักษาโรค ชุมชนใช้ บริการจากสถานีอนามัย และโรงพยาบาลอำเภอดอนสัก หลังจากนั้นเริ่มไปรักษาโรงพยาบาลกาญจน ดิษฐ์ โรงพยาบาลสุราษฎร์ธานี และคลินิก เนื่องจากการเดินทางที่สะดวกสบาย ปัจจุบันสาธารณสุขมี อสม. ในหมู่บ้าน มีเครื่องมือสำหรับวัดความดันโรคเบาหวานและคำแนะนำในการดูแลสุขภาพ ความ สะอาดตามบ้านเรือน และทางโรงพยาบาลมาในหมู่บ้านเพื่อให้คำแนะนำประชาชนในหมู่บ้าน

2.8 วัฒนธรรมประเพณี

วัฒนธรรมประเพณีในชุมชนมีหลากหลายรูปแบบ ทั้งเกิดขึ้นจากวิถีชีวิตการประกอบอาชีพ และ ประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่เดิม มีหลากหลายมากมาย คือ

- 1) ประเพณีขึ้นปีใหม่ จะมีการทำบุญตักบาตร เลี้ยงพระ
- 2) ประเพณีเจบปีเจบเดือน (วันสงกรานต์) 13-15 เมษายน ของทุกปี ในปัจจุบันจะ เรียกว่าสงกรานต์นั่นเอง แต่เดิมมีการไปวัดทำบุญ มีการรดน้ำดำหัวคนแก่ อาบน้ำผู้เฒ่าผู้แก่ มีการละเล่นพื้นบ้าน เช่น ยิงส่บ้า ไก่ชน สมัยก่อนชาวบ้านหยุดทำงาน 3 วัน มีควายชน ร้องเพลงบอก เรียไรเงินทำบุญเข้าวัดตอนกลางคืน แต่ปัจจุบันได้ เปลี่ยนไป มีการทำบุญตักบาตร รดน้ำดำหัวบ้าง แต่กิจกรรมที่นิยมคือเป็นการสาด น้ำสงกรานต์ของกลุ่มวัยรุ่น
- 3) วันมาฆบูชา (ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3) วันวิสาขบูชา (ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6) และ อาสาฬหบูชา (ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8) จะไปทำบุญที่วัด และเวียนเทียนในตอนกลางคืน
- 4) วันเข้าพรรษา (แรม 1 ค่ำ เดือน 8) มีการตักบาตรขนมต้ม ข้าวตอก ที่เป็น ประเพณีเฉพาะถิ่นของที่นี่

- 5) วัฒนธรรมรับ – ส่งตายาย หรือที่เรียกว่าบุญเดือนสิบ (ช่วง แรม 1 ค่ำ ถึงแรม 15 ค่ำ เดือน 10) เป็นประเพณีเฉพาะของทางภาคใต้ที่เชื่อว่าเป็นช่วงที่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วจะกลับมาหาลูกหลาน เหล่าลูกหลานจึงร่วมกันทำบุญอุทิศให้แก่บรรพบุรุษ
- 6) ประเพณีชักพระ (แรม 1 ค่ำ เดือน 11) แต่เดิมจะมีการลากเรือพระในลำคลอง แต่เมื่อถนนหนทางสะดวกสบายได้พัฒนาเป็นเป็นการลากเรือพระบนบกแทน หลังปี 2520 การชักพระในพื้นที่หายไปแต่กลับไปร่วมงานชักพระที่ตัวเมือง จ.สุราษฎร์ธานี แต่ช่วงปี 2531-2540 ได้ฟื้นฟูประเพณีชักพระ ลากเรือพระ แห่เรือพระในชุมชนเสียก่อนจะไปร่วมขบวนแห่ในตัวจังหวัดอีกครั้ง

มีการละเล่นพื้นบ้านร่วมกัน เช่น ยิงส่บ้า ไกล่ขัน เตะตะกร้อวง สานเสื่อกับต้นคล้า ควายชน การร้องเพลงบอก

ประเพณีเกี่ยวกับการทำนาข้าว มีการทำขวัญข้าว มีการลงแรงลงแขกกัน ซึ่งลงมือเกี่ยวข้าวกว่า 200 – 300 คน แต่ปัจจุบันการทำนาหมดไปวัฒนธรรมเหล่านี้ได้หายไปเช่นกัน

การช่วยเหลือกันในพิธีงานมงคล หรืองานต่างๆภายในหมู่บ้าน เช่น งานศพ งานแต่ง งานบวช ช่วยฝึกช่วยกับข้าวกัน (ใครมีอะไรก็ช่วยกัน) ทุกคนที่ไปต้องพาข้าวสารไป หรือ ในงานบวช งานแต่งงาน ชุมชนจะร่วมทำข้าวเหนียวกวน (เหนียวกวน) กาละแม (ยาหนม) เดิมชุมชนมีความเอื้อเฟื้อกันเสมอ มีของจะนำมาแลกกันเสมอ เช่น กะปิแลกข้าวเปลือก แต่ปัจจุบันการช่วยเหลือแบบนี้ยังพอเหลือให้เห็นบ้างแต่เป็นกลุ่มเล็กๆ ในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไป เพื่อความสะดวกสบายจึงเปลี่ยนมาการใส่ซองทำบุญ

2.9 ศาสนา ความเชื่อ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชุมชนบ้านดอนหารนับถือศาสนา พุทธ และยังมีความเชื่อในด้านต่างๆที่สำคัญภายในหมู่บ้าน ประกอบด้วย

พ่อท่านเจ้าวัด สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่ต้องบวงสรวงถวายด้วยลูกประทัดและดอกไม้ธูปเทียน การดูฤกษ์ยาม ในสมัยก่อนคนที่เดินทางต้องทำตามที่ทำหมอดูบอกมา เช่น การไปเรียน หนังสือที่ไกลๆ การไปทำงาน งานพิธีสำคัญ ไปธุระ หรือไปทหาร ฯลฯ จะต้องดูฤกษ์ยามว่าไปวันไหนถึงจะดี

เทวดาพิงกร บนบานด้วยควายชน(อย่างน้อย 1 คู่) หรือรับมโนราห์มาแสดง

เทวดาตะวันตก รับมโนราห์ ไหว้ครู ในเดือน 6

มโนราห์(ในการเย็บเสน) มีความเชื่อว่าเอาเด็กที่เป็นเสนมาให้มโนราห์ที่รับการไว้ครูสวมเชิด(มโนราห์ใหญ่)

นอกจากความเชื่อแล้ว บ้านดอนหารยังมีภูมิปัญญาในด้านต่างๆมากมาย ทั้งเรื่องทางการแพทย์ การเกษตร พิธีกรรมศาสนา ศิลปะ ต่างๆมากมาย ซึ่งพอจะจัดกลุ่มเป็นประเภทได้คือ

ครูทางการแพทย์

นายพร้อม	วิชัยดิษฐ์	เป็นแพทย์แผนโบราณรักษาด้วยสมุนไพร
นายสงวน	นิลเวช	เป็นหมอดัดยาสมุนไพร
นางหิิต	รักษาติ	เป็นหมอดำยา
นางแดงหิิต	ข้าแก้ว	เป็นหมอดำยา
นายน้อยม	บุญยิม	เป็นหมอดำยา
นางสะอั้ง	บุญยิม	เป็นหมอดำยา
นายขวัญ	วิชัยดิษฐ์	เป็นหมอ
นายลาย	วงศ์ปาน	เป็นหมอ
นางจะอ้อน	คำพัลวรรณ	เป็นหมอและหมอกแก้พิษสัตว์ร้าย
นางบุญมา	นิยะกิจ	เป็นหมอนวดจับเส้น
นายเขียน	นิยะกิจ	เป็นหมอแผนโบราณ
นายโอ	บุญแก้ว	เป็นแพทย์แผนโบราณ
นางเลียน	นิลเวช	เป็นหมอกวาดซางเด็ก

ครูทางศิลปะและช่าง

นายสุทธิ	วิชัยดิษฐ์	เป็นครูและประดิษฐ์ชุดเขาสัตว์
นายท้วม	วิชัยดิษฐ์	เป็นช่างตีเหล็ก
นายเต้ง	ชนะภักดี	เป็นช่างไม้
นายพบ	นิลเวช	เป็นช่างตีเหล็กและจักรสาน
นายผ่อง	นิยะกิจ	เป็นช่างจักรสาน
นายพร้อม	เอื้อนทอง	เป็นครูมโนราห์
นายวัฒน์	วิชัยดิษฐ์	ศิลปินพื้นบ้านเพลงบอก

ครูทางพิธีกรรมและความเชื่อต่างๆ

นายพัฒน์	ชามุสิก	เป็นคนทรงเจ้า
นายเอกนารา	นิยะกิจ	เป็นนักปราชญ์ชาวบ้านและนวดแผนชาววัง
นายประโลม	รอดนิตย	เป็นพิธีกรทางศาสนา
นายประสิทธิ์	ชูพยัคฆ์	เป็นพิธีกรทางศาสนา
นายปล่อง	ศรีแก้ว	ผูกมือสู่ฝันเด็ก

ครูทางด้านอื่นๆ

นายลิบ	รอดนิตย	ทำตาลโตนด
--------	---------	-----------

นายบุญมี ลั่นนาวา เป็นครูโรงเรียนวัด
 นายเนียบ เป็ดสุวรรณ เป็นครูประจำหมู่บ้าน

จากข้อมูลทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กล่าวมานี้ เห็นได้ชัดว่าชุมชนบ้านดอนหารในอดีต มีวิถีชีวิตแบบพึ่งพิงกันเองภายในชุมชน โดยอาศัยความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านที่มีในพื้นที่ค่อนข้างมาก ทั้งในด้านการแพทย์ ทางศิลปะ และพิธีกรรมความเชื่อต่างๆ แต่ด้วยสภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เข้าสู่ระบบวัตถุนิยมที่พึ่งพาปัจจัยต่างๆ จากภายนอกมากขึ้น วิถีชีวิตของชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้ภูมิปัญญาต่างๆ ขาดการสืบทอด และถูกลืมไปในที่สุด

2.10 การเมือง การปกครอง

บ้านดอนหารปกครองด้วยระบบประชาธิปไตย มีการคัดสรรผู้นำชุมชนด้วยการเลือกตั้ง ทั้งผู้ใหญ่บ้านและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล บ้านดอนหารเริ่มมีผู้ใหญ่บ้านคอยดูแลความสงบเรียบร้อยของชุมชนโดยมีรายชื่อทำเนียบผู้ใหญ่บ้านต่อไปนี้

1. นายแสง วิชัยดิษฐ์
2. นายถึก เกลี้ยงมนต์
3. นายพ้วน วิชัยดิษฐ์
4. นายพุ่ม วิชัยดิษฐ์
5. นายหมั่ง นิยะกิจ
6. นายผ่อง นิยะกิจ
7. นายซ้อย น้อยน้อย
8. นายวิรัตน์ วิชัยดิษฐ์
9. นายวิไล นวลมุสิก
10. นายโชติ นิยะกิจ

ปัจจุบันนายโชติ นิยะกิจ เป็นคนที่ 10 ได้รับเลือกตั้งเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2550 และมีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหลากหลายคนตั้งแต่อดีตพอจะสามารถรวบรวมได้ดังนี้

1. นายรับ สมบูรณ์	2. นายถนอม คงหินมะดัน
3. นายจวน จันทรพัฒน์	4. นายประโลม รอดนิตย์
5. นายอำนาจ พรหมเมือง	6. นายมาศ วิชัยดิษฐ์
7. นายวิไล นวลมุสิก	8. นายอำนวย จันทะ
9. นายประดิษฐ์ สุขแก้ว	10. นายพิมล วงศ์ปาน
11. นายสมพงษ์ ชนะภักดี	12. นายสมนึก ลั่นนาวา
13. นายเลิศเชาว์ รอดนิตย์	14. นายซึ้ง แซ่ผัวะ

15. นายสุรียัน วิชัยดิษฐ์

ปัจจุบันคือ

1. นางสาวพร	ลิมปนนทพงศ์	ผู้ช่วยฝ่ายปกครอง
2. นายเลิศเชาว์	รอดนิตย์	ผู้ช่วยฝ่ายปกครอง
3. นายสุรียัน	วิชัยดิษฐ์	ผู้ช่วยฝ่ายรักษาความสงบ

ส่วนผู้นำฝ่ายพัฒนาซึ่งเป็นสมาชิก อบต.ดอนสัก เริ่มก่อตั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 มีการเลือกตั้งจากคนในหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 2 คน วาระละ 4 ปี ซึ่งสามารถรวบรวมได้คือ

- สมัยที่ 1
1. นายประสิทธิ์	ชูพยัคฆ์
2. นายบุญฤทธิ์	วิชัยดิษฐ์

- สมัยที่ 2
1. นายประสิทธิ์	ชูพยัคฆ์
2. นายโชติ	นิยะกิจ

- สมัยที่ 3
1. นายโชติ	นิยะกิจ
2. นายประดิษฐ์	สุขแก้ว

- สมัยที่ 4
1. นายพิมล	วงศ์ปาน
2. นายเกริก	นุ้ยน้อย

สมัยปัจจุบัน คือ นายพิมล วงศ์ปาน นายเกริก นุ้ยน้อย ได้รับเลือกตั้งเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2550 โดยมีนายไสว นิยะกิจ เป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนสัก และมีนายพีระพงศ์ นิยะกิจ เป็นเลขา

2.11 กลุ่มและองค์กรภายในหมู่บ้าน

กลุ่มและองค์กรต่างๆ ภายในหมู่บ้านมีหลากหลายกลุ่ม จำนวน 14 กลุ่ม มีรายละเอียด ดังนี้

1. กลุ่มเลี้ยงแพะ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2545 สมาชิกกลุ่มมีจำนวน 58 คน วัตถุประสงค์ของกลุ่มให้มีรายได้เพิ่มขึ้นและสิ่งแวดล้อมอาชีพ กิจกรรมที่กลุ่มทำคือมีการออมนทรัพย์ทุกเดือน ครอบรอบ 1 ปี รับเงินปันผล มีการประชุมกลุ่มอย่างต่อเนื่อง

2. กลุ่มไก่พื้นบ้าน ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2546 สมาชิกกลุ่มมีจำนวน 11 คน วัตถุประสงค์ ให้มีรายได้เพิ่มส่งเสริมอาชีพ กิจกรรมที่กลุ่มทำ คือ มีการออมนทรัพย์ทุกเดือนมีการประชุมกลุ่ม มีการเปลี่ยนวิธีการเลี้ยงไก่

3. กลุ่มย่อยอาหารสัตว์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2551 สมาชิกกลุ่มมีจำนวน 40 คน วัตถุประสงค์การจัดตั้งกลุ่ม เพื่อย่อยวัสดุจำพวกพืชและทางปาล์มที่ตัดทิ้ง อย่างต้นกล้วยจะนำมาทำอาหารสัตว์โดยเฉพาะหน้าแล้งวัวได้มีอาหารกิน

4. กลุ่มแม่บ้าน ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2551 สมาชิก 10 คน วัตถุประสงค์การก่อตั้งกลุ่มให้ฝึกการออมเงินร่วมกัน ให้มีการช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม กิจกรรมที่กลุ่มทำ คือ มีการออมทรัพย์ทุกเดือน มีการประชุมกลุ่ม มีการปันผลเงินออมทรัพย์ทุกปี มีการรวมเงินทำบุญงานศพในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง

5. กลุ่ม กข.คจ. ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2551 สมาชิกจำนวน 32 คน มีการฟื้นฟูและพัฒนาชุมชน วัตถุประสงค์ของกลุ่มให้คนจนนำเงินการช่วยเหลือจากรัฐไปหมุนเวียนไม่ติดดอกเบี้ย กิจกรรมที่กลุ่มทำอยู่ คือออมทรัพย์ทุกเดือน ครอบรอบ 1 ปี ส่งเงินคืนและรับดอกเบี้ยเงินฝาก

6. กลุ่มราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง(รสทช.) ก่อตั้งกลุ่มขึ้นเมื่อปี 2551 สมาชิกจำนวน 21 คน วัตถุประสงค์ของกลุ่มดูแลทรัพยากรป่าชายเลนและวางแผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ กิจกรรมที่กลุ่มทำคือออมทรัพย์ทุกเดือน มีการเฝ้าระวังป่าชายเลน มีการประชุมกลุ่ม มีการอบรมร่วมภาครัฐที่เกี่ยวข้องบ่อยครั้ง รวมถึงร่วมกับกลุ่มทำกะปิทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภายใต้การสนับสนุน สกว. และกลุ่มสายรุ้งพี่เลี้ยงพื้นที่ด้วย

7. กลุ่มเลี้ยงหอยแครง ก่อตั้งกลุ่มขึ้นเมื่อปี 2551 สมาชิกจำนวน 11 คน วัตถุประสงค์ของกลุ่มเพื่อส่งเสริมอาชีพและเลี้ยงหอยแครงในนาทุ่งร้างในพื้นที่ป่าชายเลน กิจกรรมที่กลุ่มทำคือออมทรัพย์ทุกเดือน มีการประชุมกลุ่ม มีการรับดอกเบี้ยเงินฝากเมื่อครบรอบปี

8. กลุ่มเลี้ยงวัว ก่อตั้งกลุ่มขึ้นเมื่อปี 2551 สมาชิกกลุ่มจำนวน 27 คน วัตถุประสงค์ของกลุ่มเพื่อส่งเสริมอาชีพให้กับกลุ่มคนที่มีรายได้น้อย กิจกรรมที่กลุ่มทำคือออมทรัพย์ทุกเดือน ไปศึกษาดูงานอบรม ประชุมกลุ่ม

9. กลุ่มทำกะปิ ก่อตั้งกลุ่มขึ้นเมื่อปี 2551 สมาชิกกลุ่มจำนวน 12 คน วัตถุประสงค์ของกลุ่มเพื่อส่งเสริมอาชีพให้มีรายได้เพิ่ม กิจกรรมกลุ่มที่ทำคือออมทรัพย์ทุกเดือน ประชุมกลุ่มศึกษาวิจัยแนวทางการเพิ่มปริมาณกุ้งเคยเพื่อการทำกะปิภายใต้การสนับสนุนของ สกว. และกลุ่มสายรุ้งพี่เลี้ยงพื้นที่ ศึกษาดูงานอบรมในและนอกพื้นที่ ประชุมร่วมทีมวิจัยในเขตอำเภอดอนสักมีการรับดอกเบี้ยเงินฝากเมื่อครบรอบปี มีการจำหน่ายกะปิ

10. กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2544 สมาชิกกลุ่มจำนวน 238 คน วัตถุประสงค์เพื่อให้ชาวบ้านในหมู่บ้านมีทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ มีการสนับสนุนจากกองทุนเงินล้านของรัฐบาล กิจกรรมที่กลุ่มทำคือออมทรัพย์ทุกเดือนทุกวันที่ 20 ของเดือน มีการหมุนเวียนเงินกู้ สิ้นปีมีการปันผลรับดอกเบี้ย มีการแจกทุนการศึกษาเด็กนักเรียน จัดสวัสดิการให้ผู้สูงอายุมีการจ่ายฌาปนกิจทำบุญร่วมงานศพในหมู่บ้าน

11. กลุ่มกองทุนข้าวสาร(ขายข้าวสาร) ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2552 หลังจากรู้บัญชีรายรับ – รายจ่ายของหมู่บ้านสมาชิกเริ่มต้นจำนวน 14 คน วัตถุประสงค์ของกลุ่มเพื่อให้ชาวบ้านซื้อข้าวสารของกลุ่มและ

ส่งเสริมอาชีพของคนในกลุ่ม กิจกรรมที่ทำคือมีการลงหุ้นในและนอกหมู่บ้าน มีคนในหมู่บ้านขายข้าวสารครบรอบปีจะแบ่งปันผลกำไรผู้ถือหุ้น

12. กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข(อสม.) ก่อตั้งขึ้นตามนโยบายกระทรวงสาธารณสุขสมาชิกจำนวน 14 คน วัตถุประสงค์ช่วยดูแลสุขภาพอนามัยคนในหมู่บ้าน กิจกรรมที่กลุ่มทำเช่นออกตรวจความดัน ตรวจเบาหวาน ป้องกันยุงลาย มีการอบรม ดูงานทั้งในและนอกพื้นที่ มีการประชุมกลุ่มอย่างต่อเนื่อง

13. กลุ่ม อพปร. สมาชิกกลุ่มมีหลายคน วัตถุประสงค์ของกลุ่มดูแลความปลอดภัยและทรัพย์สินของคนในชุมชน กิจกรรมที่กลุ่มทำคือออกปฏิบัติการในและนอกสถานที่ มีการอบรม มีการประชุมกลุ่ม

14. กลุ่มนักวิทยุสมัครเล่น ก่อตั้งขึ้นหลายปีแล้ว วัตถุประสงค์เพื่อใช้วิทยุสมัครเล่นสื่อสารถึงกันตามโอกาสทั้งเหตุการณ์ปกติและไม่ปกติ กิจกรรมกลุ่มที่ทำ คือ ทำงานบริการชุมชนเพื่อสังคมทั้งในและนอกสถานที่ ประชุมกลุ่มในการปฏิบัติงาน

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า การจัดตั้งกลุ่มของชุมชนบ้านดอนหารเพื่อทำงานด้านต่างๆ ร่วมกัน เริ่มขึ้นมาตั้งแต่ปี 2545 ซึ่งในขณะนั้นการรวมกลุ่มของคนในชุมชนมีแค่ 2 กลุ่ม และจะเพิ่มจำนวนมากในปีงบประมาณ 2551 ซึ่งส่วนใหญ่จะได้รับการสนับสนุนงบประมาณสนับสนุนจาก กองทุนพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน (SML) ของรัฐบาล

3. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เดิมบ้านดอนหาร (ก่อนปี 2500) บ้านชุมชนที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ลาดชายฝั่ง มีสายน้ำไหลผ่าน คือ คลองท่าลำภู คลองบางโสม และคลองท่าเกา และมีป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ แหล่งน้ำสะอาด มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพันธุ์ไม้หลายชนิด สัตว์บก สัตว์น้ำมีมากโดยเฉพาะกุ้งเคย แต่เมื่อมีกลุ่มคนเข้ามาอาศัยอยู่เพิ่มขึ้น รวมทั้งเริ่มไม่เห็นคุณค่าของธรรมชาติมุ่งแต่จะกอบโกยทำให้ทรัพยากรธรรมชาติลดลง ดังจะเรียงลำดับความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละช่วงปีได้ คือ

ช่วงปี 2501 – 2510 ป่าถูกทำลายเล็กน้อย เพราะชาวบ้านนำไม้มาทำที่อยู่อาศัย และทำสวนเพื่อหารายได้เลี้ยงครอบครัว ในการดำรงชีวิตและเพื่อการศึกษาของบุตร ทำให้สัตว์ป่าเริ่มลดลง แหล่งน้ำสะอาดและสัตว์น้ำมีมาก

ช่วงปี 2511 – 2520 ป่าถูกทำลายเพิ่มขึ้นมาก เพราะชาวบ้านเริ่มพัฒนาอาชีพขึ้น เช่น ทำสวนเพิ่มขึ้น ทำนาเพิ่มขึ้น ทั้งมีประชากรเพิ่มขึ้น สัตว์ป่ายังพอเหลือบ้างเล็กน้อย สัตว์น้ำยังพอมีเพราะแหล่งน้ำยังสะอาดพอสมควร

ช่วงปี 2521 – 2530 ป่าถูกทำลายกลายเป็นสวนยางพารา และสวนมะพร้าวทั้งหมด คนในและนอกหมู่บ้านบุกรุกป่าชายเลนเกือบ 100% เพื่อทำนาเกลือ ทำให้สัตว์ป่าสูญหายไปจากพื้นที่ แหล่งน้ำ

สกปรกมากแต่พอเหลือสัตว์น้ำมีบางเล็กน้อย ทั้งน้ำข้าวก็กลายมาเป็นนาุ้งเนื่องจากราคากุ้งดีจึงหันมาทำนาุ้งกันมาก

ช่วงปี 2531 – 2540 เนื่องจากผลกระทบการทำนาุ้งทำให้ป่าชายเลนหมดไป เมื่อป่าชายเลนซึ่งเป็นแหล่งเพาะพันธุ์และอนุบาลสัตว์น้ำลดลงสัตว์น้ำจึงแทบจะสูญหายไปจากพื้นที่ ทางรัฐได้เข้ามาจัดการพื้นที่ป่าชายเลน มีการปลูกป่าชายเลนเพิ่ม ส่วนพื้นที่ป่าบกกลายเป็นสวนมะพร้าว สวนยางพารา สวนผลไม้ทั้งหมด นาข้าวกร้าง

ช่วงปี 2541 – 2550 มีการปลูกป่าชายเลนเพิ่มเติมในพื้นที่ที่หมดไป ทำให้มีป่าชายเลนเพิ่มขึ้นมาเล็กน้อย นาข้าวที่เคยกร้างกลายมาเป็นสวนปาล์ม นาุ้งที่อยู่ในพื้นที่ข้างบน(ไม่ใช่ป่าชายเลน) กลายสภาพเป็นสวนปาล์ม สัตว์บกหายาก มีแต่ลิงหางยาวที่อยู่ในวัดดอนสัก(สิงขร) คลองสายต่างๆที่ไหลลงสู่ทะเลตื้นเขิน เพราะเกิดจากหลายสาเหตุ ทั้งการขุดตลิ่งหาหอย หาลู การชะล้างของน้ำฝน การหักโค่นของต้นไม้ริมตลิ่งและการเกิดอุทกภัย

ช่วงปี 2551 – ปัจจุบัน ป่าชายเลนอุดมสมบูรณ์พอสมควร สัตว์น้ำป่าชายเลนเริ่มจะกลับมาแหล่งน้ำสะอาดขึ้น แต่คลองตื้นเขินเพราะการไหลมาทับถมของตะกอน ซึ่งเกิดจากหลายสาเหตุรวมทั้งการทำลายป่าปลูกสวนยางพาราขึ้นมากขึ้น เมื่อป่ากลายเป็นสวนยางพาราที่รากไม่สามารถป้องกันการทะลายของหน้าดินได้ดีเท่ากับป่า เมื่อกระแสไหลมาก็ไม่สามารถกันหน้าดินไว้ได้จึงสะสมตัวและตกตะกอนเรื่อยมา ชาวบ้านที่ออกเรือไปหาสัตว์น้ำริมฝั่งหรือในทะเลจะไม่สามารถกลับเข้ามาในคลองได้หากเป็นช่วงน้ำลด

ป่าชายเลนถือเป็นตัวแปรที่สำคัญของความอุดมสมบูรณ์ในพื้นที่บ้านดอนหาร จากการลำดับเหตุการณ์ทำให้ทราบได้ว่าเมื่อป่าชายเลนหมดความสมบูรณ์ของสัตว์น้ำก็หมดตามไปเช่นกัน

การครอบครองที่ดินป่าชายเลนที่ถูกเปลี่ยนมือไป ช่วงเวลา และจำนวนที่ดินที่ครอบครอง สามารถสะท้อนถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างดีกับป่าชายเลน คือ ช่วงแรกเป็นการครอบครองเพื่อทำกิน ต่อมาครอบครองเพื่อหารายได้ ประกอบอาชีพในเชิงเศรษฐกิจ และสุดท้ายที่ดินส่วนใหญ่กลับเข้ามาอยู่ในการดูแลของรัฐ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงจำนวน ระยะเวลา และรายชื่อบุคคลผู้ครอบครองที่ดินในพื้นที่ป่าชายเลนบ้านดอนหาร

ปี.ศ.ที่ครอบครอง	จำนวน(ไร่)	บุคคลผู้ครอบครอง	ที่มาของที่ดิน	หมายเหตุ
2487	47	นายชื่น พริกนุ่น	จับจอง	
2492	70	นายผิน	จับจอง	
2497	5	ปลูก	จับจอง	
2500	5	นายถ้อย	จับจอง	

ปีพ.ศ.ที่ ครอบครอง	จำนวน (ไร่)	บุคคลผู้ครอบครอง	ที่มาของที่ดิน	หมายเหตุ
2500	80	นายขวัญ	จับจอง	
2502	100	นายขัน นิยะกิจ	จับจอง	
2522	120	นายไพโรจน์ ชูประดิษฐ์	จับจอง	
2522	120	นายดุสิต	ซื้อจากนายชวน	ไร่ละ 10,000 บาท
2522	120	ตาทอง	ซื้อจากสาตี เถลิงกุล	ไร่ละ 10,000 บาท
2522	150	นางนวล ขุนดาน	ซื้อจากนายชวน	ไร่ละ 8,000 บาท
2522	120	นายเทิ้ม แยมอ่วม	ซื้อจากนายชวน	ไร่ละ 10,000 บาท
2522	80	นายแดง	ซื้อจากนายชวน	ไร่ละ 12,500 บาท
2522	120	นายอาคม	ซื้อจากแพต้อย	
2525	125	โกลักษณะณ์	สัมปทาน	ค่าภาคหลวง 36,500 บาท
2525	200	นายดุสิต	สัมปทาน	ค่าภาคหลวง 60,000 บาท
2528	30	แพนญ	ซื้อจากจากชาวบ้าน	ไร่ละ 20,000 บาท
2528	15	นายสมพร	ซื้อจากจากชาวบ้าน	ไร่ละ 20,000 บาท
2528	120	นายสำเนา อวยบางมด	ซื้อจากผู้ใหญ่วิสัย	ไร่ละ 10,000 บาท
2528	200	นายเฉลียว กลิ่นรูป	ซื้อจากผู้ใหญ่วิรัตน์	ไร่ละ 24,000 บาท
-	-	เจ้ล้าน	ซื้อจากนายผิน	
-	-	ด้วน	ซื้อจากนายผิน	
-	70	สยามรัฐ พิกุลทอง	ซื้อจากนายปรีชา	

ปัจจุบันสภาพป่าชายเลนกลับมามีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น ทำให้ชาวประมงกลับมาทำประมงและสร้างรายได้ดีอีกครั้งหนึ่ง โดยเฉพาะการทำกะปิเพราะมีกุ้งเคยมากในพื้นที่ สัตว์น้ำอื่นๆ ก็จะมีอุดมสมบูรณ์ไปด้วย ชาวชุมชนบ้านบางโสมหากินอยู่ในคลองต่างๆ ประกอบด้วย คลองท่าตะเภา , คลองบางหิงห์ห้อย , คลองบ้านห้วย , คลองบางแตน , คลองบางโสม , คลองสามแพรก , คลองบางกุย และคลองบางน้ำหีบ ซึ่งการหากินในแต่ละเดือนจะเป็นไปตามปฏิทินฤดูกาลสัตว์น้ำ ดังนี้

ตารางแสดงฤดูกาลสัตว์น้ำและการใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำในพื้นที่บ้านดอนหาร

ชนิดสัตว์น้ำ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	เครื่องมือ	ข้อจำกัด
กุ้งเคย	X	X	X		X	X	X	X	X	X		X	เรือรูงกุ้งเคย ทำโดยใช้ อวนเขียวมาประกอบกับคัน รูงไม้ไผ่ตงความยาว ประมาณ 8 เมตร และใช้เรือ หางยาวเป็นพาหนะ	- เดือน เม.ย. น้ำ ทะเลมีอุณหภูมิสูง ทำให้ไม่มีกุ้งเคย - เดือน พ.ย. ไม่จับ เพราะเว้นช่วงให้ ปลาวางไข่
ปูเปี้ยว	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	จับด้วยมือ	- จับได้มากช่วง ส.ค. – ธ.ค. เพราะ เป็นฤดูฝน ปูจะขึ้น กินอาหาร - จับในช่วง กลางคืน
ปูดำ	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	- ลอบ โดยนำเหยื่อมาเกี่ยว ในลอบและวางในน้ำบริเวณ แนวป่าชายเลน - ตะขอเกี่ยว ผู้หาต้องเดินหา รูปู และใช้ตะขอแหล่ลงไป รูปู ถ้ามีปูอยู่ปูก็จะเกาะ ตะขอขึ้นมา	- ฝนตกหนักน้ำ เขียวช่วงเดือน พ.ย. – ธ.ค. จึงจับ ได้น้อย
ปลาดุกทะเล											X	X	- ไซปลา ขนาดยาวประมาณ 1 วา เป็นโครงไม้ และโครงเหลื่อ หุ้มด้วยลวด ขนาดตา ประมาณ 1 นิ้ว - เบ็ด ใช้เบ็ดเกี่ยวเหยื่อ ล่อ ให้ปลามากิน	- จับได้ดีในช่วงน้ำ กร่อย
ปลากระบอก	X										X	X	อวนล้อม	- จับได้ดีในช่วงน้ำ

ชนิดสัตว์น้ำ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	เครื่องมือ	ข้อจำกัด
													ใช้จวนขนาดตา 3.5 เซนติเมตร ยาว 30-50 เมตร วางล้อมฝูงปลา แล้วต้อนน้ำให้ปลาตกใจว่ายน้ำเข้ามาติดจวน	ขึ้น
ปลากด	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	จวนล้อม ใช้จวนขนาดตา 5-6 เซนติเมตร ยาว 200 - 400 เมตร ล้อมฝูงปลา บริเวณแนวป่าชายเลน แล้วต้อนน้ำ	- จับได้ดีในช่วงน้ำกร่อย
หอยจับแฉะ	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	มือจับ เดินเก็บจับได้ ทั้งในช่วงน้ำแห้ง และ น้ำขึ้น (หอยจะหนีขึ้นมาบนต้นไม้)	- มีมากช่วงน้ำใหญ่
หอยกัน	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	มือจับ โดยใช้มีดขูดวาดลงบนดินเลน ที่ซัดแฉะ ถ้ามีหอยเกิดเสียงกระทบของมีดจะเปลือกหอย	- จับได้ดีในช่วงน้ำแห้ง
กุ้งทะเล	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	- อวนคันรุน ตาอวนกันถุง 4 เซนติเมตร คันรุนไม้ไผ่ยาว 8 เมตร ประกอบเรือหางยาว - ลอบ - แห	- เดือน เม.ย. น้ำทะเลมีอุณหภูมิสูง จะมีกุ้งทะเลน้อย
หอยนางรม						X	X	X					สก๊อต โดยใช้ค้อนที่มีลักษณะเป็นตะขอสก๊อตหอยให้หลุดจากที่เกาะ	- ช่วงน้ำแห้งหาได้มาก

หมายเหตุ เดือนเรียงตามปฏิทินสากล 1-12 คือ มกราคม - ธันวาคม ตามลำดับ

จากตารางจะเห็นว่า สัตว์น้ำทั้ง 10 ชนิด อยู่ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ความเหมาะสมในการเข้าไปใช้ประโยชน์จึงแตกต่างกัน บางชนิดหาได้ตลอดทั้งปีแต่ต้องหาในช่วงเวลาที่เหมาะสม เช่น ปูเปี้ยว ต้องจับในช่วงกลางคืน ปลากระบอกจะมีมากในช่วงน้ำกร่อย หอยจืดเหมาะกับการจับในช่วงน้ำขึ้นสูง หอยคันเหมาะกับการจับในช่วงน้ำลด เป็นต้น สัตว์น้ำบางชนิด ก็สามารถหาได้ในบางช่วงของปี เท่านั้น เช่น หอยนางรมหาได้ในช่วงเดือน มิถุนายน ถึงเดือน สิงหาคม ปลากระบอกมีมากช่วง เดือน พฤศจิกายน ถึง เดือนมกราคมของปีถัดไป ปลาตุ๋นทะเลมีมากในช่วง เดือน พฤศจิกายน เป็นต้น ดังนั้น ผู้ที่ประกอบอาชีพจับสัตว์น้ำในพื้นที่บ้านดอนหารจึงมีเครื่องมือในการจับสัตว์น้ำมากกว่า 1 ชนิด เพื่อให้สามารถจับสัตว์น้ำได้ในทุกช่วงฤดูกาล

4. สภาพทางเศรษฐกิจ

จากการเก็บข้อมูลบัญชีครัวเรือนของชุมชนบ้านดอนหารที่ได้รับการสนับสนุนจาก โครงการประสานความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาความยากจน พบว่า รายได้ของชุมชนบ้านดอนหารส่วนใหญ่จะมาจากการทำการเกษตรกว่า 1 ใน 3 ของรายได้ทั้งหมด ส่วนรายรับที่ตามติดมาคือรายรับจากกัญห็น้ำมันดิน ในอัตราส่วนใกล้เคียงกับรายรับจากการเกษตร นอกนั้นจะมีรายได้จากการค้าขาย รับจ้าง ฯลฯ รายได้จากการทำประมงไม่ได้เป็นอาชีพหลักส่วนใหญ่ของคนที่นี่ อาชีพประมงที่สำคัญของคนบ้านดอนหารคือการทำกะปิซึ่งทำมาตั้งแต่บรรพบุรุษ

ทั้งนี้ชุมชนบ้านดอนหารยังได้เก็บข้อมูลร่วมกับโครงการประสานความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาความยากจน โดยการเก็บข้อมูลครัวเรือนของชุมชนบ้านดอนหาร จำนวน 158 ครัวเรือน สามารถสรุปได้ดังนี้

ชุมชนมีรายได้ส่วนใหญ่มาจากผลผลิตทางการเกษตร 30 % รองลงมาเป็นรายได้จากการกู้ยืมเพื่อการลงทุน มากถึง 26 % นอกจากนี้ยังมีรายได้จากการ ค้าขาย รับจ้าง ขายของป่า เงินเดือน และขายสัตว์เลี้ยง ตามลำดับ โดยมีรายได้เฉลี่ย ประมาณ 17,490 บาทต่อครัวเรือน ส่วนค่าใช้จ่าย พบว่ามีในหมวดค่าใช้จ่ายเพื่อการลงทุน งานสังคม และพักผ่อนหย่อนใจมากที่สุด รองลงมาคือ รองลงมา คอหมวดที่อยู่อาศัย หมวดค่าอาหาร หมวดค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพ และ หมวดเพื่อการศึกษา นอกจากนี้ยังมีด้านอื่นๆ เล็กน้อย เช่นหมวด เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย และหมวดค่ายา และสุขภาพอนามัย โดยมีรายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือน ประมาณ 17,025 บาท เมื่อนำข้อมูลรายรับ-รายจ่าย ของชุมชนบ้านดอนหาร มาเปรียบเทียบกับกัน จะได้ข้อมูลดังตาราง

ตารางสรุปส่วนต่างรายรับ – รายจ่ายโดยเฉลี่ยระดับครัวเรือนและระดับหมู่บ้าน หมู่ที่ 2 บ้านดอนหาร

รายการ	เฉลี่ยต่อ ครัวเรือนต่อ เดือน	เฉลี่ยต่อ ครัวเรือนต่อ ปี	เฉลี่ยต่อหมู่บ้าน ต่อเดือน (158 ครัวเรือน)	เฉลี่ยต่อ หมู่บ้านต่อปี (158 ครัวเรือน)
1. รายรับ	17,491	209,892	2,763,578	33,162,936
2. รายจ่าย	17,025	204,300	2,689,950	32,279,400
คงเหลือ	466	5,592	73,628	883,536

จากการสำรวจข้อมูลภายในหมู่บ้านทำให้ทราบว่า แม้รายรับโดยเฉลี่ยของชุมชนจะมีมากพอสมควรและสามารถใช้จ่ายได้อย่างเพียงพอ แต่เมื่อนำมาหักลบกับรายจ่ายแล้วจะมีเงินเหลือเก็บเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตการวิจัย

โครงการวิจัยเรื่องแนวทางการเพิ่มปริมาณกุ้งเคยเพื่อทำกะปิของชุมชนบ้านดอนหาร หมู่ที่ 2 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ได้พัฒนาโจทย์วิจัยมาจากปัญหาของชุมชน โดยผู้วิจัยหรือทีมวิจัยคือกลุ่มคนในชุมชนที่กำลังประสบปัญหาเป็นการเชื่อมโยงการปฏิบัติการกับการวิจัยใช้พลังข้อมูลให้เกิดพลังปัญญาจากการเรียนรู้ร่วมกัน วิธีการดำเนินการวิจัย สรุปได้ดังนี้

1. ประชุมชี้แจงโครงการ จัดเวทีนำเสนอรายละเอียดของโครงการให้คนในชุมชน ชุมชนใกล้เคียง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับทราบเกี่ยวกับโครงการ
2. ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน ประชุมทีมเพื่อสรุปความก้าวหน้าของการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรคการดำเนินงานรวมถึงการวางแผนการดำเนินงานและการบริหารการเงินในแต่ละเดือนร่วมกัน
3. ศึกษาบริบทชุมชน ประวัติศาสตร์ชุมชน โดยทีมวิจัยใช้วิธีการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร สัมภาษณ์ผู้รู้ สันทนากลุ่มย่อยแต่ละด้านไม่ว่าด้านกายภาพ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม ภูมิปัญญา วัฒนธรรม รวมถึงด้านเศรษฐกิจ หลังจากนั้นจะนำเสนอเพื่อคืนข้อมูลสู่ชุมชน ช่วยกันเติมเต็มให้ข้อมูลสมบูรณ์มากขึ้น
4. เสริมความรู้การทำประมงกุ้งเคย เพื่อศึกษาการทำประมงกุ้งเคยและการแปรรูปกุ้งเคยที่ผ่านมา เพื่อแลกเปลี่ยนการทำประมงกุ้งเคยและการแปรรูปกุ้งเคยกับพื้นที่อื่นๆ เพื่อหาแนวทางการเพิ่มปริมาณกุ้งเคยเพื่อพัฒนาอาชีพการทำกะปิ โดยทีมวิจัยได้วางแผนกิจกรรมไว้ดังนี้ ถอดบทเรียนการทำประมงกุ้งเคยที่ผ่านมา ศึกษาดูงานพื้นที่อื่นๆ ที่ทำกะปิ เวิร์กช็อปแลกเปลี่ยนเพื่อหาแนวทางการเพิ่มปริมาณกุ้งเคย
5. ศึกษาวิธีการพัฒนามาตรฐานสินค้าและบรรจุภัณฑ์ กระบวนการทำงานได้วางไว้ในการประชุมเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอ พัฒนาการประจำตำบลหรือคนอื่นๆ เข้ามาให้ความรู้เรื่องสุขลักษณะด้านการประกอบอาหารปลอดภัยและลงสู่ตรวจคุณภาพกะปิของกลุ่มเป็นบางโอกาส รวมถึงการประสานงานขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) โดยการประสานงานอุตสาหกรรมจังหวัด ทดลองบรรจุกะปิในบรรจุภัณฑ์แต่ละชนิดว่าคุณภาพเหมือนหรือต่างกันอย่างไร (อาทิเช่น ถุงพลาสติก กระปุกพลาสติก โถง) จัดเวทีกำหนดเกณฑ์มาตรฐานสินค้าของกลุ่ม ปฏิบัติการตรวจสอบมาตรฐานสินค้าแบบมีส่วนร่วม นำเสนอข้อมูลสรุปผลการปฏิบัติการตรวจสอบมาตรฐานสินค้าเพื่อการวางแผนต่อ

6. งานเฝ้าระวังทรัพยากรป่าชายเลน เพื่อสำรวจสถานการณ์การทำลายทรัพยากรป่าชายเลนและความถี่ในการกระทำผิด เพื่อประมวลสถานการณ์แลกเปลี่ยนนำเสนอปัญหางานเฝ้าระวังต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดแผนเฝ้าระวังทรัพยากรป่าชายเลน เพื่อปฏิบัติการเฝ้าระวังทรัพยากรป่าชายเลนเพื่อสรุปผลการเฝ้าระวังแบบมีส่วนร่วมของชุมชน โดยทีมวิจัยได้วางแผนกิจกรรมไว้ดังนี้ สำรวจสถานการณ์ปัญหาทรัพยากรป่าชายเลน ประมวลสถานการณ์และแลกเปลี่ยนนำเสนอปัญหางานเฝ้าระวังต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เวทีกำหนดแผนเฝ้าระวังทรัพยากรป่าชายเลน ปฏิบัติการเฝ้าระวังทรัพยากรป่าชายเลน และจะสรุปผลประเมินผลการเฝ้าระวังทุกเดือน

7. สรุปข้อมูลและประมวลผลงานนำเสนอให้สาธารณชนได้รับรู้ได้เรียนรู้และประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสม

ขอบเขตประชากร

1) ทีมวิจัย

1. นางสาวพร	ลิมปนนทพงศ์	หัวหน้าโครงการวิจัย
2. นายสมหมาย	ลั่นนาวา	ทีมวิจัย
3. นางสาวลักษณ์	นิลเวช	ทีมวิจัย
4. นางสาวนา	จันทร์แจ่ม	ทีมวิจัย
5. นางนอบ	ลั่นนาวา	ทีมวิจัย
6. นางสาววิภา	วิชัยดิษฐ์	ทีมวิจัย
7. นางสาวโรจน์	พรหมทัศน์	ทีมวิจัย
8. นางเขียว	วิชัยดิษฐ์	ทีมวิจัย
9. นางหนูลับ	นุชคนึง	ทีมวิจัย
10. นางหนูทิพย์	ทองจันทร์	ทีมวิจัย
11. นางมาริน	คงแก้ว	ทีมวิจัย
12. นางนงลักษณ์	ลั่นนาวา	ทีมวิจัย
13. นายโชติ	นิยะกิจ	ทีมวิจัย
14. นายเลิศเชาว์	รอดนิตย์	ทีมวิจัย
15. นายเกริก	นุ้ยน้อย	ทีมวิจัย

2) ที่ปรึกษาทีมวิจัย

1. พระครูไพโรจน์ธรรมารุจิ	เจ้าอาวาสวัดดอนสัก(สิงขร)
2. นายพิมล	วงศ์ปาน
	ส.อบต.หมู่ที่ 2

3. นางจันทร์เจริญ รักเจริญ	ข้าราชการครูชำนาญ
4. น.ส.วรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ	โครงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดย
องค์กรชุมชนภาคใต้ (กลุ่มสายรุ้ง)
5. น.ส.สุคนธ์ทิพย์ รักแก้ว	โครงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดย
องค์กรชุมชนภาคใต้ (กลุ่มสายรุ้ง)

3) กลุ่มคนที่ร่วมดำเนินการ

1. เด็กนักเรียนโรงเรียนวัดดอนสักสังขร โรงเรียนบ้านคอกช้าง โรงเรียนวัดคีรีวง และโรงเรียนบ้านเกาะแรต เข้าร่วมกิจกรรม เชิงอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลน เช่น การปลูกต้นไม้ป่าชายเลน เป็นต้น
2. กลุ่มราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ทะเลและชายฝั่งบ้านดอนหาร (รสทช.) หนุนเสริม เรื่องการเฝ้าระวังทรัพยากรชายฝั่ง มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ร่วมกับทีมวิจัย
3. น.ส.อัญชลี มัคคารักษ์ บัณฑิตอาสารุ่นที่ 5 ดำเนินกิจกรรมในเชิงฟื้นฟู และอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง ร่วมกับ เด็ก และเยาวชนในพื้นที่
4. นายสุรศักดิ์ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนสัก ร่วมประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และวางแผนการทำงานร่วมกัน
5. ผู้ใหญ่โชติ นิยะกิจ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 บ้านดอนหาร ร่วมประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และวางแผนการทำงานร่วมกัน

4) คณะวิทยากรหรือผู้ร่วมในการเสริมความรู้ และสนับสนุนการทำงานของชุมชน

1. กลุ่มผู้ทำกะปิบ้านท่าโพธิ์ อำเภอกาญจนดิษฐ์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เรื่องการทำกะปิของพื้นที่บ้านท่าโพธิ์ และการขอการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน(มผช.)
2. กลุ่มทำกะปิ บ้านบางปู อำเภอท่าฉาง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เรื่องการทำกะปิของพื้นที่บ้านบางปู
3. พลตรีกิตติพันธ์ นพวงศ์ ณ อยุธยา ผู้อำนวยการศูนย์บูรณาการพัฒาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้ความรู้เรื่องการทำ อีเอ็มบอล บำบัดน้ำเสีย เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2553
4. พัฒนาชุมชน เข้ามาช่วยในการประสานการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน
5. สำนักงานพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 14 เข้ามาสนับสนุนพันธุ์ไม้ในการปลูกป่าชายเลน
6. นายฐานิต พรหมทอง นายอำเภอดอนสัก ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และให้คำปรึกษาในการทำงาน

7. องค์การบริหารส่วนตำบลดอนสัก สนับสนุนเรือในการไถ่ระวังทรัพยากรป่าชายเลน
8. โครงการประสานความร่วมมือ เพื่อแก้ปัญหาความยากจน จังหวัดสุราษฎร์ธานี หนุนเรื่องการเก็บข้อมูลบัญชีครัวเรือน

ขอบเขตพื้นที่

พื้นที่วิจัย หมู่ที่ 2 บ้านดอนหาร ต.ดอนสัก อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี

ขอบเขตเนื้อหา

1. การทำประมงกึ่งเคยและการแปรรูปกึ่งเคยของชุมชนบ้านดอนหาร
 - การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรที่มีผลต่อการทำประมงกึ่งเคย
 - การทำประมงกึ่งเคยของชุมชนบ้านดอนหาร
 - จำนวนผู้ประกอบการอาชีพอวนรุนกึ่งเคย
 - แหล่งกึ่งเคย ชนิด และวิธีการจับกึ่งเคยในบ้านดอนหาร
 - ปริมาณกึ่งเคยปริมาณกะปิ และรายได้ของชาวประมงรุนกึ่งเคยในพื้นที่บ้านดอนหาร
 - กระบวนการ / ขั้นตอนการทำกะปิ
 - ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในการทำอาชีพประมงกึ่งเคย
2. การพัฒนามาตรฐานสินค้าและบรรจุภัณฑ์กะปิ
 - สถานการณ์ตลาดกะปิในปัจจุบัน
 - ทิศทางการพัฒนามาตรฐานสินค้า และบรรจุภัณฑ์กะปิบ้านดอนหาร
 - เรียนรู้ประสบการณ์จากที่กลุ่มโรงเรียนทำกะปิบ้านท่าโพธิ์
 - ศึกษามาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (กะปิ)
 - การทดลองบรรจุกะปิ ในบรรจุภัณฑ์ แต่ละชนิด
3. แนวทางการเพิ่มปริมาณกึ่งเคยโดยพึ่งพาระบบนิเวศป่าชายเลน
 - การปลูกต้นจากเพื่อฟื้นฟูลำคลอง
 - การกำหนดพื้นที่เขตอนุรักษ์ และเขตอภัยทาน
 - การไถ่ระวังและดูแลรักษาป่าชายเลน
 - การเสริมสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน

ขอบเขตระยะเวลา

18 เดือน

2. กระบวนการในการดำเนินกิจกรรม

เมื่อโครงการผ่านการอนุมัติงบประมาณ ทีมวิจัยได้ดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ โดยมีรายละเอียดในแต่ละกิจกรรม ดังนี้

2.1 กิจกรรมประชุมชี้แจงโครงการ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อชี้แจงความเป็นมาของโครงการ
2. เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการ
3. เพื่อให้บุคคลภายในชุมชนและบุคคลใกล้เคียงได้ทราบเกี่ยวกับโครงการ

วัน เวลา สถานที่

วันที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ.2552 ณ ศาลาประชุมหมู่ที่ 2 บ้านดอนหาร ต.ดอนสัก อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี

ผู้เข้าร่วม

จำนวน 47 คน องค์ประกอบ นายอำเภอดอนสัก เจ้าอาวาสวัดดอนสัก (วัดสิงขร) พัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลดอนสัก ทีมวิจัย ตัวแทนชุมชน สกว.สุราษฎร์ธานี พี่เลี้ยงพื้นที่ กลุ่มสายรุ้ง

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม ทีมวิจัยได้มีการประชุมทีมวิจัยเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2552 มีการวางแผนการบริหารโครงการกิจกรรมทั้งโครงการ แล้วได้ระดมความคิดเห็นวางกำหนดการการประชุมชี้แจงโครงการไว้ดังนี้

09.30 น. – 10.00 น.	ลงทะเบียน
10.00 น. – 10.30 น.	กล่าวรายงานวัตถุประสงค์ของการจัดงาน โดย ผญ.โชติ นิยะกิจ
10.30 น. – 11.00 น.	กล่าวเปิดงานโดยนายอำเภอดอนสัก นายฐานิต พรหมทอง
11.00 น. – 11.30 น.	ชี้แจงโครงการ โดย นางสาวพร ลิ้มปนนทพงศ์ (หัวหน้าโครงการวิจัย)
11.30 น. – 12.00 น.	กล่าวปิดงานและให้พรเติมพลังใจส่งเสริมคนทำดี โดย พระมหาวิลาส วิโรจโน (เจ้าอาวาสวัดดอนสัก)
12.00 น.	เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ
หมายเหตุ ระหว่างการประชุมมีอาหารว่างบริการ	

เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

นางสาววรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ ฐานะพี่เลี้ยงพื้นที่ที่ทำหน้าที่แนะนำองค์กรสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.สุราษฎร์ธานี และโครงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยองค์กรชุมชนภาคใต้ (กลุ่มสายรุ้ง) หลังจากนั้นก็เรียนเชิญผู้ใหญ่โชติ นิยะกิจ กล่าวรายงานต่อท่านนายอำเภอ

นายฐานิต พรหมทอง นายอำเภอดอนสัก ฐานะประธานกล่าวว่า วันนี้รู้สึกเป็นเกียรติและยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม โดยมีประเด็นสำคัญคือ

1. ให้กำลังใจกับคนทำงานในการทำงานว่าทุกคนมีศักยภาพ มีพื้นฐานความรู้จากประสบการณ์ซึ่งหลายเรื่องหลายคนรู้มากกว่าฝ่ายวิชาการด้วยซ้ำ แม้ไม่ได้เรียนจบปริญญาตรีปริญญาโทก็ตาม
2. ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการประชุม เช่น การประชุมร่วมกันจะทำให้ ได้ความรู้ ได้ความคิด ที่มีการคิดที่รอบคอบมากขึ้น ทำให้ผลการเจริญเกิดขึ้น
3. ให้ข้อคิดในการทำงาน คือ ให้ร่วมกันทำไม่หม่อมอบให้คนโน้นรับผิดชอบเฉพาะ ต้องมีความร่วมมือกันหลายๆ ฝ่ายช่วยสนับสนุนแรงกาย เงิน ความคิดเห็น จะตัดขาดแต่ละฝ่ายไม่ได้ ต้องมีการแสดงความคิดเห็น ทั้งนี้ต้องมีกฎระเบียบกฎเกณฑ์ในที่ประชุมด้วย และ
4. พูดถึงเรื่องราวกะปิแล้วโยงมาถึงการทำกะปิว่าต้องมีกุ้งเคย กุ้งเคยมีความเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม กุ้งเคยมีคุณภาพต้องมาจากสิ่งแวดล้อมดีสมบูรณ์ด้วย ดังนั้นต้องดูแลสิ่งแวดล้อมด้วย
5. กล่าวให้ความสำคัญกับเรื่องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการศึกษาข้อมูลว่าคนที่รู้ รู้แต่ละเรื่องไม่เหมือนกัน วันนี้โครงการว่าจะศึกษาเรื่องกุ้งเคย เรื่องกะปิ ควรศึกษาให้ได้ว่ากุ้งเคยมาจากไหน มีวงจรกุ้งเคยอย่างไร ทำอย่างไรให้กุ้งเคยอยู่และเพิ่มปริมาณมากขึ้น ผลที่เราทำนอกจากได้กับบ้านดอนหารแล้วก็ส่งผลต่อพื้นที่ใกล้เคียงด้วย ถ้ามีการศึกษากระแสน้ำนำกุ้งเคยไปไหนอย่างไรก็เป็นเรื่องดี กุ้งเคยออกจากดอนหารไปไหนมีการเชื่อมโยงกับพื้นที่อย่างไร ซึ่งไม่น่ายากสำหรับพวกเรา ได้ยกตัวอย่างที่ต่างประเทศเขาศึกษาตัววาด(จักจั่น) พบว่าอยู่ในดิน 17 ปี แล้วจึงขึ้นมาบนบกผสมแล้วกลับลงสู่ดินอีก อยู่บนบกไม่นานนี่คือความพยายามของการทำงานวิจัยแล้วท่านก็ถามมาคุยเรื่องการจับกุ้งเคย การจับกุ้งเคยมีเทคนิคเฉพาะตัวเป็นความรู้ บางคนก็ถ่ายทอดบางคนก็ไม่ถ่ายทอดตายติดตัวไป

นางสมพร ลิ้มปิ่นทอง หัวหน้าโครงการ ได้กล่าวถึงความเป็นมาของโครงการตั้งแต่ในช่วงการพัฒนาจิตใจ จนถึงได้งบประมาณในการสนับสนุนการทำงาน จากนั้นก็ชี้แจงรายละเอียดของการทำโครงการว่ามีอะไรบ้าง

หลังจากชี้แจงโครงการจบผู้เข้าร่วมก็ได้ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นสรุปได้ดังนี้

พัฒนกร สำนักงานพัฒนาชุมชน กล่าวว่า หลังจากมีบรรจุกิจแล้วทางพัฒนาชุมชนจะสนับสนุนในการจำหน่ายช่วยประชาสัมพันธ์ ที่ทำอยู่ตอนนี้ คือ ของเกาะแรตยอดจำหน่ายสูงลงทะเบียนเป็นสินค้า OTOP ให้แล้วช่วยประสานส่งสินค้าไปตรวจดูสารปนเปื้อน ตรวจมาตรฐานคุณภาพสินค้า ซึ่งตัวเองร่วมเป็นกรรมการ

คุณสมภพ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร สำนักงานเกษตรอำเภอดอนสัก กล่าวว่า ยินดีและพร้อมในการสนับสนุนกิจกรรมของหมู่บ้าน

คุณสุรศักดิ์ ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบลดอนสัก กล่าวว่าหากพัฒนามาตรฐานคุณภาพสินค้าได้เป็นเรื่องดีที่ทำให้ทรัพยากรมีคุณค่า ที่นี้มีทรัพยากรเป็นทุน ขอให้มีความตั้งใจในการทำ ตนเองพร้อมให้ความร่วมมือเป็นแนวร่วมในการพัฒนาเป็นเครือข่าย เพราะปัญหาไม่สามารถแก้ได้โดยลำพัง แล้วจะนำแนวคิดนี้ไปขยายผลด้วย

รต.เอกภพล อินทร์ชัย รองประธานเครือข่ายอนุรักษ์ อ.ดอนสัก กล่าวว่างานทุกอย่างต้องมีจุดเริ่มต้น เมื่อมีการฝึกที่ดีด้วย เพื่อการเปลี่ยนแปลงมีความพร้อมหลายๆ ด้านแล้วใช้เวลาเป็นตัวพิสูจน์ในการทำงานร่วมกันแล้วจะได้อะไรที่ดีขึ้น

คุณประสิทธิ์ ชูพยัคฆ์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิหมู่บ้าน กล่าวว่าให้ทุกคนช่วยกันฟื้นฟูทรัพยากรป่า ช่วยกันดูแลรักษาป่าจะช่วยทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำกุ้งเคย กุ้ง หอย ปู ปลา ปูเปี้ยวเกิดขึ้น ชุมชนเข้มแข็งต้องมีคนเสียสละ แบ่งปันใจ แบ่งปันความคิดกัน

คุณวิรัตน์ สาระคง ผู้ประสานงานศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.สุราษฎร์ธานี กล่าวว่างานวิจัยมีหลากหลาย ที่ผ่านมามีการส่งเสริมการเรียนรู้ต่อปริญญาโท ปริญญาเอก ในปี 2540 เกิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นขึ้น เชื่อกันว่าชาวบ้านทำวิจัยได้ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นโจทย์ต้องมาจากชุมชน เป็นปัญหาข้อสงสัยของชุมชน ทำได้ต้องเป็นกลุ่มเป็นทีมวิจัยไม่ใช่ทำคนเดียว การสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมีความหลากหลายขึ้นอยู่กับสภาพของพื้นที่นั้นๆ ด้วย หลังจากนั้นก็ได้ต่อยอดแผนงานกิจกรรมตามกระบวนการวิจัยว่าทุกเดือนต้องมีการประชุมทีมวิจัย มีปัญหาอะไรก็ช่วยกันแก้ไข ต้องศึกษาบริบทชุมชนด้านต่างๆ พัฒนาการการเปลี่ยนแปลง ความเชื่อที่มีในอดีตถึงปัจจุบันซึ่งมีทั้งความเชื่อที่ส่งผลกระทบทางลบและบวก พัฒนามาตรฐานสินค้ากุ้งเคย (กะปิ) งานฝักระวัง กุ้งเคยกับป่าสัมพันธ์กันต้องมีการฝักระวังรักษาป่า

ตัวแทนกลุ่มราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (รสถช.) กล่าวว่า
พร้อมที่จะเดินทางไปงานในการปกป้องป่าชายเลนเพื่อให้กุ้งเคยและสัตว์น้ำอื่นๆ เพิ่มขึ้น พร้อมที่จะให้
ความร่วมมือ

หลังจากมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันพอสมควรถึงเวลาช่วงสุดท้ายการทำพิธีปิด
โดย**พระคุณเจ้าพระมหาวิลาสวิโรจโน เจ้าอาวาสวัดดอนสัก(สิงขร)** ท่านขึ้นด้วยบทกลอนว่า
“จะพึงฝน ฝนก็ตกไม่เป็นที จะพึงเพื่อนพึ่งพิงก็ไม่ไหว จะพึงผีสงเทวดาก็น่าอาย ต้องพึ่งสิ่งที่พึ่ง
ได้คือพึ่งตนเอง” แล้วกล่าวต่อการประชุมหลายฝ่ายถือเป็นการประชุมร่วมภาคี พอพูดถึงการ
ประชุมการประชุมกันบ่อยๆ จะทำให้เบื่อ คนที่เข้าประชุมจะไม่เป็นคนที่ไม่เข้าประชุม
กล่าวว่า “ว่าไปตามถนัด แต่อย่าขัดนโยบาย ว่าไปตามสบายแต่อย่าขัดนโยบายอย่าขัด” ท่านฝากว่า
การทำงานควรให้ความเคารพกันอย่าทำตัวเป็นใหญ่ในการมอบงาน การได้โครงการมาเป็นเพราะ
การมีส่วนร่วมชาวบ้านได้ร่วมแรงร่วมใจกันทำ ถึงแม้เราไม่จบปริญญาแต่มีประสบการณ์อยู่แล้ว
นี่คือประสบการณ์ชีวิตหรือปริญญาชีวิต หมู่บ้านของเราต้องช่วยกัน มีมิตรสัมพันธ์กับโครงการนี้
ฝึกการทำงานร่วมกัน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทำกะปิ เช่น เหตุการณ์จับการตัดไม้เพื่อปราบ แล้วมีการ
ลอบหลังปลอบใจกันก็ดีกว่าไม่ทำ ความร่วมมือของชาวบ้านเป็นเรื่องดี การประชุมเป็นเรื่องดี
ความสำเร็จเกิดขึ้นเมื่อตั้งใจทำ งานวิจัยนี้ชุมชนต้องตั้งเป้าหมายว่าในเวลา 18 เดือน ทำกะปิ
บ้านดอนหารให้มีตรา มีการวางจำหน่ายอย่างเปิดเผย กล่าวต่อว่าบทบาทในโครงการนี้ท่านเอง
เป็นที่ปรึกษาให้คำปรึกษาเมื่อเขาปรึกษา แล้วกล่าวว่าการให้เกียรติสำคัญตรงไหนให้เกียรติก็ไป
ตรงนั้น ถ้าท่านจะให้พร พรของท่านคือ “สิ่งที่ถูกต้องให้ทำต่อไป เดินมาถูกแล้วทำไปขยันทำ
หน้าที่ตัวเป็นเกรียวหัวเป็นนอต ผลดีจะเกิดขึ้นเอง” การทำงานต้องหารูปแบบใหม่เรื่อยๆ สายน้ำ
ยังมีการเปลี่ยนสาย ต้นไม้จะเปลี่ยนไป คนต้องมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น คนมีการเปลี่ยนแปลง
อยู่ตลอดเวลา การทำห้องประชุมให้เปลี่ยนแปลง เป็นการเสริมสร้างบรรยากาศการประชุม คน
ทุกคนรอพรจำไว้ว่าพรใดก็ได้ถ้าไม่ทำ การวิจัยครั้งนี้ต้องรู้ความเป็นไปของระบบนิเวศน์ว่าระบบ
นิเวศน์แบบไหนกุ้งตาย กุ้งเสีย กุ้งดีขึ้น แล้วให้จำไว้ว่าทำประโยชน์ส่วนตนให้ถึงพร้อมประโยชน์
ผู้อื่น คำสอนนี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งที่กล่าวมาทำเป็นนโยบายได้

สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการดำเนินกิจกรรม ประชุมชี้แจงโครงการ

ข้อดี/สิ่งที่ได้เรียนรู้

1. ได้นำข้อคิดที่ท่านนายอำเภอและพระมหาวิลาสวิโรจโน มาใช้เป็นแรงกระตุ้น และกำลังใจ
ในการทำงาน เพราะบุคคลดังกล่าวเป็นที่นับถือ และสามารถนำหลักคิดมาเป็นเครื่องยึด
เหนี่ยวจิตใจของทีมวิจัยได้

2. ได้ฝึกทักษะการทำงานเป็นทีม การแบ่งหน้าที่ตามความรับผิดชอบทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ เป็นไปอย่างเป็นระบบ และบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการจัดงานที่วางไว้ เนื่องจากทีมวิจัยแต่ละคนมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนเอง ตลอดจนการแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกับทีมวิจัย ทำให้ทีมสามารถช่วยเหลือให้การดำเนินกิจกรรมบรรลุตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ได้
3. ได้เรียนรู้การประสานงานภายในชุมชน พื้นที่ใกล้เคียง หน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการเข้าร่วมฟังการประชุมชี้แจงโครงการ และเสนอความคิดเห็นต่อการทำโครงการของทีมวิจัยเพื่อเข้ามาหนุนเสริมการทำงาน
4. ได้ความร่วมมือจากองค์กรภาคี เช่น พัฒนาชุมชน , เกษตร , องค์กรบริหารส่วนตำบล ซึ่งพร้อมให้การสนับสนุนงานโครงการ

ปัญหาอุปสรรค

1. กลุ่มเป้าหมายไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เนื่องจากชาวบ้านติดภารกิจในการทำมาหากินเลี้ยงครอบครัวและชาวบ้านบางส่วนเพิ่งเข้าร่วมประชุม (เริ่มเข้าประชุมเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2552 ที่ผ่านมา ซึ่งเป็นการประชุมที่ห่างกันเพียง 2 วัน) ทำให้ไม่ได้แนะนำทีมวิจัยในที่ประชุมอย่างเป็นทางการให้สมาชิกทีมวิจัยทราบ
2. ทีมวิจัยขาดการจดบันทึกข้อมูล ทำให้ในบางครั้งข้อมูลที่ได้ยังขาดความต่อเนื่อง
3. ไม่ได้นำกะปิหรืออาหารที่เกี่ยวข้องมาสาธิต ซึ่งถ้ามีจะช่วยสร้างบรรยากาศในการประชุม

2.2 กิจกรรมประชุมทีมวิจัยประจำเดือน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อติดตามและสรุปผลการดำเนินงานในแต่ละเดือน
2. เพื่อกำหนดแผนการดำเนินงานในเดือนต่อไป

วัน เวลา สถานที่ และผู้เข้าร่วม

ครั้งที่	ว / ต / ป	สถานที่จัด	จำนวน ผู้เข้าร่วม	องค์ประกอบ
1	22 มิ.ย.52	ศาลาประชุมหมู่ที่ 2 ต.ดอนสัก	15	ทีมวิจัย , พี่เลี้ยงพื้นที่กลุ่มสายรุ้ง , ผู้สนใจ
2	9 ก.ค.52	ศาลาประชุมหมู่ที่ 2 ต.ดอนสัก	15	ทีมวิจัย , พี่เลี้ยงพื้นที่กลุ่มสายรุ้ง
3	9 ส.ค.52	ศาลาประชุมหมู่ที่ 2	30	ทีมวิจัย , พี่เลี้ยงพื้นที่กลุ่มสายรุ้ง ,

ครั้งที่	ว / ด / ป	สถานที่จัด	จำนวน ผู้เข้าร่วม	องค์ประกอบ
		ต.ดอนสัก		บัณฑิตอาสา , โครงการป่าทะเล เพื่อชีวิต , หมู่ที่ 4 และ หมู่ที่ 7 ต.ดอนสัก
4	9 ก.ย.52	ศาลาประชุมหมู่ที่ 2 ต.ดอนสัก	15	ทีมวิจัย , พี่เลี้ยงพื้นที่กลุ่มสายรุ้ง , บัณฑิตอาสา , พี่เลี้ยง Node สุราษฎร์ธานี , ตัวแทนพื้นที่บ้าน พอด
5	9 ต.ค.52	ศาลาประชุมหมู่ที่ 2 ต.ดอนสัก	15	ทีมวิจัย , พี่เลี้ยงพื้นที่กลุ่มสายรุ้ง , บัณฑิตอาสา และ รสทช.
6	9 พ.ย.52	ศาลาประชุมหมู่ที่ 2 ต.ดอนสัก	17	ทีมวิจัย , พี่เลี้ยงพื้นที่กลุ่มสายรุ้ง , บัณฑิตอาสา , เยาวชน และ รสทช.
7	9 ธ.ค.52	ศาลาประชุมหมู่ที่ 2 ต.ดอนสัก	15	ทีมวิจัย , พี่เลี้ยงพื้นที่กลุ่มสายรุ้ง , และ รสทช.
8	9 ม.ค.53	ศาลาประชุมหมู่ที่ 2 ต.ดอนสัก	14	ทีมวิจัย , พี่เลี้ยงพื้นที่กลุ่มสายรุ้ง , และ รสทช.
9	16 ก.พ.53	ศาลาประชุมหมู่ที่ 2 ต.ดอนสัก	11	ทีมวิจัย , พี่เลี้ยงพื้นที่กลุ่มสายรุ้ง , และ รสทช.
10	18 มี.ค.53	ศาลาประชุมหมู่ที่ 2 ต.ดอนสัก	14	ทีมวิจัย , พี่เลี้ยงพื้นที่กลุ่มสายรุ้ง , และ รสทช.
11	9 เม.ย.53	ศาลาประชุมหมู่ที่ 2 ต.ดอนสัก	12	ทีมวิจัย , พี่เลี้ยงพื้นที่กลุ่มสายรุ้ง , และ รสทช.
12	6 พ.ค.53	ศาลาประชุมหมู่ที่ 2 ต.ดอนสัก	11	ทีมวิจัย , พี่เลี้ยงพื้นที่กลุ่มสายรุ้ง , และ รสทช.

รายละเอียดการดำเนินงานกิจกรรม

การประชุมทีมวิจัยเป็นกิจกรรมที่ทำเป็นประจำทุกเดือน โดยจัดทุกวันที่ 9 ของเดือน มี
ผู้เข้าร่วมประชุมแต่ละเดือนประมาณ 15- 30 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัย พี่เลี้ยง และผู้สนใจ

หมุนเวียนสับเปลี่ยนกันไปตามความสะดวก โดยใช้ศาลาของหมู่บ้านเป็นสถานที่ประชุม โดยการประชุมแต่ละครั้งพอจะสรุปได้ ดังนี้

ครั้งที่ 1 วันที่ 22 มิถุนายน 2552 หลังจากที่ได้โครงการได้รับการอนุมัติ ทีมวิจัยได้ประชุมเพื่อร่วมกันทบทวนแผนการทำงานโครงการ และวางแผนขั้นตอนการทำงานร่วมกัน รวมถึงการแบ่งหน้าที่ ในการทำงาน โดยเริ่มจากกิจกรรมการประชุมชี้แจงโครงการ ไปพร้อมๆกับการเก็บข้อมูลบริบทชุมชนบ้านดอนหาร และกำหนดวันที่ในการทำกิจกรรมต่างๆ ในงวดที่ 1

ครั้งที่ 2 วันที่ 9 กรกฎาคม 2552 มีการพูดคุยในเรื่องรายงานความก้าวหน้าของโครงการว่าได้ทำกิจกรรมประชุมชี้แจงโครงการ การสัมภาษณ์ข้อมูลชุมชน ไปแล้ว ทั้งด้านกายภาพ ชีวภาพ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ แต่ยังข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์ ปัญหาอุปสรรค?เกิดขึ้นจากการทำงาน เช่น การจัดเก็บข้อมูล เป็นเรื่องใหม่ที่ต้องใช้เวลา ทีมวิจัยหลายคนอายุมากไม่สามารถจดบันทึกข้อมูลได้ จึงไม่สามารถทำตามแผนที่วางไว้เดิมได้ ซึ่งตรงส่วนนี้ทีมวิจัยต้องฝึกบันทึกให้มากกว่าเดิม อาจดึงเด็กหรือเยาวชนในพื้นที่มาช่วยบันทึกข้อมูล และมีการปรับเปลี่ยนแผนการดำเนินงานบางส่วน

ครั้งที่ 3 วันที่ 9 สิงหาคม 2552 พูดคุยในเรื่องความก้าวหน้าของงานว่า ที่ผ่านมาได้ไปสัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชน สนทนากลุ่มย่อยตามแผนที่วางไว้จนได้ข้อมูลมาเรียบเรียงเป็นเนื้อหาแล้ว ทีมวิจัยได้นำเสนอรายละเอียดบนกระดานฟลิปชาร์ดแล้วชวนกันเติมเต็มข้อมูลแต่ละด้านโดยทีมวิจัยด้วยกันเองช่วยกันเติมเต็ม นอกจากนี้แล้วเมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2552 ที่ผ่านมามีทีมวิจัยได้ร่วมกิจกรรมศึกษาชุมชน โดยมีเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่างๆ เช่น เจ้าหน้าที่กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง สกว. นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชน มาปฏิบัติการร่วมกันนี้โดยมีการแบ่งกลุ่มย่อยศึกษาเรื่องชุมชน การทำแผนที่ชุมชน เรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังได้มีการนำเสนอข้อมูลชุมชนด้วย จากนั้นได้ร่วมกันวางแผนการทำงานมีกิจกรรม สนทนากลุ่มย่อย ใฝ่ระวังทรัพยากรชายฝั่ง ทำเอกสารผลการสำรวจข้อมูลสถานการณ์ปัญหาป่าชายเลนบ้านดอนหาร

ครั้งที่ 4 วันที่ 9 กันยายน 2552 พูดคุยเรื่องการทบทวนงานที่ผ่านมามีได้ทำกิจกรรมประชุมชี้แจงโครงการ กิจกรรมประชุมทีมวิจัยประจำเดือนไปแล้ว กิจกรรมศึกษาบริบทพื้นที่ ทั้งด้านกายภาพ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังได้สำรวจสถานการณ์ป่าชายเลน และจัดทำแผนใฝ่ระวังทรัพยากรป่าชายเลนไปแล้ว จากนั้นทีมวิจัยได้วางแผนการทำงาน ในเรื่อง การถอดบทเรียนการทำประมงกุ้งเคย เวทีถอดบทเรียนบริบทพื้นที่เพื่อเติมเต็มข้อมูล และเวทีกำหนดแผนใฝ่ระวังทรัพยากรอ่าวบ้านดอน

ครั้งที่ 5 วันที่ 9 ตุลาคม 2552 ได้พูดคุยในเรื่องความก้าวหน้าของงานในเดือนที่ผ่านมา ทั้งการประชุมทีม การถอดบทเรียนการทำประมงกุ้งเคยที่ผ่านมา การนำเสนอบริบทพื้นที่ และ

เติมเต็มข้อมูล การวางแผนไฟัระวัง และการปฏิบัติการไฟัระวัง จากนั้นได้วางแผนการดำเนินงาน ต่อในเรื่อง เวทีประมวลสถานการณ์และแลกเปลี่ยนนำเสนองานไฟัระวัง ทีมวิจัยได้ร่วมกันวางแผน จัดในวันที่ 6 พฤศจิกายน 2552 โดยได้ออกแบบกำหนดการ วางแผนเรื่องการปฏิบัติการไฟัระวัง ทั้งการไฟัระวังควบคู่กับวิถีชีวิตและการลาดตระเวนไฟัระวัง

ครั้งที่ 6 วันที่ 9 พฤศจิกายน 2552 ได้พูดคุยเรื่องการสรุปรายงานความก้าวหน้างวดที่ 1 ทบทวนการทำงานที่ผ่านมา ร่วมกัน เรื่องที่ได้จากการดำเนินงานวิจัยที่ผ่านมา ปัญหาอุปสรรค ที่เกิดขึ้นจากการดำเนิน แนวทางแก้ไขปัญหามา ข้อเสนอแนะ และแผนการทำงานในงวดที่ 2

ครั้งที่ 7 วันที่ 9 ธันวาคม 2552 การประชุมครั้งนี้มีการพูดคุยถึงการตั้งกองทุนส่งเสริม อาชีพและการบริหารกองทุน มีการรายงานความก้าวหน้าของงานที่ผ่านมา มีการวางแผนการ ดำเนินงาน การเตรียมข้อมูลเพื่อศึกษาดูงานและเตรียมเวทีแลกเปลี่ยนเพื่อเพิ่มปริมาณกิ่งเคย มี การคัดเลือกตัวแทนกลุ่มเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการประสานเครือข่ายและองค์กรภาคี เพื่อการ จัดการทรัพยากรชายฝั่ง อ.ดอนสัก รวมไปถึงการวางแผนการประสานเครือข่ายและองค์กรภาคี คือ เวทีเรียนรู้ฝั่งเมือง 12 ธันวาคม 2552 ณ สยามธานี เวทีเครือข่ายอ่าวบ้านดอน 23 – 24 ธันวาคม 2552 วันที่ 23 ธันวาคม 2552 ประชุมเครือข่ายพร้อมลงดูพื้นที่บ้านพอด วันที่ 24 ธันวาคม 2552 ประชุมเครือข่ายอ่าวบ้านดอน ณ โรงแรมเสาวลักษณ์

ครั้งที่ 8 วันที่ 9 มกราคม 2553 วันนี้เป็นการประชุมประจำเดือน มีการเริ่มต้นด้วยการ ทบทวนการประชุมเดือนที่แล้ว หลังจากนั้นทบทวนแผนงานโครงการว่ามีกิจกรรมงวดที่ 2 อะไรบ้าง งวดที่ 1 ทำค้างกิจกรรมอะไรบ้าง หลังจากนั้นได้ร่วมกันวางแผนการศึกษาดูงาน โดย ทีมวิจัยบอกว่ามีโอกาสไปหาข้อมูลกลุ่มต่างๆ ที่ทำกะปิจากอินเทอร์เน็ต โดยมีบัณฑิตอาสาช่วยหา ข้อมูล ได้หลายพื้นที่ จ.ระนอง จ.พังงา จ.สุราษฎร์ธานี มีการเลือกพื้นที่ดูงานเพื่อเชื่อมโยง เครือข่ายด้วยจึงเลือกพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี อ.ท่าฉาง กลุ่ม ต.ท่าเคย อ.กาญจนดิษฐ์ ที่ท่าทอง ท่าโพธิ์ รวมถึงการแวะที่ตลาดโพธิ์ หวายด้วย มีการวางแผนการศึกษาดูงานและทบทวนแผนงาน งวดที่ 2 และ งวดที่ 3 ร่วมกัน รวมถึงการสรุปค่าใช้จ่ายแบบมีส่วนร่วม

ครั้งที่ 9 วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2553 การประชุมประจำเดือนครั้งนี้มีการสรุปการศึกษา ดูงานเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2553 แต่ละจุด จุดแรกที่ท่าฉาง จุดที่สองตลาดโพธิ์ หวาย จุดที่สาม กลุ่มท่าโพธิ์ โดยทีมวิจัยสรุปสิ่งที่พบเห็นตั้งแต่ดูตัวกุ้ง รสชาติ สี การตาก อุปสรรคการไปดูงานใน พื้นที่ที่มีการวางแผนกิจกรรมการปลูกจากตลอดแนวคลองท่าลำภู โดยวางแผนไปเก็บพันธุ์ต้นจากที่ พื้นที่ ม.2 บ้านครามล่าง พร้อมกับวางแผนในการปลูกโดยมีการประสานความร่วมมือ โรงเรียนใน การปลูกครั้งนี้กำหนดวันปลูกวันที่ 21 มีนาคม 2553 นอกจากนี้ก็มีการวางแผนเวทีแลกเปลี่ยนการ

เพิ่มปริมาณกุ่มเคย โดยกำหนดวันที่ 6 มีนาคม 2553 ช่วงเช้า 10.00 น. – 11.00 น. เป็นการประชุมปกติของหมู่บ้าน หลังจากนั้นเป็นเวทีแลกเปลี่ยนการเพิ่มปริมาณกุ่มเคยเพื่อทำกะปิบ้านดอนหาร ร่วมกันกำหนดกลุ่มเป้าหมาย หลังจากนั้นทีมวิจัยได้สรุปค่าใช้จ่ายร่วมกัน รวมทั้งวางแผนการใช้จ่ายงบประมาณในกิจกรรมต่างๆ

ครั้งที่ 10 วันที่ 18 มีนาคม 2553 การประชุมทีมวิจัยครั้งนี้มีการพูดคุยประเด็นต่างๆ คือ รายงานความก้าวหน้าการเตรียมการปลูกจากพื้นฟูคลองท่าลำภูซึ่งทีมวิจัยได้สำรวจพื้นที่ปลูกแล้ว แล้วได้จัดทำแผนที่ไว้แล้วโดยปลูกบริเวณคลองท่าลำภูตลอดแนวและไปปลูกที่บริเวณแหล่งเรียนรู้ในป่าชายเลน การเตรียมพันธุ์ต้นจากกำหนดวันนี้ไปเก็บที่บ้านครามล่างหลังจากประชุมทีมแล้วเสร็จ กลุ่มเป้าหมายที่ร่วมปลูกทีมวิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายดังนี้ ทีมวิจัย รสทช. เยาวชนโรงเรียนวัดสิงขร ช่วยประสานโดยบัณฑิตอาสา โรงเรียนคอกช้างและโรงเรียนวัดคีรีวงช่วยประสานโดยพี่เลี้ยงกลุ่มสายรุ้ง กำหนดวันที่ 21 มีนาคม 2553 เวลา 08.00 น. เจอกันที่ท่าเรือท่าลำภูสร้างการเรียนรู้ก่อนลงปลูก

นอกจากนี้ก็มีติดตามแผนที่วางไว้เวทีแลกเปลี่ยนทิศทางการพัฒนาการเพิ่มปริมาณกุ่มเคย เลื่อนจากวันที่ 6 มีนาคม 2553 จัดในวันที่ 6 พฤษภาคม 2553 ยุติการจัดงานวันวิชาการ 4 – 6 มีนาคม 2553 ที่ผ่านมารวมถึงการบริหารจัดการการเงินงวดที่ 1 และงวดที่ 2 และการประสานความร่วมมือองค์กรภาคีเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์

ครั้งที่ 11 วันที่ 9 เมษายน 2553 การประชุมทีมวิจัยครั้งนี้มีการทบทวนเรื่องการวางแผนการดำเนินกิจกรรมอะไรที่ดำเนินการไปแล้วบ้าง อะไรที่ต้องดำเนินการต่อ มีการพูดคุยเรื่องการศึกษาดูงานการจัดการการท่องเที่ยวของเกาะพิทักษ์เมื่อวันที่ 8 เมษายน 2553 ที่ผ่านมา ซึ่งมีประโยชน์ที่พื้นที่บ้านดอนหารนำมาปรับใช้ซึ่งมีต้นทุนที่มีคุณค่าไม่แพ้เกาะพิทักษ์ หลังจากนั้นจึงทบทวนแผนงานงวดที่ 2 ซ้ำเพื่อให้ทีมวิจัยได้เรียนรู้ร่วมกันและร่วมกันวางแผนการดำเนินงาน

ครั้งที่ 12 วันที่ 6 พฤษภาคม 2553 การประชุมทีมครั้งนี้มีการรายงานความก้าวหน้ากิจกรรมการปลูกต้นจากคลองท่าลำภู เมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2553 ที่ผ่านมา ปักป้ายแล้วที่บริเวณท่าเรือท่าลำภูแต่ยังไม่ได้ถ่ายรูป มีการลงพื้นที่ติดตามการเจริญเติบโตแล้ว ปรากฏว่าตายบ้าง ลอยน้ำบ้าง อาจเป็นเพราะเด็กๆ ปลูก หลังจากนั้นก็ได้ร่วมกันทบทวนกำหนดการเวทีแลกเปลี่ยนทิศทางการเพิ่มปริมาณกุ่มเคยวันที่ 9 พฤษภาคม 2553 โดยได้วางกำหนดการ ช่วงแรก มีการนำเสนอสถานการณ์เรื่องกะปิดอนหารและกะปิดอนสัก ช่วงที่ 2 นำเสนอการศึกษาดูงานเกี่ยวกับกะปิจากท่าลำภูสู่ท่าฉาง ท่าโพธิ์ บวกตลาดโพธิ์ หวายช่วงที่ 3 นำเสนอรูปธรรมผลการทดลองเก็บรักษากะปิแต่ละแห่ง ช่วงที่ 4 นำเสนอการตลาดที่เป็นอยู่และทิศทางการพัฒนาตลาด ช่วงที่ 5

นำเสนอทั้งเคยกับพื้นปายเลน และระดมความคิดเห็นร่วมกันในช่วงท้าย แต่ละช่วงมีตัวแทนทีมวิจัยรับผิดชอบในการนำเสนอและได้ร่วมกันวางแผนการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

- สำนวจการเจริญเติบโตของต้นจากที่ปลูกทุกเดือน
- ทดลองบรรจุภัณฑ์กะปิ กำหนดวันที่ 31 พฤษภาคม 2553
- เวทีกำหนดมาตรฐานกะปิ กำหนดวันที่ 6 มิถุนายน 2553
- ปฏิบัติการเฝ้าระวัง ทำเอกสารผลการเฝ้าระวังในแต่ละเดือนที่ผ่านมา

นอกจากนี้ก็ได้แลกเปลี่ยนการประสานความร่วมมือขององค์กรภาคีเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับโครงการประสานความร่วมมือ สกว. ต่อจากบัญชีครัวเรือน การประสานสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(พอช.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่องปายประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อวิทยุ การจัดเวทีต่างๆ ระดับเครือข่ายและได้เน้นย้ำการทำงานชุมชนต้องมีการเชื่อมโยงกับหน่วยงานต่างๆ ที่สำคัญต้องเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ระหว่างกลุ่มด้วยจะได้มีพลัง

สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมประชุมทีมวิจัย

ข้อดี/สิ่งที่ได้เรียนรู้

1. ทีมวิจัยได้สรุปงานและวางแผนการทำงานร่วมกัน รวมถึงการฝึกทักษะในการดำเนินการประชุม ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันภายในกลุ่ม ภายในชุมชน ทำให้ได้ความรู้ใหม่ๆ ขึ้นมา เช่น ความรู้เกี่ยวกับกึ่งเคย เกี่ยวกับการทำกะปิเกี่ยวกับชุมชนบ้านดอนหารด้านต่างๆ
2. ได้ประชุมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ฝึกการทำงานเป็นทีม เรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้คนรวมตัวกันได้ คนในกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกัน มีกฎระเบียบในการทำงานร่วมกัน และได้เรียนรู้นิสัยของแต่ละคนว่าเป็นคนอย่างไร ถนัดเรื่องอะไร
3. เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกลุ่มทำกะปิ และกลุ่มราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (รสทช.) จากการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน
4. ทีมวิจัยต้องร่วมกันรับผิดชอบงาน ให้เกียรติกันและกัน พึงเหตุผลกันมีอะไรให้พูดปรึกษาภายในทีมเพื่อหาทางออก หาข้อสรุปร่วมกัน บางครั้งการประชุมทีมวิจัยจำเป็นต้องประชุมภายใน บางครั้งควรประสานงานหน่วยงานเข้ามาให้ความรู้ได้ เช่น ใช้ความรู้เกี่ยวกับวงจรกึ่งเคย ให้ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนามาตรฐานกึ่งเคยหรือความรู้ด้านอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยและใช้ประโยชน์ในการพัฒนาหมู่บ้าน

ปัญหาอุปสรรค

1. การประชุมบางครั้งทีมวิจัยบางคนขาดประชุมด้วยภารกิจครอบครัวและภารกิจสังคมด้านอื่นๆ และบางคนยังมีความรู้สึกเสียเวลา เสียงาน เสียรายได้
3. ทีมวิจัยบางคนยังไม่เข้าใจงานวิจัยและการบริหารงบประมาณโครงการวิจัยโดยชุมชน แล้วนำไปพูดข้างนอกไม่พูดในที่ทีม ทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ไม่ดีเกิดขึ้นกับทีมวิจัย

2.3 กิจกรรมศึกษาบริบทพื้นที่ ประวัติศาสตร์ชุมชน

วัตถุประสงค์

เพื่อทราบประวัติความเป็นมาของชุมชน การก่อตั้ง พัฒนาการชุมชน ด้านเศรษฐกิจ(อาชีพ) ด้านสังคมประเพณี วัฒนธรรม ฯลฯ

วัน เวลา สถานที่ และผู้เข้าร่วม คือ

ว / ต / ป	กิจกรรม	สถานที่จัด	ผู้เข้าร่วม (คน)	องค์ประกอบ
3 ส.ค.52	ศึกษาและค้นหาข้อมูลจากเอกสาร	- ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน - วัดดอนสัก(สิงขร)	4 – 5	ทีมวิจัย ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาส วัดดอนสัก(สิงขร)
3 – 5 ส.ค.52	สัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชน	บ้านผู้รู้ในชุมชน	10	ทีมวิจัยและผู้รู้ในชุมชน
6 ส.ค.52	สนทนากลุ่มย่อยด้านสังคม	ศาลาประชุมหมู่บ้านหมู่ที่ 2	15	ทีมวิจัย ผู้รู้ในชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน
20 ส.ค.52	สนทนากลุ่มย่อยด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ที่ทำการกองทุนหมู่บ้าน	15	ทีมวิจัย ผู้รู้ด้านทรัพยากร
6 ต.ค.52	นำเสนอบริบทพื้นที่เพิ่มเติมข้อมูล	ศาลาประชุมหมู่บ้านหมู่ที่ 2	58	ทีมวิจัย คณะกรรมการหมู่บ้าน คนในชุมชน ตัวแทนพื้นที่แหลมทวด พี่เลี้ยงพื้นที่

รายละเอียดจากเวที อยู่ใน บทที่ 2 บริบทชุมชน

สิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมศึกษาบริบทพื้นที่ ประวัติศาสตร์ชุมชน ข้อดี/สิ่งที่ได้เรียนรู้

1. ทีมวิจัยมีความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะในการจัดทำข้อมูลอย่างเป็นระบบ มีการพูดคุยหารือกัน แบ่งบทบาทกันทำงาน มีการเตรียมประเด็น/คำถามที่จะเข้าไปเก็บข้อมูล และจัดบันทึกตามที่ได้ข้อมูลไว้เป็นลายลักษณ์อักษรทุกครั้งพร้อมสรุปบทเรียนร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ก็จะทำให้การรวบรวม เรียบเรียงข้อมูลเป็นไปได้ง่ายขึ้น
2. การดึงเยาวชนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ความเป็นมาของชุมชนร่วมกัน เช่น การมีส่วนร่วมจากกลุ่มเยาวชนในการแสดงละครสะท้อนประวัติความเป็นมาของชุมชน นับว่าเป็นการปลูกฝังภูมิปัญญาวิถีชีวิตของคนรุ่นเก๋าก่อน ไม่ให้ผู้ที่จะรับช่วงต่อหรือเยาวชนนั้นหลงลืมรากเหง้าของตนเองที่ได้รับการสืบทอดมารุ่นสู่รุ่น
3. ทีมวิจัยได้พัฒนาความสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกันระหว่างทีมวิจัยกับผู้รู้ในชุมชน ทำให้เกิดการบอกเล่าประสบการณ์ในครั้งอดีต และเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการเติมเต็มข้อมูลร่วมกันระหว่างรุ่นวัย สังเกตได้จากอากัปกิริยาที่แสดงออกทางสีหน้า แววตา และคำพูด ตลอดจนความตั้งใจของผู้เล่าในการเล่าเรื่องราวต่าง ๆ
4. จากการรวบรวมข้อมูลของชุมชนบ้านดอนหารทำให้เป็นการบันทึกเรื่องราวความเป็นมา ที่สามารถนำมาใช้ในการสื่อสารบอกเล่าความเป็นมาให้กับลูกหลาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับรู้ร่วมกัน ทั้งนี้เกิดจากการร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในหลากหลายช่วงวัย จนทำให้เกิดเป็นชุดข้อมูลของชุมชนที่สามารถนำไปพัฒนาหมู่บ้านได้

ปัญหาอุปสรรค

1. การจัดทำข้อมูลนับว่าเป็นเรื่องใหม่ของชาวบ้านในพื้นที่ ทำให้พบข้อจำกัดในการทำงาน โดยเฉพาะในเรื่องของการจัดบันทึกข้อมูล และส่งผลให้การะงานในส่วนของการเรียบเรียงข้อมูลต้องอาศัยพี่เลี้ยงช่วย
2. การสัมภาษณ์แม้จะมีกรอบประเด็นแนวคำถามแล้วก็ตาม แต่พบว่าในการสัมภาษณ์บางครั้งยังหลุดกรอบประเด็นอยู่บ่อยครั้ง ทำให้ต้องอาศัยการตีกลับเข้ามาในประเด็นที่สัมภาษณ์/สิ่งที่ต้องการศึกษา จึงส่งผลให้การสัมภาษณ์ใช้ระยะเวลาพอสมควร
3. ทีมวิจัยพื้นที่บ้านดอนหารส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ทำให้มีข้อจำกัดในการจัดทำข้อมูล และต้องอาศัยลูกหลานในการยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือในเรื่องดังกล่าว
4. การนำเสนอบริบทพื้นที่คืนข้อมูลสู่ชุมชน พบว่า คนในชุมชนให้ความสนใจน้อยมาก จะมีก็เพียงกลุ่มเล็กๆ ที่ให้ความสนใจ

2.4 กิจกรรมเสริมความรู้การทำประมงกุ้งเคย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการทำประมงกุ้งเคยและการแปรรูปกุ้งเคยที่ผ่านมา
2. เพื่อแลกเปลี่ยนการทำประมงกุ้งเคยการแปรรูปกุ้งเคยกับพื้นที่อื่นๆ
3. เพื่อหาแนวทางการเพิ่มปริมาณกุ้งเคยเพื่อพัฒนาอาชีพการทำกะปิ

วัน เวลา สถานที่ และผู้เข้าร่วม

ว / ต / ป	กิจกรรม	สถานที่จัด	ผู้เข้าร่วม (คน)	องค์ประกอบ
26 ก.ย.52	ถอดบทเรียนการทำประมงและการแปรรูปกุ้งเคยที่ผ่านมา	บ้านเลขที่ 26 หมู่ที่ 2 ต.ดอนสัก	37	ทีมวิจัย รสทช. กลุ่มเยาวชนโรงเรียนวัดสิงขร บัณฑิตอาสา พี่เลี้ยงพื้นที่
30 ม.ค.53	ศึกษาดูงาน	บ้านบางปู อำเภอกำแพงแสน ต.ลาดโพธิ์ ห้วย อำเภอมะนัง และพื้นที่ทำโพธิ์ อำเภอกาญจนดิษฐ์	40 (รวมทุกพื้นที่)	ทีมวิจัย พี่เลี้ยงพื้นที่ กลุ่มสายรุ้ง Node สกว. ตัวแทนพื้นที่ที่ไปศึกษาดูงาน
9 พ.ค.53	เวทีแลกเปลี่ยนเพื่อหาแนวทางการเพิ่มปริมาณกุ้งเคย	ศาลาประชุม หมู่บ้านดอนหาร	25	ทีมวิจัย ผู้ที่มีประสบการณ์ทำกะปิ ในหมู่บ้าน กลุ่มทำกะปิบ้านท่าโพธิ์ และชุมชนแหลมทวด

รายละเอียดการทำกิจกรรม

กิจกรรมเสริมความรู้เรื่องการทำประมงกุ้งเคย ทีมวิจัยได้ ถอดบทเรียนการทำประมงและการแปรรูปกุ้งเคยที่ผ่านมา ศึกษาดูงาน และจัดเวทีแลกเปลี่ยนเพื่อหาแนวทางการเพิ่มปริมาณกุ้งเคย โดยมีรายละเอียดกิจกรรม พอจะสรุปได้ดังนี้

2.4.1 ถอดบทเรียนการทำประมงและการแปรรูปกุ้งเคยที่ผ่านมา

ทีมวิจัยได้ออกแบบกรอบในการถอดบทเรียนไว้เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2552 ประชุมทีมวิจัย นอกจากนี้แล้วยังได้วางกำหนดการไว้ดังนี้

08.30 น. – 09.00 น.	ลงทะเบียน
09.00 น. – 10.00 น.	แบ่งกลุ่มย่อยตรวจสอบข้อมูลบทเรียนที่ผ่านมาในการทำประมงกุ้งเคย (3 กลุ่ม) กลุ่มที่ 1 ผู้รับผิดชอบ นายสมหมาย ลั่นนาวา และ น.ส.วรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ - จำนวนผู้ประกอบการอาชีพทำประมงกุ้งเคย(อาชีพหลัก / อาชีพรอง) - ปริมาณกุ้งเคยที่ได้ต่อปี(ย้อนหลัง 5 ปี) กลุ่มที่ 2 ผู้รับผิดชอบ ป้านวบ และ น.ส.สุคนธ์ทิพย์ รักแก้ว - เส้นทางตลาด (ขายปลีก / ขายส่ง) - ขั้นตอนการทำกะปิที่ผ่านมา(วิธีการทำกะปิ) กลุ่มที่ 3 ผู้รับผิดชอบ นางสมาพร ลิ้มปนนทพงศ์ และ น้องอัน - แหล่งกุ้งเคยในพื้นที่ใกล้เคียงที่มีที่เหินบ้าง - ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการทำประมงกุ้งเคย
10.00 น. – 11.00 น.	นำเสนอผลกลุ่มย่อย
11.00 น. – 12.00 น.	แลกเปลี่ยน / สรุป
12.00 น.	รับประทานอาหารกลางวันร่วมกัน

จากการร่วมกันถอดบทเรียน พบว่า ชาวบ้านได้เริ่มต้นทำประมงกุ้งเคยมานานกว่า 40 ปีแล้ว ที่วิถีชีวิตของชาวบ้านดอนนารผูกสัมพันธ์กับการประกอบอาชีพประมงกุ้งเคย ปัจจุบันยังพบว่า มีบางครอบครัวประกอบอาชีพดังกล่าวอยู่บ้างก็ตาม แต่มีไม่น้อยที่หันมาทำกะปิเพื่อใช้ในครัวเรือน หรือบางรายถึงกับหยุดทำกิจการไป เพราะกุ้งเคยลดลงจากการทำนากุ้ง ส่งผลให้น้ำเน่าเสีย ตลอดจนการตัดไม้ทำลายป่าก็นับเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชาวชุมชนลดความนิยมในการประกอบอาชีพการทำประมงกุ้งเคยลง

ตั้งแต่ปี 2532-2552 จำนวนชาวประมงรุนกุ้งเคย ลดลง และปริมาณกุ้งเคยที่ได้ ก็ลดลงทุกปี และในปี 2550 ปริมาณกุ้งเคยหาได้น้อยลง หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นช่วง “วิกฤต” ของการทำกะปิ ส่งผลให้ชาวชุมชนบ้านดอนนารขาดกะปิในการจำหน่าย จะมีอยู่บ้างก็เพียงเป็นการรับประทานในครัวเรือน และแม้ว่าบางครอบครัวถึงจะมีการทำกะปิ แต่กลับพบว่าไม่มี

เรือในการทำกิน ต้องอาศัยการลงเรือร่วมกับเพื่อนบ้าน หรือบางครอบครัวจะใช้วิธีการดัก โพงพางซึ่งเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมในการหากุ้งเคย อย่างไรก็ตาม ภาพสะท้อนอีกด้านของวิถี ชาวประมงพื้นบ้านก็คือ ในอดีตมีการหาอยู่หากินตามธรรมชาติ ทำให้ยังไม่ค่อยนิยมระบบ การซื้อ-ขาย เพราะแต่ละครัวเรือนเองก็ทำไว้ประจำบ้านอยู่แล้ว และราคาซื้อขายก็อยู่ราคา 25 บาท/กิโลกรัม จนกระทั่งปัจจุบันมีราสูงขึ้นถึง 100 บาท/กิโลกรัม ทั้งนี้ก็เพราะความนิยมใน การทำกะปิลดน้อยลง ทำให้มีระบบการซื้อขายเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ยังได้ข้อมูลเกี่ยวกับ แหล่งกุ้งเคย การรณรงค์และสัตว์น้ำที่เป็นผลพลอยได้ จากการรณรงค์กุ้งเคย ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการ และขั้นตอนการนำกุ้งเคยมาแปรรูปเป็นกะปิ ข้อมูลเส้นทางการตลาดกะปิ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการทำประมงกุ้งเคย ซึ่งรายละเอียดจะ กล่าวถึงอีกครั้งในบทต่อไป

2.4.2 ศึกษาฐานงาน

ทีมวิจัยได้ไปศึกษาฐานงานเมื่อ วันที่ 30 มกราคม พ.ศ.2553 ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 3 พื้นที่ด้วยกัน คือ บ้านบางปู ตำบลท่าเคย อำเภอท่าฉาง ตลาดโพธิ์ หวาย อำเภอเมือง โดยมีรายละเอียดการแลกเปลี่ยน ในแต่ละพื้นที่ ซึ่งจากการศึกษาในแต่ละพื้นที่ ได้ข้อมูลที่มีความแตกต่างกัน ดังนี้

- พื้นที่บ้านบางปู ทีมวิจัยได้แลกเปลี่ยนกันเรื่อง ชนิดกุ้งที่มีในพื้นที่แต่ละช่วงฤดูกาลในรอบ 1 ปี วิธีการหากุ้งเคย และการแปรรูปกุ้งเคยเป็นกะปิ รวมถึงได้แลกเปลี่ยนเรื่องปัญหาในการทำประมงกุ้งเคยในช่วงที่ผ่านมา รวมถึงการส่งกะปิขายในพื้นที่ต่างๆ และการใส่สารปลอมปนในกะปิเพื่อเพิ่มปริมาณกะปิของแม่ค้าคนกลาง
- พื้นที่ตลาดโพธิ์ หวาย ทีมวิจัยได้เดินดูร้านค้าต่างๆ ที่ขายกะปิในตลาดโพธิ์ หวายพบว่า มีการขายกะปิราคาถูก คือร้านแม่แดงทำข้าม 5 กิโลกรัม 200 บาท และร้านเจ๊ะจุล ขายกะปิ 5 กิโลกรัม 180 บาท ทีมวิจัยจึงได้ตัดสินใจซื้อกะปิจากตลาดโพธิ์ หวาย 5 กิโลกรัม 200 บาท มาทดลองศึกษาดู
- บ้านท่าโพธิ์ อำเภอกาญจนดิษฐ์ มีการสร้างโรงเรือนทำกะปิบ้านท่าโพธิ์ และมีการอบรมทรัพยากรร่วมกันในกลุ่ม ที่ผ่านมามีเกิดการปฏิบัติการทดลองผลิตออกมาแล้วระยะหนึ่ง ประสานความร่วมมือ อบต. (อบต.สนับสนุนงบประมาณ) ไปประชุมแลกเปลี่ยนกับที่ต่างๆ เริ่มจากจัดทำโรงเรือนเล็กๆ ตามทุนที่มีทำให้เห็น ต่อมาได้รับทุนสนับสนุนปรับปรุงโรงเรือนจากกองทุนญี่ปุ่น จากโครงการป่าทะเลเพื่อชีวิต และจากหน่วยงานอุตสาหกรรมจังหวัด

2.4.3 เวทีแลกเปลี่ยนเพื่อหาแนวทางการเพิ่มปริมาณกุ้งเคย

วันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ.2553 ทีมวิจัยได้จัดเวทีแลกเปลี่ยนเพื่อหาแนวทางการเพิ่มปริมาณกุ้งเคย เพื่อพัฒนาอาชีพการทำกะปิโดยทีมวิจัยได้วางประเด็นการพูดคุยไว้ ในเรื่อง สถานการณ์เรื่องกะปิในพื้นที่ดอนสัก, การนำเสนอการศึกษาดูงานเกี่ยวกับกะปิจากท่าล้าภู ท่าฉาง โพธิ์ หวาย ท่าโพธิ์ นำเสนอรูปธรรมผลการทดลองเก็บรักษากะปิแต่ละแห่งซึ่งมีที่มาแตกต่างกัน, การตลาดที่เป็นอยู่และทิศทางการพัฒนาตลาด, และ ความสัมพันธ์ระหว่าง กุ้งเคยกับผืนป่าชายเลนและแนวทางการเพิ่มปริมาณกุ้งเคย ซึ่งรายละเอียดที่ได้จะนำเสนอในบทต่อไป

สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมเสริมความรู้เรื่องการทำประมงกุ้งเคย ข้อดี/สิ่งที่ได้เรียนรู้

1. ได้ชุดบทเรียนแต่ละเรื่องเกี่ยวกับการทำประมงกุ้งเคย พร้อมทั้งสามารถนำชุดบทเรียนที่ได้มาใช้ประโยชน์ในการสร้างการเรียนรู้ เช่น การทำกะปิเพื่อการบริโภคที่ปลอดภัยควรทำอย่างไร เป็นต้น และยังสามารถใช้เป็นสื่อเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์บ้านดอนหารว่าเป็นแหล่งกะปิที่สำคัญในอำเภอดอนสัก
2. เกิดการมีส่วนร่วมของเยาวชนโรงเรียนวัดสิงขรซึ่งเป็นโรงเรียนในชุมชนแห่งนี้ และยังเป็น การเรียนรู้ร่วมกันจากสภาพความเป็นจริง โดยคนในชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านให้กับลูกหลานทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างทีมวิจัยกับเยาวชน
3. สถานที่จัดเวทีถอดบทเรียนก็นับว่าเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในการดำเนินกิจกรรม โดยเฉพาะการใช้พื้นที่บริเวณคลองท่าล้าภูซึ่งใช้ร่วมเงาจากต้นมะขามใหญ่ในการเป็นหลังคาและการอยู่รายล้อมธรรมชาติซึ่งถือเป็นวิถีของชาวชุมชนบ้านดอนหารอยู่แล้ว
4. ได้เครือข่ายระหว่างพื้นที่จากการศึกษาดูงาน ได้เรียนรู้เรื่องต่างๆ จากการแลกเปลี่ยน
5. ได้ทดลองบรรจุภัณฑ์กะปิจากหลายแหล่งที่มาและนำมาสรุปการเรียนรู้ร่วมกันในทีม
6. ได้รู้การขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน(มผช.) จากกลุ่มท่าโพธิ์
7. ได้ระดมความคิดเห็นแนวทางการเพิ่มปริมาณกุ้งเคยเพื่อการทำกะปิอย่างยั่งยืน

ปัญหาอุปสรรค

1. การถอดบทเรียนเป็นการเก็บข้อมูลจากการถ่ายทอดผ่านประสบการณ์มาแล้วทำให้การทำงานในบางครั้งต้องอาศัยระยะเวลาในการสัมภาษณ์และผู้รู้ในชุมชนส่วนใหญ่ก็มักเป็น

ผู้อาวุโส ทำให้ต้องอาศัยการเล่าทำทวาทนเรื่องและความทรงจำในครั้งเก่าก่อนด้วยเหตุนี้จึงทำให้ทีมวิจัยต้องอาศัยการจับประเด็นในการบันทึกข้อมูลและถอดบทเรียน

2. ในระหว่างทำกระบวนการมักมีเหตุการณ์ทางธรรมชาติที่ไม่ได้คาดการณ์มาก่อน เช่น กรณีฝนตกทำให้ต้องมีการปรับแผนการใช้แผนสอง โดยการเลื่อนการสร้างกระบวนการเรียนรู้และถอดบทเรียนในพื้นที่ที่ใกล้บ้านที่มีหลังคาเย็นออกมา แต่พบว่าเป็นพื้นที่แคบสามารถจุคนได้เพียง 30 กว่าคนเท่านั้น ส่งผลให้สถานที่ในการประชุมหรือทำกิจกรรมมีความคับแคบ
3. การศึกษาดูงานเส้นทางที่ไปศึกษาดูงานบ้านบางปู ต.ท่าเคยลำบากพอสมควร สร้างความตื่นเต้นให้กับทีมวิจัยไม่น้อย
4. การแลกเปลี่ยนแนวทางการเพิ่มปริมาณกุ้งเคยมีเนื้อหาออกไม่มาก โดยหลักๆ ชาวบ้านมีความเชื่อว่าป้าชายเลนอุดมสมบูรณ์กุ้งเคยก็สมบูรณ์ด้วย

2.5 กิจกรรมศึกษาวิธีการพัฒนามาตรฐานสินค้าและบรรจุภัณฑ์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนามาตรฐานสินค้าและการบรรจุภัณฑ์
2. เพื่อกำหนดเกณฑ์มาตรฐานสินค้าของกลุ่ม
4. เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลภายในชุมชนและระหว่างชุมชน

รายละเอียดการทำกิจกรรม

ในการศึกษาวิธีการพัฒนามาตรฐานสินค้าและบรรจุภัณฑ์ ทีมวิจัยได้เริ่มตั้งแต่การสำรวจราคา และคุณภาพของกะปิในท้องตลาด และและศึกษาดูงาน เกี่ยวกับการทำกะปิ โดยได้ซื้อกะปิจากแต่ละแหล่ง มาทดลองเก็บ และดูคุณภาพของกะปิ ทางด้าน สี กลิ่น และรสชาติ เทียบกับกะปิในพื้นที่บ้านดอนหาร จากนั้น ได้ทดลองนำกะปิในพื้นที่ มาบรรจุในภาชนะที่เคยใช้ในพื้นที่ เพื่อดูความแตกต่าง ของคุณภาพกะปิ และความน่าสนใจของสินค้า ซึ่งประกอบด้วย ถูพลาสติก กระปุกพลาสติก และโหลเคลือบเซรามิก แต่ด้วยข้อดี และข้อเสียที่ต่างกัน ทีมวิจัย จึงได้เลือก ใช้ กระปุกพลาสติก และโหลแก้วรูปทรงต่างๆ ในการบรรจุกะปิ และออกแบบโลโก้สินค้า เพื่อนำไปทดลองขายในงานต่างๆ ซึ่งผลจากการศึกษา จะกล่าวถึงในบทต่อไป

สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมศึกษาวิธีการพัฒนามาตรฐานสินค้า และบรรจุภัณฑ์

ข้อดี/สิ่งที่ได้เรียนรู้

1. กลุ่มทำกะปิได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานร่วมกัน และปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงาน จากต่างคนต่างทำ หันมาทำร่วมกัน ขายร่วมกัน ทำให้สินค้ากะปิของชุมชน เป็นที่รู้จัก

มากขึ้น ช่วงหลังสมาชิกขายส่งให้กับแม่ค้าคนกลางโดยไม่ต้องทำบรรจุภัณฑ์ในราคาที่สูงพอใจ

2. มีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ ให้มีรูปแบบที่สวยงามน่าสนใจมากขึ้น และมีโลโก้ สินค้า เพื่อแสดงที่มาของสินค้า อย่างชัดเจนขึ้นกว่าเดิม

ปัญหาอุปสรรค

1. กะปิในพื้นที่มีน้อยกว่าความต้องการของท้องตลาด ทำให้ช่วงหลัง มีลูกค้ามาซื้อกะปิครั้งละหลายๆ กิโลกรัม ในราคาที่สมาชิกพอใจ โดยไม่ต้องทำบรรจุภัณฑ์
2. ยังไม่ได้ของมาตรฐานผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน เนื่องจากกะปิในพื้นที่มีน้อยทำเท่าไรก็ขายได้ทั้งหมด ความสนใจในเรื่องการขอมาตรฐานสินค้าชุมชนของ สมาชิก จึงน้อยลง

2.6 กิจกรรมเฝ้าระวังทรัพยากรป่าชายเลน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสำรวจสถานการณ์การทำลายทรัพยากรป่าชายเลนและความถี่ในการกระทำผิด
2. เพื่อประมวลสถานการณ์แลกเปลี่ยนนำเสนอปัญหางานเฝ้าระวังต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. เพื่อกำหนดแผนเฝ้าระวังทรัพยากรป่าชายเลน
4. เพื่อปฏิบัติการเฝ้าระวังทรัพยากรป่าชายเลน
5. เพื่อสรุปผลการเฝ้าระวังแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

วันเวลา สถานที่จัด และผู้เข้าร่วม

ว / ต / ป	กิจกรรม	สถานที่จัด	ผู้เข้าร่วม(คน)	องค์ประกอบ
มิ.ย. – ก.ค.52	สำรวจข้อมูลสภาพปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าชายเลน	บ้านเลขที่ 26 หมู่ที่ 2 ต.ดอนสัก	37	ทีมวิจัย รสทช. กลุ่มเยาวชน โรงเรียนวัดสิงขร บัณฑิตอาสา พี่เลี้ยงพื้นที่
9 ต.ค.52	เวทีกำหนดแผนเฝ้าระวังทรัพยากรป่าชายเลน	ศาลาประชุมหมู่ที่ 2 บ้านดอนหาร	24	ทีมวิจัย รสทช. บัณฑิตอาสา พี่เลี้ยงพื้นที่
6 พ.ย.52	ประมวลสถานการณ์และแลกเปลี่ยน	ศาลาประชุมหมู่ที่ 2 บ้านดอน	39	ทีมวิจัย รสทช. บัณฑิตอาสา คน

ว / ต / ป	กิจกรรม	สถานที่จัด	ผู้เข้าร่วม(คน)	องค์ประกอบ
	นำเสนอ	หาร		ในชุมชน พี่เลี้ยง พื้นที่ เยาวชน โรงเรียนวัดสิงขร
ส.ค. , ก.ย. , ต.ค. , พ.ย.52	ปฏิบัติการเฝ้าระวัง ทรัพยากรป่าชายเลน	คลองท่าลำภู ป่าชายเลนเขต พื้นที่หมู่ที่ 2	10 – 15	ทีม รสทช.

รายละเอียดจากการทำกิจกรรม

การทำกิจกรรมเฝ้าระวังทรัพยากรป่าชายเลน ทีมวิจัยได้ทำงานร่วมกับกลุ่มราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ทะเลและชายฝั่งบ้านดอนหาร (รสทช.) ในพื้นที่ ตลอดจน โดยเริ่ม ตั้งแต่การสำรวจข้อมูลสภาพปัญหา การทำลายทรัพยากรป่าชายเลน จากนั้นได้จัดเวทีกำหนดแผนเฝ้าระวังทรัพยากรป่าชายเลน เวทีประเมินสถานการณ์ แลกเปลี่ยน และนำเสนอ และปฏิบัติการเฝ้าระวังทรัพยากรป่าชายเลน โดยมีรายละเอียดสรุปได้ ดังนี้

2.6.1 สำรวจข้อมูลสภาพปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าชายเลน

ทีมวิจัยได้ใช้เวลาในการสำรวจข้อมูลในการทำลายทรัพยากรป่าชายเลน เป็นระยะเวลา 2 เดือน คือ ในเดือน มิถุนายน และเดือน กรกฎาคม 2552 เดือนละ 4 ครั้ง โดยใช้เรือ ของสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 14 ในการสำรวจทางน้ำ และใช้รถจักรยานยนต์ส่วนตัวในการสำรวจป่าชายเลนทางบก จากการสำรวจ พื้นที่ทั้ง 8 ครั้ง พบว่ามีการตัดไม้ จำนวนหลายจุด แต่ส่วนใหญ่ไม่พบผู้กระทำผิด ได้สอบถามชาวบ้านที่อยู่ทางเข้าแปลง ก็ไม่พบเห็นแต่อย่างใดคาดว่าผู้กระทำผิดคิดว่าผู้กระทำผิดจะใช้เรือเป็นพาหนะในการเดินทาง ในกรณีที่พบผู้กระทำผิดก็จะเข้าไปตักเตือน นอกจากนี้ยังพบร่องรอยการขุดหอยแครงฝั่งหลายจุด แต่ไม่พบผู้กระทำผิด ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะนำไปเสนอในเวทีประมวลสถานการณ์ และการวางแผนการเฝ้าระวังของพื้นที่ต่อไป

2.6.2 ประมวลสถานการณ์และแลกเปลี่ยนนำเสนอปัญหาทางเฝ้าระวัง

ในการ ประมวลสถานการณ์และแลกเปลี่ยนนำเสนอปัญหาทางเฝ้าระวัง ทีมวิจัย ได้จัดเวทีระดมความคิดเห็น โดยวางหัวข้อในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในเรื่อง ความคาดหวัง / วัตถุประสงค์ของงานเฝ้าระวัง, สถานการณ์ปัญหาที่พบในป่าชายเลน, วิธีการแก้ไขสถานการณ์ปัญหาที่ผ่านมา, ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติการเฝ้าระวัง ความสำเร็จผลดีที่

เกิดขึ้นจากการปฏิบัติการเฝ้าระวัง และทิศทางการเฝ้าระวังข้างหน้า จากนั้น ได้กำหนดทำแผนเฝ้าระวัง ร่วมกัน ซึ่งจากการระดมความคิดเห็น โดยเน้นการเก็บข้อมูลจากกลุ่มทำกะปิ้งซึ่งหากินอยู่ในพื้นที่ กลุ่ม รสทช. ที่ทำงานร่วมกันมา ตั้งแต่ปี 2551 และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะกล่าวถึงอีกครั้งในบทต่อไป

ทั้งนี้ มีเด็กนักเรียนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงละครสะท้อนการปฏิบัติงานเฝ้าระวังของพื้นที่ โดยมี น.ส.อัญชลี มัคการักษ์ บัณฑิตอาสา รุ่นที่ 5 เป็นผู้ฝึกซ้อมการแสดงให้เด็กๆ โดยการแสดงของเด็กๆ ได้สร้างรอยยิ้มให้กับทุกคน หลังจากแสดงเสร็จก็ได้เริ่มระดมความคิดเห็นตามหัวข้อที่วางไว้ และแสดงความคิดเห็นและสรุปประเด็นจากการจัดเวทีรายละเอียดอื่นๆ

โดย ผู้ใหญ่โชติ นิยะกิจ กล่าวว่าเขตอนุรักษ์ที่มีในหมู่ที่ 2 ช่วยกันอนุรักษ์ทุกคนต้องช่วยกันไม่ใช่ให้ รสทช. ทำอยู่โดยลำพัง นายสุรศักดิ์ สอนต.หมู่ที่ 1 กล่าว ชื่นชม ว่า เป็นเรื่องดีที่ให้โอกาสหมู่บ้านใกล้เคียงมาเรียนรู้เพราะความเป็นจริงเราต้องทำงานร่วมกันอยู่แล้ว คนหมู่ที่ 1 เอง ก็มาหากินในป่าชายเลนหลายคน ทั้งยังรับปากว่าจะนำเรื่องราวไปสื่อสารต่อว่าการทำมาหากินต้องเคารพกฎระเบียบของพื้นที่เป็นสำคัญ การรักษาสิ่งแวดล้อมทุกคนต้องช่วยกันรักษา ทุกภาคส่วน แล้วกล่าวต่อว่าการพัฒนาความเจริญในหมู่บ้าน ว่าชุมชนต้องมีกฎระเบียบไว้เพื่อการแก้ไขปัญหา การทำฟาร์มต้องอยู่ในสถานะของหมู่บ้านรับได้ด้วย น.ส.อัญชลี มัคการักษ์ บัณฑิตอาสา กล่าวว่า การเยาวชนแสดงละครสะท้อนงานเฝ้าระวังในครั้งนี้ อาจทำให้เยาวชนมีจิตสำนึกที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมไม่มากนักน้อยแต่ดีกว่าไม่มีเลย ตัวแทนทีม รสทช. กล่าวรู้สึกพอใจประสานงานหัวหน้าอาชีพ และหัวหน้าปรีชาแล้ว แต่ไม่มีใครมาให้เหตุผลว่าติดภารกิจที่กาญจนดิษฐ์กันหมด จะทำอย่างไรให้ทั้งสองรู้เรื่องราวที่นำเสนอ

สุดท้ายทีมวิจัยร่วมกับตัวแทนทีม รสทช. ได้ร่วมสรุปข้อดีที่ประทับใจ ข้อควรปรับปรุง ซึ่งเห็นว่า วิธีการนำเสนอใช้สื่อไว้นิลและการแสดงละครเยาวชนสะท้อนงานเฝ้าระวังเป็นวิธีการที่ดี การนำเสนอเรื่องราวงานเฝ้าระวังผ่านเวทีประชาคมหมู่บ้านหลายคนได้รับรู้และเรียนรู้ร่วมกัน รวมทั้งมีตัวแทนหมู่บ้านใกล้เคียงเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีและได้ช่วยกันสื่อสารต่อไปได้ แต่ก็ยังเสียดายที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น กรมประมง ส่วนบริหารที่ 4 สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 14 ไม่ให้ความร่วมมือในเวทีประชุมครั้งนี้ เนื่องจากเป็นเวทีที่สำคัญในการรับรู้ข้อมูลเพื่อช่วยกันวางแผนและประสานงานแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

2.6.3 เวทีกำหนดแผนไฝ่ระวังทรัพยากรป่าชายเลน

ในเวทีกำหนดแผนการไฝ่ระวังทรัพยากรป่าชายเลนนี้ ทีมวิจัยได้ทบทวนข้อมูล ในเรื่อง ความคาดหวัง / วัตถุประสงค์ของงานไฝ่ระวัง, สถานการณ์ปัญหาที่พบในป่าชายเลน, วิธีการแก้ไขสถานการณ์ปัญหาที่ผ่านมา, ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติการไฝ่ระวังความสำเร็จผลดีที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติการไฝ่ระวัง และทิศทางการไฝ่ระวังข้างหน้า จากนั้นได้กำหนดทำแผนไฝ่ระวัง ร่วมกัน จากการระดมความคิดเห็นร่วมกันในเรื่องการกำหนดแผนไฝ่ระวัง พบว่าได้การไฝ่ระวังที่เหมาะสม 2 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 รูปแบบการไฝ่ระวังควบคู่กับวิถีชีวิตการทำมาหากินของชุมชน โดยให้ชุมชนที่เข้ามาหากินในพื้นที่แจ้งข่าวสารข้อมูลการกระทำผิดในพื้นที่ให้ทีมวิจัย และทีม รสทช. ได้รับทราบ รวมถึงการบอกกล่าวประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจ และบอกต่อในเรื่องการทำงานในการไฝ่ระวังเครื่องมือประมงทำลายล้าง ให้คนอื่นๆ ที่เข้ามาหากินในพื้นที่ได้รับทราบ

รูปแบบที่ 2 จัดทีมลาดตระเวนไฝ่ระวัง โดยทีมวิจัย ร่วมกับกลุ่ม รสทช. ปฏิบัติการไฝ่ระวังเดือนละ 4 ครั้ง โดยจัดทีมไฝ่ระวังแต่ละครั้ง 5 คนขึ้นไปใช้เรือไฝ่ระวังของป่าไม้

ทั้งนี้การไฝ่ระวังทั้ง 2 แบบ ต้องมีการบันทึกข้อมูลการกระทำผิดที่พบเห็นอย่างต่อเนื่อง

2.6.4 ปฏิบัติการไฝ่ระวังทรัพยากรป่าชายเลน

ทีมวิจัย และทีม รสทช. ได้ปฏิบัติตามรูปแบบการไฝ่ระวังที่ได้ร่วมกันวางแผน โดยได้ไฝ่ระวัง เดือนละ 4 ครั้ง และบันทึกข้อมูลที่ได้พบเห็น รวมถึงประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจให้กับคนที่เข้ามาหากินในพื้นที่ได้รับทราบ รวมถึงการตักเตือนในกรณีกระทำผิด และแจ้งไปยังผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบ รายละเอียดที่ได้ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จะกล่าวถึงอีกครั้งในบทต่อไป

สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมไฝ่ระวังทรัพยากรป่าชายเลน

ข้อดี/สิ่งที่ได้เรียนรู้

1. เกิดชุดความรู้เกี่ยวกับงานไฝ่ระวัง และข้อมูลสถานการณ์การทำลายทรัพยากรป่าชายเลนและความถี่ในการกระทำผิด และกระทำอย่างต่อเนื่อง โดยแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการไฝ่ระวังให้ชัดเจน ทำให้สามารถทำงานได้อย่างเป็นระบบและเกิดทักษะในการปฏิบัติงานไฝ่ระวังมากขึ้น

2. ทีมวิจัย และทีม รสทช. ได้ฝึกเก็บข้อมูลเหตุการณ์ต่าง ๆ ทำให้มีความรู้และทักษะในการปฏิบัติการไ้ล้ระวังอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้เนื่องจากการออกแบบแบบฟอร์มบันทึกผลการไ้ล้ระวัง ทำให้สะดวกต่อการสรุปผลการทำงาน และยังสามารถนำมาต่อยอดเป็นการพัฒนาทักษะสู่การตกเต็อน ขอร้องผู้กระทำความผิด และขอความร่วมมือในการไ้ล้ระวังทรัพยากรป้าชายเลนบ้านดอนหารได้อีกทางหนึ่งด้วย
3. นำเสนอสถานการณ์ภาพรวมงานไ้ล้ระวังต่อชุมชน ชุมชนใกล้เคียง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำให้ชาวบ้านมีความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนมองเห็นคุณค่าของป้าชายเลน และยังเป็นการกระตุ้นให้เห็นว่าพลังมวลชนจากการร่วมกันดูแลป้าชายเลนเป็นหน้าที่ที่ทุกคนพึงกระทำในฐานะส่วนหนึ่งของชุมชน มิใช่เป็นเพียงหน้าที่ของบุคคล หรือกลุ่มคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพียงอย่างเดียว

ปัญหาอุปสรรค

1. สมาชิกกลุ่ม รสทช. บางคนยังขาดความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงาน เนื่องจากสมาชิกบางคนมีภาระความรับผิดชอบต่อบรรครว ทำให้การทำงานไม่เต็มกำลังมากนัก
2. การปฏิบัติการไ้ล้ระวังยังขาดเครื่องมือที่มีความจำเป็นต่อการปฏิบัติงานไ้ล้ระวัง เช่น เรือไ้ล้ระวัง วิทยุสื่อสาร เป็นต้น ทำให้ขาดความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน และบางครั้งไม่ทันท่วงที่ต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น
3. การปฏิบัติการไ้ล้ระวังขาดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งที่ผ่านมาพบว่า ความปลอดภัยในการไ้ล้ระวังมีน้อย เช่น กรณีเรือลาดตระเวรไม่มีเพิงพัก ทำให้เมื่อเวลาฝนตก ทีมวิจัยอาจได้รับความลำบากในการทำงาน
4. ความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐยังขาดความชัดเจน ประกอบกับชาวบ้านในพื้นที่ใกล้เคียงบางหมู่บ้าน ไม่ค่อยให้ความร่วมมือ ทำให้ในบางส่วนยังขาดการหนุนเสริม และภาระงานต้องตกอยู่กับทีมวิจัย

การคิดการเคลื่อนงานต่อของทีมวิจัย

1. มีการปฏิบัติการไ้ล้ระวังอย่างต่อเนื่อง
2. ประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนเรื่องเรือ วิทยุสื่อสาร สวัสดิการของทีมปฏิบัติการไ้ล้ระวัง
3. ประสานงานประชาสัมพันธ์งานไ้ล้ระวังกับชุมชน ชุมชนใกล้เคียงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง
4. ประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องวางมาตรการแก้ไขระยะเร่งด่วน ระยะสั้นระยะยาว เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงต่อไป

2.7 กิจกรรมฟื้นฟูคลองท่าลำภูเพื่อเพิ่มปริมาณกักเคย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ให้กับคลองท่าลำภู
2. เพื่อสร้างแหล่งเพาะพันธุ์และอนุบาลสัตว์รวมถึงเพิ่มปริมาณกักเคยเพื่อทำกะปิอย่างยั่งยืน
3. เพื่อเป็นแหล่งทำมาหากิน สร้างรายได้ สร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชน ชุมชนใกล้เคียง
4. สร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชน ชุมชนใกล้เคียง เข้าวชนในการอนุรักษ์ฟื้นฟูคลองท่าลำภู

วัน เวลา สถานที่ และผู้เข้าร่วม

ว / ด / ป	กิจกรรม	สถานที่จัด	ผู้เข้าร่วม (คน)	องค์ประกอบ
18 มี.ค.53	จัดหาพันธุ์จากเพื่อ ฟื้นฟูคลองท่าลำภู	บ้านครามล่าง ม.2 ต.ชลคราม และบ้านดอนหาร ม.2 ต.ดอนสัก	10 - 15	ทีมวิจัย พี่เลี้ยง พื้นที่
19 มี.ค.53	สำรวจพื้นที่ปลูกต้น จากฟื้นฟูคลองท่าลำ ภู	คลองท่าลำภู	5	ทีมงาน รสทช.
21 มี.ค.53	ปลูกต้นจากฟื้นฟู คลองท่าลำภู	คลองท่าลำภู	40	ทีมวิจัย กลุ่มกะปิ รสทช. ร.ร.บ้านเกาะแรด ร.ร.วัดสิงขร ร.ร.บ้านคอกช้าง ร.ร.วัดคีรีวง
เม.ย. , พ.ค. 53	ติดตามการ เจริญเติบโตของต้น จากในคลองท่าลำภู	คลองท่าลำภู พื้นที่ปลูกจาก	ครั้งละ 5 - 10 คน	ทีมวิจัยทั้งกลุ่ม กะปิและกลุ่ม รสทช.

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. สำรวจพื้นที่ปลูกต้นจากฟื้นฟูคลองท่าลำภู มีการวางแผนร่วมกันของทีมวิจัย จาก
ประสบการณ์ที่ใช้ประโยชน์พื้นที่คลองท่าลำภูมาอย่างต่อเนื่อง จัดทำแผนที่คลองท่าลำภู
แล้วมอบหมายให้ตัวแทนทีมวิจัยและทีม รสทช. ลงสำรวจสภาพพื้นที่จริง

2. จัดหาพันธุ์ต้นจาก ประชุมแบ่งความรับผิดชอบ กำหนดจุดหาต้นจาก 2 จุด คือ นอกพื้นที่ ม.2 บ้านครามล่าง ในพื้นที่หมู่ที่ 2 บ้านดอนหาร ต.ดอนสัก
 3. ลงมือปลูกต้นจากพื้นฟูคลองท่าลำภู แบ่งบทบาทการประสานงานทีมวิจัย ทีม รสทช. เยาวชนโรงเรียนบ้านเกาะแรต โรงเรียนบ้านคอกช้าง และโรงเรียนวัดคีรีวง ประสานเรือ รวมถึงการจัดทำอาหาร – น้ำดื่ม กำหนดวันปลูก 21 มีนาคม 2553
 4. ติดตามการเจริญเติบโตของต้นจากในคลองท่าลำภู ทีมวิจัยได้แบ่งบทบาททั้งทีมวิจัยจากกลุ่มทำกะปิ กลุ่ม รสทช. โดยการลงพื้นที่ติดตามการเจริญเติบโตของต้นจากทุกเดือน ตั้งแต่เดือนเมษายน 2553 – พฤศจิกายน 2553
- รายละเอียดจะกล่าวถึงอีกครั้งในบทต่อไป

สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรม ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการดำเนินงาน

ข้อดีสิ่งที่ได้จากการดำเนินกิจกรรม

1. ได้ลงสำรวจคลองท่าลำภูเห็นสภาพจริงของคลองมากขึ้น สามารถวางแผนการปลูกต้นจากตลอดแนวคลองท่าลำภูได้ เป็นการฟื้นฟูคลองท่าลำภูเพื่อเพิ่มปริมาณกุ้งเคยและสัตว์น้ำอื่น
2. มีคณะครู และนักเรียน จาก โรงเรียนบ้านเกาะแรต โรงเรียนบ้านคอกช้าง และโรงเรียนวัดคีรีวง เข้าปลูกต้นจากจำนวน 2,000 ต้นบริเวณคลองท่าลำภู
3. มีป้ายบอกพื้นที่ปลูกต้นจากจำนวน 2,000 บาท ต้น ประกาศให้คนทั่วไปรับทราบ

ปัญหาอุปสรรค

1. การปลูกตลอดแนวคลองโดยเด็กเยาวชน พบว่า บางต้นปลูกไม่แน่นทำให้บางส่วนลอยไปตามน้ำ
2. การสัญจรไปมาของเรือในการทำมาหากินทำให้เกิดแรงน้ำกระแทกชายฝั่งทำให้ต้นจากที่ปลูกได้รับผลกระทบ เช่น บางต้นถูกคลื่นกระแทกลอยน้ำ
3. เมื่อต้นจากเริ่มแตกยอด พบว่ามีปูแสม (ปูเปี้ยว) กัดกินยอด ได้รับความเสียหาย

2.8 เวทีนำเสนอผลงานวิจัยสู่ชุมชน

วัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอผลการวิจัยให้ชุมชน และหน่วยงานได้รับทราบ และรับฟังข้อเสนอแนะในการทำงาน

วัน เวลา สถานที่

วันที่ 14-16 มีนาคม 2554 ตั้งแต่ เวลา 08.00-17.00 น. ณ สนามกิตติมงคลพัฒนา (สนามหลวงพ้อจ้อย) หน้าว่าการอำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ประชุมร่วมกับเครือข่ายทีมวิจัยทุกโครงการในพื้นที่อำเภอดอนสัก เพื่อหารือเรื่องการจัดเวทีโดยมีมติร่วมกันว่าจะนำเสนอผลงานในงาน “วันวิชาการ สืบสานภูมิปัญญา ชุมชนก้าวหน้า พัฒนาสู่ความยั่งยืน” ซึ่งเป็นงานประจำปีของชุมชนดอนสัก ในวันที่ 14-16 มีนาคม 2554
2. ประชุมทีมวิจัย เพื่อคิดรูปแบบการนำเสนอ และแบ่งหน้าที่กันทำงาน
3. รับผิดชอบหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย
4. ร่วมกันจัดซุ้มนำเสนอผลงาน ในงาน “วันวิชาการ สืบสานภูมิปัญญา ชุมชนก้าวหน้า พัฒนาสู่ความยั่งยืน”

รายละเอียดการดำเนินงาน

เนื่องจากช่วงที่จะจัดเวทีนำเสนอผลงานวิจัยสู่ชุมชน เป็นจังหวะดีที่อยู่ในช่วงใกล้กับการจัดงานวันวิชาการฯ ของอำเภอดอนสัก ทีมวิจัย และเครือข่ายทีมวิจัยในพื้นที่อำเภอดอนสัก จึงตัดสินใจร่วมกันว่าจะขอสถานที่จากอำเภอในการจัดงาน เนื่องจากเห็นว่าถ้าจัดร่วมกันจะทำให้การทำงานวิจัยในพื้นที่อำเภอดอนสัก เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมากขึ้นทั้งในระดับอำเภอ และระดับจังหวัด เพราะในงานวันวิชาการฯ มีกลุ่มคนที่เข้าร่วมทั้งในระดับอำเภอ และ ระดับจังหวัด และโรงเรียนต่างๆ กว่า 27 โรงเรียนในพื้นที่อำเภอดอนสัก โดยใช้ชื่อซุ้ม ว่า “ชาวบ้าน กับงานวิจัย เพื่อท้องถิ่น” ภายในซุ้มแบ่งเป็น 7 ฐานการเรียนรู้ ของงานวิจัย 7 โครงการ แต่ละฐาน จะเน้นใน 5 เรื่องหลัก คือ ของโชว์ ของชิม ของขาย ถ่ายทอดความรู้ และรับฟังความคิดเห็นข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วม กล่าวคือ โชว์ผลการทำงาน ภาพถ่ายการทำงาน และผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาจากวัสดุที่มีในป่าชายเลน รวมถึงสาธิตการประกอบอาหารพื้นบ้านจากสัตว์น้ำและพืชพรรณในป่าชายเลน ซึ่งอาหารที่ประกอบขึ้นจะให้ผู้เข้าร่วมชิม และขายบางส่วน ทั้งนี้ทีมวิจัยทำหน้าที่เป็นวิทยากรประจำฐานการเรียนรู้ คอยให้ความรู้ ตอบข้อซักถามของผู้เข้าร่วม ในเรื่องกระบวนการทำงานที่ผ่านมา รวมถึงให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและด้านอื่นๆ ด้วย ซึ่งผู้เข้าร่วมสามารถเข้าไปเรียนรู้แต่ละฐานได้ตามความสนใจของแต่ละคน นอกจากนี้ทีมวิจัยยังได้มีโอกาสขึ้นไปประชาสัมพันธ์การจัดนิทรรศการในซุ้มบนเวทีกลางของงานอยู่เป็นระยะๆ

ทั้งนี้สิ่งที่ปรากฏในชุมชนไม่เพียงเฉพาะการนำเสนอผลจากการทำงานวิจัยเท่านั้น แต่ยังมี การต่อยอดการทำงานในเรื่องการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากปายายเลน เช่น กะปิบ้านดอนหาร การ ทำชาใบขลู่ และการนำสมุนไพรในปายายเลนมาทำยาแดง เป็นต้น ซึ่งได้รับความสนใจอย่างดี จากนักเรียนชุมชนและผู้เข้าร่วมงาน สำหรับการจัดนิทรรศการและนำเสนอของทีมีวิจัย ร่วมกับงานวันวิชาการ สานภูมิปัญญา ชุมชนก้าวหน้า พัฒนาสู่ความยั่งยืน ในครั้งนี้ ถือเป็นมิติ ใหม่ของงานที่มีชุมชน เข้าไปจัดนิทรรศการร่วมกับโรงเรียน ซึ่ง คุณวรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ และ คุณสุคนธ์ทิพย์ รักแก้ว พี่เลี้ยงในพื้นที่ มีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากในการผลักดันให้เกิดขึ้น เพื่อ สร้างพื้นที่นำเสนอให้กับทีมีวิจัย โดยงานนี้นอกจากจะเป็นการประชาสัมพันธ์การทำงาน ของชุมชนให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางแล้ว ยังถือเป็นการประกาศเจตนารมณ์ของชุมชนในการยืนหยัดเพื่อ พื้นที่และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ให้คงอยู่คู่กับชุมชน รวมถึงการสร้าง เครือข่ายในการหนุนเสริมการทำงาน และเข้ามาเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อสานต่อแนวคิดให้ขยายไปสู่สร้าง ความเข้มแข็งให้กับชุมชนอื่นๆ ต่อไป อย่างไรก็ตาม การจัดงานขึ้น 3 วัน ทำให้ทีมีวิจัยบางคน รู้สึกว่าเสียเวลาในการประกอบอาชีพของตนเองไป ถ้ามีงานในลักษณะนี้เกิดขึ้นอีก อยากเสนอให้ แบ่งหน้าที่การรับผิดชอบ ออกเป็น 3 กลุ่ม แต่ละกลุ่มรับผิดชอบดูแลงาน 1 วัน

3. แหล่งข้อมูล และวิธีการเก็บข้อมูล

แหล่งข้อมูลหรือเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ทีมีวิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) โดยทีมีวิจัยได้ใช้หลากหลายรูปแบบร่วมกัน คือ ค้นคว้าจากเอกสาร จากการประสานงาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การประชุมระดมความคิดเห็น การสัมภาษณ์ สทนากลุ่มย่อย การปฏิบัติการ การ สังเกต การศึกษาดูงาน และการจัดเวทีชุมชน โดยมีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

ค้นคว้าจากเอกสาร

โดยการประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาข้อมูลที่มีการเก็บรวบรวมไว้ก่อนหน้านี้ ซึ่ง จำเป็นอย่างมากในกิจกรรมศึกษาบริบทชุมชน และข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ ของหมู่บ้าน เช่น การ ค้นคว้าจากเอกสารข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านจากองค์การบริหารส่วนตำบลดอนสัก รวมถึงเอกสารเก่าของ วัด และโรงเรียน ที่บอกเล่าเรื่องราวในอดีตของชุมชนบ้านดอนหารเอาไว้

การสัมภาษณ์ สอบถาม

เป็นการพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ จะมีลักษณะพูดคุยกันไปเรื่อยๆ ตามโอกาสแต่ก็สอดแทรก คำถามที่ต้องการจะทราบอยู่ด้วย ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มผู้อาวุโส ผู้เฒ่าผู้แก่ภายในหมู่บ้านถึงสิ่งที่เกิดขึ้นใน อดีตและการเปลี่ยนแปลงมาสู่ปัจจุบัน โดยใช้โอกาสในวันสำคัญ เช่น วันพระ ซึ่งจะมีผู้อาวุโสจะมา

ทำบุญที่วัด จึงใช้โอกาสนี้ในการสัมภาษณ์ข้อมูล นอกจากนี้ยังมีการสัมภาษณ์ แบบเจาะลึกในบางประเด็นที่อยากรู้ โดยเข้าไปสัมภาษณ์ ผู้รู้ แบบตัวต่อตัวด้วย ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

การประชุมระดมความคิดเห็น

เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากในการวางแผนการทำงาน เพราะจะทำให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างทั่วถึง สมาชิกภายในวงสนทนาสามารถเปิดใจลำพุดคุยมากกว่าการคุยในกลุ่มใหญ่ และเป็นการประชุมที่สามารถเห็นผลของการประชุมได้อย่างชัดเจนและรวดเร็ว เช่น การประชุมที่มิวิจัย ประจำเดือน เป็นต้น

การสนทนากลุ่มย่อย

เป็นการร่วมแสดงความคิดเห็นในกลุ่มเล็กๆ สำหรับการเก็บข้อมูลชุมชนในบางประเด็นซึ่งต้องอาศัยข้อมูลจากคนเฉพาะกลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนขึ้น เช่น ในการศึกษาข้อมูลบริบทของชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นการเก็บข้อมูลในประเด็นต่างๆ ที่ได้ไปพบเจอมาแล้วนำมาร่วมแลกเปลี่ยน หรือนำมาปรึกษาหาทางแก้ไข เป็นจุดนัดพบซึ่งข้อมูลที่ละเอียด กว่าที่การคุยในกลุ่มใหญ่

การปฏิบัติการ

เป็นการลงมือปฏิบัติการเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่โดยผ่านการประชุมวางแผนกันมาล่วงหน้า เช่น การเฝ้าระวังเครื่องมือประมงทำลายล้าง การทดลองทำบรรจุภัณฑ์กะปิบ้านดอนหาร และการปลูกป่าชายเลน เป็นต้น ทั้งนี้ต้องทำควบคู่ไปกับการเก็บข้อมูลความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วง ระหว่าง และ หลังการปฏิบัติการ ซึ่งหากการปฏิบัติการ หรือการบันทึกผล ไม่ต่อเนื่อง ก็อาจจะไม่สามารถเห็นผลของการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการได้

การสังเกต

ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม เป็นการสังเกตตลอดช่วงการทำงาน ทั้งที่มีข้อตกลงให้ต้องไปสังเกต หรือจากการพบเห็นในการใช้ชีวิตประจำวัน เช่น ในกิจกรรมการเฝ้าระวังที่ต้องมีการสังเกตถึงเหตุที่ผิดปกติไปจากเดิมในคลองต่างๆ เพื่อให้สามารถจะนำมาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้

การศึกษาดูงาน

เป็นการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และเติมเต็มกำลังใจของทีมงาน ที่ผ่านมามีมิวิจัยได้ไปแลกเปลี่ยน เรื่องการทำประมงกุ้งเคย การทำกะปิ และการตลาดของกะปิ ที่ บ้านบางปู ตำบลท่าช้าง อำเภอท่าช้าง ตลาดโพธิ์หวาย อำเภอเมือง และบ้านท่าโพธิ์ อำเภอเกาะกูด เพื่อนำความรู้ที่ได้มาประกอบการวางแผนการทำงานในพื้นที่ต่อไป

การจัดเวทีชุมชน

การจัดเวทีชุมชน จะจัดเมื่อมิวิจัยมีความประสงค์ที่จะนำเสนอข้อมูลการทำงานที่เกิดขึ้นให้ชุมชนรับทราบ และต้องการการระดมความคิดเห็นของชุมชนต่อการทำงาน ทั้งนี้เพื่อปรับปรุงการทำงานในพื้นที่ให้ดีขึ้น และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เช่น การจัดเวทีนำเสนอข้อมูลชุมชนบ้านดอนหารเพื่อ

จะให้ชาวบ้านทั้งหมดได้รับทราบและช่วยเติมเต็มหรือแก้ไขข้อมูลในส่วนที่ผิด การจัดเวทีนำเสนอ ภาวะเบี่ยงซึ่งได้มีการเพิ่มเติมภาวะเบี่ยงจากเวทีใหญ่เช่นกัน และ เวทีชี้แจงโครงการซึ่งจะได้รับคำชี้แนะ ในการปฏิบัติงานจากหลากหลายบุคคล เป็นต้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย ทีมวิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการทำงานวิจัยในกิจกรรมต่างๆ มา วิเคราะห์ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อย่างต่อเนื่องผ่านเวทีประชุมทีมวิจัยแต่ละเดือน ข้อมูลที่ได้ส่วนใหญ่ เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ที่ได้จากการถอดประสบการณ์ สัมภาษณ์ สอบถาม จัดเวทีระดมความคิดเห็น การทดลองปฏิบัติการแก้ปัญหาจริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และการสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งในด้านการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากร และการเปลี่ยนแปลงของคน ก่อน และหลังทำวิจัย วิเคราะห์เหตุผลที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มา ตอบคำถามวิจัย และวัตถุประสงค์ของโครงการที่วางไว้ ตั้งแต่ต้น นำเสนอโดยการเขียนบรรยายเล่าเรื่อง อธิบายกระบวนการทำกิจกรรม การเปลี่ยนแปลงใน ภาพรวมพร้อมอธิบายเหตุผล

บทที่ 4

การทำประมงกุ้งเคยและการแปรรูปกุ้งเคยของชุมชนบ้านดอนหาร

การทำประมงกุ้งเคย และการแปรรูปกุ้งเคยของชุมชนบ้านดอนหาร ที่มิวิจัยได้ศึกษา ตั้งแต่ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรที่มีผลต่อการทำประมงกุ้งเคย การทำประมงกุ้งเคยของชุมชนบ้านดอนหาร ทั้งในเรื่องจำนวนผู้ประกอบการอาชีพว่ามีใครบ้างทำตั้งแต่ช่วงไหนถึงช่วงไหน, ปริมาณกุ้งเคย ปริมาณกะปิ และรายได้จากการทำประมงกุ้งเคย, แหล่งกุ้งเคย ชนิด และวิธีจับกุ้งเคย และ กระบวนการ และ ขั้นตอนการทำกะปิจากกุ้งเคยที่ได้, นอกจากนี้ ยังได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความมั่นคงในการประกอบอาชีพประมงกุ้งเคย ด้วย โดยรายละเอียด จะกล่าวถึงต่อไปนี้

1. การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรที่มีผลต่อการทำประมงกุ้งเคย

ชุมชนบ้านดอนหารเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ราบชายฝั่ง มีสายน้ำไหลผ่านหลายสาย ประกอบด้วย คลองท่าลำภู คลองบางโสม และคลองท่าเกา ซึ่งเป็นคลองที่มีน้ำกร่อย และเค็ม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝนที่ไหลลงมาในคลอง ริมสองฝั่งคลองมีสภาพเป็นป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ ไปด้วยพันธุ์ไม้หลายชนิด สัตว์บกและสัตว์น้ำ โดยเฉพาะกุ้งเคยในพื้นที่จะมีเป็นจำนวนมาก

การเปลี่ยนแปลงของสภาพพื้นที่บ้านดอนหาร เกิดขึ้นหลังจากปี 2500 เมื่อมีคนย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่มากขึ้นเรื่อยๆ ทรัพยากรต่างๆ ที่มีในพื้นที่เริ่มลดลงน้อย มีการตัดไม้ในป่าชายเลนเพื่อนำไปสร้างที่อยู่อาศัย ทำให้ความอุดมสมบูรณ์เริ่มถดถอยลง สัตว์น้ำต่างๆ ได้ลดลง แต่การเปลี่ยนแปลงนี้ไม่ได้สร้างผลกระทบแบบก้าวกระโดดให้กับชุมชน เพราะเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป จนกระทั่งช่วงปี 2522 เป็นต้นมา พื้นที่ป่าต่างๆ ได้เปลี่ยนสภาพเป็นสวนมะพร้าว สวนยางพารา แม้แต่พื้นที่ป่าชายเลนเองก็ถูกโค่นเปลี่ยนสภาพพื้นที่เป็นนาทุ่งไปกว่า 50% ของพื้นที่ ต่อมาในช่วงปี 2528-2531 ราคากุ้งแพงทำให้มีผู้สนใจและหันมาเลี้ยงกุ้งมากขึ้น จึงได้ขยายบ่อกุ้งในป่าชายเลนเต็มพื้นที่ ส่งผลให้ป่าชายเลนเสื่อมโทรมอย่างมาก สัตว์น้ำลดลงจนเกือบจะสูญพันธุ์ และกุ้งเคยที่เป็นสัตว์น้ำ ที่เป็นแหล่งอาชีพของชาวบ้านดอนหารได้ลดลงตามไปด้วย

ช่วงปี 2531-2540 เริ่มมีการฟื้นฟูพื้นที่ป่าชายเลน ในขณะที่พื้นที่บนบกยังคงเป็นสวนมะพร้าว ยางพารา สวนผลไม้ นาข้าวก็กลายเป็นพื้นที่รกร้าง และปี 2541 – 2550 มีการปลูกป่าชายเลนเพิ่มเติม พื้นที่นาข้าวและนาทุ่งที่เคยรกร้างกลายเป็นสวนปาล์ม สัตว์บกเริ่มหาดูยากขึ้น จะมีให้เห็นก็มีแต่ลิงหางยาวที่หาได้ทีวัดดอนสัก (สิงขร) ประกอบกับลำคลองเริ่มมีการตื้นเขินเพราะเกิดจากการพังตลิ่ง ทำให้เกิดอุทกภัยอยู่บ่อยครั้ง เช่น การชะล้างของน้ำฝน การหักโค่นของต้นไม้ริมตลิ่ง

จนกระทั่งปี 2551 – 2552 ป่าชายเลนเริ่มมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น ทำให้สัตว์น้ำป่าชายเลนเริ่มจะกลับมา แหล่งน้ำสะอาด แต่จากการสำรวจก็ยังพบว่า ลำคลองยังคงตื้นเขินอยู่จนกระทั่งถึงปัจจุบัน

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า ป่าชายเลน เป็นตัวแปรที่สำคัญของความอุดมสมบูรณ์ในพื้นที่บ้านดอนหาร เนื่องจากหากเรียงลำดับเหตุการณ์สถานการณ์ของป่าชายเลนแล้วจะ พบว่า เมื่อป่าชายเลนหายไปทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ก็เปลี่ยนไปเช่นกัน ดังจะสังเกตได้จากตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าชายเลน

ช่วงเวลา	บุคคลผู้ใช้ประโยชน์	การใช้ประโยชน์	ผลกระทบจากการใช้ประโยชน์
ก่อนปี 2500	ชาวบ้าน	หาปลา หาปู หาหอย หา กุ้ง หากุ้งเคย	- สัตว์น้ำหาง่าย - ป่าอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพันธุ์ไม้หลากหลายชนิด
2501 - 2510	ชาวบ้าน	ประมงชายฝั่ง เผาถ่าน สร้างบ้าน	- สัตว์น้ำหาง่ายสร้างรายได้พอเลี้ยงครอบครัว
2511 - 2520	ชาวบ้าน นายทุน	ประมงชายฝั่ง เลี้ยงกุ้ง-แบบธรรมชาติ เผาถ่าน สร้างบ้าน	- ป่าเริ่มถูกทำลายจากสัมปทานเผาถ่าน
2521 - 2530	ชาวบ้าน นายทุน	ทำนากุ้ง ประมงชายฝั่ง ตัดไม้ทำบ้านและเผาถ่าน	- สัตว์น้ำเริ่มหายากเพราะบริเวณพื้นที่หากินมีจำกัดมากกว่าเดิม - มีการตัดไม้เพื่อสร้างบ้าน เผาถ่านและทำนากุ้งมากขึ้น - การทำนากุ้งอาจดีสำหรับระบบเศรษฐกิจ แต่ จะ ส่ง ผล ต่อ สภาพแวดล้อม ให้น้ำเสียและระบบนิเวศน์ถูกทำลาย
2531 - 2540	ชาวบ้าน นายทุน กลุ่มอนุรักษ์ป่า-ชายเลน	ทำนากุ้ง ประมงชายฝั่ง การปลูกป่า	- สัตว์น้ำพอจะหาได้บ้าง - สภาพน้ำเริ่มดีขึ้น - มีป่าเพิ่มขึ้นจากการปลูกป่าชายเลน
2541 - 2550	ชาวบ้าน	ทำนากุ้งลดลง ประมง	- สัตว์น้ำเพิ่มขึ้นทำรายได้ให้

ช่วงเวลา	บุคคลผู้ใช้ประโยชน์	การใช้ประโยชน์	ผลกระทบจากการใช้ประโยชน์
	เจ้าหน้าที่กรม ทรัพยากรทาง ทะเลและชายฝั่ง และกลุ่มอนุรักษ์ ป่า-ชายเลน	ชายฝั่ง เลี้ยงหอยแครง ปลูกป่าเสริม	หมู่บ้าน - สภาพป่าอุดมสมบูรณ์ขึ้นแต่ สภาพคลองกลับตื้นเขิน
2551 – ปัจจุบัน	ชาวบ้าน เจ้าหน้าที่กรม ทรัพยากรทาง ทะเลและชายฝั่ง และกลุ่มอนุรักษ์ ป่า-ชายเลน	ประมงชายฝั่ง การ ท่องเที่ยว การศึกษาและ วิจัย เลี้ยงหอยแครง	- สัตว์น้ำเพิ่มปริมาณมากขึ้นทำให้ ชาวบ้านมีรายได้เพิ่ม - มีป่าที่อุดมสมบูรณ์แต่คลองตื้น เขิน การสูญเสียป่าทำให้ชาวบ้าน รู้จักคุณค่าของป่าชายเลน

จากตารางจะเห็นว่า เดิมป่าชายเลนไม่ได้อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ ทุกคนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ได้ ทำให้สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ ในช่วงแรกๆ เป็นการใช้ประโยชน์จากไม้เพื่อนำไปสร้างบ้านและเผาถ่าน ในระยะต่อมาเริ่มมีกลุ่มทุนและชาวบ้านเข้ามาตัดไม้เพื่อใช้พื้นที่ทำบ่อเลี้ยงกุ้งซึ่งสร้างรายได้เป็นอย่างดี แต่เมื่อป่าชายเลนหมดไป ความอุดมสมบูรณ์ก็ลดลงไป การเลี้ยงกุ้งเริ่มขาดทุน ทำให้ป่าชายเลนส่วนใหญ่ถูกทิ้งร้าง จากนั้นตั้งแต่ปี 2534 ภาครัฐ และชุมชน ก็ได้ร่วมกันฟื้นฟูป่าชายเลน ทำให้ป่าชายเลนกลับมามีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น เช่นเดียวกับกุ้งเคย และสัตว์น้ำชนิดอื่นๆ ที่เข้ามาอาศัยในพื้นที่มากขึ้น

2. การทำประมงกุ้งเคยของชุมชนบ้านดอนหาร

จากการเก็บข้อมูลการทำประมงกุ้งเคยของชุมชนบ้านดอนหารทำให้ได้ข้อมูล ต่างๆ ในด้านจำนวนผู้ประกอบการอาชีพประมงกุ้งเคยตั้งแต่อดีต ถึงปัจจุบัน , ข้อมูลปริมาณกุ้งเคย ปริมาณกะปิ และรายได้ของชาวประมงกุ้งเคยในพื้นที่บ้านดอนหาร, ข้อมูลชนิด แหล่งกุ้งเคย และวิธีการจับกุ้งเคยในบ้านดอนหาร, ข้อมูลกระบวนการ / ขั้นตอนการทำกะปิ, ข้อมูลการตลาดกะปิบ้านดอนหาร และข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงในการทำอาชีพประมงกุ้งเคย โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

2.1 จำนวนผู้ประกอบอาชีพประมงกุ้งเคย

อาชีพการทำประมงกุ้งเคยในบ้านดอนหารมีกว่า 45 ปีแล้ว วิถีชีวิตของชาวบ้านดอนหารหลายคนยังผูกพันกับการประกอบอาชีพประมงกุ้งเคยมานาน แต่ปัจจุบันอาชีพการทำประมงกุ้งเคยได้ลดน้อยลงอย่างมาก เนื่องจากความเสื่อมโทรมของทรัพยากรที่เกิดขึ้น ทั้งป่าชายเลน สัตว์น้ำชนิดต่างๆ สภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม ทำให้กุ้งเคยลดลงด้วย จากการเก็บข้อมูลผู้ประกอบอาชีพทำประมงกุ้งเคยและทำกะปิของชุมชนบ้านดอนหาร ทั้งที่ยังทำอยู่ และเลิกทำแล้ว จำนวนทั้งสิ้น 41 คน ได้ข้อมูล ดังตาราง ตารางแสดงจำนวนผู้ประกอบอาชีพทำประมงกุ้งเคย / ทำกะปิ หมู่ที่ 2 ตำบลดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี (เก็บเมื่อปี 2552)

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	เริ่มทำ (พ.ศ.)	ระยะเวลา ที่ทำ (ปี)	อาชีพ หลัก	อาชีพ รอง	หมายเหตุ
1.	นางหนูทิพย์ ทองจันทร์	2507	45	/		ยังทำอยู่
2.	น.ส.จินตนา นิลเวช	2513	39	/		ทำกินใน ครัวเรือนอยู่บ้าง
3.	นางบุญเนื่อง จันทะ	2513	24 (หยุด2537)	/		หยุดมาแล้ว 15 ปี
4.	นางหนูลับ นุชคณี	2517	35	/		ทำบ้างหยุดบ้าง
5.	นางจันทร์เพ็ญ นิยะกิจ	2517	24 (หยุด2541)	/		หยุดทำแล้ว 1 ปี
6.	นายจำลอง ตะบุรณเพ็ชร	2520	32	/		ยังทำอยู่
7.	นายเฟื่อน คำอาบ	2520	30 (หยุด2550)	/		หยุดประมาณ 2 ปี
8.	นายประสิทธิ์ ชูพยัคฆ์	2520	22 (หยุด2542)	/		หยุดมาแล้ว ประมาณ 10 ปี
9.	นายวิเศษ ลั่นนาวา	2520	22 (หยุด2542)	/		หยุดทำไปแล้ว 10 ปี
10.	นางแววตา วิชัยดิษฐ์	2521	31	/		ยังทำอยู่
11.	นางสมาพร ลิ้มปันทพวงศ์	2523	29		/	ทำร่วมกับแม่ ช่วงหลังทำบ้าง หยุดบ้าง
12.	นางเขียว วิชัยดิษฐ์	2525	11	/		หยุดทำแล้ว 16

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	เริ่มทำ (พ.ศ.)	ระยะเวลา ที่ทำ (ปี)	อาชีพ หลัก	อาชีพ รอง	หมายเหตุ
			(หยุด2536)			ปี
13.	นายอำนาจ จันทะ	2527	15 (หยุด2542)	/		หยุดทำประมาณ 10 ปี
14.	นายสมหมาย ลั่นนาวา	2527	25	/		ยังทำอยู่
15.	นางนบ ลั่นนาวา	2527	25	/		ยังทำอยู่
16.	นายบุญฤทธิ์ วิชัยดิษฐ์	2527	23 (หยุด2550)	/		หยุดทำแล้ว 2 ปี
17.	นายวิรัตน์ ศรีแสง	2527	17 (หยุด2544)	/		หยุดประมาณ 8 - 9 ปี
18.	นายปรีดา กรดมณี	2527	18 (หยุด2545)	/		หยุดแล้ว ประมาณ 7 ปี
19.	นายถาวร ใจดี	2527	15 (หยุด2542)	/		หยุดไปแล้ว ประมาณ 10 ปี
20.	นายสมนึก ลั่นนาวา	2527	15 (หยุด2542)	/		หยุดแล้ว ประมาณ 10 ปี
21.	นายเกียรติศักดิ์ ลั่นนาวา	2527	15 (หยุด2542)	/		หยุดแล้ว ประมาณ 10 ปี
22.	นายประสาน พรหมจันทร์	2527	10 (หยุด2537)	/		หยุดแล้ว ประมาณ 15 ปี
23.	นางศิริวรรณ ชูพยัคฆ์	2527	10 (หยุด2537)	/		หยุดแล้ว ประมาณ 15 ปี
24.	นายเจียม จันทะ	2530	22		/	ยังทำอยู่กินใน ครัวเรือน
25.	นายธิดาร ชามุสิก	2530	22		/	ยังทำอยู่กินใน ครัวเรือน
26.	นางสาวโรจน์ พรหมทัศน์	2530	22		/	หยุดบ้างทำบ้าง ทำกินใน ครัวเรือน

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	เริ่มทำ (พ.ศ.)	ระยะเวลา ที่ทำ (ปี)	อาชีพ หลัก	อาชีพ รอง	หมายเหตุ
27.	นางส้มแป้น ชามุสิก	2530	22		/	ทำบ้างหยุดบ้าง
28.	น.ส.ประกอบ ขุนเลอะ	2530	17 (หยุด2547)	/		หยุดทำมา ประมาณ 5 – 6 ปี
29.	นายพิมล วงศ์ปาน	2530	12 (หยุด2542)	/		หยุดแล้ว ประมาณ 10 ปี
30.	นางชมพู่ พันบุญ	2530	12 (หยุด2542)	/		หยุดแล้ว ประมาณ 10 ปี
31.	นางวิลาส แซ่ลิ้ม	2530	11 (หยุด2541)	/		หยุดแล้ว ประมาณ 11 ปี
32.	นายสาคร วิชัยดิษฐ์	2530	7 (หยุด2537)	/		หยุดทำประมาณ 15 ปี
33.	นางจำปี ช่วยเกิด	2531	16 (หยุด2547)	/		หยุดทำประมาณ 5 ปี
34.	นางมาริน คงแก้ว	2531	21	/		ยังทำอยู่
35.	นายพะโยม ช่วยรอด	2531	11	/		ยังทำอยู่
36.	น.ส.จำเนียร พัฒน์ทอง	2532	20	/		ยังทำอยู่
37.	นางวาสนา จันทรแจ่ม	2532	20	/		ยังทำอยู่
38.	นางจินตนา สุราฤทธิ์	2534	13 (หยุด2547)	/		หยุดไปแล้ว 5 ปี (สามีเสียชีวิต)
39.	นางประณีต แคล้วคล่อง	2537	15		/	ยังทำอยู่
40.	นางสุวิภา วิชัยดิษฐ์	2545	7		/	ยังทำอยู่
41.	นางชะอ้อน คำพัลวรรณ	2545	6 (หยุด2551)	/		หยุดขายมาแล้ว 1 ปี แล้วทำกิน ในครัวเรือนอยู่ บ้าง

จากตารางการเก็บข้อมูลจากผู้ประกอบอาชีพ รุนกึ่งเคย จำนวน 41 คน พบว่า มีคนเริ่มประกอบอาชีพรunkึ่งเคยมาตั้งแต่ปี 2507 หลังจากนั้นก็มีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ แต่ไม่มากนัก และเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในปี 2527 คือ เพิ่มขึ้น จาก 12 คน เป็น 23 คน และ ปี 2530 เพิ่มขึ้นเป็น 32 คน เนื่องจาก เป็นช่วงที่ทรัพยากรยังไม่เสื่อมโทรมมากนัก และการหาส่วนใหญ่เป็นการหาเพื่อนำมาแปรรูปกะปิไว้สำหรับการบริโภคในครัวเรือน แจกจ่ายให้กับญาติสนิท และ มีการขายบ้างเล็กน้อย จึงมีเพียงพอต่อผู้ที่ประกอบอาชีพประมงกึ่งเคยอยู่ จนถึงปี 2537 มีการทำประมงกึ่งเคยเพิ่มขึ้น เป็น 39 คน และในปี 2537 เอง ก็เริ่มมีคนเลิกการประกอบอาชีพอวนรunkึ่งเคยบ้างเล็กน้อย และลดลงอย่างรวดเร็วในช่วง ปี 2542 – 2547 เนื่องจาก การทำนาที่ส่งผลให้มีการตัดไม้ป่าชายเลนอันเป็นแหล่งเพาะพักและอนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำ นอกจากนี้บ่อกุ้งยังได้ปล่อยน้ำเน่าเสียลงมาในคลอง ซึ่งถือเป็นการซ้ำเติมระบบนิเวศให้เสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น จนกระทั่งปัจจุบัน (ปี 2552) เหลือผู้ที่ยังประกอบอาชีพอวนรunkึ่งเคยอยู่เพียง 17 คน ทำเป็นอาชีพหลักเพียง 11 คน ที่เหลือจำนวน 6 คน ทำเป็นอาชีพเสริม และทำเพื่อเก็บไว้ใช้ในครัวเรือนเท่านั้น

2.2 แหล่งกึ่งเคย ชนิด และวิธีการจับกึ่งเคยในบ้านดอนหาร

แหล่งกึ่งเคยที่ชาวบ้านดอนหารเข้าไปใช้ประโยชน์ คือ ในคลองต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่ เป็นคลองสาขาของคลองดอนสัก เช่น คลองท่าตะเภา คลองบางแตน คลองบางโสม คลองบางหึ่งห้อย คลองบ้านห้วย คลองบางกุย คลองโรงถ่าน และบริเวณสามแพรกแยกคลองต่างๆ นอกจากตามคลองเหล่านี้แล้ว ในพื้นที่ใกล้เคียงก็สามารถจะพบกึ่งเคยได้เช่นกัน เช่น บริเวณอ่าวบ้านพอด คลองคราม อ่าวแหลมทวด บริเวณชุมชนวังหิน บริเวณเกาะแรต บ้านท้องอ่าว และบ้านบางน้ำจืด

กึ่งเคย เป็นสัตว์ที่มีตัวเต็มวัยขนาดเล็ก ประมาณ 1 – 2 เซนติเมตร เท่านั้น โดยทั่วไปกึ่งเคยจะมีหลายชนิด แต่ที่พบในพื้นที่บ้านดอนหารมีเพียง 4 ชนิด เท่านั้น คือ กุ้งสารส้มโอ กุ้งสายไหม กุ้งดำ และกุ้งน้ำขาว ซึ่ง กุ้งทั้ง 4 ชนิด มีลักษณะที่แตกต่างกัน ดังจะเห็นได้ในตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงลักษณะของกึ่งเคย ช่วงเดือนที่จับ และลักษณะกะปิที่ได้จากกุ้งแต่ละชนิด

ชนิดของกุ้ง	ลักษณะของกึ่งเคย	เดือนที่หาได้	ลักษณะของกะปิ			
			สี	กลิ่น	รสชาติ	ราคา
กุ้งสารส้มโอ	ตัวโตขนาดเท่าสารของส้มโอ สีค่อนข้างขาว	ม.ค. – มี.ค.	ชมพูอ่อน	หอม	อร่อย	120
กุ้งสายไหม	ขนาดตัวโตปานกลาง (เล็กรองจากกุ้ง)	เม.ย. – มิ.ย.	แดงอ่อน	หอม	อร่อย	120

ชนิดของกุ้ง	ลักษณะของกุ้งเคย	เดือนที่หาได้	ลักษณะของกะปิ			
			สี	กลิ่น	รสชาติ	ราคา
	สารส้มโอ) ลักษณะเด่นคือ มีหนวดยาว และหนวดมีสีแดง					
กุ้งดำและ กุ้งน้ำขาว	กุ้งดำ ตัวมีขนาดเล็ก ตามีสีดำ มองเห็นได้ชัดเจน กุ้งน้ำขาว ขนาดตัวเล็กมาก เกือบเป็นฝอย	ก.ค. - ก.ย.	ม่วงอ่อน	หอม	อร่อย	120

จากตารางจะเห็นว่า ใน 1 ปี ชาวบ้านดอนหาร สามารถหากุ้งเคยได้ 9 เดือน คือ เดือน มกราคม ถึงเดือนกันยายน แบ่งเป็นช่วงฤดูกาล ได้ 3 ช่วงด้วยกัน คือ กุ้งสารส้มโอ หาได้ในเดือน มกราคม ถึงเดือน มีนาคม เมื่อนำมาทำกะปิจะได้เนื้อกะปิ สีชมพูอ่อน กุ้งสายไหมหาได้ในช่วงเดือน เมษายน ถึง มิถุนายน เมื่อนำมาทำกะปิจะได้เนื้อกะปิ สี แดงอ่อน ส่วนกุ้งดำ และกุ้งน้ำขาว หาได้ในช่วงเดือน กรกฎาคม ถึง กันยายน เมื่อนำมาทำกะปิ จะได้เนื้อกะปิ สี ม่วงอ่อน กะปิทั้ง 3 ชนิด จะมี กลิ่นหอมรสชาติอร่อย ราคาขายเท่ากัน คือ 120 บาทต่อ กิโลกรัม ส่วนเดือนตุลาคม ถึง เดือน ธันวาคม ไม่สามารถหากุ้งเคยได้ เนื่องจาก เป็นช่วงที่น้ำหลาก มีน้ำจืดปริมาณมาก ไม่มีกุ้งเคยเข้ามาในพื้นที่

ในอดีตการจับกุ้งเคยจะใช้เรือวนตาถี่เย็บเป็นถุง และนำไปดักบริเวณปากคลอง ซึ่ง ชาวบ้านที่นี่ เรียกว่า “การดักโพงพาง” ซึ่งเป็นการดักอยู่กับที่ รอให้กุ้งเคยไหลเข้ามากับกระแสน้ำ เข้าไปติดอยู่ในโพงพาง โดยใช้เวลาดัก ประมาณ 4-5 ชั่วโมง แต่ในปัจจุบัน เนื่องจากกุ้งเคยในพื้นที่มีน้อยลง และการหาเป็นการหาในเชิงเศรษฐกิจมากขึ้น จึงนิยมใช้เรือรุน ซึ่งเรือรุนที่มีอยู่ในพื้นที่บ้านดอนหาร เป็น เรือรุนขนาดเล็ก ซึ่งมีขนาด ประมาณ 4-10 เมตรเท่านั้น โดยรุนบริเวณคลองต่างๆ (นอกเขตอนุรักษ์) ตั้งแต่เริ่มขึ้น จนกระทั่งน้ำเริ่มลงจึงหยุด ใช้เวลาแต่ละวัน ประมาณ 4-5 ชั่วโมงเช่นกัน ซึ่งปริมาณกุ้งเคยที่ได้ ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของทรัพยากรที่มีในพื้นที่ สำหรับต้นทุนในการหากุ้งเคยนั้น นอกจาก ต้นทุน เรือเรือและคันรุนแล้ว ยังมีต้นทุน ในเรื่องค่าน้ำมันเรือ ประมาณ 200 บาท / คืน

ส่วนสัตว์น้ำที่ติดมาด้วยในการรุนกุ้งเคย มีหลายชนิด ทั้ง ปลา และ ปลา และสัตว์น้ำอื่น เช่น ปลาช่อน , ปลาโพง , ปลาเข็ม , ปลาแป้น , ปลาบู่ดำ , ปลาชี่ตัง , ปลาแมว , ปลาปักเป้า , ปลาชี่จีน , ปลาเขือ , ปลารากกล้วย , กุ้ง , ปลาหัวอ่อน , ปลาดุก , ปลาแขยง , ปลาหัวแก้ว , กุ้งก้ามกราม , ปลาหมึก , ปลาข้าง

ปาน , ปลาชี่ไก่ , ปลากระบอก , ปลากระพง , ปลาลิ้นหมา , ปลาทุ , ปลาหลังเขียว , ปลาโคก , ปลาซ้อง , หมึก , วาย และ แมงกะพุน ถือเป็นผลพลอยได้จากการร่อนกุ้งเคย ซึ่งผู้ประกอบการอาชีพร่อนกุ้งเคยได้ใช้ประโยชน์จากสัตว์น้ำทุกชนิดที่จับได้ คือ บางคนก็นำไปขาย บางคนก็นำมาแปรรูปเป็นกะปิปลา (เคยปลา) โดยเลือกเฉพาะลูกปลาที่มีก้างไม่แข็ง เป็นต้น

2.3 ปริมาณกุ้งเคยปริมาณกะปิ และรายได้ของชาวประมงร่อนกุ้งเคยในพื้นที่บ้านดอนหาร

เดิมการร่อนกุ้งเคยทำเพื่อแปรรูปเป็นกะปิเป็นเพียงการทำเป็นใช้บริโภคภายในครัวเรือน และแจกจ่ายให้กับเพื่อนฝูงญาติมิตรเท่านั้น ต่อมากะปิบ้านดอนหารเริ่มเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมากขึ้น และและกุ้งเคยเริ่มหายากลงจึงเริ่มมีการผลิตออกขายในเวลาต่อมา ส่วนราคากะปิ และกุ้งเคยก็สูงขึ้นเรื่อยๆ ตามต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น

ทั้งนี้ จากการเก็บข้อมูล ปริมาณกุ้งเคย ปริมาณกะปิ และรายได้ของชาวประมงร่อนกุ้งเคยย้อนหลัง 23 ปี ตั้งแต่ในช่วงปี 2532 ถึงปี 2554 พบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังนี้

ตารางแสดงปริมาณกุ้งเคย กะปิ และรายได้จากการขายกุ้งเคยและกะปิของชุมชนบ้านดอนหาร

พ.ศ.	ปริมาณ กุ้ง เคย ที่ ได้ เฉลี่ย/วัน/ลำ (กิโลกรัม)	ราคากุ้งเคย (บาท/กิโลกรัม)	รายได้ต่อวัน (บาท)	ปริมาณ กะปิที่ได้ /วัน/ลำ (กิโลกรัม)	ราคากะปิ (บาท/ กิโลกรัม)	รายได้ต่อวัน (บาท)
2532	150	ไม่มีตลาดรองรับ	-	50	25	1250
2537	100	ไม่มีตลาดรองรับ	-	33	30	990
2542	60	ไม่มีตลาดรองรับ	-	20	40	800
2546	40	ไม่มีตลาดรองรับ	-	13	50	650
2547	40	ไม่มีตลาดรองรับ	-	13	50	650
2548	40	15	600	13	70	910
2549	40	18	720	13	80	1,040
2550	20	18	360	7	100	700
2551	80	20	1,600	26.6	100	2,660
2552	80	20	1,600	26.6	100	2,660
2553	80	25	2,000	26.6	120	3,192
2554	80	28	2,240	26.6	120	3,192

หมายเหตุ ปริมาณกุ้งเคยที่ได้ในแต่ละวันคิดเฉลี่ย จากประสบการณ์การประกอบอาชีพของที่มวิจัย

จากตารางแสดงปริมาณกุ้งเคย กะปิ และรายได้ จากการขายกุ้งเคยและกะปิของชุมชนบ้านดอนหาร ในช่วง ปี 2532 ถึง ปี 2554 สามารถสรุปได้ ดังนี้

- ปริมาณกุ้งเคยเฉลี่ยที่หาได้ในแต่ละวันลดลงเรื่อยๆ โดยเฉพาะ ในปี 2542 -2549 กุ้งเคยที่หาได้ลดลงเป็นอย่างมาก คือ จากเดิมหาได้ 100 ถึง 150 กิโลกรัมต่อวัน ลดลงเหลือเพียงประมาณ 40 กิโลกรัมต่อวัน เท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับจำนวนผู้หากุ้งเคยที่ลดลงอย่างรวดเร็ว ในช่วงปี 2542 – 2549 เช่นกัน ซึ่งชาวประมงเชื่อว่าเป็นผลมาจากการทำนาุ้งที่ต้องตัดไม้ในป่าชายเลน และการปล่อยน้ำและตะกอนที่สกปรกจากการเลี้ยงกุ้งลงสู่คลองนั่นเอง จนกระทั่ง ปี 2550 ถือเป็นช่วงวิกฤติของการทำประมงกุ้งเคย พบว่า กุ้งเคยที่หาได้ในแต่ละวันมีน้อยมาก คือหาได้เพียงประมาณ 20 กิโลกรัมต่อวัน ซึ่งเพียงพอสำหรับทำกะปิไว้บริโภคในครัวเรือน เท่านั้น ส่งผลให้ชาวชุมชนบ้านดอนหารขาดกะปิในการจำหน่าย ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าว เป็นช่วงที่มีการเปิดพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันจำนวนมาก ทั้งของบริษัทเอกชน และของชุมชน ประมาณ 4,000 ไร่ ซึ่งคาดว่าสารเคมีที่ใช้ในการปลูกปาล์มอาจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้มีสารพิษในน้ำและกุ้งเคยในพื้นที่ลดน้อย หลังจากนั้น ในปี 2551 และ ปี 2552 ก็หากุ้งเคยได้เพิ่มขึ้น คือ ได้ประมาณ วันละ 80 กิโลกรัมต่อลำ เนื่องจาก หลังจากวิกฤตชุมชนได้ตื่นตัวมา รักษาดูแลป่าชายเลนอันเป็นอู่ข้าวอู่น้ำของตนเองมากขึ้น พื้นที่ที่เคยทำนาุ้งที่ถูกปล่อยรกร้างส่งผลให้ธรรมชาติฟื้นตัว ทั้งทางรัฐยังได้เข้ามาดูแลและปลูกป่าชายเลนเสริมเพิ่มเติมอยู่เสมอ ความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลนจึงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ
- ปริมาณกะปิที่ได้ในแต่ละปีจะแปรผันตรงกับปริมาณกุ้งเคยที่ได้ คือ กุ้งเคย 3 กิโลกรัม จะสามารถแปรรูปเป็นกะปิ ได้ 1 กิโลกรัม เช่น ในปี 2554 หากุ้งเคยได้ ประมาณ 80 กิโลกรัม จะสามารถแปรรูปเป็นกะปิได้ 26.6 กิโลกรัม เป็นต้น
- ในเรื่องการขายกุ้งเคยสด พบว่า เพิ่งเริ่มมีการซื้อขายกันเมื่อ ปี 2548 เป็นต้นมา เนื่องจากก่อนหน้านี้วิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้านผูกพันอยู่กับทรัพยากรธรรมชาติ และยังไม่ค่อยนิยมระบบการซื้อ-ขาย มากนัก ส่วนใหญ่ทุกครัวเรือนจะนำกุ้งเคยที่ได้มาทำกะปิไว้บริโภคเอง ทั้งนี้การซื้อขาย ดังกล่าว เกิดขึ้นในช่วงที่ทรัพยากรเสื่อมโทรมหากุ้งเคยได้น้อยจึงไม่พอต่อการทำกะปิ จึงได้เริ่มซื้อกุ้งเคยเข้ามาทำกะปิ ประกอบกับวิถีชีวิตของชุมชนที่เปลี่ยนไป แต่ละครวเรือนทำประมงหลายอย่าง บางครัวเรือนจึงไม่สะดวกที่จะนำกุ้งเคยที่หาได้มาแปรรูปเป็นกะปิ การขายกุ้งเคยสดจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับผู้ประกอบอาชีพประมงกุ้งเคย โดยปี 2548 ราคา ซื้อขาย อยู่ที่ 15 บาท/กิโลกรัม จนปัจจุบัน (ปี 2554) ราคากุ้งเคยปรับสูงขึ้นเป็น 28 บาทต่อ กิโลกรัม

- ราคากะปิ พบว่า เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ พบว่าในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา ราคากะปิเพิ่มสูงขึ้นกว่า 4 เท่าตัว คือ จาก ปี 2532 กิโลกรัมละ 25 บาท ก็เพิ่มขึ้นมาเรื่อยๆ จนถึง กิโลกรัมละ 100 บาท ในปี 2550 และปัจจุบัน(2554) กะปิมียุติราคาสูงขึ้น 120 บาท/กิโลกรัม จากหลายๆ ปัจจัย ทั้งทรัพยากรมีน้อยลง และต้นทุนในการผลิตสูงขึ้น ทำให้ความนิยมในการออกหากุ้งเคยเพื่อทำกะปิได้รับประทานเองในครัวเรือนมีน้อยลง และมีระบบการซื้อขายเพิ่มขึ้น ทั้งนี้แม้ว่าจำนวนกุ้งเคยที่หาได้จะลดลง แต่ด้วยราคากะปิ และราคากุ้งเคยที่สูงขึ้น จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้ชาวประมงหากุ้งเคยและทำกะปิยังพอจะสามารถประกอบอาชีพต่อไปอยู่ได้นั่นเอง
- เมื่อเปรียบเทียบความต่างระหว่าง รายรับรายจ่ายจากการขายกุ้งเคย และขายกะปิ จะพบว่า ปัจจุบัน (ปี 2554) สามารถหากุ้งเคยได้ประมาณ วันละ 80 กิโลกรัม ซึ่งปัจจุบัน ราคาขายอยู่ที่ กิโลกรัมละ 28 บาท ดังนั้น ถ้าขายกุ้งเคยสด จะได้เงิน 2,240 บาท/วัน เมื่อหักลบค่าใช้จ่ายในค่าน้ำมัน ประมาณ วันละ 200 บาท ก็จะมีรายได้จากการประกอบอาชีพวันละ 2,040 บาท/วัน แต่ถ้าหากนำกุ้งเคยที่ได้ไปแปรรูป เป็นกะปิ พบว่า กุ้งเคย 80 กิโลกรัม จะแปรรูปเป็นกะปิได้ 26.6 กิโลกรัม (กุ้งเคย 3 กิโลกรัม ได้กะปิ 1 กิโลกรัม) ถ้าราคาขายกะปิอยู่ที่ 120 บาท/กิโลกรัม ก็จะได้เงินจากการขายกะปิ 3,192 บาท หลังหักต้นทุน ค่าน้ำมันเรือ 200 บาท/คืน และ ค่าเกลือในการทำกะปิ 96 บาท (คิดบนฐานกุ้งเคย 10 กิโลกรัม/เกลือ 1 กิโลกรัม และเกลือกิโลกรัม ละ 12 บาท) จะเหลือเงิน 2,896 บาท

ซึ่งจะเห็นว่า กรณีกุ้งเคยสด 80 กิโลกรัม ผลต่างของรายได้จากการขายกุ้งเคยสด และการนำกุ้งเคยสดที่ได้ไปแปรรูปเป็นกะปิขาย หลังหักค่าใช้จ่าย จะต่างกันอยู่ 856 บาท แสดงว่า กุ้งเคยสด 1 กิโลกรัม เมื่อแปรรูปเป็นกะปิแล้วสามารถเพิ่มราคาได้ 10.7 บาท หรือกะปิ 1 กิโลกรัม จะได้กำไรจากการทำ 32 บาท นั่นเอง ซึ่งถ้าทำครั้งละมากๆ ก็ถือว่าการซื้อกุ้งเคยสดมาทำกะปิก็คือคุ้มค่าต่อการลงทุนเช่นกัน

จากข้อมูลเฉลี่ย 1 ปี สามารถหากุ้งเคยได้ประมาณ 135 วัน หากหากุ้งเคยได้ประมาณ 80 กิโลกรัมต่อวัน ถ้าขายกุ้งเคยสดราคา 28 บาท/กิโลกรัม หลังหักต้นทุนแล้วจะเหลือเงิน 2,040 บาท/วัน หรือประมาณ 275,400 บาท/ปี ซึ่งถ้าหากนำกุ้งเคย 80 กิโลกรัม ที่ได้ มาแปรรูปเป็นกะปิ ขายในราคา 120 บาท/กิโลกรัม จะมีรายได้หลังหักต้นทุน 2,896 บาท/วัน หรือ ประมาณ 390,960 บาท/ปี ซึ่งถือว่าเป็นรายได้ที่ดีกว่าการขายกุ้งเคยสดถึง 115,560 บาท/ปี อย่างไรก็ตามในการแปรรูปกุ้งเคยเป็นกะปินั้น แม้ว่าจะมีราคาที่ดีกว่าการขายกุ้งเคยสด และสามารถเก็บไว้ได้นานกว่า แต่การนำกุ้งเคยมาแปรรูปเป็นกะปิ ต้องใช้เวลา และแรงงานในการทำเพิ่ม บางคนมองว่าเป็นการยุ่งยากที่จะนำกุ้งเคยมาแปรรูปเป็นกะปิเอง

บางคนมองว่าพื้นที่ในการทำไม่สะดวก และบางคนมีการประกอบอาชีพอื่นๆ ควบคู่ไปกับการร่อนกุ้งเคยด้วย ดังนั้น การขายกุ้งเคยสด จึงเป็นวิธีที่สะดวกรวดเร็ว และได้เงินเร็วกว่านั่นเอง

ทั้งนี้ ในเรื่องของปริมาณกุ้งเคยที่ได้ในแต่ละปี จะไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม และความสมบูรณ์ของทรัพยากรด้วย ดังนั้น ผู้ที่ประกอบอาชีพ ประมงกุ้งเคย ต้องทำความเข้าใจกับการอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรด้วย เพื่อให้มีกุ้งเคยเพียงพอสำหรับการประกอบอาชีพอย่างต่อเนื่อง

2.4 กระบวนการ / ขั้นตอนการทำกะปิ

การทำกะปิในพื้นที่บ้านดอนนารจะใช้สูตร กุ้งเคยสด 10 กิโลกรัม ต่อ เกลือ 1 กิโลกรัม ซึ่งมีวัสดุอุปกรณ์ และ ขั้นตอนการทำกะปิ ดังนี้

วัสดุ/อุปกรณ์

1. กุ้งเคย
2. เกลือ
3. ครก สำหรับตำ
4. โถง หรือถัง สำหรับหมัก

ขั้นตอนการทำ

1. นำกุ้งเคยที่ได้มาทำความสะอาด โดยแยกลูกปลาเล็กๆ และขยะที่ติดมาด้วยออกให้หมด แล้วล้างด้วยน้ำเค็มให้สะอาด (หากล้างด้วยน้ำจืด กะปิ ที่ได้จะมีกลิ่นคั่งไม่น่ากิน)
2. นำกุ้งเคยที่ล้างจนสะอาดแล้วมาคลุกเคล้ากับเกลือ อัตราส่วน 10:1 ให้รับคลุกเคล้าไม่ควรปล่อยไว้นาน เนื่องจากกุ้งเคยจะพอง ทำให้กะปิมีรสชาติที่ไม่อร่อย
3. นำกุ้งเคยที่คลุกเคล้าด้วยเกลือแล้วไปตากแดดพองหมาดๆ มาตำด้วยครกแบบหยาบๆ (ไม่ละเอียดเกินไป) แล้วใส่ภาชนะโถงหรือถัง ปิดฝาและเก็บไว้ 3 คืน
4. เมื่อครบ 3 คืนแล้ว นำออกมาตากแดดอีกครั้งให้แห้งแล้วนำมาตำอีกครั้ง โดยตำจนให้ละเอียด
5. ใส่ภาชนะบรรจุ ปิดฝาให้สนิท เก็บไว้ 5 คืน แล้ว จะได้กะปิพร้อมใส่บรรจุภัณฑ์จำหน่าย

สำหรับการแปรรูปกุ้งเคยเป็นกะปินั้น พบว่า กุ้งเคยสด 3 กิโลกรัม จะสามารถแปรรูปเป็นกะปิ ได้เพียง 1 กิโลกรัม เท่านั้น นอกจากนี้ยังพบว่า กรมประมง ได้ สรุปหลักการผลิตกะปิที่ดีไว้ 10 ข้อ ดังนี้

1. เคยสดที่ใช้ควรสะอาด และต้องเลือกสิ่งเจือปนอื่นๆ ออก
2. การเคล้าเกลือกับเคยควรเคล้าให้ทั่วกัน
3. เกลือที่ใส่ควรใส่ให้เพียงพอ เพื่อไม่ให้เคยเน่าเสีย

4. เคยที่เคาะแล้วแล้วควรจะกระอะ หรือทับน้ำในภาชนะที่สามารถให้อากาศถ่ายเทได้
5. เคยที่กระอะและบดแล้ว ควรมีการตากแดดก่อนการหมัก
6. การอัดกะปิเพื่อหมัก ควรจะอัดให้แน่น โดยพยายามอย่าให้มีช่องอากาศอยู่ในกะปิ เพราะจะ ทำให้กะปิมีกลิ่นไม่ดี
7. กะปิควรหมักในภาชนะดินเผา เช่น ไห หรือตุ่ม และมีการป้องกันแมลงเข้าโดยการขัดปากไหด้วยใบมะพร้าวและไม้ไผ่ และมีผ้าขาวคลุมอีกทีหนึ่ง
8. กะปิที่ดีควรมีการหมักอย่างน้อย 3 เดือน
9. กะปิที่ดีไม่ควรใส่สี
10. การบรรจุกะปิเพื่อจำหน่าย ควรจะอัดกะปิใส่ภาชนะบรรจุให้แน่นพยายามอย่าให้มีช่องว่าง ของอากาศอยู่ เพราะจะทำให้กะปิเสีย และมีการราดพาราฟินข้างบนอีกชั้นหนึ่ง

ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวก็เป็นสิ่งที่ทีมวิจัยตระหนักถึงอยู่ในการทำกะปิ อยู่เสมอ ยกเว้นในเรื่องของการหมัก ที่ต้องหมักไว้ 3 เดือน พบว่า กะปิที่ทำจากพื้นที่บ้านดอนหาร ส่วนใหญ่ไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด เมื่อทำเสร็จจึงต้องขาย และบอกวิธีการเก็บรักษากะปิให้ลูกค้าได้รับทราบ

3. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในการทำอาชีพประมงกุ้งเคย

กะปิ ถือเป็นวัตถุดิบหลักในการประกอบอาหารเกือบทุกชนิดที่ทุกครัวเรือนในภาคใต้ ต้องมีไว้ประจำบ้าน ในอดีตชุมชนบ้านดอนหารทำกะปิเก็บไว้กินเองเกือบทุกครัวเรือน แต่ด้วยทรัพยากรและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้การทำประมงกุ้งเคยมีข้อจำกัดในมากขึ้น ทั้งนี้ปัจจัยที่มีผลต่อการการทำอาชีพประมงกุ้งเคย ของชุมชนบ้านดอนหาร มีหลายอย่างด้วยกัน ส่วนใหญ่เป็นปัจจัยภายนอกที่ผู้ประกอบการอาชีพหากุ้งเคยไม่สามารถควบคุมได้ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อการตัดสินใจในการประกอบอาชีพประมงกุ้งเคยเป็นอย่างมาก ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นดังตาราง

ตารางแสดงปัจจัยที่ส่งผลการประกอบอาชีพของนรณกุ้งเคยของชุมชนบ้านดอนหาร

ปัจจัยที่มีผลต่อการทำประมงกุ้งเคย	ลักษณะที่หนุนให้การทำประมงกุ้งเคยให้คงอยู่หรือเพิ่มขึ้น	ลักษณะที่ส่งผลให้การทำประมงกุ้งเคยลดน้อยลง
ความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้อต่อการเกิดกุ้งเคย	- ป่าชายเลนสมบูรณ์ - แหล่งน้ำสะอาด	- ป่าชายเลนเสื่อมโทรม มีการตัดไม้ทำลายป่า - มีการปล่อยน้ำเสียลงในแหล่งน้ำ - ลำคลองตื้นเขินมากเกินไป ทำให้ต้องออกไปหาไกลกว่าเดิม

ปัจจัยที่มีผลต่อการทำ ประมงกุ้งเคย	ลักษณะที่หนุนให้การทำประมงกุ้ง เคยให้คงอยู่หรือเพิ่มขึ้น	ลักษณะที่ส่งผลให้การทำประมง กุ้งเคยลดน้อยลง
ต้นทุนในการประกอบอาชีพ	- ต้นทุนในการประกอบอาชีพต่ำ	- ต้นทุนในการประกอบอาชีพสูง
ราคากุ้งเคย และราคากะปิ	- กุ้งเคย และกะปิมีราคาสูง	- กุ้งเคย และกะปิมีราคาต่ำ
คู่แข่งในท้องตลาด	- มีคู่แข่งน้อย	- มีคู่แข่งทางการตลาดมาก - มีสินค้าราคาถูกคุณภาพต่ำเข้ามาตีตลาด

จากตารางจะเห็นว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการประกอบอาชีพการทำประมงกุ้งเคยของชุมชนบ้านดอนหาร ที่สำคัญ มีอยู่ 4 อย่าง ด้วยกัน คือ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้อต่อการก่อเกิดกุ้งเคย ต้นทุนในการประกอบอาชีพ ราคากุ้งเคย ราคากะปิ และคู่แข่งกะปิในท้องตลาด ซึ่งปัจจัยแต่ละอย่างจะมีความสัมพันธ์กัน ดังจะกล่าวได้ต่อไปนี้

- ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร พบว่า ถ้าทรัพยากรในพื้นที่อุดมสมบูรณ์ทั้งป่าชายเลน และสภาพน้ำที่สะอาด ก็จะมีเอื้อต่อการเกิดกุ้งเคยเป็นอย่างมาก
- ต้นทุนในการประกอบอาชีพ พบว่า ปัจจุบันน้ำมันมีราคาแพงขึ้นอย่างมาก ในขณะที่กุ้งเคยในธรรมชาติก็มีน้อยลง และคลองหลายคลองตื้นเขิน ต้องออกหาไกลขึ้น และใช้เวลาในการประกอบอาชีพนานขึ้น ทำให้มีต้นทุนในการผลิตที่สูงขึ้นดังนั้น ปัจจัยเรื่องต้นทุนการผลิตจึงมีผลต่อการตัดสินใจทำอาชีพประมงกุ้งเคยเป็นอย่างมาก เนื่องจาก ถ้ามีต้นทุนสูง ได้กุ้งเคยน้อย ผลตอบแทนไม่คุ้มค่า ก็ยากที่ผู้ประกอบการประมงกุ้งเคยจะทำต่อไปได้
- ราคากุ้งเคย และราคากะปิ ปัจจุบัน พบว่า มีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นเรื่อยๆ ตามการเพิ่มขึ้นของต้นทุนในการผลิต ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่เป็นตัวดึงดูดให้การทำประมงกุ้งเคยยังคงอยู่ได้ในปัจจุบัน
- คู่แข่งทางการตลาด แม้ปัจจุบัน พบว่า คู่แข่งทางการตลาดของกะปิมากขึ้น โดยส่วนใหญ่เป็น กะปิที่มีต้นทุนในการผลิตต่ำกว่า มีกระบวนการ และวิธีการผลิตที่แตกต่างกัน เข้ามาตีตลาด เช่น กะปิจากกระรอน และกะปิจากมหาชัย เป็นต้น ทำให้กะปิที่มีคุณภาพดี แต่ราคาแพงขายได้น้อยลง เนื่องจากผู้บริโภคมักจะสนใจของถูก มากกว่าของแพง แต่ก็ไม่ใช่ปัญหากับกะปิบ้านดอนหาร เพราะเป็นกะปิที่มีคุณภาพดีเป็นที่รู้จักของท้องตลาด และไม่เพียงพอต่อการขาย แม้ว่าจะมีราคาถึงกิโลกรัมละ 120 บาท ก็ตาม

ทั้งนี้ พบว่า ในอดีตปัจจัยที่สำคัญที่สุด คือ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพ ประมงกุ้งเคย เนื่องจาก ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีมาตั้งแต่

อดีตทำให้มีกุ้งเคยเข้ามาในพื้นที่ และก่อให้เกิดการทำประมงกุ้งเคยมานานกว่า 40 ปี แม้ว่าในอดีตจะมีการซื้อขายน้อย และกะปิมีราคาต่ำ แต่ทุกครัวเรือน ก็ต้องมีกะปิ ไว้เป็นวัตถุดิบในการประกอบอาหาร ทั้งนี้การมีทรัพยากรที่สมบูรณ์ทำให้มีต้นทุนในการผลิตที่ต่ำ ดังนั้นในอดีต ปัจจัยด้านราคา และคู่แข่งในตลาดจึงไม่มีผลต่อการตัดสินใจ ของผู้ประกอบการอาชีพประมงกุ้งเคย มากนัก

สำหรับในปัจจุบัน ท่ามกลางสภาวะที่เปลี่ยนแปลงไป พบว่า ปัจจัยทุกด้านที่กล่าวมา มีผลต่อการตัดสินใจในการประกอบอาชีพการทำประมงกุ้งเคยเป็นอย่างมาก เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรน้อยลง ทำให้มีต้นทุนในการประกอบอาชีพประมงกุ้งเคยที่สูงขึ้น เพราะต้องออกไปหากุ้งเคยไกลขึ้น ใช้เวลามากขึ้น เหนื่อยมากขึ้น เพื่อให้ได้กุ้งเคยเพียงพอสำหรับทำกะปิ ดังนั้น ปัจจัยด้านความคุ้มทุน ราคากุ้งเคย ราคากะปิ และคู่แข่งในท้องตลาด จึงมีส่วนในการตัดสินใจของผู้ประกอบการอาชีพประมงกุ้งเคยเป็นอย่างมาก ถ้าสิ่งที่ลงทุน ลงแรงไป ได้ผลตอบแทนที่ไม่คุ้มค่า ก็อาจต้องหยุดอาชีพประมงกุ้งเคยได้

นอกจากนี้ผู้ประกอบการอาชีพประมงกุ้งเคย ก็ต้องอธิบายให้สังคมภายนอกทราบว่า เรือประมงพื้นบ้านที่ออกกุ้งเคยไม่ได้ทำให้น้ำเสีย หรือมีผลกระทบต่อระบบนิเวศแต่อย่างใด เนื่องจากชาวประมงใช้เรือขนาดเล็กประมาณ 4-10 เมตร รุนบริเวณผิวน้ำอย่างช้าๆ ซึ่งทำให้ปลาเศรษฐกิจสามารถหนีออกจากแนวคันรุนได้ และผู้ประกอบการกุ้งเคยก็ไม่ได้ต้องการสัตว์น้ำชนิดอื่นเข้ามาเนื่องจากจะเป็นขยะที่ต้องเลือกออกในกระบวนการแปรรูปกุ้งเคยเป็นกะปิ ในทางกลับกันที่มิวิจัยมองว่าการรูดังกล่าวจะเกิดผลดีต่อระบบนิเวศและป่าชายเลน เพราะน้ำได้หมุนเวียนขึ้น และทำให้สิ่งสกปรกในแม่น้ำลำคลองลดน้อยลง ประกอบกุ้งเคยเป็นตัวเติมวัยของสิ่งมีชีวิตขนาดเล็กที่เข้ามาในพื้นที่ตามช่วงฤดูกาล เมื่อสิ้นฤดูกาลก็จะตาย ไม่ได้ลอกคราบ หรือเจริญเติบโตเหมือนกับสัตว์น้ำชนิดอื่นๆ ซึ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่ต้องอธิบายให้สังคมได้รับทราบ เพื่อป้องกันการตกเป็นจำเลยของสังคมในด้านการทำนุบำรุงทรัพยากรธรรมชาติ และสัตว์น้ำวัยอ่อน

บทที่ 5

การพัฒนามาตรฐานสินค้าและบรรจุภัณฑ์กะปิ

การพัฒนามาตรฐานสินค้าและบรรจุภัณฑ์ กะปิ ให้มีเอกลักษณ์ เฉพาะของกลุ่ม เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องตลาดกะปิของพื้นที่เป็นอย่างมาก เนื่องจากสินค้าที่มีคุณภาพดี มีบรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม จะสามารถดึงดูดใจผู้บริโภคในการเลือกซื้อสินค้ามากขึ้น นอกจากนี้การระบุแหล่งผลิตสินค้าให้ผู้บริโภคได้รับทราบ ก็เป็นสิ่งจำเป็น เพราะจะทำให้ผู้บริโภครู้จักสินค้ามากขึ้น และสะดวกในการสั่งซื้อ ซึ่งถือเป็นการประชาสัมพันธ์สินค้าได้อีกทางหนึ่ง นอกจากนี้ยังสามารถหลีกเลี่ยงกะปิปลอมที่ใช้ชื่อในการแอบอ้างได้ ทั้งนี้ ทีมวิจัยได้ศึกษาสถานการณ์การตลาดกะปิในปัจจุบัน เปรียบเทียบผลิตภัณฑ์กะปิในพื้นที่ กับกะปิพื้นที่อื่นๆ เพื่อหาทิศทางการพัฒนามาตรฐานสินค้า และบรรจุภัณฑ์กะปิให้มีเอกลักษณ์ เฉพาะของพื้นที่มากขึ้น โดยได้เรียนรู้เกี่ยวกับมาตรฐานการทำกะปิ และทดลองทำบรรจุภัณฑ์กะปิแบบต่างๆ รวมถึงร่วมกันพัฒนามาตรฐานสินค้ากะปิของสมาชิกแต่ละบ้านให้เท่าเทียมกัน ซึ่ง มีรายละเอียดจากการปฏิบัติงาน ดังนี้

1. สถานการณ์ตลาดกะปิในปัจจุบัน

ปัจจุบันนอกจากชาวบ้านดอนนารจะทำกะปิไว้บริโภคในครัวเรือนแล้ว มีหลายครัวเรือนที่ยึดอาชีพการทำกะปิเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับครัวเรือนด้วย ซึ่งกะปิของบ้านดอนนารได้จำหน่ายกระจายออกไปยังพื้นที่ต่างๆ หลายวิธีด้วยกัน คือ

- 1) นำไปขายที่ตลาดนัดใกล้หมู่บ้าน เช่น ตลาดนัดบ้านโน ตตลาดนัดดอนสัก ตลาดนัดบ้านเขาแร่ ตลาดนัดน้ำฉา เป็นต้น
- 2) มีคนภายนอกเข้ามาซื้อในหมู่บ้าน เช่น จากบ้านห้วย บ้านครามล่าง บ้านครามบน บ้านเลียบ บ้านบ่อโพธิ์ บ้านท่าทอง บ้านห้วยเสียด บ้านดอนเกลี้ยง เป็นต้น
- 3) ขายส่งพ่อค้าต่างอำเภอ เช่น อำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอบ้านลือ อำเภอนาขะ อำเภอยะยา อำเภอเกาะสมุย อำเภอเกาะพะงัน และ อำเภอกาญจนดิษฐ์ เป็นต้น
- 4) ขายส่งพ่อค้าต่างจังหวัด เช่น ชุมพร กระบี่ ระนอง นครศรีธรรมราช ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ กรุงเทพมหานคร เป็นต้น

โดยตลาดที่เป็นอยู่ในปัจจุบันถือว่าดีพอสมควร โดยมีราคาขาย กิโลกรัมละ 100-120 บาท ซึ่งราคาดังกล่าวเป็นราคาใกล้เคียงกับกะปิจากพื้นที่ บ้านพอด บ้านเกาะแรด บ้านทองอ่าว บ้านแหลมทวด และบ้านท่าเคย แต่ก็พบว่า กะปิในพื้นที่ต่างๆ เริ่มวิกฤตมากขึ้น เนื่องจากมีกะปิคู่แข่งจากนอกพื้นที่ซึ่งมีราคาขายถูกกว่าเพียงราคา กิโลกรัมละ 30-50 บาทเท่านั้น เช่น มีกะปิจากภายนอกเร่ขายตามบ้าน และ

ขายตามตลาดนัด ราคาถูกกิโลกรัมละ 50 บาท และที่ตลาดโพธิ์หวายมีกะปิขายราคา 5 กิโลกรัม ต่อ 180 – 200 บาท คิดเป็นราคา กิโลกรัมละ 36-40 บาท เท่านั้น จึงทำให้กะปิที่มีราคาสูง ขายยากขึ้นกว่าเดิม เนื่องจากเศรษฐกิจที่ฝืดเคืองในปัจจุบันทำให้ผู้บริโภคนิยมสินค้าที่มีราคาถูกกว่า

ทั้งนี้พบว่า กะปิ ที่มีราคาถูกเหล่านั้น เป็นกะปิที่มีคุณภาพต่ำและมีสิ่งปลอมปนอยู่ด้วย เช่น มีหิน มีทราย มีหอย มีปลา ปนเปื้อน อยู่ด้วยเป็นต้น รวมถึงแม่ค้าคนกลางบางรายนำกะปิที่มีชื่อเสียงของบางพื้นที่ เช่น กะปิ ท่าฉาง มาเพิ่มปริมาณ โดยการ ใส่หัวมันสำปะหลัง หรือผสมกากกุ้งแห้ง และปรุงรสเพิ่มเติม โดย ใส่ผงชูรส น้ำตาล และสี แล้ววางขายในท้องตลาดในราคาถูกกว่ากะปิท่าฉางของแท้ เมื่อลูกค้าบางรายหลงเชื่อซื้อไปบริโภคแล้วได้คุณภาพที่ไม่เหมือนเดิม เพราะกะปิเหล่านี้เก็บรักษาไว้ได้ไม่นานก็เปลี่ยนสี และมีน้ำเมื่อออกมาให้เห็น ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงของกะปิท่าฉาง นอกจากนี้แม่ค้าคนกลางบางรายยังใส่สารกันบูดลงไปในกะปิด้วย ซึ่งก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภค เนื่องจากสิ่งปนเปื้อนหรือปลอมปนบางอย่างที่อยู่ในกะปินั้นสังเกตได้ยาก

หลังจากที่ได้เดินทางไปศึกษาดูงาน ที่มวิจัยได้นำกะปิจากแต่ละพื้นที่ที่ไปศึกษาดูงาน มาเก็บใส่บรรจุภัณฑ์เก็บไว้ สังเกตสีและกลิ่นของกะปิ และนำไปทดสอบโดยแบ่งแยกกะปิเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก วางไว้ในอุณหภูมิปกติ และ กลุ่มที่ 2 วางในตู้เย็นซึ่งมีความเย็นเฉลี่ยประมาณ 20-25 องศาเซลเซียส ประมาณ 3 เดือน ผลจากทดสอบปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางเปรียบเทียบลักษณะกลิ่นและสีของตัวอย่างกะปิในพื้นที่ต่างๆ

ลำดับ	แหล่งที่มาของกะปิ	สีของกะปิ		กลิ่นของกะปิ		ความคิดเห็นต่อคุณภาพกะปิ
		อุณหภูมิปกติ	อุณหภูมิในตู้เย็น	อุณหภูมิปกติ	อุณหภูมิในตู้เย็น	
1	บ้านบางปู ต.ท่าเคย อ.ท่าฉาง	สีส้ม ดูดีสวย	สีส้ม ดูดีสวย	กลิ่นหอม แล้ว	กลิ่น ยัง ใหม่	- รสชาติใช้ได้ร่อยดี - กลุ่มต้องพัฒนาให้ดีขึ้น
2	บ้านท่าโพธิ์ ต.ท่าทอง อ.กาญจนดิษฐ์	สีม่วง	สีม่วง	กลิ่นคุ้งๆ ยังไม่หอม เท่าไร	กลิ่นคุ้งๆ ยังไม่หอม เท่าไร	- รสชาติร่อยดี - กลิ่นต้องพัฒนาให้ดีขึ้น - ขั้นตอนการล้างกุ้งควรล้าง น้ำเค็มธรรมชาติจากการ สังเกตน่าจะล้างน้ำจืด
3	ตลาดโพธิ์หวาย อ.เมืองฯ	สีน้ำตาล	สีน้ำตาล	กลิ่นหอม น้ำตาล	กลิ่นหอม น้ำตาล	- การทำใช้เครื่องบด - น่าจะมีการผสมกะปิ หัวมัน หรืออื่นๆ ไม่ใช่กุ้งเคย

ลำดับ	แหล่งที่มาของกะปิ	สีของกะปิ		กลิ่นของกะปิ		ความคิดเห็นต่อคุณภาพกะปิ
		อุณหภูมิปกติ	อุณหภูมิในตู้เย็น	อุณหภูมิปกติ	อุณหภูมิในตู้เย็น	
						อย่างเดียว - คาดว่าน่าจะมีสารเจือปนไม่ปลอดภัยในการบริโภค
4	บ้านดอนหาร หมู่ที่ 2 ต.ดอนสัก (ท่าลำภู)	สีน้ำตาล	สีน้ำตาล	กลิ่นกะปิหอมดี	กลิ่นกะปิหอมดี	- รสชาติอร่อยดี - ให้ใส่บรรจุภัณฑ์แต่ควรเป็นโถงหรือขวดแก้ว คุณภาพจะดีกว่ากล่องพลาสติก

หมายเหตุ ทดลองเก็บรักษา 3 กุมภาพันธ์ 2553 ใส่ตู้เย็นและไม่ใส่ตู้เย็นพิสูจน์กลิ่นดูสีวันที่ 9 พฤษภาคม 2553

จากการทดสอบพบว่ากะปิแต่ละพื้นที่ พบลักษณะที่แตกต่างกันทั้งเรื่องสี เช่น และกลิ่น ทั้งนี้เนื่องจากกะปิในแต่ละพื้นที่มีวัตถุดิบ และกรรมวิธีการผลิตที่แตกต่างกัน ซึ่งผู้บริโภคส่วนใหญ่จะตัดสินใจเลือกซื้อกะปิจากสีและกลิ่นพึงพอใจ ทั้งนี้จากประสบการณ์ของทีมนักวิจัย พบว่า ความแตกต่างที่เกิดขึ้นเกิดจากปัจจัยต่างๆ ดังนี้

- **ชนิด และ ขนาดของกุ้งเคยที่ใช้ทำกะปิ** จะเป็นปัจจัยหลักที่กำหนดสี รสชาติ และลักษณะเนื้อกะปิ โดยสีของกะปิ จะเป็นไปตามสีของกุ้งเคย ถ้ากุ้งเคยมีสีเข้ม ก็จะได้กะปิสีเข้ม เช่น ส่วนรสชาติ และเนื้อของกะปิ พบว่า กะปิที่ทำจากกุ้งขนาดใหญ่จะมีเนื้อที่หนาก และมีความชื้นที่มากกว่ากุ้งเคยขนาดเล็ก
- **กระบวนการผลิต** สำหรับกระบวนการผลิต ตั้งแต่การคัดเลือกสิ่งแปลกปลอมออกจากกุ้งเคย การล้างทำความสะอาด และ การตำ มีผลต่อกลิ่น และรสชาติกะปิทั้งสิ้น โดยเฉพาะขั้นตอนการล้างกุ้งเคย พบว่า ถ้าล้างกุ้งเคยด้วยน้ำจืดจะทำให้กะปิมีกลิ่นคูลังไม่มารับประทาน หรือถ้าปล่อยกุ้งเคยจนตัวพองโดยยังได้คลุกเกลือ ก็จะทำให้กะปิที่ได้มีกลิ่นที่ไม่มารับประทานเช่นเดียว นอกจากนี้ยังพบว่าการทำกุ้งเคยโดยใช้ครอกตำ จะทำให้ได้กะปิที่มีเนื้อเหนียวแน่นน่ารับประทานมากกว่าการใช้เครื่องบด
- **ระยะเวลาในการหมัก** พบว่า กะปิที่มีการหมักในตู้เย็นเป็นเวลานานจะมีกลิ่นที่หอมน่ารับประทานมากกว่ากะปิใหม่ ส่วนใหญ่ขั้นตอนการหมักชาวบ้านจะใช้วิธีการ “ขั้ดน้ำ” คือจะนำกะปิที่ผ่านการตำเรียบร้อยแล้วใส่ในไหอัดให้แน่น และปิดอย่างมิดชิด ปิดด้วยใบตองและใช้ไม้

ไผ่บางๆ ชัดปากไหไว้ ไม่ให้อากาศเข้าไปข้างใน เมื่อทิ้งไว้ระยะหนึ่งกระบวนการหมักจะทำให้เกิดน้ำมีลักษณะคล้ายน้ำปลาขึ้นบริเวณปากไหซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “น้ำเคยปากไห” ซึ่งเป็นผลพลอยได้จากการหมักกะปิ สามารถนำไปบริโภคแทนน้ำปลาได้ แต่ปัจจุบันไม่มีการขุดน้ำเนื่องจาก กะปิมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด และจะบอกลูกค้าว่ากะปิจะมีรสชาติดีและหอมมารับประทานมากขึ้น ถ้าเก็บไว้นานกว่า 1 เดือน

- **การดัดแปลงส่วนผสม เพื่อเพิ่มปริมาณกะปิ** ส่วนใหญ่เป็นการกระทำของแม่ค้าคนกลาง เช่น การใส่มันเทศบดเพื่อเพิ่มปริมาณ และใส่น้ำตาลหรือผงชูรสเข้าไป เพื่อเพิ่มปริมาณกะปิให้มากขึ้น ทำให้ สี กลิ่น และเนื้อ ของกะปิผิดไปจากธรรมชาติ

จากการทดลองกะปิในแต่ละพื้นที่ พบว่า กะปิจากบ้านดอนหาร และบ้านบางปู เป็นกะปิที่ดี มีคุณภาพ มีกลิ่นหอม และสีกลิ่นกลืนรับประทาน ส่วนกะปิจากบ้านท่าโพธิ์ พบว่า มีกลิ่นคั่งๆ ไม่หอม ซึ่งอาจเนื่องมาจากการล้างด้วยน้ำจืด หรือกุ้งที่นำกะปิอาจไม่สด ทำให้ได้กะปิที่มีกลิ่นไม่เป็นธรรมชาติ และรสชาติไม่ดี เหมือนการทำด้วยกุ้งเคยสด แต่ที่น่าเป็นห่วง คือ กะปิ ราคาถูกที่ซื้อมาจากตลาดโพธิ์ หวาย ซึ่งมีราคาถูกกว่ากะปิบ้านดอนหาร 2-3 เท่าตัว จากการทดสอบ พบว่า เป็นกะปิที่ไม่มีคุณภาพ เนื่องจาก มีกลิ่นน้ำตาลผสม และคาดว่าจะมีการผสมมันเทศ หรือใส่วัตถุเติมแต่งอื่นๆ เพื่อเพิ่มปริมาณ ซึ่งสถานการณ์เรื่องกะปิที่น่าเป็นห่วงเรื่องความปลอดภัยของผู้บริโภค เพราะกะปิแท้กับกะปิผสมคุณภาพย่อมต่างกัน

ทั้งนี้จากสถานการณ์ที่กล่าวมา ตลาดกะปิคุณภาพดีจากหลายพื้นที่ที่น่าเป็นห่วง เนื่องจากมีกะปิที่มีคุณภาพไม่ดีมีราคาถูกมีแนวโน้มจะเข้ามาตีตลาดมากขึ้น กลุ่มกะปิบ้านดอนหารจึงเห็นว่า การพัฒนาสินค้า และบรรจุภัณฑ์ ของกะปิบ้านดอนหารให้มีเอกลักษณ์มากขึ้น เป็นสิ่งที่จำเป็นในการสร้างความเชื่อถือให้กับผู้บริโภคสำหรับตัดสินใจเลือกซื้อกะปิ และ จะสามารถหลีกเลี่ยงปัญหากะปิปลอม หรือการแอบอ้างชื่อกะปิของพื้นที่ได้

2. ทิศทางการพัฒนามาตรฐานสินค้า และบรรจุภัณฑ์กะปิบ้านดอนหาร

ที่ผ่านมาทางกลุ่มทำกะปิบ้านดอนหาร ได้เริ่มหาทิศทางการพัฒนาสินค้าให้ได้มาตรฐาน โดยอาศัยการศึกษาประสบการณ์จากที่กลุ่มโรงเรียนทำกะปิบ้านท่าโพธิ์ หมู่ที่ 2 ต.ท่าทอง อ.กาญจนดิษฐ์ เรื่องการรับรองมาตรฐานกะปิ และกุ้งแห้ง ศึกษา “ประกาศสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม เรื่อง แก้วมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ฉบับที่ ๑๒๐๕ (พ.ศ. ๒๕๔๙) กะปิ (แก้ไขครั้งที่ ๑)” และทดลองทำบรรจุภัณฑ์ของพื้นที่ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 เรียนรู้ประสบการณ์จากที่กลุ่มโรงเรียนทำกะปิบ้านท่าโพธิ์

จากประสบการณ์ในการลองผิดลองถูกมากมาย พบว่า มาตรฐานกะปิ ต้องมีกลิ่นธรรมชาติของกะปิ สีม่วง สีส้ม ซึ่งเป็นสีธรรมชาติของกะปิ สีแดงหรือดำไม่ได้ ความเค็มต้องพอดี ไม่ใส่สีไม่ใส่สิ่งเจือปน หากต้องการตรวจเพื่อรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน กลุ่มต้องนำตัวอย่างกะปิ 8 กล่อง กล่องละครึ่งกิโลกรัม ไปให้กับเจ้าหน้าที่อุตสาหกรรมจังหวัด ซึ่งเป็นหน่วยงานรับผิดชอบ เรื่องมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ขั้นตอนการตรวจใส่ภาคตรวจตามหลักวิชาการ โดยมีคณะกรรมการ 5 คนจากอุตสาหกรรมจังหวัด และรอผลตรวจ ประมาณ 6 เดือน กว่าที่จะได้รับการรับรอง ทางกลุ่มส่งไปเมื่อวันที่ 23 เมษายน 2553 จากการสอบถามเจ้าหน้าที่ การยื่นขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ขอหนึ่งครั้งใช้ได้ 3 ปี หมดอายุก็ขอใหม่ การตรวจไม่ใช่ตรวจเฉพาะกะปิเท่านั้น จะต้องตรวจบริเวณรอบด้วย เช่น

- 1) มาตรฐานโรงเรียนด้วยหลังคามุงจากไม่ผ่าน
- 2) น้ำที่ใช้ต้องสะอาด
- 3) อุปกรณ์ภาชนะต่างๆ สะอาด
- 4) ความสะอาดรอบๆ โรงเรียน
- 5) ห้ามมีสัตว์เลี้ยงบริเวณโรงเรียน ฯลฯ

ตอนนี้กลุ่มโรงเรียนท่ากะปิบ้านท่าโพธิ์ ได้จดทะเบียนกับเกษตรอำเภอและจดทะเบียนกับอุตสาหกรรมจังหวัด การตรวจมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน(มผช.) กรณีกึ่งแห้ง เช่นเดียวกันต้องดูความสะอาดต่างๆ กึ่งแห้งต้องไม่มีเศษหญ้า เศษผม ทางกลุ่มขอให้ทางหมู่บ้านดอนหารนำประสบการณ์ของกลุ่มไปปรับใช้ถ้าขึ้นทะเบียนกับอุตสาหกรรมจังหวัดสามารถขอประมาณจากอุตสาหกรรมจังหวัดได้อีกด้วย

2.2 ศึกษามาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (กะปิ)

ทั้งนี้จากการศึกษา “ประกาศสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม เรื่อง แก้ไขมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ฉบับที่ ๑๒๐๕ (พ.ศ. ๒๕๔๙) กะปิ (แก้ไขครั้งที่ ๑)” ได้ข้อมูลในด้านต่างๆ ที่น่าสนใจ ดังนี้

ขอบข่าย : มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนนี้ครอบคลุมเฉพาะกะปิที่ทำจากเคย หรือกุ้ง

บทนิยาม: กะปิ หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการหมักเคยหรือกุ้งกับเกลือในอัตราส่วนที่เหมาะสมทิ้งไว้ให้สะเด็ดน้ำ นำไปทำให้แห้งด้วยแสงแดด เครื่องอบแห้ง หรือวิธีอื่น แล้วทำให้ละเอียดเป็นเนื้อเดียวกัน และหมักต่ออีกไม่น้อยกว่าสองเดือนเพื่อให้ได้กลิ่นรสตามธรรมชาติของกะปิ

คุณลักษณะที่ต้องการ ลักษณะเนื้อ สี กลิ่น และรส เป็นดังนี้

- ลักษณะเนื้อ ต้องละเอียดเป็นเนื้อเดียวกัน เหนียว และไม่แห้งหรือเปื่อยเกินไป

- สี ต้องมีสีตามธรรมชาติของกะปิ เช่น สีเทาอมชมพู สีม่วงเทา สีม่วงแดง สีนํ้าตาลอมแดง
- กลิ่น ต้องมีกลิ่นหอมตามธรรมชาติของกะปิ ไม่มีกลิ่นคาว กลิ่นฉุนของแอมโมเนีย กลิ่นสาบหรือกลิ่นอับ
- รส ต้องมีรสเค็มกลมกล่อมเป็นไปตามธรรมชาติของกะปิ

ทั้งนี้ การทดสอบ ลักษณะเนื้อ สี กลิ่น รส มีวิธีการตรวจสอบ โดยการแต่งตั้งคณะผู้ตรวจสอบ ประกอบด้วยผู้ที่มีความชำนาญ ในเรื่องการตรวจสอบ กะปิอย่างน้อย 5 คน แต่ละคนจะแยกกันตรวจ และให้คะแนนโดยอิสระ โดยจะวางตัวอย่างกะปิในจานกระเบื้องสีขาว และตรวจสอบ โดยการตรวจพินิจ และชิม ซึ่งมีหลักเกณฑ์การให้คะแนน ดังตาราง ตารางแสดงเกณฑ์การให้คะแนนในการตรวจสอบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนของกะปิ

ลักษณะที่ตรวจสอบ	เกณฑ์ที่กำหนด	ระดับการตัดสิน			
		ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง
ลักษณะเนื้อ	ต้องละเอียดเป็นเนื้อเดียวกัน เหนียว และไม่แห้งหรือเปื่อยเกินไป	4	3	2	1
สี	ต้องมีสีตามธรรมชาติของกะปิ เช่น สีเทาอมชมพู สีม่วงเทา สีม่วงแดง สีนํ้าตาลอมแดง	4	3	2	1
กลิ่น	ต้องมีกลิ่นหอมตามธรรมชาติของกะปิ ไม่มีกลิ่นคาว กลิ่นฉุนของแอมโมเนีย กลิ่นสาบหรือกลิ่นอับ	4	3	2	1
รส	ต้องมีรสเค็มกลมกล่อมเป็นไปตามธรรมชาติของกะปิ	4	3	2	1

เมื่อตรวจสอบโดยวิธีให้คะแนนแล้ว ต้องได้คะแนนเฉลี่ยของแต่ละลักษณะจากผู้ตรวจสอบทุกคนไม่น้อยกว่า 3 คะแนน และไม่มีลักษณะใดได้ 1 คะแนน จากผู้ตรวจสอบคนใดคนหนึ่ง

- สิ่งแปลกปลอม ต้องไม่พบสิ่งแปลกปลอมที่ไม่ใช่ส่วนประกอบที่ใช้ เช่น ดิน ทราย กรวด ชิ้นส่วนหรือสิ่งปฏิกูลจากสัตว์เลี้ยง สัตว์พาหะนำโรค เช่น แมลง หนู นก
- สิ่งปลอมปน ต้องปราศจากสิ่งปลอมปน เช่น มันสำปะหลังหรือแป้งต่างๆ

- วัตถุเจือปนอาหาร ห้ามใช้สี และสารให้ความหวานแทนน้ำตาลทุกชนิด และ ห้ามใช้วัตถุกันเสีย เว้นแต่ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ที่ติดมากับวัตถุดิบ และที่เกิดขึ้นเองจากการหมักหรือย่อยสลายตามธรรมชาติ ซึ่งต้องไม่เกิน 20 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม
- สารปนเปื้อน
 - ปรอท ต้องไม่เกิน 0.5 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม
 - ตะกั่ว ต้องไม่เกิน 1.0 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม
 - แคดเมียม ต้องไม่เกิน 1.0 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม
- ไนโตรเจนทั้งหมด ต้องไม่น้อยกว่าร้อยละ 5.8 โดยน้ำหนักอบแห้ง
- เกลือ (โซเดียมคลอไรด์) ต้องไม่น้อยกว่าร้อยละ 36 โดยน้ำหนักอบแห้ง
- ความชื้นต้องไม่เกินร้อยละ 45 โดยน้ำหนัก

สุขลักษณะ

- สถานที่ตั้งและอาคารที่ทำ
 - สถานที่ตั้งตัวอาคารและที่ใกล้เคียง อยู่ในที่ที่จะไม่ทำให้เกิดการปนเปื้อนได้ง่าย โดย สถานที่ตั้งตัวอาคารและบริเวณโดยรอบ สะอาด ไม่มีน้ำขังและและสกปรก อยู่ห่างจากบริเวณหรือสถานที่ที่มีฝุ่น เหม่า ควั่น มากผิดปกติ และ ไม่อยู่ใกล้เคียงกับสถานที่น่ารังเกียจ เช่น บริเวณเพาะเลี้ยงสัตว์ แหล่งเก็บหรือกำจัดขยะ
 - อาคารที่ทำมีขนาดเหมาะสม มีการออกแบบและก่อสร้างในลักษณะที่ง่ายแก่การบำรุงรักษา การทำ ความสะอาด และสะดวกในการปฏิบัติงาน โดย พื้น ฝาผนัง และเพดานของอาคารที่ทำ ก่อสร้างด้วยวัสดุที่คงทน เรียบ ทำความสะอาด และซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพที่ดีตลอดเวลา แยกบริเวณที่ทำออกเป็นสัดส่วน ไม่อยู่ใกล้ห้องสุขา ไม่มีสิ่งของที่ไมใช้แล้วหรือไม่เกี่ยวข้องกับการทำอยู่ในบริเวณที่ทำ และพื้นที่ปฏิบัติงานไม่แออัด มีแสงสว่างเพียงพอ และมีการระบายอากาศที่เหมาะสม
- เครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ในการทำ
 - ภาชนะหรืออุปกรณ์ในการทำที่สัมผัสกับผลิตภัณฑ์ ทำจากวัสดุมีผิวเรียบ ไม่เป็นสนิมล้างทำความสะอาดได้ง่าย
 - เครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ที่ใช้ สะอาด เหมาะสมกับการใช้งาน ไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนติดตั้งได้ง่าย มีปริมาณเพียงพอ รวมทั้งสามารถทำความสะอาดได้ง่ายและทั่วถึง
- การควบคุมกระบวนการทำ

- วัตถุดิบและส่วนผสมในการทำ สะอาด มีคุณภาพดี มีการล้างหรือทำความสะอาดก่อนนำไปใช้
- การทำ การเก็บรักษา การขนย้าย และการขนส่ง ให้มีการป้องกันการปนเปื้อนและการเสื่อมเสียของผลิตภัณฑ์
- การสุขาภิบาล การบำรุงรักษา และการทำความสะอาด
 - น้ำที่ใช้ล้างทำความสะอาดเครื่องมือ เครื่องจักร อุปกรณ์ และมือของผู้ทำ เป็นน้ำสะอาดและมีปริมาณเพียงพอ
 - มีวิธีการป้องกันและกำจัดสัตว์นำเชื้อ แมลงและฝุ่นผง ไม่ให้เข้าไปในบริเวณที่ทำตามความเหมาะสม
 - มีการกำจัดขยะ สิ่งสกปรก และน้ำทิ้ง อย่างเหมาะสม เพื่อไม่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนกลับลงสู่ผลิตภัณฑ์
 - สารเคมีที่ใช้ล้างทำความสะอาด และใช้กำจัดสัตว์นำเชื้อและแมลง ใช้ในปริมาณที่เหมาะสม และเก็บแยกจากบริเวณที่ทำ เพื่อไม่ให้ปนเปื้อนลงสู่ผลิตภัณฑ์ได้
- บุคลากรและสุขลักษณะของผู้ทำ ผู้ทำทุกคน ต้องรักษาความสะอาดส่วนบุคคลให้ดี เช่น สวมเสื้อผ้าที่สะอาด มีผ้าคลุมผมเพื่อป้องกันไม่ให้ เส้นผมหล่นลงในผลิตภัณฑ์ ไม่ไว้เล็บยาว ล้างมือให้สะอาดทุกครั้งก่อนปฏิบัติงาน หลังการใช้ห้องสุขาและเมื่อมือสกปรก

การบรรจุ

- ให้บรรจุกะปิในภาชนะบรรจุที่สะอาด แห้ง ทนต่อการกัดกร่อน ผนึกได้เรียบร้อย และสามารถป้องกันการปนเปื้อนจากสิ่งสกปรกภายนอกได้
- น้ำหนักสุทธิของกะปิในแต่ละภาชนะบรรจุ ต้องไม่น้อยกว่าที่ระบุไว้ที่ฉลาก

เครื่องหมายและฉลาก ที่ภาชนะบรรจุกะปิทุกหน่วย อย่างน้อยต้องมีเลข อักษร หรือเครื่องหมายแจ้งรายละเอียดต่อไปนี้ ให้เห็นได้ง่าย ชัดเจน

- ชื่อผลิตภัณฑ์
- น้ำหนักสุทธิ เป็นกรัมหรือกิโลกรัม
- เดือน ปีที่ทำ
- ชื่อผู้ทำ หรือสถานที่ทำ พร้อมสถานที่ตั้ง หรือเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียน ในกรณีที่ใช้ภาษาต่างประเทศ ต้องมีความหมายตรงกับภาษาไทยที่กำหนดไว้ข้างต้น

การชักตัวอย่างและเกณฑ์ตัดสิน

- รุ่น ในที่นี้ หมายถึง กะปิที่มีส่วนประกอบเดียวกัน ที่ทำโดยกรรมวิธีเดียวกัน ในระยะเวลาเดียวกัน

- การชักตัวอย่างและการยอมรับ ให้เป็นไปตามแผนการชักตัวอย่างที่กำหนดต่อไปนี้

- (1) การชักตัวอย่างและการยอมรับ สำหรับการทดสอบสิ่งแปลกปลอม การบรรจุ และเครื่องหมายและฉลาก ให้ชักตัวอย่างโดยวิธีสุ่มจากรุ่นเดียวกัน จำนวน ๓ หน่วยภาชนะบรรจุ เมื่อตรวจสอบแล้วทุกตัวอย่างต้องเป็นไปตามกำหนด จึงจะถือว่ากะปิรุ่นนั้นเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด
- (2) การชักตัวอย่างและการยอมรับ สำหรับการทดสอบลักษณะเนื้อ สี กลิ่น และรส ให้ใช้ตัวอย่างที่ผ่าน การทดสอบตามข้อ (1) แล้ว จำนวน ๓ หน่วยภาชนะบรรจุ เมื่อตรวจสอบแล้วตัวอย่างต้องเป็นไปตามที่กำหนด จึงจะถือว่ากะปิรุ่นนั้นเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด
- (3) การชักตัวอย่างและการยอมรับ สำหรับการทดสอบสิ่งปลอมปน วัตถุเจือปนอาหาร สารปนเปื้อน ไนโตรเจนทั้งหมด เกลือ และความชื้น ให้ชักตัวอย่างโดยวิธีสุ่มจากรุ่นเดียวกัน จำนวน ๕ หน่วย ภาชนะบรรจุ นำมาทำเป็นตัวอย่างรวม เมื่อตรวจสอบแล้วตัวอย่างต้องเป็นไปตามกำหนด จึงจะถือว่ากะปิรุ่นนั้นเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

- เกณฑ์ตัดสิน ตัวอย่างกะปิต้องเป็นไปตามข้อ (1) ข้อ (2) และข้อ (3) ทุกข้อ จึงจะถือว่ากะปิรุ่นนั้นเป็นไปตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนนี้

ทั้งนี้ ผู้ทำผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่เป็นไปตามมาตรฐานนี้ จะแสดงเครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) กับผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมนั้นได้ ต่อเมื่อได้รับใบอนุญาตจากคณะกรรมการมาตรฐาน เท่านั้น อย่างไรก็ตามที่ผ่านมา ทีมวิจัยยังไม่ได้ยื่นเรื่องขอการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ทำได้แค่เพียงการประสานงานกับพัฒนาชุมชน เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูลกันเท่านั้น

2.3 การทดลองบรรจุกะปิ ในบรรจุภัณฑ์ แต่ละชนิด

หลังจากได้เรียนรู้ และ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เรื่องมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนแล้ว ทางสมาชิกกลุ่มกะปิบ้านดอนหารจึงร่วมกันเสนอแนวความคิดว่า สิ่งที่ได้ตอนนี้ คือ “ควรใช้ศูนย์เรียนรู้และบ้านผู้ใหญ่บ้านเป็นจุดหลัก ที่แสดงตัวตนและข้อมูลภาพรวมของกะปิบ้านดอนหาร ไม่ใช่ต่างคนต่างขาย ให้จัดตั้งกลุ่มร่วมกันขาย เป็นการขายในนามกลุ่มกะปิบ้านดอนหาร อาจจะมีกลุ่มออมทรัพย์ก็ได้ นอกจากนี้หากกะปิของบ้านดอนหารขาดตลาด ทางกลุ่มจะสามารถแนะนำกะปิในพื้นที่อื่นๆ ในเครือข่ายได้” นี่เป็นแนวทางที่ทางกลุ่มกะปิอยากจะเป็น สิ่งที่ต้องคิดต่อ คือ จะพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์กะปิบ้านดอนหารให้มีมาตรฐานเท่าเทียมกันในทุกๆ ครั้วเรือน อย่างไร ซึ่งที่ผ่านมา กลุ่มกะปิบ้านดอนหาร ได้รวมตัวกัน เพื่อทดลองทำบรรจุภัณฑ์ กะปิ และทดลองขายกะปิในรูปกลุ่ม ซึ่งจากการทดลองบรรจุภัณฑ์

โดยใช้ภาชนะที่ต่างกัน คือ ถุงพลาสติก กระปุกพลาสติก และโถงเคลือบ(เซรามิก) ขนาดเล็ก ได้ข้อมูล ความแตกต่างที่สังเกตเห็น ดังตาราง

ตารางแสดงความแตกต่างของกะปิ ที่บรรจุในถุงพลาสติก กระปุกพลาสติก และโถงเคลือบ

ภาชนะบรรจุ	ข้อดี	ข้อเสีย
ถุงพลาสติก	- ราคาถูก - เห็นสีสันของเนื้อกะปิ ชัดเจน	- ไม่สวยงาม - เปิดใช้ยาก ถ้าเก็บไว้ไม่ดี อาจมี มดแมลงเข้ามารบกวน - เก็บในอุณหภูมิปกติได้ไม่นาน คือ เก็บได้ประมาณ 1 เดือนเนื่องจาก หากเก็บไว้ที่ อุณหภูมิปกติ กระบวนการหมักจะทำให้กะปิ เป็นน้ำแฉะๆ มีกลิ่นและรสชาติ เปลี่ยนไป จากเดิม เมื่อซื้อมาแล้ว ต้องเก็บไว้ในตู้เย็น หรือใส่ใน ภาชนะที่ปิดสนิท และอัดให้แน่น ถึงจะสามารถเก็บไว้ได้นาน
กระปุกพลาสติกใส	- สวยงาม น่าซื้อ กว่า ถุงพลาสติก - เก็บไว้ในอุณหภูมิปกติได้นานกว่าถุงพลาสติก คือ เก็บไว้ได้ ประมาณ 3 เดือน - เปิดใช้ได้ง่าย ไม่มีมดแมลง เข้ามารบกวน - เห็นสีสันของเนื้อกะปิ ชัดเจน - ไม่มีกลิ่นรบกวนขณะขนส่ง สามารถขายเป็นของฝากได้	- ราคาแพงกว่าถุงพลาสติก - ถ้าเก็บไว้นานกว่า 3 เดือน ต้องใส่ไว้ในตู้เย็น
โถงเคลือบ (เซรามิก)	- สวยงาม - เก็บไว้ได้นาน ยิ่งนานยิ่ง	- ราคาแพง กว่าถุงพลาสติก และ กระปุกพลาสติก

ภาษาชนะบรรจุ	ข้อดี	ข้อเสีย
	หอม อร่อย โดยไม่ต้องเก็บไว้ในตู้เย็น แต่ต้องอัดให้แน่น - ไม่มีกลิ่นรบกวนขณะขนส่ง สามารถขายเป็นของฝากได้ - เปิดใช้ได้ง่าย ไม่มีมดแมลงเข้ามารบกวน	- มองไม่เห็นเนื้อกะปิจากด้านข้าง

จากข้อดีข้อเสีย ที่กล่าวมาทั้งหมดจึงได้ตัดสินใจ เลือก กระปุกพลาสติก และโถแก้วในการบรรจุกะปิขาย เนื่องจาก เห็นว่า การบรรจุในถุงพลาสติก แม้จะมีต้นทุนค่าบรรจุภัณฑ์ที่ถูกลงที่สุด แต่ก็ไม่สวยงาม และไม่เหมาะกับการขายเป็นของฝาก เพราะจะมีกลิ่นแรงพวยพุ่ง จึงเหมาะสำหรับขายให้กับคนในชุมชน มากกว่าคนนอกชุมชน, การบรรจุในกระปุกพลาสติก เป็นการบรรจุที่สวยงามกว่าถุงพลาสติก เปิดใช้ง่าย ไม่มีมดแมลงมารบกวน สามารถเห็นสีส้มของเนื้อกะปิชัดเจน ไม่มีกลิ่น สามารถซื้อเป็นของฝากได้ และราคาก็ไม่แพงมากนัก แต่เก็บไว้ได้ไม่นานมาก คือ ประมาณ 3 เดือน หลังจากนั้นอาจมีสี กลิ่น และรสชาติ เป็นไป ซึ่งก็ไม่ใช่ปัญหา เพราะ ถ้าบรรจุกะปิ กระปุกละ 0.5-1 กิโลกรัม ก็จะสามารถทานหมดภายในเวลา 3 เดือนได้ หรือ ถ้าเกรงว่าจะเหลือก็สามารถเก็บไว้ในตู้เย็นได้ ส่วนโถพลาสติกเคลือบ แม้ว่าเก็บกะปิไว้ได้นานโดยไม่ต้องใส่ตู้เย็น แต่ก็มีราคาสูง และมองไม่เห็นเนื้อกะปิ ทีมวิจัยจึงได้ปรับ เป็นการใช้โถแก้วแทน เนื่องจากมีคุณสมบัติคล้ายโถ แต่ราคาถูกกว่า และสามารถเห็นเนื้อกะปิได้

เมื่อเห็นว่า กระปุกพลาสติก และโถแก้ว เป็นภาษาชนะที่เหมาะสมสำหรับบรรจุกะปิแล้ว จึงได้บรรจุกะปิในภาษาชนะดังกล่าวแล้วนำไปทดลองขายในท้องตลาด โดยทดลองบรรจุในภาษาชนะรูปทรงต่างกัน 4 แบบ คือ กระปุก พลาสติก โถแก้วทรงกลม โถแก้วทรงกระบอก และโถแก้วทรงหกเหลี่ยม ซึ่งมีรายละเอียด ดังตาราง

ตารางแสดงรายละเอียดบรรจุภัณฑ์ กะปิ แบบต่างๆ ปริมาณกะปิ และราคาขาย

ชนิดบรรจุภัณฑ์	ต้นทุนราคาบรรจุภัณฑ์ (บาท/ใบ)	น้ำหนักกะปิที่บรรจุ (กก.)	ราคาขาย (บาท)	เมื่อเทียบราคากะปิหลังหักต้นทุนเฉลี่ย (บาท/กก.)
โถแก้วทรงกลม	20	0.8	120	125
โถแก้ว	20	0.7	100	114

ชนิดบรรจุภัณฑ์	ต้นทุนราคาบรรจุ ภัณฑ์ (บาท/ใบ)	น้ำหนักกะปิที่ บรรจุ (กก.)	ราคาขาย (บาท)	เมื่อเทียบราคากะปิ หลังหักต้นทุนเฉลี่ย (บาท/กก.)
ทรงกลมเหลี่ยม				
โถแก้ว ทรงกระบอก	20	0.6	80	100
กระปุกพลาสติก	8	0.4	50	105

นอกจากนี้ยังได้ร่วมกันออกแบบเครื่องหมายการค้า เป็นรูปคลองอยู่คู่กับป่าชายเลน และใช้ชื่อว่ากะปิบ้านดอนหาร โดย ระบุจุดเด่น คือ “ไร้สารพิษ รสดี สีสรรชาติ สะอาด ถูกหลักอนามัย” พร้อมทั้งระบุ ชื่อ ที่อยู่ และ เบอร์โทรศัพท์ต่อ เพื่อให้ลูกค้าทราบถึงที่มาของกะปิ และสามารถติดต่อสอบถามได้ จากนั้นได้ทดลองนำไปขายตามงานวัด งานวันวิชาการ และตลาดต่างๆ สัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง

จากการนำไปทดลองขาย พบว่า ลูกค้าจะมี 2 กลุ่ม คือกลุ่มคนนอกพื้นที่ส่วนใหญ่ซื้อกะปิที่บรรจุในโถแก้ว โดยโถแก้วทรงกลมจะขายดีที่สุด รองลงมา คือ ทรงเหลี่ยม และทรงกระบอก ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการบรรจุกะปิในโถแก้วทำให้กะปิมีความสวยงามน่าสนใจ มากขึ้น รวมถึงพกพาสะดวกเหมาะกับการซื้อเป็นของฝากได้ นอกจากนี้โถแก้วยังสามารถทำความสะอาด และใช้ต่อได้ ส่วนรูปทรงของโถแก้วนั้นขึ้นอยู่กับความสนใจเฉพาะของแต่ละบุคคลแต่ส่วนใหญ่จะนิยมทรงกลมมากที่สุด ถึงแม้ว่าจะมีราคากะปิต่อกิโลกรัมสูงที่สุด คือ ประมาณ 125 บาท/กิโลกรัมก็ตาม ซึ่งเห็นได้ชัดว่าคนจากนอกพื้นที่ส่วนใหญ่จะคำนึงถึงความสวยงาม และความพึงพอใจเป็นหลักโดยไม่ได้ถามถึงราคาเฉลี่ยต่อกิโลกรัม ส่วนคนในพื้นที่ส่วนใหญ่ จะซื้อกะปิ ที่บรรจุในกระปุกพลาสติก เป็นหลักเนื่องจากไม่ได้คำนึงถึงความสวยงามมากนัก

บทที่ 6

แนวทางการเพิ่มปริมาณกุ้งเคยโดยพึ่งพาระบบนิเวศป่าชายเลน

จากการศึกษาข้อมูลที่ผ่านมา พบว่า ปริมาณกุ้งเคย จะสัมพันธ์อยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าชายเลน ดังเห็นได้จาก ในอดีตภายใต้ทรัพยากรป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ แคดักโพงพางอยู่กับที่ ก็มีกุ้งเคยจำนวนมากเข้ามาติดเพียงพอดต่อความต้องการของเจ้าของโพงพาง เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป ประกอบกับทรัพยากรป่าชายเลนเสื่อมโทรมลง และความต้องการกุ้งเคยมีมากขึ้น ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนเครื่องมือมาเป็นเรืออวนรุนขนาดเล็กเพื่อร่นกุ้งเคยในคลองต่างๆ แทน แม้ว่าจะได้กุ้งเคยมากขึ้น แต่ผลที่ตามมา คือ ทำให้มีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นในเรื่องน้ำมันเครื่องยนต์ในการเดินทางออกหากุ้งเคย และเห็นได้ชัดว่าในช่วงที่ทรัพยากรเสื่อมโทรมปริมาณกุ้งเคยลดลงอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้น ถ้าพื้นที่ไม่เอื้อต่อการประกอบอาชีพอวนรุนกุ้งเคย เช่น ป่าชายเลนเสื่อมโทรม การปล่อยน้ำเสียลงแหล่งน้ำ และสภาพลำคลองที่ตื้นเขิน ฯลฯ ก็อาจจะทำให้การหากุ้งเคยแต่ละครั้งประสบปัญหาขาดทุนได้

ทั้งนี้ข้อมูลจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ระหว่าง ทีมวิจัย ทีม รสทช. และชุมชนผู้สนใจในเรื่องแนวทางการเพิ่มปริมาณกุ้งเคยโดยพึ่งพาระบบนิเวศป่าชายเลน ซึ่งมีข้อคิดเห็นโดยสรุป คือ การสร้างระบบนิเวศป่าชายเลนให้สมบูรณ์ เอื้อต่อการดำรงชีวิตของกุ้งเคย เช่น การร่วมกันปลูกต้นไม้ป่าชายเลนริมคลอง, การช่วยกันเฝ้าระวังดูแลรักษาป่าชายเลน, การร่วมกันฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม เช่น คุณภาพน้ำขยะในคลอง เป็นต้น, การร่วมกัน ปรับภูมิทัศน์ปรับปรุงคลอง เช่น ขุดคู ทำร่องน้ำ จัดทำแนวเขตอนุรักษ์ เป็นต้น, การรณรงค์ให้เกิดการบำบัดน้ำเสียจากแพต่างๆ ในตลาดดอนสัก และการสร้างสำนักอนุรักษ์ และฟื้นฟูป่าชายเลนไปยังเด็ก และเยาวชนในพื้นที่ ทั้งนี้ ที่ผ่านมา ทีมวิจัยได้ร่วมกันปฏิบัติ ตามแนวทางที่วางไว้ โดยนำเด็ก และเยาวชน มาร่วมเรียนรู้ในบางโอกาส ดังจะกล่าวได้ต่อไป

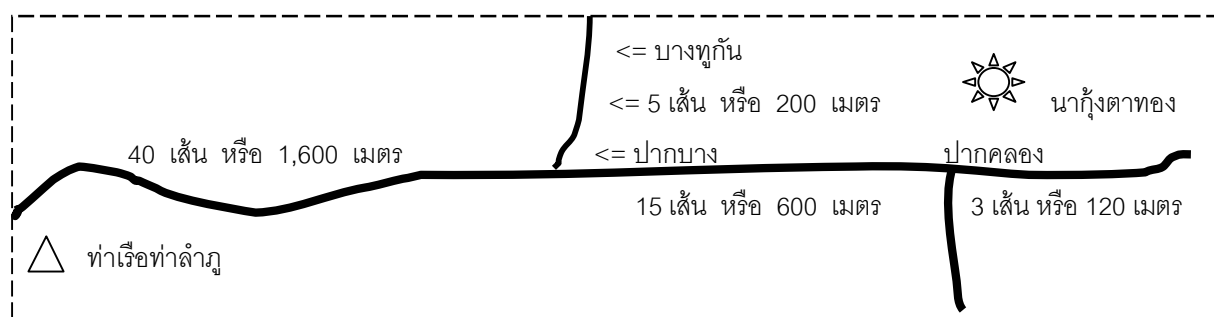
1. การปลูกต้นไม้เพื่อฟื้นฟูลำคลอง

การปลูกต้นไม้เพื่อฟื้นฟูลำคลองเป็นสิ่งที่ทีมวิจัย ชุมชน และนักเรียนในพื้นที่ช่วยกันทำ เนื่องจากเห็นว่า ต้นจาก เป็นพืชประจำถิ่นที่มีประโยชน์รอบด้าน ซึ่งนอกจากจะมีระบบรากที่หนาแน่น ป้องกันการพังทลายของตลิ่งได้ดีแล้ว ชุมชนยังสามารถใช้ประโยชน์จากส่วนต่างๆ ของต้นจากได้ โดยเฉพาะส่วนใบ เช่น ใบแก่ นำไปใช้ทำแผ่นมุงหลังคาที่เรียกว่าหลังคาจาก นำมาห่อขนมจาก ห่อข้าวเหนียวต้ม (ขนมต้ม) , ใบกลางแก่กลางอ่อน นำมาตากแห้งแล้วลอกทำมวนบุหรี่ได้ เป็นต้น ยอดอ่อน ผลอ่อนสามารถรับประทานสดเป็นผักเหนาะ และนำไปประกอบอาหารประเภทแกงคั่วได้ดี นอกจากนี้ น้ำหวานจากต้นจากนำมาทำเป็นน้ำตาล และน้ำส้มจากได้ ซึ่งเห็นได้ชัดว่าวิถีชีวิตชุมชนนั้นผูกพันอยู่กับต้นจากมาอย่างยาวนาน

ทีมวิจัยจึงได้ตัดสินใจปลูกต้นจาก บริเวณ ริมคลองต่างๆ เพื่อช่วยเสริมความอุดมสมบูรณ์ให้กับคลองและป่าชายเลนในพื้นที่ และ คำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยในระยะยาว โดยได้แบ่งหน้าที่การทำงาน ซึ่งเริ่มตั้งแต่การลงพื้นที่สำรวจบริเวณที่จะปลูกต้นจากเสริม เตรียมจัดหาพันธุ์ต้นไม้ ลงมือปฏิบัติการปลูกต้นไม้ และติดตามผลการเจริญเติบโตของต้นจาก ทั้งยังเป็นการตรวจสอบสภาพแวดล้อมต่างๆ ควบคู่กันอีกด้วย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

สำรวจพื้นที่ปลูกต้นจากพื้นฟูคลองท่าล้าภู

ทีมวิจัยได้สำรวจพื้นที่ปลูกจากตั้งแต่ท่าเรือท่าล้าภูถึงนาทุ่งตาทอง ในวันที่ 19 มีนาคม 2553 โดยวางแผนร่วมกันว่าจะปลูกต้นจาก 2 ฝั่งคลอง และบาง จำนวน 2,000 ต้น ระยะทางรวม 2,520 เมตร เลียบริมฝั่งคลองและบางต่างๆ รวบรวมรายละเอียดดังภาพต่อไปนี้

ภาพแสดงบริเวณที่จะปลูกต้นจาก

จัดหาพันธุ์ต้นจาก

ทีมวิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ทีม เพื่อจัดหาลูกพันธุ์จาก คือ หาในพื้นที่บ้านครามล่าง หมู่ที่ 2 ตำบลชลคราม อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี และหาในพื้นที่บ้านดอนหาร หมู่ที่ 2 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อให้ได้ลูกพันธุ์จาก ตามจำนวนที่วางไว้คือ 2,000 ต้น

ปลูกต้นจากพื้นฟูคลองท่าล้าภู

วันที่ 2 มีนาคม 2553 เวลา 08.30 น. ทีมวิจัยได้นัดหมาย ครูและนักเรียนโรงเรียนบ้านคอกช้าง โรงเรียนวัดศิรวัง และโรงเรียนบ้านเกาะแรต ให้มาเรียนรู้ร่วมกันในห้องเรียนของจริง โดยเริ่มตั้งแต่การแนะนำให้นักเรียนและคุณครูได้ทราบถึงความสำคัญของการปลูกป่าในครั้งนี้เพื่อต้องการฟื้นฟูให้ลำคลองและป่าชายเลนมีความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งผลพลอยได้ก็คือความอุดมสมบูรณ์ของกุ้งเคยซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญของอาชีพประมงกุ้งเคยและการทำกะปิของชุมชน ทั้งยังอธิบายถึงชนิดของกุ้งเคยและการทำกะปิอีกด้วย และได้อธิบายถึงวิธีการปลูกต้นจากโดยกดลูกจากลงไปในดิน ให้แต่ละต้นมีระยะห่างประมาณ 1.5-2 เมตร

ติดตามการเจริญเติบโตของต้นจาก

ทีมวิจัยมีการติดตามผลการปลูกต้นจากอย่างต่อเนื่อง พบว่าหลังจากปลูกแล้วปรากฏว่ามีเรือแล่นผ่านเกิดคลื่นไปกระทบกับตลิ่งทำให้ลูกจากหลุดออกไปกับน้ำเป็นบางส่วน เนื่องจากบางพื้นที่เด็กปลูกโดยฝังลูกจากลงไปดินไม่แน่น ลูกจากส่วนใหญ่จึงหลุดไปเนื่องจากแรงกระแทกของคลื่นที่เกิดจากเรือหางยาว บางส่วนที่มีชีวิตรอดจากการถูกกระแทกของคลื่นเมื่อแตกใบอ่อนก็ถูกปูเปี้ยวกัดกิน ได้รับความเสียหาย จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ เมื่อปลายปี 2553 และต้นปี 2554 ทำให้ต้นจากที่ปลูกไว้ตายเกือบทั้งหมด

2. การกำหนดพื้นที่เขตอนุรักษ์ และเขตอุทยาน

จากการสำรวจพื้นที่ป่าชายเลน พบว่า มีพื้นที่ปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ พื้นที่ 3,000 ไร่ ที่ดำเนินการ โดยสถานีพัฒนาทรัพยากรที่ 14 ปลูกร่วมกับชุมชนในพื้นที่ ปัจจุบันยังเป็นป่าที่สมบูรณ์ ตั้งอยู่บริเวณคลองบางโสม ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 2 บ้านดอนหาร เป็นพื้นที่ที่มีการเดินทางโดยรถยนต์เข้าถึงได้สะดวก จึงเห็นว่าถ้าไม่เข้าไปดูแลอย่างจริงจัง ก็จะมีความเสี่ยงต่อการถูกทำลายโดยการเข้าไปใช้ประโยชน์จากพื้นที่แบบผิดๆ ดังนั้นทีมวิจัย และทีมรสบท. จึงได้เข้าไปดูแลพื้นที่ โดยกันพื้นที่ ประมาณ 100 ไร่ สำหรับเป็นเขตอนุรักษ์ และเขตอุทยาน พร้อมทั้งติดป้ายประกาศห้ามตัดไม้ และห้ามหากุ้ง หอย ปู ปลา ทุกชนิด ส่วนพื้นที่รอบนอกสามารถหาสัตว์น้ำได้โดยใช้เครื่องมือที่ไม่ทำลายล้าง นอกจากนี้ ทีม รสบท. ร่วมกับทีมวิจัย ยังมีการเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตามจากการเฝ้าระวังก็ยังพบว่า ในพื้นที่ อนุรักษ์ ยังมีการลักลอบจับปูเปี้ยวโดยใช้กระป๋อง และพื้นที่รอบนอกก็มีการตัดต้นไม้ป่าชายเลนอยู่ แต่การทำงานที่ผ่านมาก็พบปัญหาน้อยลงเรื่อยๆ ถ้ามีการทำงานเฝ้าระวัง และสร้างความเข้าใจให้กับผู้ที่เข้ามาใช้ประโยชน์ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ปัญหา ก็จะค่อยๆ หดไปในอนาคต

3. การเฝ้าระวังและดูแลรักษาป่าชายเลน

การเฝ้าระวัง และดูแลรักษาทรัพยากรป่าชายเลน เป็นกิจกรรมที่เริ่มขึ้นตั้งแต่ก่อนที่จะมีงานวิจัย โดยกลุ่ม ราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ ทรัพยากรป่าชายเลน และชายฝั่ง (รสบท.) ที่ถูกตั้งขึ้น ตั้งแต่ปี 2551 ที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในเรื่องการฝึกอบรมทักษะการเฝ้าระวัง เมื่อมีงานวิจัยเกิดขึ้น กลุ่ม รสบท. ส่วนหนึ่งก็ได้เข้ามาร่วมงานวิจัย และทำงานร่วมกัน ทำให้การทำงานที่ผ่านมา เป็นระบบมากขึ้น โดย ก่อนที่จะเริ่มต้นทำงานเฝ้าระวัง ทีมวิจัย และกลุ่ม รสบท. และผู้สนใจได้ร่วมกันถอดบทเรียนในการทำงานที่ผ่านมา ในบางประเด็น เพื่อวางแผนการทำงานร่วมกัน และเริ่มปฏิบัติการเฝ้าระวังพื้นที่ร่วมกัน โดยมีรายละเอียดการทำงาน ดังนี้

3.1 ถอดบทเรียนการทำงานที่ผ่านมา และวางแผนการทำงานร่วมกัน

ทีมวิจัยได้ถอดบทเรียน การทำงานเฝ้าระวังที่ผ่านมาของทีม รสทช. และวางแผนการทำงานต่อร่วมกัน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ความคาดหวังต่องานเฝ้าระวัง

- อยากให้ทรัพยากรป่าชายเลนและสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์ เพื่อเป็นแหล่งอาหาร สร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้คนในชุมชนได้มากขึ้นในอนาคต
- สามารถพัฒนาป่าชายเลนที่สมบูรณ์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน เพื่อให้ คนในชุมชน ชุมชนใกล้เคียงและเยาวชนได้เรียนรู้ได้ในอนาคต
- สร้างจิตสำนึกในการดูแลรักษาป่าชายเลน ช่วยลดโลกร้อน ให้กับเยาวชน และชุมชนในพื้นที่
- ทีมวิจัยได้ฝึกทักษะการทำงานเป็นทีม สร้างการเรียนรู้และสร้างความสามัคคีให้คนในชุมชน โดยใช้กระบวนการกลุ่มในการทำงานร่วมกัน
- อยากให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐ เอกชนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติการเฝ้าระวัง

สถานการณ์ปัญหาที่พบเจอในป่าชายเลนในปัจจุบัน

- การทำอาชีพจับสัตว์น้ำแบบผิดวิธีที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศและเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค เช่น การขุดหอยริมตลิ่ง ใช้กากชาเปื้อนปลา เลี้ยงหอยแครงในคลอง. ใช้กระป๋องดักปูเปี้ยว และการเปื้อนเปี้ยวโดยใช้ยาฆ่าแมลง เป็นต้น
- การตัดไม้ทำลายป่า มีการโค่นต้นไม้ผิดวิธี
- พบเห็นการจับสัตว์น้ำในเขตอนุรักษ์ เขตหวงห้าม

การแก้ไขสถานการณ์ปัญหาที่ผ่านมา

- บอกกล่าวตักเตือนผู้กระทำผิด แนะนำวิธีการและให้ความรู้ถึงการประกอบอาชีพที่ถูก เช่น รณรงค์และให้ความรู้ถึงผลกระทบถึงการใช้สารเคมีต่างๆ ซึ่งให้เห็นผลเสียของการพังตลิ่ง
- แจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบเพื่อร่วมแก้ปัญหา เนื่องจากเห็นว่า ในบางเรื่อง ทีม รสทช. ไม่สามารถที่จะแก้ไขได้ ควรจะมีหน่วยงานของรัฐเข้ามาร่วมดูแลเฝ้าระวัง
- ติดป้ายประชาสัมพันธ์ให้คนที่เข้ามาจากพื้นที่อื่นๆ ได้รับทราบอย่างทั่วถึงในเรื่องการตัดไม้ ได้พูดขอรับรองให้ตัดพอใช้หรืออย่างตัดทิ้งเปล่าโดยไร้ประโยชน์ เพราะไม้แต่ละต้นเป็นตัวกรองของเสีย ช่วยทำให้น้ำในแม่น้ำลำคลองดีขึ้น

- รณรงค์ให้ความรู้ด้านต่างๆ เช่น การใช้เครื่องมือในการประกอบอาชีพ การเลือกขนาดต้นไม้มาใช้ประโยชน์ ผลกระทบจากการใช้สารเคมี เป็นต้น

ปัญหาอุปสรรคการปฏิบัติการเฝ้าระวังที่ผ่านมา

- กลุ่มราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ทะเลและชายฝั่งบ้านดอนหาร (รสทช.) ขาด เครื่องมือ เช่น เรือ วิทียูสือสาร ทำให้ไม่สะดวกในการเฝ้าระวังบางครั้งต้องเดินเท้าลำบากมากๆ กลัวถูกทำร้ายจากผู้ไม่หวังดี ประกอบกับภาวะความเสี่ยงกับชีวิต และไม่มีประกันภัยในกรณีบาดเจ็บ หรือเสียชีวิต รวมถึงงบประมาณน้อย ขาดกลไกสนับสนุนอย่างจริงจัง และไม่มีอำนาจในการจับกุมผู้กระทำผิด ทำได้แค่ตักเตือนและสร้างความเข้าใจ ซึ่ง ได้ผลบ้าง ไม่ได้ผลบ้าง
- กลุ่ม รสทช. ยังขาดการขับเคลื่อนที่ชัดเจนโดยกลุ่มเอง และการทำงานยังขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี ทำให้ยังไม่ได้ได้รับความร่วมมืออย่างเต็มที่ จากหมู่บ้านข้างเคียง ประกอบกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลความจริงใจ และกลุ่มหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง ขาดความรับผิดชอบ ทำให้ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างจริงจัง
- สภาพแวดล้อมไม่อำนวยในบางครั้ง เช่น ชვენ้ำลงทำให้เราเกยตื้น การไม่มีที่พักพิงเวลาออกลาดตระเวน เวลาฝนตกจะลำบากพอสมควร เป็นอุปสรรคในการทำงาน
- กรณีมีการลักลอบตัดไม้ในเวลากลางคืนไม่สามารถดำเนินการเฝ้าระวังได้

ความสำเร็จผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติการเฝ้าระวังที่ผ่านมา

- พบว่าการตัดไม้ลดลง การใช้เครื่องมือผิดประเภทลดลง ทำให้ทรัพยากรป่าชายเลนและสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์มากขึ้น แหล่งทรัพยากรธรรมชาติป่าชายเลน ได้ สร้างงานสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้คนในชุมชนมากขึ้น ทำให้ชาวบ้านสามารถลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนจากการหาอาหารจากป่าชายเลนมาบริโภคแทนการซื้อได้
- กลุ่ม รสทช. ได้ฝึกทักษะในการเฝ้าระวัง การทำงานเป็นทีม ได้เรียนรู้กันและกัน ทำให้รู้สึกสามัคคีมากขึ้น และเกิดความภาคภูมิใจในงานที่ทำ
- ชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจ รู้ค่าของป่าชายเลนร่วมกันดูแลป่าชายเลนมากขึ้น และหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนให้ความสำคัญกับกลุ่ม รสทช. มากขึ้น
- ได้สร้างศูนย์เรียนรู้ และแหล่งเรียนรู้ป่าชายเลนเพื่อให้คนในชุมชนและนอกชุมชนได้เรียนรู้ ซึ่งถือเป็นแหล่งเรียนรู้โดยธรรมชาติในท้องถิ่น

ทิศทางการเฝ้าระวังข้างหน้าควรเป็นอย่างไร

- การทำงานของกลุ่มราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ทะเลและชายฝั่งบ้านดอนหาร (รสทช.) ควรมีระบบมากขึ้น

- การทำงานเฝ้าระวังควรมีการเชื่อมโยงเครือข่าย
- การทำงานเฝ้าระวังต้องมี เรือ วิทียูสื่อสาร ป้ายประชาสัมพันธ์ กล้องถ่ายรูป ประกันความปลอดภัย กลุ่มราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ทะเลและชายฝั่งบ้านดอนหาร (รสทช.) จะได้มีความมั่นใจในการเฝ้าระวัง
- ทีมงานควรร่วมมือ ร่วมใจ มีความพร้อมเพียงในการปฏิบัติงาน
- พัฒนางานเฝ้าระวังเชื่อมโยงกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ แหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ ป่าชายเลน ผู้การเป็นวิซชาลลยท้องถิ่น
- ต้องการให้ภาครัฐทำประกันชีวิตให้กับทีมเฝ้าระวังกลุ่มราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ทะเลและชายฝั่งบ้านดอนหาร (รสทช.) เพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- ต้องการให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐร่วมงานในการปฏิบัติการเฝ้าระวัง
- ต้องการให้หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง
- ต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนให้มีที่ทำการ ศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ทะเลและชายฝั่งบ้านดอนหาร (รสทช.)

แผนงานงานเฝ้าระวัง

จากการระดมความคิดเห็นร่วมกันในเรื่องการกำหนดแผนเฝ้าระวัง พบว่าได้การเฝ้าระวังที่เหมาะสม 2 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 รูปแบบการเฝ้าระวังควบคู่กับวิถีชีวิตการทำมาหากินของชุมชน โดยให้ชุมชนที่เข้ามาหากินในพื้นที่แจ้งข่าวสารข้อมูลการกระทำผิดในพื้นที่ให้ทีมวิจัย และทีม รสทช. ได้รับทราบ รวมถึงการบอกกล่าวประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจ และบอกต่อในเรื่องการทำงานในการเฝ้าระวังเครื่องมือประมงทำลายล้าง ให้คนอื่นๆ ที่เข้ามาหากินในพื้นที่ได้รับทราบ

รูปแบบที่ 2 จัดทีมลาดตระเวนเฝ้าระวัง โดยทีมวิจัย ร่วมกับกลุ่ม รสทช. ปฏิบัติการเฝ้าระวังเดือนละ 4 ครั้ง โดยจัดทีมเฝ้าระวังแต่ละครั้ง 5 คนขึ้นไปใช้เรือเฝ้าระวังของป่าไม้
ทั้งนี้การเฝ้าระวังทั้ง 2 แบบ ต้องมีการบันทึกข้อมูลการกระทำผิดที่พบเห็นอย่างต่อเนื่อง

3.2 ปฏิบัติการเฝ้าระวังทรัพยากรป่าชายเลน

ทีมวิจัย และทีม รสทช. ได้ปฏิบัติตามรูปแบบการเฝ้าระวังที่ได้ร่วมกันวางแผน โดยได้เฝ้าระวัง เดือนละ 4 ครั้ง และบันทึกข้อมูลที่ได้พบเห็น ระหว่างเฝ้าระวังก็มีประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจ

ให้กับคนที่เข้ามาหากินในพื้นที่ที่ได้รับทราบ รวมถึงการตกเตียนในกรณีพบการกระทำผิด และแจ้งไปยังผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบ ทั้งนี้ จากการปฏิบัติการเฝ้าระวัง ระหว่างเดือนมิถุนายน – พฤษภาคม 2553 มีรายละเอียดที่ได้ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังต่อไปนี้

ตารางบันทึกผลการเฝ้าระวังทรัพยากรป่าชายเลนบ้านดอนหาร

ว / ต / ป	เวลา	เหตุการณ์ที่พบเห็นจากการเฝ้าระวัง	ทีมเฝ้าระวังมีใครบ้าง	หมายเหตุ
1 มิถุนายน 2552	09.0 น.	ได้ออกตรวจโดยบริเวณคลองท่าเผา พบเห็นการลักลอบการตัดต้นไม้เพื่อไปใช้เป็นจำนวนไม่มาก ทางทีมเฝ้าระวังได้ขึ้นไปตรวจพบว่าเป็นการตัดต้นไม้ไปใช้ในครัวเรือน เช่น นำไปใช้ทำเพียบเรือของชาวบ้าน เป็นการใช้สอยของชุมชนและตรวจตราบริเวณใกล้เคียงไม่พบเห็นอะไรผิดปกติ และหยุดการตรวจในเวลา 16.00 น.	นายพิศ วิชัยดิษฐ์ นายช่ง แซ่ฝั่วะ นายพิมล วงศ์ปาน นายสุริยัน วิชัยดิษฐ์ นายอรุณ วิชัยดิษฐ์	ในการออกตรวจเฝ้าระวังใช้เรือป่าไม้
7 มิถุนายน 2552	08.30 น.	ได้ออกบริเวณคลองปากบางโสมได้พบร่องรอยการขุดหอยแครง แต่ไม่พบผู้กระทำผิดและทำการตรวจสอบในพื้นที่ใกล้เคียงก็พบการขุดหอยแครงหลายจุด แต่ไม่พบผู้กระทำผิดแต่อย่างใด จึงได้ไปตรวจบริเวณอื่นอีกก็ไม่พบสิ่งผิดปกติแต่อย่างใด ได้หยุดตรวจในเวลา 15.30 น.	นายพิศ วิชัยดิษฐ์ นายศุภชัย นวมรอด นายพะยอม ชั่วรอด นายวิทยา ลั่นซ้าย นายสยามรัตน์ พิกุลทอง นายพีระ วิชัยดิษฐ์	ในการออกตรวจเฝ้าระวังใช้เรือป่าไม้
15 มิถุนายน 2552	10.00 น.	ได้ออกไปทำเขตอภัยทานเพื่อกันเขตเป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำและห้ามตัดไม้ในเขตนี้โดยเด็ดขาดทางกลุ่มได้ติดป้ายกันเขตไว้อย่างชัดเจน	นายพิศ วิชัยดิษฐ์ นายศุภชัย นวมรอด นายวิทยา ลั่นซ้าย นายช่ง แซ่ฝั่วะ นายสุริยัน วิชัยดิษฐ์ นายอรุณ วิชัยดิษฐ์ นายเลิศเชาว์ รอดนิทย์	ในการออกตรวจเฝ้าระวังใช้เรือป่าไม้

ว / ต / ป	เวลา	เหตุการณ์ที่พบเห็นจากการ เฝ้าระวัง	ทีมเฝ้าระวังมีใครบ้าง	หมายเหตุ
			นายโกนาค เรือศรี นายศีกษา สายสุด	
21 มิถุนายน 2552	10.00 น.	ได้ไปออกตรวจในพื้นที่ทำแปลงศูนย์ เรียนรู้ในป่าชายเลนดอนสัก โดยใช้ รถจักรยานยนต์ส่วนตัวไปตรวจพื้นที่ พบมีการตัดไม้จำนวน 15-20 ต้น เป็นคันทาที่ทำเป็นระบบนิเวศน์แต่ไม่ พบผู้กระทำผิด ได้สอบถามชาวบ้าน ที่อยู่ทางเข้าแปลง ก็ไม่พบเห็นแต่ อย่างไรก็ตามคาดว่าผู้กระทำผิดเดินทาง โดยใช้เรือเป็นพาหนะ และได้หา วิธีการป้องกันการตัดไม้ต่อไป เสร็จ การตรวจในเวลา 14.00 น.	นายพิศ วิชัยดิษฐ์ นายศีกษา สายสุด นายวิทยา ลั่นซ้าย นายเลิศเชาว์ รอดนิตย นายเกริก นุ้ยน้อย นายพิมล วางปาน นายอรุณ วิชัยดิษฐ์ นายสุริยัน วิชัยดิษฐ์	ในการ ออก ตรวจเฝ้า ระวังใช้ เรือป่าไม้
1 กรกฎาคม 2552	10.00 น.	สมาชิกได้ไปออกตรวจป่าชายเลนได้ ไปพบกองไม้ที่ถูกลักลอบตัดกองไว้ แต่ไม่พบผู้กระทำผิด จึงได้ออกเดิน ตรวจในบริเวณเขตอภัยทาน ได้พบ กองไม้เพิ่มอีก 1 กอง รวมแล้ว ประมาณ 50 ต้น เป็นไม้ตาตุ่มมี ความยาว 3 เมตร และได้พบ ผู้กระทำผิดสมาชิกได้ตักเตือนและได้ บันทึกรายละเอียดของผู้กระทำผิดไว้ หากพบเห็นในครั้งต่อไปจะต้องส่งให้ เจ้าหน้าที่ดำเนินคดีตามกฎหมาย ต่อไป เสร็จการตรวจในเวลา 17.00 น.	นายพิศ วิชัยดิษฐ์ นายโชติ นิยกิจ นายเลิศเชาว์ รอดนิตย นายเกริก นุ้ยน้อย นายอรุณ วิชัยดิษฐ์ นายสุริยัน วิชัยดิษฐ์ นายวิทยา ลั่นซ้าย นายช่ง แซ่ฝัวะ	ในการ ออก ตรวจเฝ้า ระวังใช้ เรือป่าไม้
7 กรกฎาคม 2552	09.00 น.	ตรวจในพื้นที่ป่าชายเลนโดยใช้เรือ	นายพิศ วิชัยดิษฐ์	ในการ

ว / ต / ป	เวลา	เหตุการณ์ที่พบเห็นจากการ เฝ้าระวัง	ทีมเฝ้าระวังมีใครบ้าง	หมายเหตุ
		ของป่าไม้เป็นนายพาหนะเหตุการณ์ มีร่องรอยการขุดหอยแทงฝังแต่ไม่พบ ผู้กระทำความผิด	นายวิทยา ลั่นซ้าย นายศึกษา สายสุด นายอรุณ วิชัยดิษฐ์ นายสุริยัน วิชัยดิษฐ์ นายสยามรัตน์ พิกุลทอง นายเกริก นุ้ยน้อย	ออก ตรวจเฝ้า ระวังใช้ เรือป่าไม้
15 กรกฎาคม 2552	10.00 น.	สมาชิกกลุ่มได้เข้าไปในพื้นที่แหล่ง เรียนรู้พื้นที่ป่าชายเลนไม่พบความ ผิดปกติ ในเขตพื้นที่ดังกล่าว	นายพิมล วงศ์ปาน นายสุริยัน วิชัยดิษฐ์ นายเกริก นุ้ยน้อย นายพิศ วิชัยดิษฐ์ นายสมเกียรติ นุ้ยน้อย	ในการ ออก ตรวจเฝ้า ระวังใช้ เรือป่าไม้
21 กรกฎาคม 2552	10.00 น.	สมาชิกกลุ่มได้ออกทำการเฝ้าระวังใน เขตอุทยานและบริเวณใกล้เคียงพบ มีการลักลอบตัดไม้แต่ลดน้อยลงมาก ตั้งแต่มีกลุ่ม รสทช. คอยเฝ้าระวัง	นายพิศ วิชัยดิษฐ์ นายวิทยา ลั่นซ้าย นายอรุณ วิชัยดิษฐ์ นายชัง แซ่ผัวะ นายเลิศเชาว์ รอดนิตย นายโชติ นิยะกิจ	ในการ ออก ตรวจเฝ้า ระวังใช้ เรือป่าไม้
2 สิงหาคม 2552	10.00 น.	สมาชิกกลุ่มได้ออกตรวจในพื้นที่เขต หมู่ที่ 2 ยังมีการลักลอบตัดไม้อยู่ บางส่วน มีการลักลอบตัดในเวลา กลางคืน	นายพิศ วิชัยดิษฐ์ นายบุญฤทธิ์ วิชัยดิษฐ์ นายเกริก นุ้ยน้อย นายวิทยา ลั่นซ้าย นายศึกษา สายสุด นายไกรพงษ์ กรดมณี นายประภาส เอียดทอง	ในการ ออก ตรวจเฝ้า ระวังใช้ เรือป่าไม้
15 สิงหาคม 2552	09.30 น.	ได้ออกตรวจเฝ้าระวังได้พบผู้ทำลาย ธรรมชาติโดยการขุดหอยแทงฝังทำ ให้ตลิ่งพัง ทางกลุ่มได้ตักเตือนห้าม ปรามอธิบายถึงผลกระทบที่เกิดจาก	นายสุริยัน วิชัยดิษฐ์ นายพิมล วงศ์ปาน นายเกริก นุ้ยน้อย นายอรุณ วิชัยดิษฐ์	ในการ ออก ตรวจเฝ้า ระวังใช้

ว / ต / ป	เวลา	เหตุการณ์ที่พบเห็นจากการ เฝ้าระวัง	ทีมเฝ้าระวังมีใครบ้าง	หมายเหตุ
		การขุดหอยขอร้องให้หยุด	นายศุภชัย นวมรอด นายปรีดา กรดมณี นายแพน นิลเวช	เรือป่าไม้
21 สิงหาคม 2552	10.00 น.	สมาชิกกลุ่มได้เฝ้าระวังใช้เรือวิ่งในลำคลอง ได้พบร่องรอยการตัดไม้ริมตลิ่งประมาณ 10 ต้น แต่ไม่พบผู้กระทำความผิดแต่อย่างใด	นายพิศ วิชัยดิษฐ์ นายเลิศเชาว์ รอดนิตย์ นายศึกษา สายสุด นายซ่ง แซ่ฝัวะ นายวิทยา ลั่นซ้าย นายสุริยัน วิชัยดิษฐ์	ในการ ออก ตรวจเฝ้า ระวังใช้ เรือป่าไม้
28 สิงหาคม 2552	10.00 น.	สมาชิกได้เข้าทำกิจกรรมในเขตอุทยานได้ร่วมติดป้ายเขตอุทยานเฉลิมพระเกียรติ 12 สิงหาคมหาราชินี	นายโชติ นิยะกิจ นายพิศ วิชัยดิษฐ์ นายเกริก นุ่นน้อย นายพิมล วงศ์ปาน นายแพน นิลเวช นายปรีดา กรดมณี นายซ่ง แซ่ฝัวะ นายศึกษา สายสุด นายประภาส เขียดทอง นายไกรพงษ์ กรดมณี นายอำนาจ นิยะกิจ นายบุญฤทธิ์ วิชัยดิษฐ์ นายพิมล วงศ์ปาน นายสุริยัน วิชัยดิษฐ์ นายเลิศเชาว์ รอดนิตย์ นายพะโยม ชั่วรอด นายโกนาค เรืองศรี	ในการ ออก ตรวจเฝ้า ระวังใช้ เรือป่าไม้
1 กันยายน 2552	13.00 น.	สมาชิก รสทช. ได้ใช้เรือวิ่งออกตรวจไม่พบผู้กระทำความผิดแต่มีร่องรอย	นายพิมล วงศ์ปาน นายอรุณ วิชัยดิษฐ์	ในการ ออก

ว / ต / ป	เวลา	เหตุการณ์ที่พบเห็นจากการ เฝ้าระวัง	ทีมเฝ้าระวังมีใครบ้าง	หมายเหตุ
		การขุดหอยแครงฝัง	นายวิทยา ลั่นซ้าย นายแพน นิลเวช นายศึกษา สายสุด นายสุรียัน วิชัยดิษฐ์ นายสยามรัตน์ พิกุลทอง นายศุภชัย นวมรอด	ตรวจเฝ้า ระวังใช้ เรือป่าไม้
10 กันยายน 2552	10.00 น.	สมาชิกกลุ่มได้เข้าเขตเขาท่าเผาไม่ พบเหตุการณ์อะไร	นายชัง แซ่ฝัวะ นายพิมล วงศ์ปาน นายเกริก นุ้ยน้อย นายอรุณ วิชัยดิษฐ์ นายปรีดา กรดมณี นายบุญฤทธิ์ วิชัยดิษฐ์ นายวิทยา ลั่นซ้าย	ในการ ออก ตรวจเฝ้า ระวังใช้ เรือป่าไม้
17 กันยายน 2552	11.00 น.	สมาชิกกลุ่มได้วิ่งเรือไปเขตบ้านห้วย คลองบางแตน ยังมีร่องรอยการตัด ไม้ริมตลิ่ง แต่ไม่พบคนกระทำ ความผิดแต่อย่างใด	นายพิศ วิชัยดิษฐ์ นายสยามรัตน์ พิกุลทอง นายไกรพงษ์ กรดมณี นายเลิศเชาว์ รอดนิตย นายศึกษา สายสุด นายศุภชัย นอมรอด นายโกนาค เรืองศรี	ในการ ออก ตรวจเฝ้า ระวังใช้ เรือป่าไม้
23 กันยายน 2552	10.00 น.	สมาชิกได้เข้าไปเขตบางโสมไปพบ รอยตัดไม้ในแปลงที่ปลูกและพบมี รอยการขุดหอยแครงฝังริมตลิ่ง	นายพิศ วิชัยดิษฐ์ นายโชติ นิยะกิจ นายวิทยา ลั่นซ้าย นายชัง แซ่ฝัวะ นายเกริก นุ้ยน้อย นายเลิศเชาว์ รอดนิตย นายอรุณ วิชัยดิษฐ์	ในการ ออก ตรวจเฝ้า ระวังใช้ เรือป่าไม้
4 ตุลาคม 2552	13.00 น.	สมาชิกกลุ่มได้เข้าเฝ้าระวังในเขต	นายพิศ วิชัยดิษฐ์	ในการ

ว / ต / ป	เวลา	เหตุการณ์ที่พบเห็นจากการ เฝ้าระวัง	ทีมเฝ้าระวังมีใครบ้าง	หมายเหตุ
		อภัยทาน ยังมีคนเข้าไปขโมยเปี้ยว และเก็บหอยอยู่บางส่วนมาเก็บใน เวลากลางคืน	นายพิมล วงศ์ปาน นายเกริก นุ่นน้อย นายวิทยา ลั่นซ้าย นายพะโยม ชั่ววรอด นายแพน นิลเวธ นายสุริยัน วิชัยดิษฐ์ นายบุญฤทธิ์ วิชัยดิษฐ์	ออก ตรวจเฝ้า ระวังใช้ เรือป่าไม้
9 ตุลาคม 2552	10.00 น.	สมาชิกได้ออกเฝ้าระวังในเขตบาง หึ่งห้อย ในเขตนี้ไม่พบเหตุการณ์ อะไร มีแต่การเลี้ยงหอยในเขตลำ คลอง	นายพิศ วิชัยดิษฐ์ นายสุริยัน วิชัยดิษฐ์ นายสยามรัตน์ พิกุลทอง นายอรุณ วิชัยดิษฐ์ นายศุภชัย นวมรอด นายวิทยา ลั่นซ้าย นายช่ง แซ่ฝัวะ	ในการ ออก ตรวจเฝ้า ระวังใช้ เรือป่าไม้
15 ตุลาคม 2552	10.00 น.	สมาชิกกลุ่มได้วิ่งเรือออกเฝ้าระวังใน เขตบางแตน ยังมีการลักลอบตัดไม้ อยู่บ้าง และยังมีรอยฟงตลิ่งเพื่อเก็บ หอยแพ่งฝ่งอยู่	นายพิศ วิชัยดิษฐ์ นายพิมล วงศ์ปาน นายเกริก นุ่นน้อย นายช่ง แซ่ฝัวะ นายอรุณ วิชัยดิษฐ์ นายวิทยา ลั่นซ้าย นายสยามรัตน์ พิกุลทอง นายศึกษา สายสุต	ในการ ออก ตรวจเฝ้า ระวังใช้ เรือป่าไม้
24 ตุลาคม 2552	10.00 น.	สมาชิกได้ออกเฝ้าระวังในเขตบาง โสม ในเขตนี้พบการกระทำผิด มากที่สุด มีการลักตัดไม้ มีการเปื้อ ปลา เปื้อเปี้ยว โดยส่วนใหญ่จะทำ ในเวลากลางคืน	นายพิศ วิชัยดิษฐ์ นายพิมล วงศ์ปาน นายโกนาถ เรืองศรี นายวิทยา ลั่นซ้าย นายเกริก นุ่นน้อย นายแพน นิลเวธ	ในการ ออก ตรวจเฝ้า ระวังใช้ เรือป่าไม้

ว / ต / ป	เวลา	เหตุการณ์ที่พบเห็นจากการ เฝ้าระวัง	ทีมเฝ้าระวังมีใครบ้าง	หมายเหตุ
			นายเลิศเชาว์ รอดนิตย์ นายไกรพงษ์ กรดมณี	
2 ธันวาคม 2552	10.00 น.	สมาชิกได้ออกเฝ้าระวังได้ใช้เรือวิ่งไป ตามร่องบางต่างๆ ไม่พบเห็นการ ทำลายทรัพยากรธรรมชาติแต่อย่าง ใด เหตุการณ์ปกติ	นายพิศ วิชัยดิษฐ์ นายวิทยา ล้นซ้าย นายพิมล วงศ์ปาน นายสุริยัน วิชัยดิษฐ์ นายแฟน นิลเวช นายเลิศเชาว์ รอดนิตย์	
8 ธันวาคม 2552	13.00 น.	ได้มีชาวประมงแจ้งมาว่ามีคนลักลอบ ตัดไม้สมาชิกได้นำเรือออกไปตรวจดู ปรากฏว่ามีการตัดไม้แต่ไม่พบผู้ที่ ลักลอบตัดไม้	นายเกริก นุ้ยน้อย นายปริดา กรดมณี นายศุภชัย น้อมรอด นายสยามรัตน์ พิกุลทอง นายศึกษา สายสุด นายประภาส เอียดทอง นายโชติ นิยะกิจ	
17 ธันวาคม 2552	10.00 น.	สมาชิกได้เดินเท้าไปในเขตอภัยทาน ไปพบเห็นการจับเป็ดโดยการไ้ยยา เป็ดหยอดลงในรูเป็ด คิดว่าคงจะทำ ในเวลากลางคืน	นายพิศ วิชัยดิษฐ์ นายพิมล วงศ์ปาน นายเกริก นุ้ยน้อย นายสุริยัน วิชัยดิษฐ์ นายช่ง แซ่ฝัวะ นายเลิศเชาว์ รอดนิตย์ นายวิทยา ล้นซ้าย	
28 ธันวาคม 2552	09.30 น.	ได้ออกเรือจากท่าลำภูวิ่งไปทางท่า เกาล่องเรือเฝ้าระวังประมาณ 5 ชั่วโมง ไม่พบผู้ใดกระทำความผิดใน เขตป่าชายเลน	นายโชติ นิยะกิจ นายพิมล วงศ์ปาน นายเกริก นุ้ยน้อย นายวิทยา ล้นซ้าย นายโกนาค เรืองศรี นายพะโยม ช้วยรอด	

ว / ต / ป	เวลา	เหตุการณ์ที่พบเห็นจากการ เฝ้าระวัง	ทีมเฝ้าระวังมีใครบ้าง	หมายเหตุ
5 มกราคม 2553	10.00 น.	ได้ออกเรือจากท่าลำภูไปทางบาง ห้อยได้ไปพบมีการสร้างบ้านใหม่ขึ้น ในเขตป่าชายเลนที่สามแพรงไม่ ทราบว่าเป็นเจ้าของ	นายพิศ วิชัยดิษฐ์ นายแพน นิลเวช นายเชาวลิต นอมรอด นายพิระพงษ์ แซ่ฝัวะ นายศึกษา สายสุต	
12 มกราคม 2553	09.30 น.	ได้ไปตรวจในคลองบางโสมได้พบการ จัดสรรป่าชายเลนโดยมีการแบ่งเป็น ล็อกกว้างประมาณ 5 วา แต่ไม่พบ ผู้กระทำในครั้งนี้	นายโชติ นิยะกิจ นายพิมล วงศ์ปาน นายเกริก นุ้ยน้อย นายวิทยา ลั่นซ้าย นายโกนาท เรืองศรี นายพะโยม ช้วยรอด	
20 มกราคม 2553	09.30 น.	สืบเนื่องจากการตรวจครั้งที่แล้วได้ไป ตรวจสอบว่าการแบ่งล็อกในป่านั้น แบ่งเพื่อการจับจองในการเข้าไปเป็น เจ้าของ โดยมีผู้จัดการแบ่งขายแต่ยังไม่ ทราบว่าใครอยู่ในการสืบหา ข่าวและบอกกล่าวเจ้าหน้าที่ที่ รับผิดชอบ	นายพิศ วิชัยดิษฐ์ นายแพน นิลเวช นายโกนาท เรืองศรี นายพิระพงษ์ แซ่ฝัวะ นายศึกษา สายสุต	
30 มกราคม 2553	10.00 น.	ได้ออกเรือไปตรวจการบริเวณคลอง ท่าเกา ได้พบการตัดไม้ประมาณ 20 ต้น แต่ไม่พบผู้กระทำผิดแต่อย่างใด	นายพิมล วงศ์ปาน นายเกริก นุ้ยน้อย นายวิทยา ลั่นซ้าย นายโกนาท เรืองศรี นายพะโยม ช้วยรอด	
7 กุมภาพันธ์ 2553	10.00 น.	ได้ไปพบการขุดหอยแครงแต่ไม่พบ ผู้กระทำผิด	นายสุริยัน วิชัยดิษฐ์ นายเลิศเชาว์ รอดนิตย์ นายวิทยา ลั่นซ้าย นายศึกษา สายสุต	

ว / ต / ป	เวลา	เหตุการณ์ที่พบเห็นจากการ เฝ้าระวัง	ทีมเฝ้าระวังมีใครบ้าง	หมายเหตุ
			นายเกริก นุ่นน้อย	
15 กุมภาพันธ์ 2553	10.30 น.	สมาชิกกลุ่มเฝ้าระวังได้เดินทางเข้าไปทางคลองบางโสมไปพบมีการลักลอบตัดต้นไม้ตามประมาณ 20 ต้น	นายพิศ วิชัยดิษฐ์ นายเชาวลิต นอมรอด นายประภาส เอียดทอง นายปรีดา กรดมณี นายแฟน นิลเวช	
22 กุมภาพันธ์ 2553	09.30 น.	สมาชิกได้นำเรือออกลาดตระเวนในคลองเหตุการณ์ปกติไม่พบการทำ ความผิดแต่อย่างใด	นายโชติ นิยะกิจ นายชัง แซ่ฝัวะ นายแฟน นิลเวช นายพิมล วงศ์ปาน นายศีกษา สายสุด	
28 กุมภาพันธ์ 2553	10.30 น.	สมาชิกได้ออกเรือไปเฝ้าระวังในเขตเขาท่าเสาได้ไปพบร่องรอยมีการเปื้อนเปี้ยวด้วยสารเคมี	นายเกริก นุ่นน้อย นายเลิศเชาว์ รอดนิตย นายสุริยัน วิชัยดิษฐ์ นายแฟน นิลเวช นายพิมล วงศ์ปาน	
3 มีนาคม 2553	10.00 น.	สมาชิกได้เข้าไปเฝ้าระวังในเขตอภัยทานไปพบร่องรอยคนลงไปหาปลาในเขตอภัยทาน	นายพิศ วิชัยดิษฐ์ นายเชาวลิต นอมรอด นายปรีดา กรดมณี นายประภาส เอียดทอง นายพิระ วิชัยดิษฐ์	
11 มีนาคม 2553	09.00 น.	สมาชิกได้นำเรือออกเฝ้าระวังไปในคลองบางแตงไปพบการตัดไม้บริเวณริมตลิ่งแต่ไม่มาก	นายพิมล วงศ์ปาน นายโชติ นิยะกิจ นายเกริก นุ่นน้อย นายสุริยัน วิชัยดิษฐ์ นายแฟน นิลเวช	
25 มีนาคม 2553	09.00 น.	สมาชิกได้นำเรือออกตรวจเขตป่าชายเลนเหตุการณ์ปกติไม่พบการลักลอบ	นายเลิศเชาว์ รอดนิตย นายวิทยา ลั่นซ้าย	

ว / ต / ป	เวลา	เหตุการณ์ที่พบเห็นจากการ เฝ้าระวัง	ทีมเฝ้าระวังมีใครบ้าง	หมายเหตุ
		ตัดไม้แต่อย่างไร	นายพิมล วงศ์ปาน นายเกริก นุ่นน้อย นายสุริยัน วิชัยดิษฐ์	
30 มีนาคม 2553	10.00 น.	สมาชิกได้นำเรือออกไปตรวจในคลอง บางโสมได้พบมีการขุดหอยแครงฝั่งมี การขุดทำให้ตลิ่งพัง	นายพิศ วิชัยดิษฐ์ นายปรีดา กรดมณี นายแฟน นิลเวช นายพีระ วิชัยดิษฐ์ นายช่ง แซ่ฝัวะ	
5 เมษายน 2553	10.30 น.	สมาชิกได้นำเรือออกเฝ้าระวังใน คลองท่าเสาเหตุการณ์ปกติ	นายโชติ นิยะกิจ นายประภาส เขียดทอง นายศีกษา สายสุด นายพะโยม ชั่วรอด นายบุญฤทธิ์ วิชัยดิษฐ์	
15 เมษายน 2553	09.30 น.	สมาชิกได้ออกเฝ้าระวังได้ขึ้นตรวจใน แปลงปลูกป่าได้พบมีการใช้สารเคมี เปื้อนเปื้อย	นายสยามรัตน์ พิกุลทอง นายไกรพงษ์ กรดมณี นายเลิศเชาว์ รอดนิตย นายสุริยัน วิชัยดิษฐ์ นายพิศ วิชัยดิษฐ์	
22 เมษายน 2553	10.00 น.	สมาชิกได้นำเรือออกตรวจตามในร่อง บางต่างๆ มีการตัดไม้บ้างแต่ไม่มาก แห่งละ 2 – 3 ต้น	นายพิมล วงศ์ปาน นายเกริก นุ่นน้อย นายพะโยม ชั่วรอด นายวิทยา ล้นซ้าย นายแฟน นิลเวช	
28 เมษายน 2553	10.00 น.	สมาชิกได้นำเรือออกเฝ้าระวังใน คลองบางแต่นไม่พบการกระทำ ความผิดอย่างไร	นายพิศ วิชัยดิษฐ์ นายโชติ นิยะกิจ นายปรีดา กรดมณี นายเชาวลิต น้อมรอด นายสุริยัน วิชัยดิษฐ์	

ว / ต / ป	เวลา	เหตุการณ์ที่พบเห็นจากการ เฝ้าระวัง	ทีมเฝ้าระวังมีใครบ้าง	หมายเหตุ
3 พฤษภาคม 2553	10.00 น.	สมาชิกได้นำเรือออกเฝ้าระวังไปที่คลองบางหิ่งห้อยไปพบร่องรอยการเปื้อนปลา มีปลาตายที่พบส่วนใหญ่เป็นปลากระบอก	นายวิทยา ลั่นซ้าย นายพิมล วงศ์ปาน นายบุญฤทธิ์ วิชัยดิษฐ์ นายชัง แซ่ฝัวะ นายศึกษา สายสุด	
10 พฤษภาคม 2553	10.00 น.	สมาชิกนำเรือออกเฝ้าระวังไปในบางหิ่งห้อย ไปพบรอยขุดหอยแทงฝัง มีการเจาะตลิ่งทำให้ต้นไม้ล้ม	นายสุริยัน วิชัยดิษฐ์ นายเลิศเชาว์ รอดนิตย นายวิทยา ลั่นซ้าย นายพิมล วงศ์ปาน นายแฟน นิลเวช	
17 พฤษภาคม 2553	10.00 น.	สมาชิกได้นำเรือออกไปเพราะมีชาวบ้านโทรศัพท์มาบอกว่ามีคนตัดไม้ เมื่อชุด รสทช. ออกไปตรวจพบร่องรอยการตัดไม้ตามตมแต่ไม่พบผู้กระทำผิด	นายชัง แซ่ฝัวะ นายศึกษา สายสุด นายปรีดา กรดมณี นายประภาส เอียดทอง นายแฟน นิลเวช	
22 พฤษภาคม 2553	10.00 น.	สมาชิกได้นำเรือออกเฝ้าระวังได้วิ่งเรือไปตามบางต่างๆ ไม่พบอะไรผิดปกติ	นายโชติ นิยะกิจ นายพิศ วิชัยดิษฐ์ นายเกริก นุ่นน้อม นายสุริยัน วิชัยดิษฐ์ นายเลิศเชาว์ รอดนิตย	
29 พฤษภาคม 2553	10.30 น.	สมาชิกได้นำเรือออกไปตรวจเพราะได้รับแจ้งว่ามีการตัดไม้ทำลายป่าเมื่อไปตรวจพบมีการตัดไม้จริงแต่ไม่พบผู้กระทำความผิด	นายโชติ นิยะกิจ นายสุริยัน วิชัยดิษฐ์ นายแฟน นิลเวช นายศึกษา สายสุด	

จากตารางบันทึกการเฝ้าระวังทรัพยากรป่าชายเลนของทีม รสทช. ในช่วงเดือนมิถุนายน 2552 – พฤษภาคม 2553 พบว่า ส่วนใหญ่ทีมวิจัยจะออกเฝ้าระวังในช่วงเช้า ประมาณ 09.00 -11.00 น.

และมีบ้างบางครั้งก็ออกตอนบ่าย โดยใช้เวลาในการออกเฝ้าระวังแต่ละครั้ง ประมาณ 4-6 ชั่วโมง มีผู้ร่วมเฝ้าระวัง แต่ละครั้ง ประมาณ 5 คน ซึ่งจากการเฝ้าระวังที่ผ่านมา พบเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นสรุปได้ดังนี้

- การลักลอบตัดไม้ป่าชายเลน ส่วนใหญ่ พบบริเวณ คลองท่าเกา คลองบางแตน และคลองบางโสม พื้นที่แปลงศูนย์การเรียนรู้ในป่าชายเลนดอนสัก และในเขตอภัยทานมากกว่าพื้นที่อื่น ไม้ที่ตัดส่วนใหญ่จะเป็นไม้ตาตุ่ม ความยาวประมาณ 3 เมตร พบครั้งละ 10-20 ต้น จากการสอบถามพบว่า ตัดไม้ไปใช้ในครัวเรือน เช่น นำไปใช้ทำเตียงเรือของชาวบ้าน ชุมชน เป็นต้น แต่ก็มีบางครั้งที่พบกองไม้จำนวนหลายท่อน (ประมาณ 50-100 ท่อน) ซึ่งไม้ที่พบส่วนใหญ่เป็นไม้ที่ตัดกองเอาไว้ หรือเห็นเฉพาะตอไม้ที่โดนตัดไปแล้วในตอนกลางวัน ไม่พบผู้กระทำผิด คาดว่าจะใช้เรือเป็นพาหนะในการเข้ามาตัดไม้ในพื้นที่ช่วงกลางคืน
- การขุดหอยแครง เป็นเหตุการณ์ที่พบบ่อยครั้ง บริเวณริมตลิ่งคลองต่างๆ ส่งผลให้ตลิ่งพัง คลองตื้นเขินกว่าเดิม บางพื้นที่ถ้ามีการขุดมากๆ ก็จะทำให้ตื้นไม่ริมคลองโคลนลงมากีดขวางการเดินเรือ แต่ส่วนใหญ่พบร่องรอยการขุด และผลจากการขุด คือ ตลิ่งพัง และไม้ล้ม คาดว่าน่าจะเข้ามาหาในเวลากลางคืน มีน้อยครั้งที่เจอพบผู้กระทำผิด ซึ่งถ้าพบคนขุดทีมเฝ้าระวังก็ได้แจ้งเตือน ห้ามปราม แยกขอร้องให้หยุด และอธิบายถึงผลกระทบที่เกิดจากการขุดหอยแครง
- การใช้ยาเบื่อเมาหรือใช้แก๊ส ในการจับปูเปี้ยวและปลา ซึ่งจะส่งผลให้ปูปลากลายตายไปด้วย เป็นการตัดตอนวงจรชีวิตของสัตว์น้ำเหล่านั้น คาดว่าจะเข้ามาในตอนกลางคืน
- การขโมยเปี้ยวและเก็บหอย ลักลอบการหาปลาในเขตอภัยทาน ในเขตอนุรักษ์ ที่ร่วมกันกำหนดปักเขตไว้เพื่อให้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์และขยายพันธุ์สัตว์ชนิดต่างๆ พบบ่อยในเขตพื้นที่คลองบางแตนและคลองบางโสม ลักษณะที่เห็น เช่น การจับปูเปี้ยวด้วยกระป๋อง ซึ่งมีผลทำให้ปูเปี้ยวขนาดเล็กโดนจับไปด้วย สิ่งที่พบเห็นคือ กระป๋องจับปูเปี้ยวที่เจ้าของลืมเก็บ และมีปูเปี้ยวตายคากระป๋อง เป็นต้น
- อื่นๆ เช่น พบเห็น การแบ่งพื้นที่ในผืนป่าชายเลน เป็นแปลงๆ และมีการสร้างที่อยู่อาศัยในป่าชายเลนบริเวณบางโสมและบริเวณสามแพรกของคลองดอนสัก นอกจากนี้ยังพบการเลี้ยงหอยในคลองด้วย

จากเหตุการณ์ต่างๆ ที่กล่าวมานั้น ถือเป็นการลักลอบกระทำผิดในลักษณะของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเพื่อมุ่งหวังผลประโยชน์จากพื้นที่ ซึ่งที่ผ่านมาทีม รสทช. ได้มีการพูดคุยเพื่อสร้างความเข้าใจแก่กลุ่มบุคคลดังกล่าว แต่ปรากฏว่ายังมีพฤติกรรมให้พบเห็นอยู่และบ่อยครั้งที่มีการออกตรวจก็ไม่พบผู้กระทำผิด แต่พบร่องรอยหลักฐานที่พอคาดเดาได้ อย่างไรก็ตามการทำงานอย่างต่อเนื่องของทีมเฝ้าระวัง และการทำพื้นที่เขตอภัยทานขึ้นในพื้นที่ ก็ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงที่ถือว่าเป็นสัญญาณที่ดีเกิดขึ้น

คือ พบว่ามีการลักลอบตัดไม้ลดน้อยลง และคาดว่าหากสามารถบังคับใช้กฎหมายที่ตั้งร่วมกันไว้ได้ก็น่าจะสามารถแก้ไขสถานการณ์ปัญหาในพื้นที่ป่าชายเลนให้กลับมาอุดมสมบูรณ์ได้

ทั้งนี้ ทีมวิจัยได้นำเสนอสถานการณ์ภาพรวมงานเฝ้าระวังต่อคนในชุมชน ชุมชนใกล้เคียง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำให้ชาวบ้านมีความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนมองเห็นคุณค่าของป่าชายเลน และยังเป็นการกระตุ้นให้เห็นว่าพลังมวลชนจากการร่วมกันดูแลป่าชายเลน ซึ่งเป็นหน้าที่ที่ทุกคนพึงกระทำในฐานะส่วนหนึ่งของชุมชน มิใช่เป็นเพียงหน้าที่ของบุคคล หรือกลุ่มคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพียงอย่างเดียว

4. การเสริมสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน

ด้วยทีมวิจัยเห็นว่าการเสริมสร้างสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ไปสู่เด็ก ชุมชน และหน่วยงานต่างๆ เป็นสิ่งที่จำเป็นมากสำหรับเพิ่มพลังในการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นในอนาคต ทีมวิจัยจึงได้ทำควบคู่ไปกับกิจกรรมต่างๆ ที่มีในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง โดยทีมวิจัยได้ประสานงานไปยังผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเข้าร่วมในการทำกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอโดยเฉพาะในส่วนกิจกรรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากร ที่ผ่านมามีโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงาน บางส่วนให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ขึ้นพอสมควร การสร้างจิตสำนึกที่ผ่านมามีสามารถกล่าวได้ต่อไปนี้

4.1 การประชาสัมพันธ์ให้ทราบโดยการบอกกล่าวพูดคุย

การประชาสัมพันธ์ให้ทราบโดยบอกกล่าวพูดคุย ได้ทำมาตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ พร้อมทั้งได้จัดเวทีชี้แจงโครงการให้ชุมชนได้รับทราบการทำงานของทีมงาน ทีมวิจัย การประชุมทีมวิจัยประจำเดือน และเปิดให้ชุมชนเข้ามาเรียนรู้การทำงานของทีมงานเข้าร่วมทำกิจกรรมเป็นระยะ รวมถึงการเก็บข้อมูลบริบทชุมชนเหล่านี้ เป็นกิจกรรมที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนให้เกิดข้อมูล และการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมได้เป็นอย่างดี ซึ่งทำให้ผู้เข้าร่วมได้เห็นข้อมูลและเกิดความตระหนักในการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเองมากขึ้น ซึ่งกิจกรรมที่ได้ทำร่วมกันจะเกิดเป็นความสัมพันธ์อันดีระหว่างทีมวิจัย และผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะเป็นพื้นฐานที่ดีในการเข้าร่วมทำกิจกรรมอื่นๆ ต่อไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเวลาว่างของแต่ละคนด้วย อย่างไรก็ตามการรับทราบข้อมูลของชุมชนก็เป็นพื้นฐานที่ดีในการคิด และตัดสินใจที่จะเข้าร่วม หรือไม่เข้าร่วม

4.2 การเชิญชวนเข้าร่วมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการกับทีมวิจัย

การเชิญชวนเข้าร่วมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการกับทีมวิจัยทำ โดยการประชาสัมพันธ์การทำกิจกรรมให้ได้รับทราบล่วงหน้าถึงรูปแบบและการทำกิจกรรม และร่วมกันทำกิจกรรม สำหรับการทำกิจกรรมเชิงปฏิบัติการในพื้นที่นั้น ทำให้ชุมชน และเรียนได้มีโอกาสเข้าร่วมเรียนรู้และร่วมปฏิบัติด้วยตนเอง เช่น การปลูกป่าชายเลน และการเฝ้าระวังเครื่องมือประมงทำลายล้าง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมี

กิจกรรมอื่นๆ ที่คิด และทำร่วมกัน เช่น การร่วมกันรื้อฟื้นพื้นที่ฟู้อิ่งแวดล้อมโดยการเก็บขยะในคลอง การร่วมกันปรับภูมิทัศน์ปรับปรุงคลอง โดยการ ขุดคู ทำร่องน้ำ จัดทำแนวเขตอนุรักษ์ การรณรงค์ให้เกิดการบำบัดน้ำเสียจากแพต่างๆ ในตลาดดอนสัก เป็นต้น

4.3 การเชิญชวนเข้าร่วมเวทีประชุมต่างๆ ทั้งใน และนอกพื้นที่

ทีมวิจัยได้พยายามเชิญชวนชุมชน และหน่วยงานเข้าร่วมเวทีประชุมต่างๆ ทั้งใน และนอกพื้นที่ เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง เพื่อ กระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนกับหน่วยงานหรือคนนอกพื้นที่ เช่น เวทีเครือข่ายอนุรักษ์ดอนสัก เวทีประชุมร่วมกับกรมโยธาธิการ และผังเมือง และเวทีร่วมกับกระทรวงยุติธรรม เป็นต้น เพื่อให้ได้ร่วมรับฟัง แลกเปลี่ยน และเรียนรู้ด้วยตัวเอง เกี่ยวกับการทำงานของชุมชน ต่างๆ ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง แต่ยังคงได้รับความสนใจจากคนในชุมชนน้อย เนื่องจากวิถีชีวิตในเรื่องการประกอบอาชีพของชุมชนนั้นมีเวลารว่างน้อย ซึ่งมีน้อยคนที่จะเสียสละเวลาดังกล่าวมาเข้าร่วมประชุมกับชุมชนอื่นๆ ยกเว้นในช่วงหน้ามรสุมซึ่งว่างเว้นจากการประกอบอาชีพ จึงจะสามารถเข้ามาทำกิจกรรมร่วมกันได้มากขึ้น

ซึ่งทั้งหมดที่ทำการพยายามสร้างจิตสำนึกไปสู่เยาวชน และชุมชนให้รู้เห็นถึงความสำคัญของปัญหา และหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน โดยเชื่อว่าการเชิญชวน เยาวชน หรือหน่วยงานเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม จะส่งผลให้เกิดความตระหนัก ถึงการ อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรในทะเลของพื้นที่มากขึ้น แต่ที่ผ่านมาพบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนมีเพียงระดับหนึ่งเท่านั้น บางส่วนยังไม่สนใจเข้าร่วมทำกิจกรรมด้วยความคิดเห็นที่แตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นภาระหน้าที่ หรือทัศนคติส่วนบุคคล

บทที่ 7

สรุปผลการดำเนินงานวิจัย

โครงการแนวทางการเพิ่มปริมาณกึ่งเคยเพื่อการทำกะปิของชุมชนบ้านดอนหาร หมู่ที่ 2 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นโครงการที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านกลุ่มทำกะปิบ้านดอนหาร และ กลุ่มอาสาสมัครรักษาทรัพยากรชายฝั่ง (รสทช.) ที่เล็งเห็นการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ของพื้นที่ โดยเฉพาะทรัพยากรทางทะเล และชายฝั่ง ที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของชุมชนในปัจจุบัน คือ การประกอบอาชีพประมงกึ่งเคย ซึ่งถือได้ว่าเป็นอาชีพดั้งเดิมของพื้นที่ ที่อาจหายไปถ้าไม่ได้มีการจัดการเรื่องการฟื้นฟูทรัพยากรและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอย่างเหมาะสม โดยมีคำถามวิจัยว่า “แนวทางการเพิ่มปริมาณกึ่งเคย เพื่อการทำกะปิของชุมชนบ้านดอนหาร ควรเป็นอย่างไร” และมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาการทำประมงกึ่งเคยและการแปรรูปกึ่งเคยของบ้านดอนหาร, ศึกษาแนวทางการเพิ่มปริมาณกึ่งเคยโดยพึ่งพาระบบนิเวศป่าชายเลน, ศึกษาแนวทางการพัฒนามาตรฐานสินค้าและบรรจุภัณฑ์ และ ศึกษากระบวนการเรียนรู้ในการสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนและทรัพยากรสัตว์น้ำ เพื่อใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างยั่งยืน โดยผลที่ได้จากงานวิจัย สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การทำประมงกึ่งเคยและการแปรรูปกึ่งเคยของชุมชนบ้านดอนหาร

การทำประมงกึ่งเคย และการแปรรูปกึ่งเคยของชุมชนบ้านดอนหาร ที่วิจัยได้ศึกษา ตั้งแต่ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรที่มีผลต่อการทำประมงกึ่งเคย การทำประมงกึ่งเคยของชุมชนบ้านดอนหาร ทั้งในเรื่องจำนวนผู้ประกอบการอาชีพว่ามีใครบ้างทำตั้งแต่ช่วงไหนถึงช่วงไหน, ปริมาณกึ่งเคย ปริมาณกะปิ และรายได้จากการทำประมงกึ่งเคย, แหล่งกึ่งเคย ชนิด และวิธีจับกึ่งเคย และ กระบวนการ และ ขั้นตอนการทำกะปิจากกึ่งเคยที่ได้, นอกจากนี้ ยังได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความมั่นคงในการประกอบอาชีพประมงกึ่งเคยด้วย

ซึ่งพบว่าการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรที่มีผลต่อการทำประมงกึ่งเคย ได้เกิดขึ้นหลังจากปี 2500 เมื่อมีคนย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่มากขึ้นเรื่อยๆ พร้อมๆ กับการพัฒนาที่เข้ามาในพื้นที่ ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติลดลง จนกระทั่งช่วงปี 2522 มีการเปลี่ยนแปลงแบบก้าวกระโดดมากขึ้น พื้นที่ป่าได้เปลี่ยนสภาพเป็นสวนมะพร้าว สวนยางพารา แม้แต่พื้นที่ป่าชายเลนเองก็ถูกโค่นเปลี่ยนสภาพพื้นที่เป็นนาทุ่งไปกว่า 50% ของพื้นที่ ต่อมาในช่วงปี 2528-2531 ราคากุ้งแพงทำให้มีผู้สนใจและหันมาเลี้ยงกุ้งมากขึ้น จึงได้ขยายบ่อกุ้งในป่าชายเลนเต็มพื้นที่ ส่งผลให้ป่าชายเลนเสื่อมโทรมอย่างมาก สัตว์น้ำลดลงจนเกือบจะสูญพันธุ์ และกึ่งเคยที่เป็นสัตว์น้ำ ที่เป็นแหล่งอาชีพของชาวบ้านดอนหารได้ลดลงตามไปด้วย เมื่อป่าหมดชุมชนบางส่วนเห็นผลเสีย จึงได้รวมตัวกันเพื่อฟื้นฟู มาตั้งแต่ ปี 2531 จากนั้นตั้งแต่ปี 2534

ภาครัฐ และชุมชน ก็ได้ร่วมกันฟื้นฟูป่าชายเลน จนกระทั่งปี 2551 – 2552 ป่าชายเลนเริ่มมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น ทำให้สัตว์น้ำป่าชายเลนเริ่มจะกลับมา แหล่งน้ำสะอาดขึ้น เช่นเดียวกับกุ้งเคย และสัตว์น้ำชนิดอื่นๆ ที่เข้ามาอาศัยในพื้นที่มากขึ้น แต่จากการสำรวจก็ยังพบว่า ลำคลองยังคงตื้นเขินอยู่จนกระทั่งถึงปัจจุบัน

จากการศึกษา เรื่อง **การทำประมงกุ้งเคยของชุมชนบ้านดอนหาร** พบว่า การหากุ้งเคยมาแปรรูปเป็นกะปิได้อยู่คู่กับวิถีชีวิตของชุมชนมาอย่างช้านาน จากการสัมภาษณ์ สมาชิกกลุ่มทำกะปิ พบว่าบางคนทำมากกว่า 45 ปีแล้ว คือ ทำมาตั้งแต่ปี 2507 และทำเป็นอาชีพหลักอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน และจำนวนผู้ประกอบอาชีพหากุ้งเคย ก็ไม่คงที่ผันแปรไปเรื่อยๆ ตามความสมบูรณ์ของทรัพยากร และความคุ้มค่าในการประกอบอาชีพ สำหรับ **แหล่งกุ้งเคย**ที่ชาวบ้านดอนหารเข้าไปใช้ประโยชน์ คือ ในคลองต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่ เป็นคลองสาขาของคลองดอนสัก นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ใกล้เคียง เช่น บริเวณอ่าวบ้านพุด คลองคราม อ่าวแหลมทวดบริเวณชุมชนวังหิน บริเวณเกาะแรต บ้านท้องอ่าว และบ้านบางน้ำจืด เป็นต้น ก็สามารถจะพบกุ้งเคยได้เช่นกัน โดยทั่วไปกุ้งเคยจะมีหลายชนิด แต่ที่พบในพื้นที่บ้านดอนหารมีเพียง 4 ชนิด เท่านั้น คือ กุ้งสารส้มโอ กุ้งสายไหม กุ้งดำ และกุ้งน้ำขาว ซึ่งเป็นสัตว์ที่มีตัวเต็มวัยขนาดเล็ก ประมาณ 1 – 2 เซนติเมตร เมื่อนำมาแปรรูปเป็นกะปิ แล้วจะได้สีที่แตกต่างกันตามสีของกุ้งเคย เช่น สีชมพูอ่อน, สีแดงอ่อน และสีม่วงอ่อน เป็นต้น

ในอดีตการจับกุ้งเคยจะใช้ “การดักโพงพาง” วางนิ่งๆ อย่างเดียวได้กุ้งเคยเพียงพอต่อความต้องการ แต่ปัจจุบัน แม้จะใช้เรือออกรุน ซึ่งเสมือนเป็นการตามล่าหากุ้งเคยมากขึ้น ก็ไม่สามารถหากุ้งเคยให้เพียงพอต่อความต้องการได้ โดยวิธีการรุนกุ้งเคยของบ้านดอนหารจะใช้เรือขนาด ประมาณ 4-10 เมตร รุนในคลองดอนสัก และคลองสาขาเป็นหลัก จึงต้องอิงอยู่กับระบบน้ำขึ้นน้ำลง โดยการรุนกุ้งเคยจะเริ่มตั้งแต่เช้าเริ่มขึ้น จนกระทั่งน้ำเริ่มลงจึงหยุด ใช้เวลาประมาณ 4-5 ชั่วโมง/วัน มีต้นทุนค่าน้ำมันเรือประมาณ 140-200 บาท/วัน ทั้งนี้ 1 ปี ชาวบ้านดอนหาร สามารถหากุ้งเคยได้ 9 เดือน คือ เดือนมกราคมถึงเดือนกันยายน ส่วนเดือนตุลาคม ถึง เดือน ธันวาคม ไม่สามารถหากุ้งเคยได้ เนื่องจาก เป็นช่วงที่น้ำหลาก มีน้ำจืดปริมาณมาก ไม่มีกุ้งเคยเข้ามาในพื้นที่ นอกจากนี้ยังพบว่าแต่ละเดือนจะสามารถหากุ้งเคยได้ ประมาณ 15 วัน ดังนั้น 1 ปี จะสามารถหากุ้งเคยได้ประมาณ 135 วัน เท่านั้น

สำหรับ**ปริมาณกุ้งเคย**ที่ได้ จากการเก็บข้อมูลตั้งแต่ ปี 2532 – ปี 2554 พบว่า ชุมชนสามารถหากะปิได้ลดน้อยลงเรื่อยๆ คือ จาก ในปี 2532 หาได้ประมาณ 150 กิโลกรัม/วัน หลังจากนั้นก็ลดลงเรื่อยๆเนื่องจากทรัพยากรเสื่อมโทรมลง และลดลงจนเหลือเพียง 20 กิโลกรัม/วัน ในปี 2550 เนื่องจากในช่วงนั้นมีการเปิดพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน การใช้สารเคมีต่างๆ ที่เกิดขึ้นอาจกลายเป็นสารพิษลงสู่แหล่งน้ำส่งผลให้กุ้งเคยในพื้นที่มีน้อยลง หลังจากนั้นตั้งแต่ ปี 2551-2554 เริ่มมีการทำงานเรื่องการอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรอย่างจริงจังมากขึ้น ทั้งเรื่องการเฝ้าระวังทรัพยากร การปลูกป่าชายเลนและ

การประชาสัมพันธ์บอกต่อการทำงานไปยังผู้เกี่ยวข้อง ทำให้สภาพน้ำและทรัพยากรฟื้นตัวมากขึ้น ปริมาณ กุ้งเคยที่ได้ตั้งแต่ ปี 2551 เป็นต้นมา จึงค่อนข้างคงตัว คือ ประมาณ 80 กิโลกรัม/วัน นอกจากนี้ยังมีผลพลอยได้ที่ติดมากับอวนรุนกุ้งเคยจะเป็นลูกปลาหลายชนิด ซึ่งผู้ประกอบการอาชีพรุนกุ้งเคยสามารถใช้ประโยชน์โดยจะนำไปขาย และนำมาแปรรูปเป็นกะปิปลา (เคยปลา) โดยเลือกเฉพาะลูกปลาที่มีก้างไม่แข็ง เป็นต้น ซึ่งเป็นปริมาณที่น่าพอใจ และสร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการอาชีพประมงกุ้งเคยได้ค่อนข้างดี

ทั้งนี้ปริมาณกะปิที่ได้จะแปรผันตรงกับปริมาณกุ้งเคย คือ กุ้งเคยสด 3 กิโลกรัม จะสามารถแปรรูปเป็นกะปิ ได้ 1 กิโลกรัม ส่วนราคาขายกุ้งเคยสด และกะปิจะเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ ปัจจุบัน (2554) ราคา กุ้งเคยสดจะอยู่ที่ 28 บาท/กิโลกรัม และราคากะปิจะอยู่ที่ 120 บาท/กิโลกรัม เมื่อเปรียบเทียบความต่างระหว่าง รายรับ-รายจ่าย จากการขายกุ้งเคย และขายกะปิ ในปีปัจจุบัน (ปี 2554) ซึ่งสามารถหากุ้งเคยได้ประมาณ วันละ 80 กิโลกรัม ถ้านำไปขายกิโลกรัมละ 28 บาท จะมีรายได้หลังหักลบต้นทุนวันละ 2,040 บาท/วัน แต่ถ้านำกุ้งเคยที่ได้ไปแปรรูป เป็นกะปิ พบว่า กุ้งเคย 80 กิโลกรัม จะแปรรูปเป็นกะปิได้ 26.6 กิโลกรัม ราคาขายหลังหักลบต้นทุนเท่ากับ 2,896 บาท ซึ่งจะเห็นว่า กรณีกุ้งเคยสด 80 กิโลกรัม ผลต่างของรายได้จากการขายกุ้งเคยสด และการนำกุ้งเคยสดที่ได้ไปแปรรูปเป็นกะปิขาย หลังหักค่าใช้จ่าย จะต่างกันอยู่ 856 บาท แสดงว่า กุ้งเคยสด 1 กิโลกรัม เมื่อแปรรูปเป็นกะปิแล้วสามารถเพิ่มราคาได้ 10.7 บาท หรือ กะปิ 1 กิโลกรัม จะได้กำไรจากการทำ 32 บาท นั่นเอง ซึ่งถ้าทำครั้งละมากๆ ก็ถือการซื้อกุ้งเคยสดมาทำกะปิก็คือคุ้มค่าต่อการลงทุนเช่นกัน

จากข้อมูลเฉลี่ย 1 ปี สามารถหากุ้งเคยได้ประมาณ 135 วัน หากหากุ้งเคยได้ประมาณ 80 กิโลกรัมต่อวัน ถ้าขายกุ้งเคยสดราคา 28 บาท/กิโลกรัม หลังหักต้นทุนแล้วจะเหลือเงิน 2,040 บาท/วัน หรือประมาณ 275,400 บาท/ปี ซึ่งถ้านำกุ้งเคย 80 กิโลกรัม ที่ได้ มาแปรรูปเป็นกะปิ ขายในราคา 120 บาท/กิโลกรัม จะมีรายได้หลังหักต้นทุน 2,896 บาท/วัน หรือ ประมาณ 390,960 บาท/ปี ซึ่งถือว่าเป็นรายได้ที่ดีกว่าการขายกุ้งเคยสดถึง 115,560 บาท/ปี อย่างไรก็ตามในการแปรรูปกุ้งเคยเป็นกะปินั้น แม้ว่า จะมีราคาที่ดีกว่าการขายกุ้งเคยสด และสามารถเก็บไว้ได้นานกว่า แต่การนำกุ้งเคยมาแปรรูปเป็นกะปิ ต้องใช้เวลา และแรงงานในการทำเพิ่ม บางคนมองว่าเป็นการยุ่งยากที่จะนำกุ้งเคยมาแปรรูปเป็นกะปิเอง บางคนมองว่าพื้นที่ในการทำไม่สะดวก และบางคนมีการประกอบอาชีพอื่นๆ ควบคู่ไปกับการรุนกุ้งเคยด้วย ดังนั้น การขายกุ้งเคยสด จึงเป็นวิธีที่สะดวกรวดเร็ว และได้เงินเร็วกว่านั่นเอง

สำหรับขั้นตอนและกระบวนการทำกะปิของบ้านดอนหาร จะใช้สัดส่วน กุ้งเคยสด 10 กิโลกรัม ต่อ เกลือ 1 กิโลกรัม คลุกเคล้าให้เข้ากันแล้วไปตากแดดพอน้ำมาดๆ มาตาด้วยครกแบบหยาบๆ (ไม่ละเอียดเกินไป) แล้วใส่ภาชนะโถงหรือถัง ปิดฝาและเก็บไว้ 3 คืน จากนั้นนำออกมาตากแดดอีกครั้ง ให้แห้งแล้วนำมาตาดีกครั้ง โดยตำจนให้ละเอียดใส่ภาชนะบรรจุ ปิดฝาให้สนิท เก็บไว้ 5 คืน ก็สามารถนำ

ออกจำหน่ายได้ แต่ถ้าจะให้ได้กลิ่น และรสชาติที่หอมอร่อยยิ่งขึ้น อย่างน้อยต้องหมักเอาไว้ ประมาณ 3 เดือน

ทั้งนี้ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงในการทำอาชีพประมงกุ้งเคย ที่สำคัญ จะมีอยู่ 4 อย่างด้วยกัน คือ ความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ต้นทุนในการประกอบอาชีพ ราคากุ้งเคย ราคากะปิ และคู่แข่งกะปิในท้องตลาด ซึ่งปัจจัยแต่ละอย่างจะมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งในอดีตปัจจัยที่สำคัญที่สุด คือ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพ ประมงกุ้งเคย เนื่องจาก

ทุกครัวเรือน ก็ต้องมีกะปิ ไว้เป็นวัตถุดิบในการประกอบอาหาร ทั้งนี้การมีทรัพยากรที่สมบูรณ์ ก็จะมีกุ้งเคยจำนวนมาก ดังนั้น ในอดีตปัจจัยด้านราคาขาย และคู่แข่งในตลาดจึงไม่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้ประกอบอาชีพประมงกุ้งเคย มากนัก

สำหรับในปัจจุบัน ท่ามกลางสภาวะที่เปลี่ยนแปลงไป พบว่า ปัจจัยทุกด้านที่กล่าวมามีผลต่อการตัดสินใจในการประกอบอาชีพการทำประมงกุ้งเคยเป็นอย่างมาก เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรน้อยลง ทำให้มีต้นทุนในการประกอบอาชีพประมงกุ้งเคยที่สูงขึ้น เพราะต้องออกไปหากุ้งเคยไกลขึ้น ใช้เวลามากขึ้น เหนื่อยมากขึ้น เพื่อให้ได้กุ้งเคยเพียงพอสำหรับทำกะปิ ดังนั้น ปัจจัยด้านความคุ้มทุน ราคากุ้งเคย ราคากะปิ และคู่แข่งในตลาด จึงมีส่วนในการตัดสินใจของผู้ประกอบอาชีพประมงกุ้งเคยเป็นอย่างมาก ถ้าสิ่งที่ลงทุน ลงแรงไป ได้ผลตอบแทนที่ไม่คุ้มค่า ก็อาจต้องหยุดอาชีพประมงกุ้งเคยได้

2. การพัฒนามาตรฐานสินค้าและบรรจุภัณฑ์กะปิ

การพัฒนามาตรฐานสินค้าและบรรจุภัณฑ์ กะปิ ให้มีเอกลักษณ์ เฉพาะของกลุ่ม เป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการตลาดกะปิของพื้นที่เป็นอย่างมาก เนื่องจากสินค้าที่มีคุณภาพดี มีบรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม สามารถดึงดูดใจผู้บริโภคในการเลือกซื้อสินค้ามากขึ้น และการระบุแหล่งผลิตสินค้าให้ผู้บริโภคได้รับทราบ ก็เป็นสิ่งจำเป็น เพราะ จะทำให้ผู้บริโภครู้จักสินค้ามากขึ้น และสะดวกในการสั่งซื้อ ซึ่งถือเป็นการประชาสัมพันธ์สินค้าได้อีกทางหนึ่ง นอกจากนี้ยังสามารถหลีกเลี่ยงกะปิปลอมที่ใช้ชื่อในการแอบอ้างได้ ทั้งนี้ ทีมวิจัยได้ศึกษาสถานการณ์การตลาดกะปิในปัจจุบัน เปรียบเทียบผลิตภัณฑ์กะปิในพื้นที่ กับกะปิพื้นที่อื่นๆ เพื่อหาทิศทางการพัฒนามาตรฐานสินค้าและบรรจุภัณฑ์กะปิให้มีเอกลักษณ์ เฉพาะของพื้นที่มากขึ้น โดยได้เรียนรู้เกี่ยวกับมาตรฐานการทำกะปิ และทดลองทำบรรจุภัณฑ์กะปิแบบต่างๆ รวมถึงร่วมกันพัฒนามาตรฐานสินค้ากะปิของสมาชิกแต่ละครัวเรือนให้เท่าเทียมกัน

จากการศึกษาด้านสถานการณ์ตลาดกะปิบ้านดอนหารในปัจจุบัน พบว่า นอกจากชาวบ้านดอนหารจะทำกะปิไว้บริโภคในครัวเรือนแล้ว มีหลายครัวเรือนที่ยึดอาชีพการทำกะปิเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับครัวเรือนด้วย โดยมีการขายหลายแบบ เช่น นำไปขายเองในตลาดนัดใกล้หมู่บ้าน, มีคนภายนอกเข้ามาซื้อในหมู่บ้าน และขายส่งให้พ่อค้าต่างอำเภอและต่างจังหวัด โดยตลาดที่เป็นอยู่ในปัจจุบันถือว่าดี

พอสมควร โดยมีราคาขาย กิโลกรัมละ 100-120 บาท ซึ่งราคาดังกล่าวเป็นราคาใกล้เคียงกับกะปิจากพื้นที่บ้านพุด บ้านเกาะแรต บ้านท้องอ่าว บ้านแหลมทวด และบ้านท่าเคย แต่ก็พบว่า กะปิในพื้นที่ต่างๆ เริ่มมีแนวโน้มวิกฤตมากขึ้น เนื่องจากมีกะปิราคาถูกกิโลกรัมละ 30-50 บาท

จากการศึกษาดูงานเรื่องการทำประมงกุ้งเคยและการทำกะปิ ในพื้นที่ต่างๆ และได้นำกะปิจากแต่ละพื้นที่ มา สังเกตสีและกลิ่นของกะปิ พบว่า กะปิจากบ้านดอนหาร และบ้านบางปู เป็นกะปิที่ดี มีคุณภาพ มีกลิ่นหอม และสีกลิ่นไม่น่ารับประทาน ส่วนกะปิจากบ้านท่าโพธิ์ พบว่า มีกลิ่นคั่งๆ ไม่หอม ซึ่งอาจเนื่องมาจากการล้างด้วยน้ำจืด หรือกุ้งที่นำกะปิอาจไม่สด ทำให้ได้กะปิที่มีกลิ่นไม่เป็นธรรมชาติ และรสชาติไม่ดีเท่าการทำด้วยกุ้งเคยสด แต่ที่น่าเป็นห่วง คือ กะปิ ราคาถูกที่ซื้อมาจากตลาดโพธิ์ หวาย ซึ่งมีราคาถูกกว่ากะปิบ้านดอนหาร 2-3 เท่าตัว จากการทดสอบ พบว่า เป็นกะปิที่ไม่มีคุณภาพ เนื่องจาก มีกลิ่นน้ำตาลผสม และคาดว่าจะมีการผสมมันเทศ หรือใส่วัตถุเติมแต่งอื่นๆ เพื่อเพิ่มปริมาณ ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวน่าเป็นห่วงเรื่องความปลอดภัยของผู้บริโภค เพราะอาจได้รับสารพิษจากกะปิที่บริโภคเข้าไปได้

ทั้งนี้จากสถานการณ์ที่กล่าวมา จะเห็นว่าตลาดกะปิคุณภาพดีจากหลายพื้นที่น่าเป็นห่วง กลุ่มกะปิบ้านดอนหารจึงเห็นว่า การพัฒนาสินค้า และบรรจุภัณฑ์ ของกะปิบ้านดอนหารให้มีเอกลักษณ์มากขึ้น เป็นสิ่งที่จำเป็นในการสร้างความเชื่อถือให้กับผู้บริโภคสำหรับตัดสินใจเลือกซื้อกะปิ และ จะสามารถหลีกเลี่ยงปัญหากะปิปลอม หรือ การแอบอ้างชื่อกะปิของพื้นที่ได้ ซึ่งที่ผ่านมา ได้แลกเปลี่ยนกับกลุ่มโรงเรียนทำกะปิ บ้านท่าโพธิ์ อำเภอกาญจนดิษฐ์ และได้ศึกษา “ประกาศสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม เรื่อง แก้ไขมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ฉบับที่ ๑๒๐๕ (พ.ศ. ๒๕๔๙) กะปิ (แก้ไขครั้งที่ ๑)” พบว่า มีขั้นตอนในการพิจารณาที่ค่อนข้างมาก ทั้งในเรื่อง สี กลิ่น และรสชาติของผลิตภัณฑ์ รวมทั้ง พิจารณา ถึง สถานที่ และสุขลักษณะในการทำด้วย จึงยังทำได้แค่การเรียนรู้ ยังไม่ได้ประสานเพื่อขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) แต่ก็ได้สร้างเอกลักษณ์ ให้กับผลิตภัณฑ์ โดยการออกแบบตราสัญลักษณ์ และบรรจุภัณฑ์ที่น่าสนใจมากขึ้น

ที่ผ่านมากลุ่มกะปิได้ทำงานร่วมกันมากขึ้น และได้ทดลองบรรจุกะปิในภาชนะที่แตกต่างกัน คือ ถุงพลาสติก กระปุกพลาสติก และไหเคลือบ (เซรามิก) ไหเคลือบ ซึ่ง พบว่า ไหเคลือบ สามารถเก็บกะปิได้นานที่สุด มีกลิ่น และรสชาติดี ในอุณหภูมิปกติ โดยไม่ต้องใส่ตู้เย็น ไม่สามารถมองเห็นเนื้อกะปิได้ ในขณะที่กระปุกพลาสติก เก็บรักษาได้ไม่นานมากแต่สามารถมองเห็นเนื้อกะปิได้ชัดเจน ทีมวิจัยจึงตัดสินใจเลือกไหแก้วขนาดต่างๆ และกระปุกพลาสติกในการบรรจุกะปิ ติดตราสัญลักษณ์ และชามในนามของกลุ่มกะปิบ้านดอนหาร

จากการนำไปทดลองขาย พบว่า ลูกค้าน่าจะมี 2 กลุ่ม คือกลุ่มคนนอกพื้นที่ส่วนใหญ่ซื้อกะปิที่บรรจุในไหแก้ว ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการบรรจุกะปิในไหแก้วทำให้กะปิมีความสวยงามน่าสนใจ มากขึ้น

รวมถึงพกพาง่ายเหมาะกับการซื้อเป็นของฝากได้ และสามารถทำความสะอาดเก็บใช้ต่อได้ ซึ่งเห็นได้ชัดว่าคนจากนอกพื้นที่ส่วนใหญ่จะคำนึงถึงความสวยงาม และความพึงพอใจเป็นหลักโดยไม่ได้ถามถึงราคาเฉลี่ยต่อกิโลกรัม ส่วนคนในพื้นที่ส่วนใหญ่ จะซื้อกะปิ ที่บรรจุในกระปุกพลาสติก เป็นหลักเนื่องจากคำนึงถึงราคา และความสะดวกเป็นหลัก โดยไม่ได้คำนึงถึงความสวยงามมากนัก

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน (ปี 2554) กะปิบ้านดอนหารขายดีจนไม่เพียงพอต่อความต้องการของท้องตลาด พบว่า มีลูกค้าเข้ามาติดต่อขอซื้อถึงพื้นที่มากขึ้น ครั้งละหลายกิโลกรัม การขายส่วนใหญ่จึงเป็นการขายส่งในราคาที่ค่อนข้างดี คือ กิโลกรัมละ 120 บาท โดยไม่ต้องทำบรรจุภัณฑ์ ซึ่งสาเหตุที่เป็นแบบนี้ ส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจากการทำงานของทีมีวิจัย ที่ร่วมกันทำและขายในรูปกลุ่มกะปิบ้านดอนหาร รวมทั้งการทำตราสัญลักษณ์ให้กับผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นการประชาสัมพันธ์กะปิของบ้านดอนหารให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น คาดว่าถ้ามีกะปิมากพอก็จะทำบรรจุภัณฑ์ และติดตราสัญลักษณ์ขายอีกครั้งหนึ่ง

3. แนวทางการเพิ่มปริมาณกุ้งเคยโดยพึ่งพาระบบนิเวศป่าชายเลน

จากการศึกษาข้อมูลที่ผ่านมา เห็นได้ชัดว่า ปริมาณกุ้งเคย จะสัมพันธ์อยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าชายเลน ดังนั้น ถ้าพื้นที่ไม่เอื้อต่อการประกอบอาชีพวนรუნกุ้งเคย เช่น ป่าชายเลนเสื่อมโทรม การปล่อยน้ำเสียลงแหล่งน้ำ และสภาพลำคลองที่ตื้นเขิน ฯลฯ ก็อาจจะทำให้การหากุ้งเคยแต่ละครั้งประสบปัญหาขาดทุนได้ ซึ่งจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ระหว่าง ทีมีวิจัย ทีมี รสทช. และชุมชนผู้สนใจ ในเรื่องแนวทางการเพิ่มปริมาณกุ้งเคยโดยพึ่งพาระบบนิเวศป่าชายเลน ซึ่งมีข้อคิดเห็นโดยสรุป คือ การสร้างระบบนิเวศป่าชายเลนให้สมบูรณ์ เอื้อต่อการดำรงชีวิตของกุ้งเคย และการสร้างสำนักอนุรักษ์ และฟื้นฟูป่าชายเลนไปยังเด็ก และเยาวชนในพื้นที่

โดยทีมีวิจัยได้เริ่มทำตั้งแต่ การปลูกต้นจากเพื่อฟื้นฟูลำคลอง เนื่องจากเห็นว่า ต้นจากเป็นพืชประจำถิ่นที่มีประโยชน์รอบด้าน ซึ่งนอกจากจะมีระบบรากที่หนาแน่นป้องกันการพังทลายของตลิ่งได้ดีแล้ว ชุมชนยังสามารถใช้ประโยชน์จากส่วนต่างๆ ของต้นจากได้ เป็นต้นไม้ที่อยู่คู่กับวิถีชีวิตชุมชนมาอย่างยาวนาน โดยได้ปลูกบริเวณ ริมคลองต่างๆ เพื่อช่วยเสริมความอุดมสมบูรณ์ให้กับคลองและป่าชายเลนในพื้นที่ และ คำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยในระยะยาว โดยได้แบ่งหน้าที่การทำงาน ซึ่งเริ่มตั้งแต่การลงพื้นที่สำรวจบริเวณที่จะปลูกต้นจากเสริม เตรียมจัดหาพันธุ์ต้นไม้ ลงมือปฏิบัติการปลูกต้นไม้ จำนวน 2,000 ต้น และติดตามผลการเจริญเติบโตของต้นจาก ทั้งยังเป็นการตรวจสอบสภาพแวดล้อมต่างๆ ควบคู่กันอีกด้วย หลังจากปลูกแล้วปรากฏว่ามีเรือแล่นผ่านเกิดคลื่นไปกระทบกับตลิ่งทำให้ลูกจากหลุดออกไปกับน้ำเป็นบางส่วน เนื่องจากบางพื้นที่เด็กปลูกโดยฝังลูกจากลงไปในดินไม่แน่น ลูกจากส่วนใหญ่จึงหลุดไปเนื่องจากแรงกระทบของคลื่นที่เกิดจากเรือหางยาว บางส่วนที่มีชีวิตรอดจากการถูกกระทบของคลื่นเมื่อ

แต่ก่อนนั้นก็ถูกปูเปี้ยวกัดกิน ได้รับความเสียหาย จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ เมื่อปลายปี 2553 และต้นปี 2554 ทำให้ต้นจากที่ปลูกไว้ตายเกือบทั้งหมด

นอกจากนี้ยังได้ กำหนดพื้นที่เขตอนุรักษ์ และเขตภัยพิบัติ พื้นที่ 100 ไร่ อยู่ในพื้นที่ปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ พื้นที่ 3,000 ไร่ ที่ดำเนินการ โดยสถานีพัฒนาทรัพยากรที่ 14 ปลูกร่วมกับชุมชนในพื้นที่ ปัจจุบันยังเป็นป่าที่สมบูรณ์ ตั้งอยู่บริเวณคลองบางโสม ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 2 บ้านดอนหาร เป็นพื้นที่ที่มีการเดินทางโดยรถยนต์เข้าถึงได้สะดวก จึงเห็นว่าถ้าไม่เข้าไปดูแลอย่างจริงจัง ก็มีความเสี่ยงต่อการถูกทำลายโดยการเข้าไปใช้ประโยชน์จากพื้นที่แบบผิดๆ โดยทีมวิจัยได้เข้าไปติดป้ายประกาศห้ามตัดไม้ และห้ามหาถ้ำ หอย ปู ปลา ทุกชนิด ส่วนพื้นที่รอบนอกสามารถหาสัตว์น้ำได้โดยใช้เครื่องมือที่ไม่ทำลายล้าง นอกจากนี้ทีม รสทช. ยังได้ร่วมกับทีมวิจัย ฝักระวัง พื้นที่ทั้งเขตอนุรักษ์และลำคลองต่างๆ อย่างต่อเนื่อง

โดยก่อนเริ่มงานฝักระวังได้ถอดบทเรียนการทำงานที่ผ่านมาของทีม รสทช. ในเรื่องความคาดหวังต่องานฝักระวัง ปัญหาการทำลายทรัพยากรที่พบเจอ แนวทางการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมา และทิศทางการทำงานร่วมกันในอนาคต โดยได้วางรูปแบบการทำงานไว้ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบการฝักระวังควบคู่กับวิธีชีวิตการทำมาหากินของชุมชน โดยให้ชุมชนที่เข้ามาหากินในพื้นที่แจ้งข่าวสารข้อมูลการกระทำผิดในพื้นที่ให้ทีมวิจัย และทีม รสทช. ได้รับทราบ รวมถึงการบอกกล่าวประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจ และบอกต่อในเรื่องการทำงานในการฝักระวังเครื่องมือประมงทำลายล้าง ให้คนอื่นๆ ที่เข้ามาหากินในพื้นที่ได้รับทราบ ส่วนอีกรูปแบบ คือ จัดทีมลาดตระเวนฝักระวัง โดยทีมวิจัย ร่วมกับกลุ่ม รสทช. ปฏิบัติการฝักระวังเดือนละ 4 ครั้ง แต่ครั้งจะมีผู้เข้าร่วมตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป โดยใช้เรือของสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 14 ในการฝักระวัง และ บันทึกข้อมูลการกระทำผิดที่พบเห็นอย่างต่อเนื่อง

ผลจากการฝักระวัง พบว่า ยังมีผู้กระทำผิดเข้ามาในพื้นที่อยู่เรื่อยๆ โดยการกระทำผิดส่วนใหญ่ที่พบ คือ การลักลอบตัดไม้ป่าชายเลน , การขุดหอยแครงผิด เป็นเหตุการณ์ที่พบบ่อยครั้ง บริเวณริมตลิ่งคลองต่างๆ ส่งผลให้ตลิ่งพัง คลองตื้นเขินกว่าเดิม, การใช้ยาเบื่อเมาหรือใช้แก๊ส ในการจับปูเปี้ยวและปลา ซึ่งจะส่งผลให้ลูกปูลูกปลาวัยเล็กๆ ตายไปด้วย , การขโมยเปี้ยวและเก็บหอย ลักลอบการหาปลาในเขตอนุรักษ์ เขตภัยพิบัติ และอื่นๆ เช่น พบเห็น การแบ่งพื้นที่ในผืนป่าชายเลน เป็นแปลงๆ และมีการสร้างที่อยู่อาศัยในป่าชายเลนบริเวณบางโสมและบริเวณสามแพรกของคลองดอนสัก นอกจากนี้ยังพบการเลี้ยงหอยในคลองด้วย ซึ่งส่วนใหญ่ จะพบเพียงร่องรอย แต่ไม่พบผู้กระทำผิด ในกรณีที่พบผู้กระทำผิดก็จะบอกกล่าวตักเตือน และขอความร่วมมือให้ปฏิบัติตามกฎกติกา

อย่างไรก็ตามการทำงานอย่างต่อเนื่องของทีมฝักระวัง และการทำพื้นที่เขตภัยพิบัติขึ้นในพื้นที่ ก็ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีถือว่าเป็นสัญญาณที่ดีเกิดขึ้น คือ พบว่ามีการลักลอบตัดไม้ลดน้อยลง

แต่ยังมีร่องรอยการจับปูเปี้ยวในเขตอนุรักษ์เห็นอยู่ คาดว่าหากสามารถบังคับใช้กฎหมายที่ตั้งร่วมกันไว้ได้ ก็น่าจะสามารรถแก้ไขสถานการณ์ปัญหาในพื้นที่ป่าชายเลนให้กลับมาอุดมสมบูรณ์ได้

ทั้งนี้การเสริมสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ไปสู่เด็ก ชุมชน และหน่วยงาน ต่างๆ ก็เป็นสิ่งที่จำเป็นมาก สำหรับเพิ่มพลังในการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นในอนาคต ทีมวิจัยจึง ได้ทำควบคู่ไปกับกิจกรรมต่างๆ ที่มีในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง โดยทีมวิจัยได้ประสานงานไปยังผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเข้าร่วมในการทำกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอโดยเฉพาะในส่วนกิจกรรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ และฟื้นฟู ทรัพยากร ที่ผ่านมามีโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงาน บางส่วนให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งก่อให้เกิด ความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ขึ้นพอสมควร เช่น การช่วยแจ้งข่าวสารเรื่องการเข้ามาตัดไม้ และการกระทำผิด ต่างๆ ให้กลุ่ม รสทช. ได้รับทราบ เป็นต้น

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ชัดว่า ปริมาณกุ้งเคยที่มีในพื้นที่ จะขึ้นอยู่กับคุณภาพน้ำ และความ อุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าชายเลน และสัตว์น้ำในพื้นที่ ซึ่งจากการทำงานที่ผ่านมา พบว่าตั้งแต่มีการ ทำงานร่วมกันในการดูแลทรัพยากรป่าชายเลน ทั้งปลูกป่าชายเลน และไถ่รัง แม้ว่าจะไม่สามารถห้าม การกระทำผิดทั้งหมดที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้ แต่ก็ทำให้ภาพรวมของทรัพยากรป่าชายเลนมีแนวโน้มว่าจะดีขึ้น และสามารถจับกุ้งเคยที่เข้ามาในพื้นที่ในแต่ละปี ได้ค่อนข้างคงที่ คือ ตั้งแต่ปี 2551 เป็นต้นมา สามารถ จับกุ้งเคยได้ประมาณ 80 กิโลกรัม/วัน/ลำ ซึ่งสร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการอาชีพประมงกุ้งเคยได้ค่อนข้างดี ดังนั้น จากคำถามวิจัยที่ว่า “**แนวทางการเพิ่มปริมาณกุ้งเคย เพื่อการทำกะปิของชุมชนบ้านดอน หาร ควรเป็นอย่างไร**” นั้น เชื่อว่าถ้าหากยังมีการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ในการไถ่รัง ร่วมกัน แจ้งข้อมูลข่าวสาร และการประกอบอาชีพที่ไม่ทำลายทรัพยากร ชาวบ้านดอนหารก็ยังคงมีกุ้งเคยเพียงพอที่จะเป็นแหล่งรายได้ของครอบครัวต่อไป และถ้ามีกุ้งเคยมากพอ ก็สามารถนำมาทำบรรจุภัณฑ์ และ ตัดตราสัญลักษณ์ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีความน่าสนใจ และ สร้างแรงดึงดูดใจให้กับลูกค้า ในการซื้อเป็น ของขวัญของฝากได้มากขึ้นในอนาคต

ทั้งนี้จากการทำงานที่ผ่านมา ทีมวิจัยได้เรียนรู้บทเรียนข้อค้นพบจากกระบวนการวิจัย ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการทำงาน ซึ่งจะสามารถปรับใช้ในการทำงานครั้งต่อไปในอนาคต ดังจะ กล่าวถึงต่อไปนี้

1. บทเรียน และข้อค้นพบจากกระบวนการวิจัย

จากการทำงานที่ผ่านมาพบความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นใน 7 ด้านด้วยกัน ทั้งในด้านการ พัฒนาคน, ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน, ด้านการประสานความร่วมมือการทำงานร่วมกัน

ระหว่างกลุ่มทำกะปีและกลุ่ม รสทช., ด้านการใช้ข้อมูลและความรู้ในการแก้ปัญหาด้านทำที่ความสัมพันธและความเข้าใจระหว่างรัฐ ประชาชน นักวิชาการ นักพัฒนาเอกชน, ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชน, และด้านความร่วมมือหน่วยงานภาคี ดังจะกล่าวถึง ต่อไปนี้

1.1 ด้านการพัฒนาศักยภาพของคนทำงาน จากการได้ทำงานร่วมกัน และประชุมร่วมกันบ่อยครั้ง แม้ว่าภาระทางครอบครัวทำให้การประชุมในแต่ละครั้งขาดความพร้อมไปบ้าง แต่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในที่ประชุม ก็ช่วยเสริมสร้างศักยภาพในตัวที่มิวิจัยได้เป็นอย่างดี ทั้งเรื่อง ความกล้าแสดงออก กล้าแสดงความคิดเห็น การรู้จักที่จะแบ่งงานกันทำ แบ่งหน้าที่รับผิดชอบ มีการทำงานการจดบันทึกที่เป็นระบบมากขึ้น บางคนสามารถทำกระบวนการเวทีประชุม และมีความรู้ ความเข้าใจในการบริหารแผนงานโครงการ – งบประมาณได้ รวมถึงมีทักษะในการประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เข้ามาร่วมกิจกรรมได้ เช่น พัฒนาชุมชน สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 14 องค์การบริหารส่วนตำบลดอนสัก และ โรงเรียนในพื้นที่อำเภอดอนสัก ฯลฯ ให้เข้ามาหนุนเสริมการทำงาน ทั้งด้านองค์ความรู้ ด้านงบประมาณ และร่วมปฏิบัติงาน ทำให้การทำงานของกลุ่มมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้ พบว่า จากการได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และศึกษาดูงาน จากพื้นที่อื่นๆ ทำให้ทีมวิจัยมีโอกาสดูรู้จัก และพบปะเพื่อนใหม่ ทั้งในเครือข่ายนักวิจัย และผู้ที่ประกอบอาชีพทำกะปี ด้วยกันมากขึ้น ซึ่งสามารถปรึกษาหารือแสดงความคิดเห็นในเรื่องการทำงานต่างๆ ได้ เป็นอย่างดี

1.2 ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน พบว่าจากการ ปฏิบัติการเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง, การร่วมกับหน่วยงานในการจัดทำเขตอภัยทานและศูนย์เรียนรู้ป่าชายเลน และการร่วมกันฟื้นฟูทรัพยากรโดยการปลูกต้นไม้ ทำให้สภาพแวดล้อมในพื้นที่ดีขึ้น ซึ่งทีมวิจัยได้วางแผนการใช้ต้นทุนทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ สู่การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อไป

1.3 ด้านการประสานความร่วมมือการทำงานร่วมกันระหว่างกลุ่มทำกะปีและกลุ่ม รสทช. พบว่า ก่อนหน้านี้ ทั้งกลุ่มกะปีบ้านดอนหาร และ กลุ่ม รสทช. ต่างกลุ่มก็ต่างทำงานของตนเอง แต่การทำงานวิจัย ทำให้ทั้ง 2 กลุ่มต้องมาทำงานร่วมกัน ในการดูแลทรัพยากรป่าชายเลนอุดมสมบูรณ์ เพื่อให้มีกะปี สำหรับทำกึ่งเคยต่อไป ในงานวิจัยจึงได้แบ่งความรับผิดชอบออกเป็น 3 ส่วน คือ กลุ่มรสทช. รับผิดชอบหลักในการปฏิบัติการเฝ้าระวังทรัพยากรป่าชายเลน ส่วนกลุ่มกะปี รับผิดชอบหลักในการทำกะปีและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ แต่ทั้ง 2 กลุ่ม ต้องรับผิดชอบร่วมในการประชุมประจำเดือน การวางแผนการดำเนินงาน การประสานงานและอื่นๆ จากการดำเนินงานร่วมกัน พบว่าทั้ง 2 กลุ่มมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

- 1.4 **ด้านการใช้ข้อมูลและความรู้ในการแก้ปัญหา** ได้ใช้ข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากงานวิจัย มาใช้ประโยชน์ เช่น การนำข้อมูลบริบทชุมชนด้านต่างๆ เป็นส่วนหนึ่งประกอบแผนแม่บทชุมชน, การนำข้อมูลชุดบทเรียนการทำประมงกุ้งเคย มาวางแผนเรื่องการเพิ่มปริมาณกุ้งเคยและการทำกะปิบ้านดอนหาร และการนำข้อมูลชุดบทเรียนการปฏิบัติการเฝ้าระวังในการสร้างการเรียนรู้ในหมู่บ้านและชุมชนใกล้เคียง ซึ่งใช้ข้อมูลดังกล่าวติดป้ายประชาสัมพันธ์ไว้ที่ศูนย์เรียนรู้ป่าชายเลนบ้านดอนหาร
- 1.5 **ด้านท่าทีความสัมพันธ์และความเข้าใจระหว่างรัฐ ประชาชน นักวิชาการ นักพัฒนาเอกชน** พบว่า แต่เดิมนั้น การอนุรักษ์ป่าชายเลนภาครัฐ ประสานงานนายวิไล นวลมุสิก ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านในขณะนั้น หลังเปลี่ยนการปกครอง ภาครัฐเองก็ยังประสานผ่านนายวิไล นวลมุสิก และนายซัง เป็นหลัก เนื่องจากเป็นกลุ่มผู้นำที่ทำงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง และทรัพยากรป่าชายเลนร่วมกับรัฐมาอย่างต่อเนื่อง แต่ปัจจุบันหลังจากมีกระบวนการกลุ่มในหมู่บ้านชัดเจน มีการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ก็เห็นความสัมพันธ์ของภาครัฐที่หันเข้ามาประสานงานผู้ใหญ่โชติ นิยะกิจ และทีม รสทช. ชัดเจนขึ้น ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในวงกว้างขึ้น ถือเป็นการยกระดับของงานจากกลุ่มคนเล็กๆ สู่ระดับหมู่บ้าน
- 1.6 **ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มกะปิบ้านดอนหาร** พบว่า เดิม ร่วมกลุ่มกันคิด แยกกันทำ แยกกันขาย บรรจุภัณฑ์ใช้ถุงพลาสติก แต่เมื่อมีการทำงานวิจัยเกิดขึ้น ร่วมกลุ่มกันคิด ร่วมกลุ่มกันทำ ร่วมกันขาย มีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ และมีตราสัญลักษณ์สินค้าชัดเจน
- 1.7 **ด้านความร่วมมือหน่วยงานภาคี** พบว่า มีความร่วมมือในพื้นที่ค่อนข้างดี ส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจาก ทีมวิจัยพื้นที่บ้านดอนหาร ที่ประกอบด้วยผู้ที่มีบทบาทในชุมชน ทั้งผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนสัก และ คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นทีมวิจัยด้วยทำให้การขับเคลื่อนงานไปได้ดีพอสมควร เกิดความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ดังนี้
- เกิดความร่วมมือกับพัฒนาชุมชนในการประสานงานการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน
 - เกิดความร่วมมือกับโรงเรียนวัดสิงขร ในการร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ทั้งเรียนรู้เรื่องการทำประมงกุ้งเคย และปลูกป่าชายเลน
 - เกิดความร่วมมือกับสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 14 ในการปลูกต้นไม้ และงานเฝ้าระวัง
 - เกิดความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ระดับอำเภอ เช่น อำเภอ ชกส. เกษตร เป็นต้น ในการเข้าร่วมประชุม และแลกเปลี่ยนข้อมูล
 - เกิดความร่วมมือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น(อบต.ดอนสัก) ในการสนับสนุนการปฏิบัติการเฝ้าระวังทรัพยากรป่าชายเลน

2. ปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไข

ในการทำงานที่ผ่านมา พบว่า มีปัญหา และอุปสรรค เกิดขึ้นหลายอย่าง ที่ทีมวิจัยจะต้องสร้างความเข้าใจ และร่วมกันแก้ไขปัญหา เพื่อให้งานสามารถดำเนินต่อไปได้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- 2.1 ในการเริ่มต้นทำงาน ทีมวิจัยไม่มีประสบการณ์การทำงานกลุ่ม ทำให้การเก็บข้อมูลไม่ค่อยละเอียด และไม่ถนัดในการเก็บข้อมูลทำให้ข้อมูลบางส่วนขาดหายไป และการทำงานค่อนข้างช้า หลังจากนั้นได้พยายามในการเติมเต็มข้อมูลต่างๆ ในการประชุมทีมวิจัยประจำเดือน และในช่วงหลังทีมวิจัยก็สามารถบันทึกข้อมูลได้ดีขึ้น แต่ก็ยังมีปัญหาเรื่องการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของต้นไม้ที่ปลูก ซึ่งต้องเก็บข้อมูลที่ค่อนข้างละเอียด และต่อเนื่อง แต่ด้วยวิธีชีวิตที่ค่อนข้างเร่งรีบ รวมถึงความไม่ชำนาญ และบางส่วนไม่ให้ความสำคัญกับการจดบันทึกเท่าที่ควร ทำให้ได้ข้อมูลที่ขาดความต่อเนื่อง
- 2.2 ทีมวิจัยแต่ละคนมีเวลาว่างไม่ตรงกัน การประสานงานในการนัดประชุม และการทำกิจกรรมต่างๆ จึงเกิดขึ้นได้ช้า บางเดือนไม่ค่อยพร้อม เนื่องจากภารกิจของครอบครัว ซึ่งตรงกับช่วงทำมาหากิน และมีการกิจสังคมเพื่อนบ้านใกล้เคียงหรือ เครือญาติ เป็นต้น ทำให้กิจกรรมบางอย่างช้า และขาดความต่อเนื่อง หัวหน้าโครงการวิจัยแก้ไขโดยใช้วิธีการประสานงานเพิ่มรายบุคคล รวมถึงแจ้งความคืบหน้าและสิ่งที่ต้องทำต่อในเวทีประชุมประจำเดือนของหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอ
- 2.3 บางหน่วยงานยังขาดความร่วมมือกับชุมชนไม่ให้ความสำคัญในการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งทีมวิจัยได้พยายามในการแจ้งข้อมูลข่าวสารให้ทราบอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างสำนึกร่วมในการทำงานร่วมกัน
- 2.4 ทีมวิจัยบางคนยังไม่เข้าใจเกี่ยวกับงานวิจัยและการบริหารงบประมาณเท่าที่ควร และ บางคนรู้สึกว่าเวลาที่เสียไปยังไม่คุ้มกับการลงทุนในการทำวิจัย ทำให้ตนเองต้องเสียงาน เสียรายได้ อันพึงได้รับแก้ไขโดยใช้วิธีการปรึกษากลุ่มย่อยเพื่ออธิบาย ขยายความสร้างความเข้าใจกับทีมวิจัยบางคน ให้เกิดความกระฉับกระชวยในการดำเนินงาน

3. ข้อเสนอแนะ จากการดำเนินงาน

กระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นสิ่งที่ดี ช่วยให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ให้กับชุมชน ท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ทำให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ประวัติความเป็นมาด้านต่างๆ ของตนเอง และการแก้ไขปัญหาของชุมชน ผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูล และการปฏิบัติการจริง มีการประชุมเก็บบันทึกข้อมูล การแลกเปลี่ยน ซึ่งสามารถพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆ ของทีมวิจัยได้เป็นอย่างดี เกิดการทำงานอย่างเป็นระบบ มีเครือข่ายในการแก้ไขปัญหา และหาคำตอบของสิ่งที่อยากรู้ร่วมกัน เหล่านี้เป็นฐานสำคัญที่จะสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชน ในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นสิ่งที่สมควรสนับสนุน ชุมชนอื่นๆ ต่อไป แต่สำหรับพื้นที่ อำเภอดอนสัก สกว. ควรสนับสนุนพี่เลี้ยงเพิ่มเติม เพราะการทำงานกับชุมชนจำเป็นจะต้องอาศัยพี่เลี้ยงคอยแนะนำ เป็นอย่างมาก ประกอบกับภาระงานของพี่เลี้ยงที่มีอยู่ต้องรับผิดชอบงานในหลายพื้นที่ ทำให้การดำเนินงานค่อนข้างล่าช้า

ภาคผนวก ก. ประวัติทีมวิจัย

1. นางสาว ลิ้มปิ่นทวงศ์	(หัวหน้าโครงการ)
วัน เดือน ปี เกิด :	14 กุมภาพันธ์ 2501
ที่อยู่ปัจจุบัน :	61 ม.2 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ศาสนา :	พุทธ
สถานภาพ :	สมรส
วุฒิการศึกษา :	ปก.ศ.
ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน :	■ กรรมการหมู่บ้าน ■ กรรมการสถานศึกษา ร.ร.วัดสิงขร ■ รองประธาน อ.ป.พ.ร. ■ เลขาธิการเครือข่ายชาวบ้าน ■ หัวหน้าฝ่ายกฐีพกฐีชัยขันพื้นฐาน
การฝึกอบรม :	■ เกษตรของสวนปาล์ม ■ อ.ป.พ.ร. ■ ลูกเสือชาวบ้าน ■ กรรมการการศึกษาขันพื้นฐาน ■ กฐีพกฐีชัยขันพื้นฐาน
รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร :	จากการสื่อสารของน.ส. วรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาให้ความรู้และประสานงานให้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สุราษฎร์ธานีมาให้ความรู้ในพื้นที่
เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น :	เพื่อเอามาพัฒนาการทำกะปิให้ดีขึ้นและความยั่งยืนของผลผลิต พร้อมทั้งอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อความอุดมสมบูรณ์
คติประจำใจ :	สามัคคี คือ พลัง
2. นายสมหมาย ลั่นนาวา	
วัน เดือน ปี เกิด :	18 มีนาคม 2494
ที่อยู่ปัจจุบัน :	26 ม.2 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ศาสนา :	พุทธ

สถานภาพ :	สมรส
วุฒิการศึกษา :	ป.4
ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน :	■ ประธานกลุ่มกะปิ ■ กรรมการโชนหมู่บ้าน ■ กรรมการถนนสายท่าลำภูไปท่าเรือ ■ พัฒนาหมู่บ้านในวันสำคัญต่างๆ
การฝึกอบรม :	การทำกะปิและการอนุรักษ์ป่าชายเลน
รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร :	จากการสื่อสารของน.ส.วรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาให้ความรู้และประสานงานให้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสุราษฎร์ธานีมาให้ความรู้ในพื้นที่
เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น :	ให้คนในหมู่บ้านได้มีงานทำและผลิตภัณฑ์กะปิให้มีคุณภาพ
คติประจำใจ :	คิดถูก ไปรุ่งใส ใจเย็น

3. นางนวบ ลั่นนาวา

วัน เดือน ปี เกิด :	4 กุมภาพันธ์ 2478
ที่อยู่ปัจจุบัน :	44 ม.2 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ศาสนา :	พุทธ
สถานภาพ :	สมรส
วุฒิการศึกษา :	-
ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน :	เป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ บ้านดอนหาร และ พัฒนาหมู่บ้านในวันสำคัญต่างๆ
การฝึกอบรม :	การทำกะปิ
รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร :	จากการสื่อสารของน.ส.วรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาให้ความรู้และประสานงานให้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสุราษฎร์ธานีมาให้ความรู้ในพื้นที่
เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น :	สนใจการทำกะปิและพัฒนาให้มีคุณภาพดีขึ้น
คติประจำใจ :	รักงาน รักลูกค้า รักการพัฒนากลุ่มกะปิ

4. นางสาวโรจน์ พรหมทัต

วัน เดือน ปี เกิด :	25 กุมภาพันธ์ 2505
ที่อยู่ปัจจุบัน :	2/1 ม.2 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ศาสนา :	พุทธ
สถานภาพ :	หม้าย
วุฒิการศึกษา :	ป.4
ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน :	■ กลุ่มแม่บ้าน ■ อ.ส.ม. ■ กรรมการหมู่บ้าน ■ กรรมการ S.M.L. ■ กรรมการวัด ■ กรรมการกองทุนหมู่บ้าน(เงินล้าน) ■ กรรมการประปาหมู่บ้าน ■ พัฒนาหมู่บ้านในวันสำคัญต่างๆ

การฝึกอบรม :	■ อ.ส.ม. ■ ครู ข. ■ ร.ส.ท.ช.
--------------	--

รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร :	จากการสื่อสารของน.ส.วรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาให้ความรู้และประสานงานให้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสุราษฎร์ธานีมาให้ความรู้ในพื้นที่
เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น :	อยากให้มีการพัฒนาในหมู่บ้าน เพราะมีวัดติดบ้านแต่ขาดการส่งเสริม
คติประจำใจ :	ช่วยเหลือสังคมร่วมกิจกรรมเพื่อส่วนรวม

5. นางหนูทิพย์ ทองจันทร์

วัน เดือน ปี เกิด :	3 มีนาคม 2490
ที่อยู่ปัจจุบัน :	80 ม.2 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ศาสนา :	พุทธ
สถานภาพ :	สมรส
วุฒิการศึกษา :	-
ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน :	■ พัฒนาหมู่บ้านในวันสำคัญต่างๆ ■ เป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านบ้านดอนหาร
การฝึกอบรม :	การทำกะปิ

รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร : จากการสื่อสารของน.ส.วรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนา
องค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาให้ความรู้และประสานงานให้ศูนย์
ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสุราษฎร์ธานีมาให้ความรู้ในพื้นที่
เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์กะปิให้ดีขึ้น
คติประจำใจ : รักไม่ย่อท้อ รักสัตว์อย่าฆ่า รักป่าอย่าทำลาย

6. นางมาริน คงแก้ว

วัน เดือน ปี เกิด : 3 ตุลาคม 2509
ที่อยู่ปัจจุบัน : 101 ม.2 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ศาสนา : พุทธ
สถานภาพ : สมรส
วุฒิการศึกษา : ป.4
ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน :
▪ พัฒนาหมู่บ้านในวันสำคัญต่างๆ
▪ เป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านบ้านดอนหาร
การฝึกอบรม : การทำกะปิ
รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร : จากการสื่อสารของ น.ส.วรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนา
องค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาให้ความรู้และประสานงานให้ศูนย์
ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสุราษฎร์ธานีมาให้ความรู้ในพื้นที่
เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์กะปิให้ดีขึ้น
คติประจำใจ : รักการพัฒนา รักป่า รักน้ำ

7. นางนงลักษณ์ ลั่นนาวา

วัน เดือน ปี เกิด : 27 สิงหาคม 2499
ที่อยู่ปัจจุบัน : 26 ม.2 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ศาสนา : พุทธ
สถานภาพ : สมรส
วุฒิการศึกษา : ป.5
ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน :
▪ พัฒนาหมู่บ้านในวันสำคัญต่างๆ
▪ เป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านบ้านดอนหาร
การฝึกอบรม : การทำกะปิ
รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร : จากการสื่อสารของน.ส.วรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนา

เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น :
คติประจำใจ :

องค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาให้ความรู้และประสานงานให้ศูนย์
ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สุราษฎร์ธานีมาให้ความรู้ในพื้นที่
สนใจการทำกะปิให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น
คิดดี ทำดี เพื่อเป็นศรีของหมู่บ้าน

8. นายโชติ นิยะกิจ

วัน เดือน ปี เกิด :

20 มิถุนายน 2503

ที่อยู่ปัจจุบัน :

53/1 ม.2 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ศาสนา :

พุทธ

สถานภาพ :

สมรส

วุฒิการศึกษา :

ม.6

ประสบการณ์การทำงานเพื่อชุมชน :

- ประธานประชาคมหมู่บ้าน
- อดีต ส.อบต.
- ปัจจุบันเป็นผู้ใหญ่บ้าน
- พัฒนาหมู่บ้านในวันสำคัญต่างๆ
- คณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- ผู้นำ

การฝึกอบรม :

รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร :

จากการสื่อสารของน.ส. วรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนา
องค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาให้ความรู้และประสานงานให้ศูนย์
ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสุราษฎร์ธานีมาให้ความรู้ในพื้นที่
อยากให้ชุมชนเข้มแข็ง เพื่อพัฒนาให้เท่าเทียมกับหมู่บ้านอื่นๆ
ทำวันนี้ให้ดีที่สุด

เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น :
คติประจำใจ :

9. นายเลิศเชาว์ รอดนิตย์

วัน เดือน ปี เกิด :

เมษายน 2514

ที่อยู่ปัจจุบัน :

50 ม.2 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ศาสนา :

พุทธ

สถานภาพ :

สมรส

วุฒิการศึกษา :

ป.6

ประสบการณ์การทำงานเพื่อชุมชน :

- เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
- กรรมการกองทุนหมู่บ้าน(เงินล้าน)

การฝึกอบรม :	▪ พัฒนาหมู่บ้านในวันสำคัญต่างๆ ▪ ลูกเสือชาวบ้าน ▪ เกี่ยวกับป้าชายเลน
รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร :	จากการสื่อสารของน.ส.วรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาให้ความรู้และประสานงานให้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสุราษฎร์ธานีมาให้ความรู้ในพื้นที่
เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น :	มีรายได้เสริม ช่วยดูแลสิ่งแวดล้อม
คติประจำใจ :	ตั้งใจทำงานเพื่อส่วนรวม

10. นายเกริก น้อยน้อย

วัน เดือน ปี เกิด :	: 11 ตุลาคม 2511
ที่อยู่ปัจจุบัน :	80 ม.2 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ศาสนา :	พุทธ
สถานภาพ :	สมรส
วุฒิการศึกษา :	ป.6
ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน :	▪ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ▪ กรรมการหมู่บ้าน ▪ กรรมการ S.M.L. ▪ กรรมการกองทุนหมู่บ้าน(เงินล้าน) ▪ กรรมการวัด ▪ พัฒนาหมู่บ้านในวันสำคัญต่างๆ ▪ ก.น.ช. ▪ อ.พ.ป.ร. ▪ ครู ข. ▪ ร.ส.ท.ช.
การฝึกอบรม :	▪ ก.น.ช. ▪ อ.พ.ป.ร. ▪ ครู ข. ▪ ร.ส.ท.ช.

รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร :	จากการสื่อสารของน.ส.วรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาให้ความรู้และประสานงานให้ศูนย์
---	--

เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสุราษฎร์ธานีมาให้ความรู้ในพื้นที่ เพื่อให้ท้องถิ่นมีรายได้ที่ยั่งยืน

คติประจำใจ : พุดจริง ทำจริง เพื่อท้องถิ่น

11. นางเชียว วิชัยดิษฐ์

วัน เดือน ปี เกิด : 14 กันยายน 2493

ที่อยู่ปัจจุบัน : 98 ม.2 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ศาสนา : พุทธ

สถานภาพ : หม้าย

วุฒิการศึกษา : ป.4

ประสบการณ์การทำงานเพื่อชุมชน :

- แม่บ้าน
- เป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านบ้านดอนหาร
- พัฒนาหมู่บ้านในวันสำคัญต่างๆ

การฝึกอบรม : การทำกะปิ

รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร : จากการสื่อสารของน.ส.วรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาให้ความรู้และประสานงานให้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สุราษฎร์ธานีมาให้ความรู้ในพื้นที่

เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : เพื่อพัฒนาการทำกะปิและการส่งเสริมการขาย และต้องการอนุรักษ์ป่าชายเลน

คติประจำใจ : ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน

12. นางหนูลับ นุชคณี

วัน เดือน ปี เกิด : 7 มีนาคม 2491

ที่อยู่ปัจจุบัน : 32 ม.2 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ศาสนา : พุทธ

สถานภาพ : สมรส

วุฒิการศึกษา : ป.4

ประสบการณ์การทำงานเพื่อชุมชน :

- แม่บ้าน
- เป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านบ้านดอนหาร
- พัฒนาหมู่บ้านในวันสำคัญต่างๆ

การฝึกอบรม :	การทำกะปิ
รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร :	จากการสื่อสารของน.ส.วรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาให้ความรู้และประสานงานให้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสุราษฎร์ธานีมาให้ความรู้ในพื้นที่
เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น :	เพื่อพัฒนาการทำกะปิและการส่งเสริมการขาย อนุรักษ์ป่าชายเลน
คติประจำใจ :	ความขยันทำให้ผลงานสำเร็จ

13. นางสาวสนา จันทรแจ่ม

วัน เดือน ปี เกิด :	1 มกราคม 2512
ที่อยู่ปัจจุบัน :	15/2 ม.2 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ศาสนา :	พุทธ
สถานภาพ :	สมรส
วุฒิการศึกษา :	-
ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน :	■ พัฒนาหมู่บ้านในวันสำคัญต่างๆ ■ เป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านบ้านดอนหาร
การฝึกอบรม :	การทำกะปิ
รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร :	จากการสื่อสารของน.ส.วรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาให้ความรู้และประสานงานให้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสุราษฎร์ธานีมาให้ความรู้ในพื้นที่
เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น :	เพื่ออนุรักษ์ป่าชายเลน
คติประจำใจ :	รักสัตว์น้ำ รักป่า รักการพัฒนาในหมู่บ้าน

14. นางสาวลักษณ์ นิลเวช

วัน เดือน ปี เกิด :	: 24 สิงหาคม 2504
ที่อยู่ปัจจุบัน :	80/1 ม.2 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ศาสนา :	พุทธ
สถานภาพ :	หม้าย
วุฒิการศึกษา :	ปวช.
ประสบการณ์ทำงานเพื่อชุมชน :	■ ครูฝึกพัฒนาฝีมือแรงงานสาขาตัดเย็บเสื้อผ้าสตรี

การฝึกอบรม :	■ อ.ป.พ.ร. ■ อาสากู้ชีพกู้ภัย ■ พัฒนาหมู่บ้านในวันสำคัญต่างๆ ■ อ.ป.พ.ร. ■ ลูกเสือชาวบ้าน ■ ครูฝึกพัฒนาฝีมือแรงงานสาขาตัดเย็บเสื้อผ้าสตรี ■ อาสากู้ชีพกู้ภัย
รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร :	จากการสื่อสารของน.ส.วรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาให้ความรู้และประสานงานให้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสุราษฎร์ธานีมาให้ความรู้ในพื้นที่
เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น :	ต้องการอยากรู้ปัญหาท้องถิ่นของชุมชน เพื่อประโยชน์ของชุมชน
คติประจำใจ :	ทำวันนี้ให้ดีที่สุด

15. นางสาววิภา รัชชัยดิษฐ์

วัน เดือน ปี เกิด :	1 ตุลาคม 2501
ที่อยู่ปัจจุบัน :	53/2 ม.2 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ศาสนา :	พุทธ
สถานภาพ :	สมรส
วุฒิการศึกษา :	ป.4
ประสบการณ์การทำงานเพื่อชุมชน :	กลุ่มแม่บ้านและเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านบ้านดอนหาร
การฝึกอบรม :	ลูกเสือชาวบ้าน
รู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้อย่างไร :	จากการสื่อสารของน.ส.วรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาให้ความรู้และประสานงานให้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสุราษฎร์ธานีมาให้ความรู้ในพื้นที่
เหตุที่สนใจทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น :	อยากให้หน่วยงานวิจัยท้องถิ่นช่วยส่งเสริมอาชีพการทำกะปิให้เป็นอาชีพที่ถาวร
คติประจำใจ :	ชอบปายาเลนและชายฝั่ง

ภาคผนวก ข. ภาพการทำกิจกรรม

ประชุมชี้แจงโครงการ

ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน

ศึกษาริบทชุมชน

ถอดบทเรียนการทำประมงและแปรรูปกุ้งเคย

ศึกษาดูงาน

เฝ้าระวังทรัพยากรป่าชายเลน

ฟื้นฟูทรัพยากรคลองท่าลำภูเพื่อเพิ่มปริมาณกุ้งเคย

ศึกษาวิธีการพัฒนามาตรฐานสินค้าและบรรจุภัณฑ์

ภาคผนวก ก. การใช้ประโยชน์จากงานวิจัย (RE)

1. ทีมวิจัยบ้านคอนหารใช้กิจกรรมเป็นสื่อกลาง ประสาน 4 โรงเรียน ร่วมปลูกต้นไม้ริมฝั่งคลองท่าลำภู (RDG52S0020) : การใช้ประโยชน์เชิงพื้นที่ ด้านการจัดการทรัพยากร

บ้านคอนหารในอดีตมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ จนกระทั่งเริ่มมีการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ทำให้ทรัพยากรในพื้นที่เสื่อมโทรมอย่างหนัก ทรัพยากรสัตว์น้ำหมดไปจากพื้นที่ โดยเฉพาะ “กุ้งเคย” ซึ่งเป็นวัตถุดิบในการแปรรูปเป็น “กะปิ” ของชุมชนบ้านคอนหารที่มีมาอย่างยาวนานก็หายไป หลังจากการเลี้ยงกุ้งกุลาดำเกิดปัญหาเรื่องโรคระบาดไม่สามารถเลี้ยงได้ พื้นที่บางส่วนถูกขายให้กับคนนอกพื้นที่ บางส่วนถูกปล่อยให้รกร้าง พร้อมกับสภาพที่เสื่อมโทรม จึงได้เกิดการรวมตัวกันก่อตั้ง “กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านคอนหาร” เริ่มฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลนกิจกรรมการปลูกป่าเสริมเผ่าละวังผู้เข้ามาใช้เครื่องมือประมงทำลายล้าง และการสร้างความร่วมมือระหว่างคนในชุมชนมากขึ้น จากการดูแลกว่า 10 ปี พบว่าทรัพยากรป่าชายเลนเริ่มฟื้นตัว สัตว์น้ำเริ่มกลับมา ชาวบ้านสามารถหาจับกุ้งเคยได้มากพอที่จะกะปิเพื่อเป็นรายได้เสริมของครอบครัวได้อีกครั้ง แต่ปัญหาการลักลอบตัดไม้ป่าชายเลนที่ยังมีอยู่ในพื้นที่ ก็ได้สร้างความกังวลใจให้กับผู้ประกอบการประมงกุ้งเคยไม่น้อย ด้วยเกรงว่าถ้าป่าชายเลนเสื่อมโทรมลง กุ้งเคยก็จะหายไปเหมือนกับในอดีตที่ผ่านมา

ปี 2551 สมาคมรักษ์ทะเลไทย และโครงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยองค์กรชุมชนภาคใต้ (กลุ่มสายรุ้ง) นำโดยคุณวรรณเพ็ญ เกิดสุวรรณ และคุณสุคนธ์ทิพย์ รักแก้ว ได้ลงไปแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง และสนใจการแก้ปัญหาโดยใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงได้ร่วมพัฒนาโจทย์วิจัย จนเกิดเป็นโครงการแนวทางการเพิ่มปริมาณกุ้งเคย เพื่อการทำกะปิของชุมชนบ้านคอนหาร หมู่ที่ 2 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีคุณสมภาพ ลิ้มปັນทพงศ์ เป็นหัวหน้าโครงการ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาแนวทางการเพิ่มปริมาณกุ้งเคยบ้านคอนหาร การพัฒนามาตรฐานสินค้า และบรรจุภัณฑ์ และศึกษากระบวนการเรียนรู้ในการสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนและสัตว์น้ำเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

การทำงานที่ผ่านมาทีมวิจัยได้ศึกษาข้อมูลบริบทชุมชน ถอดบทเรียนเกี่ยวกับการทำประมงกุ้งเคยที่ผ่านมา มีการติดตามเผ่าละวังการทำประมงทำลายล้าง และการตัดไม้ป่าชายเลน ซึ่งพบว่ามี การตัดไม้ป่าชายเลน มีการขุดหอยนางรมฝัง ซึ่งเป็นสาเหตุให้ตลิ่งพัง ซึ่งจะมีผลทำให้ระบบนิเวศเสื่อมโทรมลง มีผลต่อสัตว์น้ำชนิดอื่นๆ รวมถึงกุ้งเคยด้วย จึงได้ร่วมกันกิจกรรมในเชิงอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรป่าชายเลน

ร่วมกัน โดยการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานในสังกัดกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ร่วมกันทำเขตภัยพิบัติในพื้นที่ 100 ไร่ เพื่อเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ และมีการสำรวจคลองทำลำภูเพื่อหาพื้นที่ในปลูกต้นไม้ป่าชายเลนเสริมในพื้นที่สองฝั่งคลอง

ทั้งนี้ ทีมวิจัยสังเกตเห็นว่า เด็กมีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง ในการเข้ามา รับรู้ เข้าใจ และตระหนักถึงผลเสียจากความเสื่อมโทรมของทรัพยากร เพื่อสานต่อการทำงานจากผู้ใหญ่ต่อไปในอนาคต แต่ที่ผ่านมามีน้อยครั้งที่เด็กจะได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนในการทำกิจกรรมด้านการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรร่วมกับผู้ใหญ่ ทีมวิจัยจึงได้ประสานโรงเรียนทั้งใน

พื้นที่ และพื้นที่ใกล้เคียงเข้าร่วมปลูกต้นไม้จากบริเวณสองฝั่งคลองทำลำภู ในวันที่ 21 มีนาคม 2553 ซึ่งมีโรงเรียนสนใจส่งนักเรียนเข้าร่วมทำกิจกรรมปลูกต้นไม้จาก กับทีมวิจัย จำนวน 4 โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านคอกช้าง โรงเรียนวัดศิรีวง โรงเรียนบ้านเกาะแรต และโรงเรียนวัดสิงขร ซึ่งการปลูกจากในครั้งนี้นอกจากสร้างการเรียนรู้ให้กับนักเรียนที่เข้าร่วมแล้ว ยังถือเป็นการประชาสัมพันธ์ส่งต่อข้อมูลการทำงานในพื้นที่จากเด็กไปสู่ผู้ปกครองได้เป็นอย่างดี

หลังจากกิจกรรมปลูกต้นไม้ก็มีการทำกิจกรรมร่วมกันตามโอกาส ทั้งในเรื่อง การปลูกต้นไม้ การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ และการทำอ้อมบอดบับัดน้ำเสีย ซึ่งจากการทำกิจกรรมร่วมกับเด็กที่ผ่านมา นอกจากเด็กจะมีความสนใจ และมีความสุขกับการทำกิจกรรมนอกห้องเรียนแล้ว ยังสื่อให้เห็นว่าครูของแต่ละโรงเรียนก็ให้ความสำคัญในเรื่องการอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่ง รวมถึงมีความต้องการที่จะปลูกฝังสิ่งเหล่านี้ให้กับเด็กเช่นเดียวกัน ความร่วมมือในกิจกรรมจึงดำเนินไปได้ด้วยดี ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของทีมวิจัยที่จะใช้การทำกิจกรรมในพื้นที่เป็นสื่อกลางในการดึงการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน เข้ามาเรียนรู้ เข้าใจ และร่วมแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น เพื่อรักษาทรัพยากรอันเป็นแหล่งประกอบอาชีพที่สำคัญให้อยู่คู่กับชุมชนอย่างยั่งยืน

2. พัฒนาชุมชนหนุนให้อุตสาหกรรมจังหวัดช่วยขับเคลื่อนเรื่องมาตรฐานกะปิบ้านดอนหาร

(RDG52S0020) : การใช้ประโยชน์เชิงพื้นที่ ด้านเศรษฐกิจ

อาชีพทำกะปิเป็นอาชีพที่อยู่คู่กับชุมชนบ้านดอนหารมาอย่างยาวนาน แต่จากการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อทำนาเกลือ และการใช้เครื่องมือประมงไม่เหมาะสม ทำให้สัตว์น้ำชนิดต่างๆ ในพื้นที่ โดยเฉพาะ “กุ้งเคย” ซึ่งเป็นวัตถุดิบในการแปรรูปเป็น “กะปิ” หายไป ที่ผ่านมามีชุมชนได้ตระหนักถึงผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรที่เกิดขึ้น จึงได้รวมตัวกันฟื้นฟู และอนุรักษ์จนสามารถประกอบอาชีพประมงกุ้งเคยได้อีกครั้งหนึ่ง และมีการรวมตัวกันเป็น “กลุ่มทำกะปิบ้านดอนหาร” เพื่อรับการสนับสนุนจากภาครัฐ แต่การทำกะปิในช่วงที่ผ่านมา ก็ยังเป็นแบบต่างคนต่างทำ คุณภาพกะปิของแต่ละคนไม่เหมือนกัน และ ยังไม่มีบรรทัดฐานที่ชัดเจน จึงมีความต้องการในเรื่องการพัฒนาคุณภาพสินค้า และบรรทัดฐานให้มีความน่าเชื่อถือ เป็นไปตามความต้องการของท้องตลาด ควบคู่ไปกับการจัดการทรัพยากรให้เอื้อต่อการเจริญเติบโตของกุ้งเคย และสัตว์น้ำชนิดอื่นๆ

โครงการแนวทางการเพิ่มปริมาณกุ้งเคย เพื่อการทำกะปิของชุมชนบ้านดอนหาร หมู่ที่ 2 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีคุณสมภาพ ติมพันธ์พงศ์ เป็นหัวหน้าโครงการ ได้เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการดังกล่าว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาแนวทางการเพิ่มปริมาณกุ้งเคยบ้านดอนหาร เพื่อพัฒนามาตรฐานสินค้า และบรรทัดฐาน และเพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ในการสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนและสัตว์น้ำเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

จากการทำงานที่ผ่านมาทีมวิจัยได้ช่วยกันเฝ้าระวัง ดูแลทรัพยากรให้มีความอุดมสมบูรณ์เอื้อต่อการเจริญเติบโตของสัตว์น้ำ มีการทำกิจกรรมเชิงอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากร เช่น ทำเขตกักกัน ปูกลด้นไม้ ปลอยพันธุ์สัตว์น้ำ และการทำ อีเอ็มบอล ฯลฯ ทั้งนี้ได้ประสานหลายภาคส่วนเข้ามาร่วมเรียนรู้ และช่วยในการแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรที่เคยเกิดขึ้นในพื้นที่ เพื่อให้พื้นที่เป็นแหล่งประกอบอาชีพที่ยั่งยืนของชุมชนต่อไป นอกจากนี้ในส่วนของการศึกษาเรื่องกระบวนการผลิต

คุณภาพ และมาตรฐานของกะปิ รวมถึงการพัฒนาบรรทัดฐานให้ตรงกับความต้องการของตลาด ทีมวิจัยได้ถอดบทเรียนเกี่ยวกับกระบวนการทำกะปิของสมาชิกแต่ละคน มีการศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนความแตกต่างในเรื่องวิธีการทำกะปิของแต่ละพื้นที่ ความหลากหลายของกุ้งที่นำมาทำกะปิ ลักษณะความ

แตกต่างของกะปิที่ได้มาจากกุ้งเคยแต่ละชนิด รวมถึงเกณฑ์มาตรฐานการผลิตกะปิ และ เรื่องการตลาดของกะปิ ฯลฯ

หลังจากนั้นก็มีการปรับปรุงกระบวนการทำกะปิของบ้านดอนหารให้อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน มีการทดลองเลือกบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมในการบรรจุกะปิ ให้ตรงตามความต้องการของลูกค้าแต่ละกลุ่ม ทั้งนี้ได้รับความร่วมมืออย่างดีจากพัฒนาชุมชนอำเภอคอนสารในการเข้ามาให้คำปรึกษาในเรื่องการทำงาน และประสานไปยังอุตสาหกรรมจังหวัด เพื่อร่วมขับเคลื่อนเรื่องมาตรฐานกะปิบ้านดอนหารให้มีความน่าเชื่อถือมากขึ้น ในเรื่องของการบอกที่มา บอกส่วนประกอบ และบอกคุณค่าทางอาหารของกะปิบ้านดอนหาร ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการดำเนินการ แต่ในเบื้องต้นทีมวิจัยได้คิด ตราสัญลักษณ์ (Logo) ซึ่งระบุคุณลักษณะ และแหล่งที่มาของกะปิบ้านดอนหารอย่างชัดเจน เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ และยกระดับผลิตภัณฑ์ให้มีความน่าสนใจมากขึ้น

